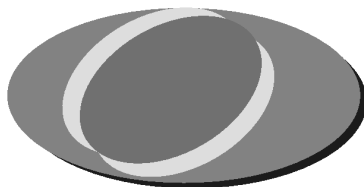

Аутономна Покрајина Војводина
ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН
Autonomna Pokrajina Vojvodina
POKRAJINSKI OMBUDSMAN
Vajdaság Autonóm Tartomány
TARTOMÁNYI OMBUDSMAN

Autónomna Pokrajina Vojvodina
POKRAJINSKÝ OMBUDSMAN
Автономна Покраїна Войводина
ПОКРАЇНСКИ ОМБУДСМАН
Provincia Autonomă Voivodina
OMBUDSMANUL PROVINCIAL

Izveštaj Pokrajinskog ombudsmana za 2006. godinu

1. UVOD	6
1.1 OPŠTI PREGLED DELOVANJA POKRAJINSKOG OMBUDSMANA U 2006. GODINI.....	6
1.2 NAJVAŽNIJE PROMENE PRAVNE REGULATIVE U OBLASTI LJUDSKIH PRAVA I STATUSA INSTITUCIJE OMBUDSMANA U 2006. GODINI.....	9
1.3 NOVI USTAV REPUBLIKE SRBIJE	10
1.4 O INSTITUCIJI OMBUDSMANA U SRBIJI U 2006. GODINI.....	12
1.5 STRUKTURA I ORGANIZACIJA INSTITUCIJE	14
2. ZAŠTITA PRAVA NACIONALNIH MANJINA	16
2.1 PROPISI IZ OBLASTI ZAŠTITE PRAVA I SLOBODA PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA	16
2.2 DELOTVORNO UČEŠĆE NACIONALNIH MANJINA U ORGANIMA JAVNE VLASTI.....	17
2.2.1 <i>Struktura zaposlenih u organima uprave</i>	17
2.2.2 <i>Saveti za međunacionalne odnose</i>	19
2.2.3 <i>Neke dileme u vezi sa određivanjem pojma nacionalnih manjina</i>	21
2.3 SLUŽBENA UPOTREBA JEZIKA NACIONALNIH MANJINA	22
2.4 OBRAZOVANJE NA JEZICIMA NACIONALNIH MANJINA.....	23
2.4.1 <i>Osnovno obrazovanje</i>	23
2.4.2 <i>Srednje obrazovanje</i>	24
2.4.3 <i>Više i visoko obrazovanje*</i>	25
2.5 ELEKTRONSKI MEDIJI.....	26
2.6 AKTIVNOSTI IZ OBLASTI ZAŠTITE PRAVA NACIONALNIH MANJINA	28
3. RAVNOPRAVNOST POLOVA	31
3.1 PRAVNI OKVIR	31
3.2 PODRUČJA ZABRINUTOSTI	32
3.3 OPŠTI POKAZATELJI (STRUKTURA PREDSTAVKI)	33
3.4 NASILJE NAD ŽENAMA	33
3.5 IZVEŠTAJI INSTITUCIJA O NASILJU U PORODICI.....	35
3.5.1 <i>Podaci MUP-a o nasilju u porodici</i>	35
3.5.2 <i>Podaci organa za prekršaje o nasilju u porodici</i>	35
3.5.3 <i>Podaci tužilaštava o nasilju u porodici</i>	35
3.5.4 <i>Podaci sudova o nasilju u porodici</i>	35
3.5.5 <i>Centri za socijalni rad</i>	36
3.5.6 <i>SOS telefoni</i>	36
3.5.7 <i>Preporuke</i>	36
3.6 MATERINSTVO ILI RODITELJSTVO	37
3.6.1 <i>Preporuke</i>	38
3.7 PRAVO NA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU	39
3.7.1 <i>Preporuke</i>	40
3.8 IZVEŠTAJ DOMOVA ZDRAVLJA U AP VOJVODINI O STANJU ZDRAVLJA ŽENA U 2006. GODINI.....	40
3.9 PRAVO NA OBRAZOVANJE.....	41
3.9.1 <i>Preporuke</i>	42
3.10 PRAVO NA RAD	42
3.10.1 <i>Preporuke</i>	43
3.11 ŽENE I DISKRIMINACIJA NA TRŽIŠTU RADA	44
3.11.1 <i>Izveštaj Inspekcije rada</i>	44
3.11.2 <i>Preporuke</i>	45
3.12 UČEŠĆE ŽENE I MESTA ODLUČIVANJA/DONOŠENJA ODLUKA	46
3.12.1 <i>Žene u organima upravljanja u institucijama na teritoriji AP Vojvodine</i>	46
3.12.2 <i>Preporuke</i>	47
3.12.3 <i>Zastupljenost žena i muškaraca u javnim preduzećima u AP Vojvodini</i>	47
3.12.4 <i>Preporuke</i>	48
3.13 INSTITUCIONALNI MECHANIZMI ZA POSTIZANJE RAVNOPRAVNOSTI POLOVA NA TERITORIJ AP VOJVODINE	48
3.13.1 <i>Preporuke</i>	49
3.14 PRIMENJIVANJE ODLUKE O RAVNOPRAVNOSTI POLOVA – IZVEŠTAJI POKRAJINSKIH SEKRETARIJATA I INSTITUCIJA	49
3.14.1 <i>Pojedinačni izveštaji</i>	49
3.14.2 <i>Preporuke</i>	58
3.15 RODNO OSETLJIVA STATISTIKA.....	59

3.15.1 Preporuke.....	59
3.16 AKTIVNOSTI U OBLASTI RAVNOPRAVNOSTI POLOVA U 2006. GODINI.....	59
3.17 OKVIRNI PLAN ZA 2007. GODINU	61
3.17.1 Prevencija i borba protiv nasilja nad ženama i u porodici.....	61
3.17.2 Tržište rada	61
3.17.3 Ljudska prava žena	61
3.17.4 Rodna ravnopravnost u programima, planovima i udžbenicima i javnom govoru.....	61
3.18 POSEBNI IZVEŠTAJI	61
3.18.1 Izveštaj o mreži institucija „Život bez nasilja” na teritoriji AP Vojvodine.....	61
3.19 ISTRAŽIVANJE DISKRIMINACIJE NA TERITORIJI AP VOJVODINE	64
3.19.1 Diskriminacija pred lokalnim organima.....	66
3.20 MEĐUNARODNA KONFERENCIJA «OMBUDSMAN PROTIV DVOSTRUKE DISKRIMINACIJA ŽENA»	67
3.20.2 Zaključci konferencije.....	69
3.21 IZVEŠTAJ O POSETAMA OPŠTINAMA – OMBUDSMAN BLIŽI GRAĐANIMA.....	69
3.22 IZVEŠTAJ SA SEMINARA ZA ROMKINJE «EDUKACIJA ZA DONOŠENJE ODLUKA»	70
3.23 IZVEŠTAJ SA SEMINARA «IZGRADNJA KAPACITETA ROMSKIH AKTIVISTKINJA».....	70
4. IZVEŠTAJ O STANJU PRAVA DETETA U 2006. GODINI.....	71
4.1 UVOD.....	71
4.1.1 Pravo na obrazovanje (član 28. Konvencije o pravima deteta).....	71
4.1.2 Zdravlje i zdravstvena zaštita (član 24. Konvencije).....	75
4.1.3 Socijalna zaštita (član 26. Konvencije).....	78
4.1.4 Umesto zaključka	80
4.2 NEKI SLUČAJEVI – NAJČEŠĆE GRUPE PREDSTAVKI U OBLASTI ZAŠTITE PRAVA DETETA.....	81
4.3 PROJEKAT "PRAVO NA PRAVA" U OSNOVNIM ŠKOLAMA VOJVODINE	82
4.4 PROJEKAT "PRAVO NA PRAVA II – VRŠNJAČKA EDUKACIJA"	83
4.4.1 U srednjim školama Vojvodine	83
4.4.2 Sadržaj i realizacija projekta.....	83
4.4.3 Zaključci i preporuke	84
4.5 MREŽA OMBUDSMANA ZA DECU U JUGOISTOČNOJ EVROPI.....	84
4.5.1 Cilj projekta	84
4.5.2 Tok i realizacija aktivnosti.....	84
4.5.3 Zaključak.....	85
4.6 BAZE PODATAKA ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE NA TERITORIJI AP VOJVODINE.....	85
4.6.1 Baze podataka za osnovne škole na teritoriji AP Vojvodine.....	85
4.6.2 Baza podataka za srednje škole na teritoriji AP Vojvodine	88
4.7 VRŠNJAČKA MEDIJACIJA.....	90
4.7.1 Program i ciljevi prvog seminara	91
4.7.2 Zaključci i preporuke	91
4.8 REALIZOVANE AKTIVNOSTI	91
4.9 PLANIRANE AKTIVNOSTI.....	93
5. OPŠTE NADLEŽNOSTI.....	95
5.1 AKTIVNOSTI	95
5.2 OSTVARIVANJE LJUDSKIH PRAVA U 2006. GODINI	95
5.3 ODNOS POKRAJINSKOG OMBUDSMANA I DRUGIH ORGANA AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE ...	96
5.4 1. ZATVORI NA TERITORIJI APV	97
5.4.1 Opšti prikaz o stanju u zatvorima na teritoriji AP Vojvodine.....	97
5.4.2 Primeri komunikacije sa Upravom za izvršenje zavodskih sankcija i KPZ u Sremskoj Mitrovici	99
5.4.3 Izveštaj o stanju u zatvoru u Sremskoj Mitrovici krajem 2006. godine u vezi sa protestima osuđenika	100
5.4.4 Poseta stručnjaka Saveta Evrope.....	101
5.5 AKTIVNOSTI U VEZI SA PRAVIMA PACIJENATA	101
5.5.1 Pravo pacijenta da bude obavješten na jasan i njemu razumljiv način	101
5.5.2 Seminar za epidemiologe	102
5.6 IZVEŠTAJ O POSETAMA OPŠTINAMA RADI PRIJEMA STRANAKA.....	102
6. RAD PODRUČNIH KANCELARIJA.....	104
6.1 IZVEŠTAJ O RADU KANCELARIJE U SUBOTICI	104

6.2	IZVEŠTAJ O RADU KANCELARIJE POKRAJINSKOG OMBUDSMANA U PANČEVU	105
6.2.1	<i>Predstavke građana</i>	105
6.2.2	<i>Postupanje po predstavkama</i>	106
6.2.3	<i>Druge aktivnosti</i>	107
7.	PREDMETI – STRUKTURA, STATISTIKA, ZAKLJUČCI.....	108
	STRUKTURA ORGANA NA KOJE SE GRAĐANI ŽALE	109
7.1.1	<i>Teritorijalna struktura</i>	111
	OBLASTI	113
7.1.2	<i>Opšti poslovi</i>	113
7.1.3	<i>Zaštita prava deteta</i>	113
7.1.4	<i>Zaštita prava nacionalnih manjina</i>	114
7.1.5	<i>Ravnopravnost polova</i>	114
	OKONČANJE PREDMETA	114
	TELEFONSKI POZIVI I POSETE.....	115
8.	PRIMERI PREDMETA	116
8.1.1	<i>Nasilje u porodici</i>	116
8.1.2	<i>Ravnopravnost polova</i>	117
8.1.3	<i>Pregled odredaba Zakona o kulturnim dobrima koje se odnose na nepokretna kulturna dobra sa komentarom</i>	119
8.1.4	<i>Uopšteno o strukturi predmeta sa posebnim osvrtom na rad sudova</i>	124
8.1.5	<i>Medijacija</i>	125
8.2	PRIMERI PREDSTAVKI - OPŠTA PITANJA.....	126
9.	SARADNJA SA DRUGIM OMBUDSMANIMA, PUTOVANJA, POSETE I SEMINARI	130
9.1	UČEŠĆE U RADU VANREDNE GENERALNE SKUPŠTINE EOI.....	130
9.2	UČEŠĆE NA MULTIREGIONALNOM PROGRAMU „REŠAVANJE KONFLIKATA“.....	130
9.3	UČEŠĆE POKRAJINSKOG OMBUDSMANA NA SASTANKU EVROPSKE SEKCIJE IOI	131
9.4	UČEŠĆE POKRAJINSKOG OMBUDSMANA AP BOJVODINE NA MEĐUNARODNOJ KONFERENCIJI “SARADNJA OMBUDSMANA – RELEVANTAN FAKTOR ZA RAZVOJ DEMOKRATIJE”	132
9.5	OKRUGLI STOLOVI NA TEMU “OMBUDSMAN BLIŽI GRAĐANIMA”	133
9.6	SEMINAR ZA MEDIJE	134
9.7	MEĐUNARODNA KONFERENCIJA O STRATEGIJI RAZVOJA POKRAJINSKE UPRAVE	134
9.8	SEMINAR O MEDIJACIJI.....	134
9.9	OKRUGLI STO NA TEMU "ULOGA OMBUDSMANA U MULTIETNIČKIM LOKALNIM ZAJEDNICAMA"	135
9.10	SEMINAR IZ KOMUNIKACIJE I LOBIRANJA.....	135
9.11	SEMINAR O OBUCI IZ MEDIJACIJE	135
9.12	KONFERENCIJA «KAMPANJA PROMOCIJE INSTITUCIJE OMBUDSMANA U MULTIETNIČKIM OPŠTINAMA PRIJEPOLJE, PRIBOJ, NOVA VAROŠ, SJENICA, TUTIN I NOVI PAZAR»	136
9.13	SEMINAR O LOKALNIM OMBUDSMANIMA U SRBIJI KROZ JAČANJE KAPACITETA I POVEZIVANJA ZA DEMOKRATSKE PROMENE.....	136
9.14	IZVEŠTAJ SA «TRENINGA ZA TRENERE» NA TARI.....	136
9.15	SEMINAR POSVEĆEN IZGRADNJI KAPACITETA INSTITUCIJE OMBUDSMANA U JUGOISTOČNOJ EVROPI	137
9.16	OKRUGLI STO NA TEMU "NACIONALIZAM, KSENOFOBIA I GOVOR MRŽNJE: UZROCI I POSLEDICE" 137	137
9.17	GODIŠNJA KONFERENCIJA EVROPSKE MREŽE OMBUDSMANA ZA DECU (ENOC).....	138
9.18	POSETA DELEGACIJE OMBUDSMANA REPUBLIKE MAĐARSKE, POKRAJINSKOM OMBUDSMANU	138
9.19	SEMINAR O STVARANJU SISTEMA ZA PREVENCIJU I REŠAVANJE KONFLIKATA U OBLASTI LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA U REPUBLICI SRBIJI.....	138
9.20	MEĐUNARODNA KONFERENCIJA "MREŽA OMBUDSMANA ZA DECU U JUGOISTOČNOJ EVROPI"	140
9.21	SASTANAK ODBORA ZA ORGANIZACIJU UPRAVE I LOKALNU SAMOUPRAVU SKUPŠTINE APV	140
9.22	SEMINAR: "ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE I LJUDSKA PRAVA"	141
9.23	IZVEŠTAJ SA SEMINARA „PROGRAM JAČANJA KAPACITETA IZ OBLASTI PRAVA DETETA ZA PARTNERSKE ORGANIZACIJE SA PODRUČJA JUGOISTOČNE EVROPE”	141
9.24	MEĐUNARODNA KONFERENCIJA "OMBUDSMAN PROTIV DVOSTRUKE DISKRIMINACIJE"	142
9.25	REGIONALNA KONFERENCIJA "AFIRMACIJA MULTIKULTURALIZMA I TOLERANCIJE I LOKALNE POLITIKE U MULTIETNIČKIM ZAJEDNICAMA"	142
9.26	SASTANAK OPŠTINSKIH TIMOVA MREŽE "ŽIVOT BEZ NASILJA", POVODOM 16 DANA AKTIVIZMA PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA	143

9.27 MEĐUNARODNA KONFERENCIJA "ANTI-DISKRIMINACIJA: ZAKON I NJEGOVA PRIMENA"	143
9.28 OKRUGLI STO «POLICIJA I ROMSKA ZAJEDNICA U VOJVODINI»	144
9.29 JEDNODNEVNI SEMINAR O IZGRADNJI KAPACITETA MREŽE LOKALNIH OMBUDSMANA.....	144
10. PROJEKAT „OMBUDSMAN KAO MEDIJATOR”	146
10.1 UVOD.....	146
10.2 PISANJE PREDLOGA PROJEKTA I NJEGOVO ODOBRAVANJE.....	146
10.3 CILJEVI PROJEKTA	147
10.4 KORISNICI PROJEKTA	147
10.4.1 Predstavnici ombudsmana	147
10.4.2 Predstavnici opštinskih tela	147
10.4.3 Predstavnici mreže „Život bez nasilja”	147
10.4.4 Srednjoškolci.....	148
10.5 NOSIOCI I PARTNERI U REALIZACIJI PROJEKTA	148
10.6 AKTIVNOSTI I REZULTATI PROJEKTA U 2006. GODINI.....	148
10.7 NASTAVAK PROJEKTA U 2007. GODINI.....	148
11. POKRAJINSKI OMBUDSMAN I MEDIJI	150
11.1 POKRAJINSKI OMBUDSMAN U JAVNOSTI.....	150
11.1.1 Promovisanje rada institucije	151
11.2 OGLAŠAVANJE PO PREDSTAVKAMA GRAĐANA/KI.....	153
11.3 OGLAŠAVANJE O DNEVNO AKTUELNIM DOGAĐAJIMA	154
11.4 NAČINI KOMUNIKACIJE SA JAVNOŠĆU.....	154
11.4.1 Objavljivanje Informatora u skladu sa Zakonom o pristupu informacijama od javnog značaja	154
11.4.2 Saopštenja, najave i pozivi medijima	155
11.4.3 Praćenje napisa i izveštaja u medijima (Pres kliping).....	155
11.4.4 Redovne emisije u elektronskim medijima	157
11.4.5 Osoblje zaduženo za odnose sa javnošću.....	157
11.4.6 Štampani materijal i publikacije	158
11.5 STATISTIKA MEDIJSKIH AKTIVNOSTI POKRAJINSKOG OMBUDSMANA U 2005. GODINI.....	159
11.6 PLANovi ZA 2007. GODINU.....	160
12. FINANSIJSKI IZVEŠTAJ	161
13. PRILOZI.....	162

1. UVOD

Dr Petar Teofilović

1.1 Opšti pregled delovanja Pokrajinskog ombudsmana u 2006. godini

I tokom 2006. godine Pokrajinski ombudsman je nastavio da funkcioniše kao prva i još uvek jedina institucija ove vrste u zemlji na nivou iznad lokalnog. I proteklu godinu obeležilo je znatno proširivanje delovanja Pokrajinskog ombudsmana, u koje spada i započinjanje nekoliko višegodišnjih projekata koji su u toku.

Pokrajinski ombudsman je, u statusu člana sa pravom glasa, u 2006. godini učestvovao u radu dve konferencije međunarodnih asocijacija specijalizovanih za rad i razvoj institucije ombudsmana: na konferenciji evropske sekcije Međunarodnog instituta ombudsmana (IOI – International Ombudsman Institute; svetska asocijacija institucija ombudsmana organizovana po sekcijama za pojedine kontinente), i Evropskog instituta ombudsmana (EOI). Troškove putovanja i boravka na obe konferencije snosila je Misija OEBS-a (Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju) u Srbiji, sa kojom je i tokom 2006. godine nastavljena uspešna saradnja. Učešće na ovim konferencijama omogućilo je Pokrajinskom ombudsmanu da bude u toku sa aktuelnim trendovima i pitanjima koja se tiču ljudskih prava i daljeg razvoja institucije, kao i da održi postojeće i uspostavi nove veze sa srodnim institucijama u Evropi i na drugim kontinentima. Osim na ovim konferencijama, Pokrajinski ombudsman je učestvovao i na više regionalnih konferencija i sastanaka ombudsmana, a realizovano je i više bilateralnih sastanaka sa ombudsmanima drugih zemalja. Sve to je omogućilo razmenu iskustava i predstavlja osnovu za dalju saradnju i povezivanje institucija. Pregled međunarodnih aktivnosti Pokrajinskog ombudsmana nalazi se u posebnom poglavlju ovog Izveštaja.

Tokom 2006. godine Pokrajinski ombudsman je organizovao dve međunarodne konferencije ombudsmana u Novom Sadu: inicijalnu konferenciju za uspostavljanje mreže ombudsmana za decu Jugoistočne Evrope, uz podršku Save the Children Norway za region jugoistočne Evrope sa sedištem u Sarajevu, u oktobru, i konferenciju „Ombudsman protiv dvostruke diskriminacije žena“ u novembru 2006. godine. Na konferencijama je učestvovao veći broj ombudsmana i učesnika iz drugih zemalja, kao i domaćih stručnjaka i predstavnika organizacija koje se primarno bave pitanjima ljudskih prava. Sa ovih konferencija izdati su i zbornici radova i diskusija. Najzad, pominjemo i konferenciju posvećenu pitanjima zaštite čovekove okoline koju je Pokrajinski ombudsman organizovao u Pančevu, uz učešće ombudsmana Grčke, domaćih stručnjaka i predstavnika odgovarajućih domaćih organa svih nivoa, sa ciljem skretanja pažnje na probleme u ovoj oblasti i ukazivanja na potrebu preduzimanja odgovarajućih mera i dosledne primene postojećih propisa i usvajanja onih koji nedostaju u domaćem pravnom sistemu da bi se omogućilo kvalitetnije uživanje prava građana na zdravu životnu sredinu. Ovim konferencijama posvećen je deo ovog Izveštaja.

U decembru 2006. godine Pokrajinski ombudsman je učestvovao i u radu Kopaoničke škole prirodnog prava, sa izlaganjem o ulozi ombudsmana u zaštiti prava deteta koji je i publikovan u pratećem zborniku. Zbog strukture učesnika i ovaj susret

pravnik je imao međunarodni karakter, i to je bila prilika da se kolegama po struci predstavi jedna od oblasti delovanja kojoj se u instituciji posvećuje posebna pažnja.

Pokrajinski ombudsman je nosilac dva dugoročna projekta započeta 2006. godine uz podršku inostranih partnera. Projekat pod nazivom „Ombudsman kao medijator“ realizuje se u saradnji sa Nansen Dialogue Center-om iz Norveške kao partnerom, uz podršku Ministarstva inostranih poslova Kraljevine Norveške. U projekat je uključeno i nekoliko lokalnih ombudsmana iz Vojvodine i Srbije. Projekat se sastoji u obuci 4 ciljne grupe u primeni postupka medijacije (posredovanja) u rešavanju konflikata. Realizacija ovog projekta započeta je u septembru 2006. godine, a po planu projekta prva faza njegovog sprovođenja biće završena do kraja aprila 2007. godine. Drugi projekat pod nazivom «Mreža ombudsmana za decu u Jugoistočnoj Evropi» ostvaruje se u saradnji sa organizacijom Save the Children Norway za region jugoistočne Evrope sa sedištem u Sarajevu. Ovim međunarodnim projektom je po planu za 2006. godinu bilo obuhvaćeno više institucija ombudsmana iz drugih zemalja u regionu, a za 2007. godinu planirano je postepeno uključivanje još nekih institucija iz regiona koje nisu bile obuhvaćene prvom fazom projekta. Pokrajinski ombudsman AP Vojvodine i Save the Children Norway su nosioci projekta tokom prve godine. Do krajnjeg roka za predavanje Godišnjeg izveštaja Pokrajinskog ombudsmana za 2006. godinu (kraj marta 2007. godine) sve planirane faze oba ova projekta su bile uspešno realizovane, a u toku su aktivnosti koje treba da budu realizovane tokom 2007. godine. Detaljan opis rada na ovim projektima je dat u odgovarajućem delu ovog Izveštaja. I na ovaj način Pokrajinski ombudsman se potvrđuje kao važan faktor u oblasti ostvarivanja i unapređenja ljudskih prava i sloboda, i to ne samo na pokrajinskom i državnom nivou, već i u međunarodnim (regionalnim) okvirima.

Kao i prethodna dva, i ovaj Izveštaj u skladu sa čl. 37. st. 3. Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu¹ sadrži poglavlja koja su posvećena stanju u oblastima prava nacionalnih manjina, prava deteta i ravnopravnosti polova koje izrađuju nadležni zamenci/ce ombudsmana. Treba istaći da zamenci/ce zaduženi za ove oblasti, zbog relativno malog udela predmeta u ovim oblastima u ukupnom broju predmeta, a radi ravnomernog rasporeda predmeta, ravnopravno vode postupke i u predmetima iz „opštih nadležnosti“ koji ne spadaju u neku od posebnih oblasti za koju su zaduženi. Ove godine u poređenju sa prethodne dve vidljiv je nastavak trenda porasta obraćanja i podnetih predavki građana/ki u sve tri posebne oblasti. Treba imati u vidu da je ukupan broj obraćanja stranaka ombudsmanu i veći, ali je iz različitih razloga (nenadležnost Pokrajinskog ombudsmana u konkretnom predmetu, odustajanje stranaka od pokretanja postupka pre svega kada se radi o obraćanju ombudsmanu zbog nasilja u porodici, i dr.) broj podnetih predavki daleko ispod ukupnog broja obraćanja. Kao i ranijih godina, Pokrajinski ombudsman je naročito u ovim oblastima delovao proaktivno sa ciljem postizanja preventivnih efekata i podizanja nivoa svesti građana/ki o njihovim pravima i načinima zaštite prava i sloboda, kroz organizovanje edukacija o ljudskim pravima i njihovog promovisanja, pripremanje i sprovođenje posebnih projekata, i sl. Detaljan statistički pregled predmeta i analiza zapaženih trendova u ovim posebnim, kao i u ostalim oblastima za koje su zadužena ostala dva zamenika ombudsmana, izložen je u posebnom poglavlju Izveštaja.

Osim u sedištu u Novom Sadu Pokrajinski ombudsman deluje i u područnim kancelarijama u Subotici i u Pančevu, i odgovarajući delovi izveštaja posvećeni su pregledu njihovog delovanja. Nastavljeno je i postupanje po predstavkama lica lišenih

¹ Sl. list AP Vojvodine, br. 23/2002.

slobode koja kaznu izdržavaju na teritoriji AP Vojvodine. I u ovogodišnjem izveštaju su predstavljeni primeri postupaka vođenih povodom predstavki podnetih od strane ovih lica. Izveštaj sadrži i aktivnosti ombudsmana u vreme pobune zatvorenika u KP domu u Sremskoj Mitrovici.

Pokrajinski ombudsman je nastavio aktivnosti vezane za delovanje i jačanje mreže institucija, ustanova i organizacija u cilju suzbijanja nasilja u porodici na teritoriji AP Vojvodine. Tokom 2006. godine Memorandum o saradnji u okviru mreže potpisale su brojne institucije i organizacije u još nekoliko opština u APV, tako da je sada broj tih opština povećan na 26 (od 45). U obuku u primeni medijacije, u okviru trogodišnjeg projekta započetog 2006. godine, jednu od 4 ciljne grupe čine i pripadnici lokalnih timova za suzbijanje nasilja u porodici. Kancelarija Pokrajinskog ombudsmana je krajem prošle godine od institucija koje se u okviru svojih nadležnosti bave i suzbijanjem nasilja u porodici tražila podatke o različitim aspektima ovog vida kršenja ljudskih prava. Iako tražene podatke nisu dostavile sve institucije kojima smo se obratili, i još uvek ne postoji jedinstvena metodologija u vođenju evidencija u ovoj oblasti što otežava obradu i analizu podataka, i na osnovu prikupljenih odgovora je moguće steći predstavu o najvažnijim trendovima. Komentar prikupljenih podataka, kao i ostale aktivnosti u ovoj oblasti delovanja Pokrajinskog ombudsmana prikazani su u Izveštaju.

Istraživanja vidova kršenja ljudskih prava čine sastavni deo napora institucije usmerenih na formiranje i ujednačavanje baza relevantnih podataka, koje su neophodna polazna osnova za analize i osmišljavanje strategija i konkretnih mera usmerenih na poboljšanje stanja i unapređivanje nivoa poštovanja i zaštite ljudskih prava. Uz gore pomenuto istraživanje, Pokrajinski ombudsman je u oblasti ravnopravnosti polova obavio i istraživanje o postojanju, obimu i vidovima diskriminacije na tržištu rada i u vezi sa pravima iz radnog odnosa. Najvažniji rezultati i ovog istraživanja su predočeni u Izveštaju.

Institucija je aktivno učestvovala na većem broju konferencija, seminara i okruglih stolova, u raspravama vezanim za pripremanje pravnih akata ili za određene aspekte primene važećeg zakonodavstva od značaja za oblast ljudskih prava. Pokrajinski ombudsman je na takvim skupovima dao konstruktivan doprinos ukazujući na postojeća kontradiktorna, nepotpuna ili loša rešenja, na pravne praznine koje treba regulisati, na slučajeve neprimenjivanja ili neadekvatne primene propisa, predlažući obrazložene alternative za njihovo poboljšanje, i sl. U ovoj sferi delovanja ombudsmana posebno izdvajamo učešće na više sastanaka vezanih za donošenje zakona protiv diskriminacije, kao i onih koji su bili posvećeni pravnoj regulativi u oblasti zaštite prava nacionalnih manjina, dece i ravnopravnosti polova. U svojim javnim istupanjima Ombudsman je više puta upozoravao na posledice koje određeni akti proizvode, odn. mogu da proizvedu u oblasti ljudskih prava, što je predstavljeno u delovima Izveštaja koji se bave stanjem pravne regulative u ovoj oblasti, i u delu u kojem su obrađeni odnosi institucije sa javnošću. Na osnovu uvida u probleme sa kojima se u pojedinim oblastima susreću građani, i zbog kojih su se obraćali i Pokrajinskom ombudsmanu tražeći pomoć u zaštiti svojih prava, Izveštaj obuhvata i analitičke komentare rešenja još nekih propisa uz ukazivanje na probleme koji se u njihovoj primeni javljaju, uz sugestije za otklanjanje nedostataka.

Polazeći od važnosti ljudskih prava za dostojanstven život svakog građana/ke, Pokrajinski ombudsman je i tokom 2006. godine na različite načine podržavao aktivnosti drugih organa, institucija i organizacija koje se bave aspektima uživanja i

zaštite ljudskih prava i sloboda i njihovim promovisanjem. Najvažnije aktivnosti u ovoj sferi delovanja institucije navedene su u ovom Izveštaju. Ovde ističemo podršku i saradnju sa Vivisektom, festivalom ljudskih prava koji se već treću godinu uzastopno organizuje i u Novom Sadu na aktuelne teme vezane za ljudska prava.

Najzad, Dr Petru Teofiloviću, Pokrajinskom ombudsmanu, krajem prošle godine dodeljena je nagrada OEBS-a za ličnost godine u Srbiji u oblasti ljudskih prava i vladavine prava za 2006. godinu. OEBS je prošle godine prvi put kod nas dodelio priznanje za ličnost godine istaknutim ličnostima u 5 oblasti u kojima ova međunarodna organizacija deluje. Cilj dodeljivanja nagrade je promovisanje poštovanja ljudskih prava i vrednosti tolerancije, a javno priznanje za rad treba da podstakne i ostale građane da se aktivnije angažuju na promovisanju ljudskih prava i vrednosti demokratizacije i tolerancije. Prema obrazloženju prilikom dodele, Pokrajinskom ombudsmanu je nagrada pripala kao „zaštitniku ljudskih prava koji izuzetan značaj pridaje prevenciji kršenja ljudskih prava i obrazovanju mladih u ovoj oblasti“. Novčani deo ove nagrade u iznosu od 2.000 eura dr Teofilović je ustupio novosadskoj Gimnaziji „Jovan Jovanović Zmaj“, kao doprinos realizovanju regionalnog projekta u koji su osim te gimnazije uključene i gimnazija na mađarskom jeziku u Senti i gimnazija u Segedinu. Predsednik Vlade Republike Mađarske je ubrzo nakon dodele čestitao Pokrajinskom ombudsmanu na priznanju, i zahvalio mu se što je novčani deo dodelio upravo pomenutom regionalnom projektu.

1.2 Najvažnije promene pravne regulative u oblasti ljudskih prava i statusa institucije ombudsmana u 2006. godini

Najznačajnija promena u pogledu ustrojstva domaćeg pravnog i političkog sistema odigrala se sredinom 2006. godine nakon razlaza Državne zajednice Srbija i Crna Gora. Pitanje koje se već tada postavilo ticalo se važenja i primene Ustavne povelje i Povelje o pravima i slobodama Državne zajednice Srbija i Crna Gora, s obzirom da su obe Povelje bile sastavni deo pravnog sistema Srbije, a obe sadrže odredbe kojima se izričito predviđa da se dostignuti nivo ljudskih prava i sloboda ne može smanjivati. To pitanje ostalo je aktuelno i nakon usvajanja novog Ustava Republike Srbije, koji je proglašen Odlukom o proglašenju Ustava RS novembra 2006. godine.² U Izveštaju je dat osvrt na pojedina ustavna rešenja i dileme koje ona proizvode u oblasti ljudskih prava.

Osim Ustava, u pogledu pravne regulative u 2006. godini je usvojeno nekoliko propisa od značaja za oblast ljudskih prava i za položaj institucije ombudsmana. Od zakona usvojenih 2006. godine, za oblast ljudskih prava među važnijima je Zakon o verskim zajednicama,³ koji sadrži sporne odredbe sa stanovišta jednakosti verskih zajednica u uživanju slobode veroispovesti. Sam zakon nije detaljnije analiziran u ovom Izveštaju jer je komentar Prednacrta tog zakona dat u Godišnjem izveštaju Pokrajinskog ombudsmana za 2004. godinu, a osnovne primedbe koje je tom predlogu uputio Pokrajinski ombudsman odnose se i na zakon koji je usvojen jer su u njemu ostali gotovo svi nedostaci prisutni u analiziranom Prednacrta.

S druge strane, neophodno je istaći ne manje važnu činjenicu da je i 2006. godine, u izvesnim slučajevima i pored zakonom izričito utvrđenih rokova, izostalo donošenje određenih propisa od značaja za uživanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda,

² Sl. glasnik Republike Srbije br. 98/2006, od 10. novembra 2006. g.

³ Sl. glasnik Republike Srbije, br. 36/2006, od 05. maja 2006. g.

pre svega u oblasti prava i sloboda manjinskih nacionalnih zajednica. Pokrajinski ombudsman je tokom 2006. godine u više navrata na konferencijama za štampu, u istupanjima u medijima, na javnim skupovima održanim povodom određenih aktuelnih pitanja u oblasti ljudskih prava i sl. pozivao nadležne državne organe da pripreme i usvoje određene propise od značaja (i) za oblast ljudskih prava, upozoravajući na to da neažurnost nadležnih organa ugrožava pravnu sigurnost i slabi poverenje građana u institucije sistema, a dovodi i do konkretnih posledica. Tako je, na primer, zbog nedonošenja zakona o izboru nacionalnih saveta pojedinim nacionalnim savetima krajem 2006. godine istekao mandat (a još nekima u 2007. godini do podnošenja ovog Izveštaja), a ovu oblast sve više karakteriše konfuzija u pogledu važenja i primene propisa.

Sa stanovišta potpunog i adekvatnog normativnog regulisanja položaja Pokrajinskog ombudsmana u sistemu pokrajinskih organa, i odnosa institucije sa drugim organima vlasti, i u ovom Izveštaju moramo da konstatujemo da je tokom 2006. godine izostalo prilagođavanje određenih propisa činjenici da institucija Pokrajinskog ombudsmana postoji i deluje već više od 3 godine. U poređenju sa 2005. godinom stanje je promenjeno samo u jednom od podzakonskih akata, konkretno u Odluci o uslovima i načinu korišćenja službenih vozila.⁴

Od važnijih relevantnih akata posebno izdvajamo Poslovnik Skupštine APV, koji je potrebno izmeniti i dopuniti u skladu sa Odlukom o Pokrajinskom ombudsmanu, pre svega u smislu utvrđivanja određenih ovlašćenja Ombudsmana, i propisivanja izvesnih postupaka u Skupštini AP Vojvodine povodom aktivnosti i predloga ombudsmana. Osim toga, iako je još krajem leta 2005. godine bio pripremljen predlog izmena Statuta Autonomne Pokrajine Vojvodine kojim bi i Pokrajinski ombudsman postao statutarna kategorija, zbog očekivanog a krajem godine i realizovanog usvajanja novog Ustava RS taj predlog još nije uvršćen u dnevni red Skupštine AP Vojvodine i očekuje se da to bude učinjeno u sklopu usvajanja novog Statuta AP Vojvodine.

1.3 Novi ustav Republike Srbije

Kao što je već istaknuto, krajem 2006. godine je usvojen novi Ustav Republike Srbije. U pogledu sadržine novog Ustava RS Pokrajinski ombudsman je, nakon što je tekst Predloga Ustava postao dostupan javnosti, a polazeći od uloge i obaveza ove institucije u oblasti zaštite i unapređenja ljudskih prava, ukazivao na izvesna rešenja koja su nepotpuna ili mogu da proizvedu neželjene posledice u sferi ljudskih prava i sloboda. Imajući u vidu značaj Ustava kao najvišeg pravnog akta jedne države, i na ovom mestu u Izveštaju ukazujemo na neke njegove delove i odredbe koji donose važnije novine u oblasti ljudskih prava i sloboda.

1. Stupanjem na snagu novog Ustava RS otvoreno je pitanje važenja i mesta međunarodnog prava u domaćem pravnom sistemu, pa i potvrđenih međunarodnih akata koji se odnose na ljudska prava. Još nakon referenduma u Crnoj Gori u maju 2006. godine i rasformiranja Državne zajednice Srbija i Crna Gora koje je usledilo, otvoreno je pitanje važenja i primene izvesnih odredbi Ustavne povelje Državne zajednice Srbija i Crna Gora⁵ ("Ustavna povelja") i Povelje o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama SCG⁶ ("Povelja o pravima"), koja je prema izričitoj odredbi čl.

⁴ Sl. list APV, br. 5/2006.

⁵ "Sl. list Srbije i Crne Gore", br. 1/2003, 26/2005.

⁶ "Sl. list Srbije i Crne Gore", br. 6/2003.

8. Ustavne povelje bila sastavni deo Ustavne povelje. Ovo pitanje je dobilo na važnosti nakon usvajanja novog Ustava RS. Naime, i Ustavna povelja, i Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama SCG⁷ (“Povelja o pravima”), koja je prema izričitoj odredbi čl. 8. Ustavne povelje bila sastavni deo Ustavne povelje, sadržali su odredbu kojom se izričito propisuje da se dostignuti nivo ljudskih i manjinskih prava ne može smanjivati, a istu odredbu sadrži i novi Ustav Republike Srbije. Iz tih formulacija sledi da se kasnije donetim aktima, u ovom slučaju Ustavom RS, ne može snižavati nivo zaštite prava garantovan Ustavnom poveljom i Poveljom o pravima, odnosno da nivo zaštite koji je tim Poveljama bio uspostavljen predstavlja minimalni standard i za sve buduće akte koji se odnose na odgovarajuće pitanje.

S druge strane, po Ustavnoj povelji Državne zajednice Srbija i Crna Gora⁸ (“Ustavna povelja”), međunarodno pravo je imalo primat nad domaćim pravom i neposredno se primenjivalo u oblasti ljudskih prava. Po novom Ustavu Srbije, međutim, domaći ustav ima primat nad potvrđenim međunarodnim ugovorima jer oni moraju biti u skladu sa njim. Takvo rešenje podrazumeva da međunarodni akti i ugovori, pa i oni koji se odnose na ljudska prava, mogu biti nevažeći u delu koji je u suprotnosti sa domaćim ustavom, ili da je u slučajevima suprotnosti potvrđenih međunarodnih akata sa domaćim ustavom potrebno menjati ustav da bi takvi ratifikovani sporazumi postali sastavni deo domaćeg pravnog sistema. Imajući u vidu da je pomenutom odredbom novog Ustava RS oslabljen status i važenje međunarodnih akata koji se odnose na ljudska prava u domaćem pravnom sistemu, može se konstatovati da je snižen nivo zaštite ljudskih prava u Srbiji u poređenju sa nivoom koji je bio garantovan Poveljom o pravima Državne zajednice SCG. Ovo u praksi može da bude važno kada se radi o primeni Evropske konvencije o ljudskim pravima koju je naša zemlja ratifikovala, i to naročito kada se radi o primeni presuda Evropskog suda za ljudska prava kojima se tumači i precizira sadržina odredbi Konvencije u konkretnim slučajevima. Ovo je tim važnije ako se ima u vidu činjenica da domaći organi koji bi morali dobro da poznaju Konvenciju i praksu Evropskog suda za ljudska prava i da ih uzimaju u obzir u svom radu još uvek, generalno govoreći, nedovoljno poznaju samu Konvenciju i standarde uspostavljene relevantnim presudama u poslednjih nekoliko decenija, i retko se na njih pozivaju u praksi.

2. Novi Ustav RS, za razliku od Povelje o pravima, ne garantuje građanima/kama pravo na privatnost, koje danas garantuju ustavi mnogih zemalja kao i relevantni međunarodni akti. Izričito se štiti jedino privatnost učesnika u postupcima pred državnim organima (čl. 32. Ustava), i potrošača (čl. 90. Ustava), dakle u tačno određenim situacijama i u granicama koje su primerene tim posebnim situacijama. Doduše, ratifikacijom Evropske konvencije o ljudskim pravima naša zemlja je preuzela i obaveze garantovanja prava na poštovanje privatnog i porodičnog života građana/ki, i poštovanja do sada uspostavljenih standarda po ovom pitanju. Međutim, u nedostatku izričitih garantija u Ustavu domaći organi se u zaštiti privatnosti moraju oslanjati i pozivati na Konvenciju i presude Evropskog suda za ljudska prava, a kao što je već ranije konstatovano primena međunarodnih akata još uvek nije odomaćena u domaćem pravnom sistemu. Stoga je na ovaj način stvoren prostor za nepotpunu i/ili neadekvatnu zaštitu prava na privatnost.

3. Čl. 183. Ustava RS propisuje da se „autonomne pokrajine staraju o ostvarivanju ljudskih i manjinskih prava u skladu sa zakonom.“ Međutim, imajući u

⁷ “Sl. list Srbije i Crne Gore”, br. 6/2003.

⁸ “Sl. list Srbije i Crne Gore”, br. 1/2003, 26/2005.

vidu da Autonomna pokrajina nema zakonodavnu ni sudsku nadležnost, da su njene izvršne nadležnosti ograničene, a da su pokrajinski organi retko kada ovlašćeni da određena pitanja rešavaju konačno, u najvišem stepenu, proizlazi da obaveza pokrajine da se stara o ljudskim pravima nije praćena i obezbeđivanjem odgovarajućih mehanizama za njihovu stvarnu i potpunu zaštitu. Status autonomne pokrajine se, dakle, odražava i na oblast zaštite ljudskih prava na njenoj teritoriji.

4. Novi Ustav RS donosi izmene i u pogledu načina izbora i razrešenja zaštitnika građana. Zakonom o zaštitniku građana bilo je propisano da zaštitnika građana bira Skupština većinom od prisutnih poslanika, što je u praksi značilo da nešto više od četvrtine ukupnog broja poslanika može da izabere Zaštitnika. Ovo rešenje je bilo jedno od najviše kritikovanih od strane domaćih i stranih eksperata, jer je predstavljalo upadljivo odstupanje od standarda koji važe u najvećem broju država u pogledu većine potrebne za izbor ombudsmana. Naime, zbog prirode ove funkcije i zaštite samostalnosti i nezavisnosti rada institucije minimalni standard za izbor osobe na ovu funkciju je bar većina od ukupnog broja poslanika, a često se zahteva i kvalifikovana većina poslanika za njegov izbor.

Čl. 105. st. 2. t. 14. Ustava RS predviđa, međutim, da se Zaštitnik građana bira većinom od ukupnog broja poslanika, čime je učinjen pozitivan korak u pravcu pravilnog regulisanja elemenata od značaja za nezavisnost rada i status same institucije. Posledica je da je Zakon o zaštitniku građana u tom delu postao suprotan Ustavu RS i pre nego što je Zakon počeo da se primenjuje, što će zahtevati i izmenu odgovarajućih odredbi Zakona radi njegovog usklađivanja sa Ustavom. Ova je obaveza utvrđena i Ustavnim zakonom za sprovođenje Ustava Republike Srbije⁹, koji u čl. 5. st. 1. propisuje da će “Novoizabrani sastav Narodne skupštine... u toku prvog zasedanja nakon izbora Vlade *uskladiti sa Ustavom zakone kojima se uređuje Zaštitnik građana...*“.

Generalno govoreći, po donošenju novog Ustava RS otvorena su izvesna pitanja u pogledu ranije dostignutog nivoa garantija i zaštite prava, i postojanja i adekvatnosti mehanizama za njihovu zaštitu. Stoga u tom pogledu tek ostaje da se vidi i u praksi da li su postojeći mehanizmi zaštite dovoljni i adekvatni da obezbede nesmetano uživanje ljudskih prava i pored elemenata koji mogu da deluju u suprotnom pravcu, na koje je ukazano. S druge strane, očigledan je pozitivan pomak koji se ogleda u jačanju kriterijuma za izbor Zaštitnika građana RS. U postupku izmena Zakona o zaštitniku građana postojaće mogućnost da se poboljšaju i neke druge njegove odredbe koje slabe položaj i funkcije ove institucije i kojima se stvaraju uslovi za sukobe nadležnosti između institucija ombudsmana na različitim nivoima na koje je Pokrajinski ombudsman ukazao još u svom Godišnjem izveštaju za 2005. godinu, a koje su bile kritikovane i od strane brojnih međunarodnih i ekspertskih organizacija i stručnjaka za ustavno pravo.

1.4 O instituciji ombudsmana u Srbiji u 2006. godini

Proces uvođenja institucije ombudsmana u pravni sistem Republike Srbije tekao je bez adekvatne koordinacije između različitih nivoa. Ishod je da se institucije na tri nivoa teritorijalne organizacije – republičkom, pokrajinskom i lokalnom – uspostavljaju različitim propisima kojima se za ovu instituciju koriste različiti nazivi (“građanski branilac/ombudsman” na lokalnom nivou; “Pokrajinski ombudsman” u AP Vojvodini;

⁹ Sl. glasnik Republike Srbije br. 98/2006, od 10. novembra 2006. g.

“Zaštitnik građana” na republičkom nivou), što u široj javnosti može da izazove konfuziju u pogledu prirode ovih institucija; da se status ovih institucija razlikuje, pre svega u pogledu elemenata od značaja za samostalnost i nezavisnost njihovog delovanja i odnosa sa drugim organima vlasti odgovarajućeg nivoa, čime se dovodi u pitanje sama suština ove institucije; da se način određivanja nadležnosti ovih institucija na različitim nivoima razlikuje a ponekad velikim delom i preklapa, čime su stvoreni uslovi za potencijalne sukobe nadležnosti između institucija različitih nivoa. Stoga od značajnijih aktivnosti na širem planu izdvajamo učešće Pokrajinskog ombudsmana dr Petra Teofilovića i saradnice Oršolje Vidač u višečlanjoj fokus grupi koja je izradila Preporuke za izgradnju institucije i rad ombudsmana u multietničkim lokalnim zajednicama. Nosilac projekta bio je Centar za regionalizam u Novom Sadu uz podršku Fonda za otvoreno društvo u Srbiji. Polazeći od nadležnosti i načina na koji je ova institucija postavljena u pravnim sistemima drugih zemalja i iskustava Pokrajinskog i lokalnih ombudsmana u odnosima sa drugim organima, konstatovano je da se odgovarajuće odluke jedinica lokalne samouprave kojima su do sada uspostavljene institucije lokalnih građanskih branilaca/ombudsmana ponekad značajno međusobno razlikuju, i da se tako uspostavlja sistem istoimenih ali statusno i funkcionalno različitih institucija na lokalnom nivou. Stoga je osnovni cilj Preporuka bilo je formulisanje osnovnih principa kojima bi lokalne vlasti trebale da se rukovode kada regulišu položaj i rad lokalnih ombudsmana, a radi očuvanja prirode i funkcije ove institucije. Osim ovog cilja od značaja za instituciju uopšte, poseban cilj je bio da se ukaže i na elemente od značaja za delovanje lokalnih ombudsmana u multietničkim sredinama. Centar za regionalizam je štampao ove Preporuke i distribuirao ih svim jedinicama lokalne samouprave u Srbiji.

U pogledu formiranja institucije ombudsmana u Republici Srbiji, nakon uspostavljanja ove institucije u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini sledilo je formiranje jednog broja ombudsmana na nivou jedinica lokalne samouprave. Što se tiče republičkog ombudsmana, iako je Zakon o zaštitniku građana Republike Srbije¹⁰ bio usvojen još u septembru 2005. godine a krajnji rok za izbor osobe koja bi obavljala ovu funkciju istekao šest meseci kasnije, Zaštitnik građana na republičkom nivou nije izabran do dana podnošenja ovog Izveštaja, dakle gotovo godinu dana nakon isticanja krajnjeg roka za izbor odgovarajuće osobe. Stoga se ranija konstatacija o neažurnosti nadležnih, u ovom slučaju republičkih organa, odnosi i na konačno uspostavljanje republičkog ombudsmana. Kašnjenje u ovom pogledu se negativno odražava na uspostavljanje potpunog i efikasnog sistema institucija za zaštitu i unapređenje ljudskih prava kod nas.

Jedna od posledica koje iz toga proizlaze je da nivo zaštite ljudskih prava zavisi od mesta gde građani žive, jer oni van AP Vojvodine nemaju mogućnost da se za zaštitu svojih prava obrate ombudsmanu (izuzetak su još uvek malobrojne opštine u Srbiji koje su konstituisale lokalne ombudsmane, ali zbog relativno uskih nadležnosti jedinica lokalne samouprave i određenih rešenja u odgovarajućim lokalnim propisima lokalni ombudsmani ne mogu da obezbede onaj nivo zaštite koji bi mogao da obezbedi republički ombudsman). Time se već duže vreme u Srbiji održava stanje u kojem nije svim građanima dostupna jednaka pravna zaštita. I iz tog razloga može se, dakle, konstatovati da ne postoji dovoljan nivo pravne sigurnosti građana u oblasti ljudskih prava i sloboda. U ovom kontekstu treba pomenuti da je Ustavnim zakonom za sprovođenje Ustava Republike Srbije¹¹, u čl. 5. st. 1. izričito propisano da će

¹⁰ Sl. glasnik Republike Srbije, br. 79/05 od 24. septembra 2005., Zakon stupio na snagu 02. oktobra 2005. godine.

¹¹ Sl. glasnik Republike Srbije br. 98/2006, od 10. novembra 2006. g.

“Novoizabrani sastav Narodne skupštine... u toku prvog zasedanja nakon izbora Vlade **uskладiti sa Ustavom zakone kojima se uređuju Zaštitnik građana... i izabrati Zaštitnika građana...**“. Ostaje da se vidi da li će ovaj naknadni imperativni rok biti poštovan. Najzad, u vezi sa Zakonom o zaštitniku građana RS treba istaći da određene odredbe novog Ustava RS na drugačiji način regulišu pitanje izbora i razrešenja Zaštitnika građana, što će zahtevati i usklađivanje Zakona sa tom ustavnom odredbom, o čemu će posebno biti reči u osvrtu na odredbe Ustava koje se odnose na, ili proizvode reperkusije i u oblasti ljudskih prava.

Na nivou lokalne samouprave u AP Vojvodini su do sada osnovane institucije ombudsmana/građanskog branioca u četiri opštine, i sa njima Pokrajinski ombudsman redovno saraduje u pitanjima od značaja za položaj i delovanje ove institucije koja se primarno bavi kontrolom rada administracije i zaštitom ljudskih prava, kao i na određenim projektima. Osim sa lokalnim ombudsmanima u AP Vojvodini, kontakti i saradnja postoje i sa jednim brojem lokalnih ombudsmana do sada uspostavljenih u Srbiji van AP Vojvodine. Pokrajinski ombudsman je u svoje programe obuke zaposlenih, namenjene podizanju kapaciteta institucije, prema mogućnostima uključivao i lokalne ombudsmane, kako iz Vojvodine, tako i iz Srbije. Oblici saradnje sa srodnim institucijama u zemlji su predstavljeni u odgovarajućim delovima Izveštaja.

Što se tiče Pokrajinskog ombudsmana, o nepotpunoj i još uvek neusklađenoj pravnoj regulativi od značaja za položaj i funkcionisanje institucije u domaćem pravnom sistemu bilo je reči ranije. Osim toga, kao značajan ograničavajući faktor u radu institucije i u ovogodišnjem Izveštaju mora se istaći nedovoljna tehnička opremljenost institucije (kompjuteri, štampači, nameštaj), a kao primer tretmana ove pokrajinske institucije navodimo da joj godinu i po dana nije obezbeđen ni jedan kompjuter ili štampač. Nakon 3 godine delovanja institucije obezbeđeno je službeno vozilo za potrebe rada Pokrajinskog ombudsmana, što pozdravljamo kao pozitivan pomak. Pitanje normalnog funkcionisanja institucije naglo je aktuelizovano povodom preseljenja sedišta Pokrajinskog ombudsmana u nove prostorije u zgradi na Bulevaru Mihajla Pupina 25, krajem 2006. i početkom 2007. godine. Već nekoliko meseci Pokrajinski ombudsman radi pod otežanim uslovima u poređenju sa onim koji su postojali do kraja 2006. godine, budući da je u toku obezbeđivanje elementarnih tehničkih uslova i opremljenosti institucije (telefonske veze, intranet i pristup internetu, obezbeđivanje nameštaja potrebnog za smeštaj arhive i drugih materijala, i dr.).

Jedan od faktora koji ograničavaju pa i sprečavaju dalje proširenje aktivnosti i potrebno povećanje broja zaposlenih saradnika je i smanjenje budžeta Pokrajinskog ombudsmana koje je usledilo nakon republičkih izbora zbog činjenice da do završetka ovog Izveštaja još uvek nisu konstituisani republički organi vlasti pa nije usvojen ni budžet za 2007. godinu. U planu je usvajanje budžeta AP Vojvodine kojim se sredstva za rad organa koji se finansiraju iz budžeta privremeno zamrzavaju na znatno nižem nivou od planiranog, a budžet Pokrajinskog ombudsmana je, bez konsultacija sa institucijom, po tom privremenom budžetu znatno umanjen.

1.5 Struktura i organizacija institucije

Odlukom o pokrajinskom ombudsmanu («Službeni list APV» broj23/2002, 5/2004, 16/2005), u čl. 6. st. 1. i 2. određeno je da ombudsman ima pet zamenika, od kojih se po jedan bira za oblast prava nacionalnih manjina, prava deteta i ravnopravnosti polova, a od navedenog broja jedan zamenik se bira iz reda manje zastupljenog pola i pripadnika nacionalnih manjina, što je prilikom izbora, u potpunosti ispoštovano.Sva

radna mesta za birana lica za koje je predviđena visoka stručna sprema, popunjena su u 2006 godini.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u stručnoj službi Pokrajinskog ombudsmana, u sedištu i van sedišta organa (Novi Sad, Subotica i Pančevo), sistematizovano je dvadeset sedam radnih mesta, od kojeg broja je za dvadeset tri radna mesta predviđena visoka stručna sprema, a za četiri srednja stručna sprema. U izveštajnom periodu, na neodređeno vreme zaposleno je trinaest izvršilaca poslova, a na određeno vreme, zbog povećanog obima poslova ili zbog odsutnosti zaposlenih na duže vreme (porođajno odsustvo i odsluženje vojnog roka), četiri izvršilaca poslova, ukupno sedamnaest. Na sistematizovana radna mesta sa visokom stručnom spremom zaposleno je četrnaest zaposlenih (neodređeno ili određeno vreme) i to jedanaest ženskog pola, a na radna mesta za koja je predviđena srednja stručna sprema, tri zaposlena (neodređeno ili određeno vreme), od kojeg broja su dva izvršioca poslova ženskog pola. Ostala sistematizovana radna mesta nisu popunjena zbog nedostatka poslovnog prostora.

Na osnovu potrebe i preliminarinih dogovora sa rukovodstvom Opštine Sremska Mitrovica, predviđeno je za 2007. god. otvaranje kancelarije van sedišta organa u Sremskoj Mitrovici, sa dva zaposlena, od kojeg projekta se za sada odustalo zbog nedostatka budžetskih sredstava za ovu namenu.

Posebna pažnja posvećuje se stručnom usavršavanju biranih i zaposlenih lica, što doprinosi uspešnijem i efikasnijem radu institucije sa strankama, kao i njegovom organizovanju i učešću na kongresima, seminarima u zemlji i inostranstvu, na kojima su zastupljene teme iz nadležnosti ove institucije.

2. ZAŠTITA PRAVA NACIONALNIH MANJINA

Zoltan Gobor

2.1 Propisi iz oblasti zaštite prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina

- Dokumenti Ujedinjenih nacija
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966. godina)
- Deklaracija UN o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina (1992. godina)
- Dokumenti Saveta Evrope:
- Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1995. godina)
- Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima (1992. godina)
- Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima (“Službeni list SCG - Međunarodni ugovori”, br. 18/2005);
- Dokumenti Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS)
- Dokument iz Kopenhagena (1990. godina)
- Haške preporuke o pravu nacionalnih manjina na obrazovanje (1996. godina)
- Preporuke iz Osla o pravu nacionalnih manjina na upotrebu sopstvenog jezika (1998. godina)
- Bilateralni sporazumi:
- Sporazum između Srbije i Crne Gore i Republike Mađarske o zaštiti prava mađarske nacionalne manjine koja živi u Srbiji i Crnoj Gori i srpske nacionalne manjine koja živi u Republici Mađarskoj (2003. godina)
- Sporazum između Srbije i Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava srpske i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Srbiji i Crnoj Gori (“Službeni list SCG - Međunarodni ugovori”, broj 3/2005);
- Sporazum između Srbije i Crne Gore i Republike Makedonije o zaštiti srpske i crnogorske nacionalne manjine u Republici Makedoniji i makedonske nacionalne manjine u Srbiji i Crnoj Gori (“Službeni list SCG - Međunarodni ugovori”, br. 6/2005)
- Domaći propisi:
- Ustavna povelja državne zajednice Srbija i Crne Gora (2003. godina do prestanka važenja)
- Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama (2003. godina do prestanka važenja)

- Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina (2002. godina)
- Ustav Republike Srbije (1990. godina do prestanka važenja)
- Ustav Republike Srbije (2006. godina)
- Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama Republike Srbije (1991. godina)
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti (“Službeni glasnik RS” , br. 107/2005)
- Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine (1991. godina)
- Odluka o bližem uređenju pojedinih pitanja službene upotrebe jezika i pisama nacionalnih manjina na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine (2003. godina)
- Odluka o obrazovanju saveta za integraciju Poma u APV (“Službeni list APV”, broj 6/2005)

2.2 Delotvorno učešće nacionalnih manjina u organima javne vlasti

2.2.1 Struktura zaposlenih u organima uprave

Polazeći od podataka prikupljenih od strane Pokrajinskog sekretarijata za propise, upravu i nacionalne manjine o strukturi zaposlenih u pokrajinskim organima uprave, Pokrajinski ombudsman je, postupajući po službenoj dužnosti, uputio još 2005. godine preporuke svim organima uprave AP Vojvodine. Sadržaj preporuke bio je da, polazeći od sopstvenih potreba, prilikom zasnivanja radnog odnosa sa novim zaposlenima koji ispunjavaju uslove propisane za određeno radno mesto, naročito vode računa o zapošljavanju pripadnika/ca nacionalnih zajednica. Na ovaj način bi se obezbedila relativno odgovarajuća zastupljenost pripadnika/ca različitih nacionalnih zajednica u organima uprave srazmerno njihovom udelu u ukupnom broju stanovnika na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine.

Preporuke sa istim sadržajem je Pokrajinski ombudsman uputio i svim lokalnim samoupravama na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine (45) radi poboljšanja strukture zaposlenih u organima uprave, iz ugla srazmerne zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u pojedinim lokalnim samoupravama.

Naime, čl. 15. Okvirne konvencije Saveta Evrope za zaštitu prava nacionalnih manjina (“Sl. list SRJ” - Međunarodni ugovori, br. 6/98) predviđa obavezu država ugovornica da stvaraju neophodne uslove za efikasno učešće pripadnika/ca nacionalnih manjina u kulturnom, socijalnom i ekonomskom životu i **javnim poslovima**, naročito onim koji se odnose na manjine.

U Preporukama Organizacije za bezbednost i saradnju u Evropi (OEBS) iz Lunda od 1999. godine navodi se da strukture i procedure donošenja odluka regionalnih i lokalnih vlasti moraju da budu transparentne i dostupne kako bi podstakle učešće manjina, kao i da države moraju obezbediti manjinama da se čuje njihov delotvoran glas, kako na nivou centralnih vlasti, tako i na regionalnom i lokalnom nivou. Kao jedan od mogućih načina za postizanje ovog cilja navodi se **preduzimanje posebnih mera za učešće manjina u državnoj službi**, kao i objavljivanje propisa javnih službi na jezicima nacionalnih manjina.

Odredba čl. 21. Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina ("Sl. list SRJ", br. 11/2002) **garantuje učestvovanje u javnom životu i ravnopravnost pri zapošljavanju u javnoj službi, te propisuje da se prilikom zapošljavanja u javnim službama, uključujući i policiju, vodi računa o nacionalnom sastavu stanovništva, odgovarajućoj zastupljenosti i o poznavanju jezika koji se govori na području organa ili službe.**

Polazeći od gore navedenih propisa, Pokrajinski ombudsman je u toku 2006. godine, postupajući po službenoj dužnosti, uputio preporuke u gore navedenom smislu, svim opštinskim javnim tužilaštvima (19), kao i okružnim javnim tužilaštvima (6), na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine, kao i opštinskim sudovima (23), okružnim sudovima (6) i trgovinskim sudovima (6) na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine. Preporuke su upućene i jedinicama Republičkog geodetskog zavoda (44) kao i jedinicama poreske uprave (47), koji imaju sedišta na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine.

Znači, Pokrajinski ombudsman je u toku 2006. godine uputio ukupno 151 preporuku kako bi bila poboljšana struktura zaposlenih u državnim organima uprave i pravosuđu koji imaju sedišta na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine, a radi srazmerne zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u tim državnim organima. Dajemo primer teksta preporuke upućene gore navedenim organima:

P R E P O R U K A

organima Republike Srbije na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine, da polazeći od sopstvenih potreba, prilikom zasnivanja radnog odnosa sa novim zaposlenima koji ispunjavaju uslove koji su propisani za određeno radno mesto, naročito vode računa o zapošljavanju pripadnika nacionalnih zajednica, kako bi se obezbedila relativno adekvatna zastupljenost pripadnika različitih nacionalnih zajednica u organima Republike Srbije srazmerno njihovom udelu u ukupnom broju stanovnika na teritoriji opštine.

Pokrajinski sekretarijat za propise, upravu i nacionalne manjine u svom izveštaju Pokrajinskom ombudsmanu podsetio je na to da je prestankom postojanja državne zaednice Srbije i Crne Gore prestala da važi Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama. Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina donet 2002. godine se još primenjuje, ali je jedan od osnovnih problema nedefinisan položaj nacionalnih saveta nacionalnih manjina, kao reprezentativnih tela nacionalnih manjina u oblasti kulture, informisanja, obrazovanja i službene upotrebe njihovih jezika. U većini saveta mandat od četiri godine je istekao, a ne postoje pravna rešenja za uređenje njihovog statusa, odnosno, izbor novih saveta. Finansiranje se sprovodi preko republičkog i pokrajinskog budžeta, ali još nije osnovan Fond za nacionalne manjine. Republički savet nacionalnih manjina se ne sastaje, a krajem 2006. godine osnovan je Pokrajinski savet nacionalnih zajednica.

Pokrajinski sekretarijat za propise, upravu i nacionalne manjine sprovodi akciju «Afirmacija multikulturalizma i tolerancije», a u 2006. godini napravio je «Strategiju reforme i razvoja pokrajinske uprave». U izveštaju dostavljenom Pokrajinskom ombudsmanu podseća da u okviru svojih nadležnosti obavlja i poslove nadzora nad primenom propisa kojima je uređena službena upotreba jezika i pisma. U vršenju tog nadzora preduzimaju se mere i aktivnosti radi efikasne upotrebe jezika i pisama nacionalnih manjina i ostvarivanje jezičkih prava pripadnika nacionalnih manjina u svim oblastima javnog života.

2.2.2 Saveti za međunacionalne odnose

S obzirom na to da Zakon o lokalnoj samoupravi u članu 63. predviđa osnivanje saveta za međunacionalne odnose u nacionalno mešovitim opštinama¹², koji će razmatrati pitanja ostvarivanja, zaštite i unapređivanja nacionalne ravnopravnosti, skupština opštine je dužna da predloge svih odluka koje se odnose na prava nacionalnih i etničkih zajednica prethodno dostavi na mišljenje savetu za međunacionalne odnose, te imaju ovlašćenje da pred Ustavnim sudom pokrenu postupak za ocenu ustavnosti i zakonitosti opštih akata skupštine opštine, ukoliko ocene da su njima neposredno povređena prava nacionalnih i etničkih zajednica. Delokrug, sastav i način rada saveta za međunacionalne odnose uređuje se odlukom skupštine opštine, u skladu sa statutom. Pokrajinski ombudsman je 2006. godine uputio pismo svim lokalnim samoupravama na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine, sa zahtevom da izveste o tome da li su konstituisani saveti za međunacionalne odnose. Na osnovu dostavljenih podataka od strane opština u AP Vojvodini, prikazujemo tabelu.

Na osnovu podataka iz priložene tabele ukazujemo da je u AP Vojvodini ukupno izabrano 222 članova saveta za međunacionalne odnose, a od toga 67 Srba/kinja (30,8%), 27 Roma/kinja (12,16%), 17 Rumuna/ki (7,66%), 60 Mađara/ica (27,03%), 11 Hrvata/ica (4,95%), 2 Rusina/ki (0,9%), 19 Slovaka/inja (8,56%), 1 Slovenac/ka (0,45%), 3 Makednaca/ki (1,35%), 1 Jevrej/ka (0,45%), 2 Jugoslovena/ke (0,9%), 3 Čeha/inja (1,35%), 1 Ukrajinac/ka (0,45%), 3 Bunjevaca/ki (1,35%), 4 Crnogoraca/ki (1,8%), 1 neopredeljen (0,45%), dok je učešće ovde navedenih nacionalnosti prema zadnjem popisu stanovništva iz 2002. godine u Vojvodini ima: Srba/kinja 65,05%, Roma/kinja 1,43%, Rumuna/ki 1,5%, Mađara/ica 14,28%, Hrvata/ica 2,78%, Rusina/ki 0,77%, Slovaka/inja 2,79%, Makedonaca/ki 0,58%, Jevreja/ki 0,02%, Jugoslovena 2,45%, Čeha/inja 0,08%, Ukrajinaca/ki 0,22%, Bunjevaca/ki 0,97%, Crnogoraca/ki 1,75% i neopredeljenih 4,55%. Od ukupno 45 opština u Vojvodini, samo tri opštine nemaju zakonsku obavezu da formiraju savete za međunacionalne odnose. To su Sremski Karlovci, Pećinci i Sremska Mitrovica. Prema članu 63. Zakona o lokalnoj samoupravi («Službeni glasnik Republike Srbije» br. 9/02) u nacionalno mešovitim opštinama osniva se savet za međunacionalne odnose koji čine predstavnici svih nacionalnih i etničkih zajednica, a nacionalno mešovitom opštinom se smatra opština u kojoj jedna nacionalna zajednica čini više od 5% od ukupnog broja stanovnika ili sve zajednice čine više od 10% prema poslednjem popisu stanovništva u Republici Srbiji. U ostalim opštinama postoji mogućnost formiranja saveta, ali ukoliko je formiran, onda nije počeo da radi.

S obzirom na to da je skupštinama opština prepušteno da se delokrug, sastav i način rada ovih saveta uređuje odlukom opštine, u skladu sa statutom, postavlja se kao značajno pitanje ko su predlagači za izbor članova ovih saveta. U praksi, u zavisnosti od odluke skupštine opštine, predlagači su: odbornici u skupštinama opštine, političke partije, grupe građana, nacionalni saveti nacionalnih manjina, Srpska pravoslavna crkva, nevladine organizacije i drugi. Smatramo da bi bilo dobro da se zakonom odrede predlagači, kao i način izbora članova ovih saveta i sigurni izvori finansiranja njihove delatnosti i ostali neophodni elementi, koji obezbeđuju uslove rada ovih saveta. Istovremeno, ukazujemo da je potrebno odrediti i nadležnosti saveta za međunacionalne

¹² Zakon o lokalnoj samoupravi čl.63 stav 2: «Nacionalno mešovitim opštinama smatraju se opštine u kojima jedna nacionalna zajednica čine više od 5% od ukupnog broja stanovnika ili sve zajednice čine više od 10% prema poslednjem popisu stanovništva u Republici Srbiji.»

odnose, da ne bi došlo do preplitanja ili pak, do podudaranja sa nadležnostima nacionalnih saveta nacionalnih manjina. Usled nepotpunih zakonskih rešenja, u gore navedenom smislu, ovi saveti u većini opština praktično i ne funkcionišu, pri čemu treba dodati činjenicu da u većini opština nisu obezbeđene ni radne prostorije ovim savetima.

U okviru projekta «Ombudsman kao medijator», kao jedna od ciljnih grupa za obuku iz veštine medijacije, uključena je grupa u kojoj su članovi saveta za međunacionalne odnose u 8 opština Autonomne Pokrajine Vojvodine. Oni su uključeni u ovaj program kako bi promovisali i učestvovali kao medijatori u svojim opštinama, u slučaju sukoba međunacionalnog karaktera. Na ovaj način promoviše se i rad samih saveta, a oni su aktivnije uključeni u rad svojih opština.

Zamenik pokrajinskog ombudsmana ima ovlašćenje da prati primenu propisa u oblasti prava nacionalnih manjina. Kao značajan problem, u pogledu zakonodavstva vezanog za zaštitu prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina, treba pomenuti sadašnji, važeći Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina u SRJ, donet 2001. godine. Naime, član 19. Zakona predviđa da:

«Pripadnici nacionalnih manjina mogu izabrati nacionalne savete (u daljem tekstu: savet) radi ostvarivanja prava na samoupravu u oblasti upotrebe jezika i pisma, obrazovanja, informisanja i kulture.

Savet je pravno lice.

Savet ima najmanje 15 a najviše 35 članova, u zavisnosti od ukupnog broja pripadnika nacionalne manjine, koji se biraju na period od četiri godine.

Savet donosi svoj statut i budžet u skladu sa Ustavom i zakonom.

Savet se finansira iz budžeta i donacija.

Registar izabranih saveta vodi nadležni savezni organ, odnosno sada republički organ.

Savet predstavlja nacionalnu manjinu u oblasti službene upotrebe jezika, obrazovanja, informisanja na jeziku nacionalne manjine i kulture, učestvuje u procesu odlučivanja ili odlučuje o pitanjima iz tih oblasti i osniva ustanove iz ovih oblasti.

Organi države, teritorijalne autonomije ili jedinice lokalne samouprave, prilikom odlučivanja o pitanjima iz stava 7. ovog člana, zatražiće mišljenje saveta.

Savet se može obratiti organima vlasti iz stava 8. ovog člana u vezi sa svim pitanjima koja utiču na prava i položaj nacionalne manjine.

Deo ovlašćenja iz oblasti pomenutih u stavu 7. ovog člana može se poveriti savetima, a država će obezbediti finansijska sredstva potrebna za vršenje ovih nadležnosti.

Pri utvrđivanju obima i vrste ovlašćenja iz stava 10. ovog člana vodi se računa i o zahtevu nacionalnog saveta.

Saveti će se formirati na principima dobrovoljnosti, izbornosti, proporcionalnosti i demokratičnosti.

Izborna pravila o izboru nacionalnih saveta će se regulisati zakonom.»

Jedan od glavnih problema jeste to što sadašnji zakon sadrži samo načelne odredbe, bez zalaženja u suštinu problematike. U potpunosti je izostavljen deo o izboru članova saveta. S obzirom na to da je pojedinim nacionalnim savetima već

istekao mandat (mađarski, bunjevački, hrvatski i slovački nacionalni savet), postavlja se pitanje kako će se izabrati novi članovi. Takođe, zakonski treba precizno urediti nadležnosti manjinskih samouprava kao i mogućnost decentralizacije manjinskih uprava kako bi se omogućila istinska kulturna autonomija pripadnika nacionalnih manjina. Iz gore navedenog, sledi zaključak da je neophodno usvojiti novi zakon kojim će se u potpunosti urediti ova oblast, kako u pogledu tačnog određivanja nadležnosti saveta, načina izbora članova saveta i njihovog sigurnog i trajnog finansiranja.

Uprkos tome što je u izveštajnom periodu pripremljeno izrađeno nekoliko dobrih modela za uređivanje ovih pitanja, kao što su modeli beogradskog Centra za istraživanje etniciteta, do današnjeg dana nije donet zakon koji bi detaljno i precizno uredio ovu oblast.

2.2.3 Neke dileme u vezi sa određivanjem pojma nacionalnih manjina

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina u članu 2. (Službeni list SRJ br.11/02) utvrđuje da:

«Nacionalna manjina u smislu ovog zakona je svaka grupa državljana Savezne Republike Jugoslavije koja je po brojnosti dovoljno reprezentativna, iako predstavlja manjinu na teritoriji Savezne Republike Jugoslavije, da pripada nekoj od grupa stanovništva koje su u dugotrajnoj i čvrstoj vezi sa teritorijom Savezne Republike Jugoslavije i poseduje obeležja kao što su jezik, kultura, nacionalna ili etnička pripadnost, poreklo ili veroispovest, po kojima se razlikuje od većine stanovništva, i čiji se pripadnici odlikuju brigom da zajedno održavaju svoj zajednički identitet, uključujući kulturu, tradiciju, jezik ili religiju.

Nacionalnim manjinama u smislu ovog zakona smatraće se sve grupe državljana koji se nazivaju ili određuju kao narodi, nacionalne i etničke zajednice, nacionalne i etničke grupe, nacionalnosti i narodnosti, a ispunjavaju uslove iz stava 1. ovog člana.»

U izveštajnom periodu postavilo se pitanje da li građani Republike Srbije, koji se izjašnjavaju kao Jugosloveni, ispunjavaju uslove da budu nacionalna manjina. Istovremeno se postavilo pitanje položaja Vlaha, a može se očekivati da će se pojaviti i pitanje položaja Crnogoraca.

2.2.3.1 Primer 1.

Pokrajinskom ombudsmanu se obratila nevladina organizacija sa predstavkom u kojoj se navodi da je aktom Pokrajinskog sekretarijata za propise, upravu i nacionalne manjine povređen Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina.

Naime, Pokrajinski sekretarijat za propise, upravu i nacionalne manjine je dao mišljenje da Jugosloveni ne ispunjavaju uslove predviđene Zakonom, te stoga ne predstavljaju nacionalnu manjinu. Na ovaj način onemogućeno je formiranje saveta za međunacionalne odnose u opštini Zrenjanin, jer Jugosloveni ne mogu biti članovi saveta.

Pokrajinski ombudsman je uputio dopis Pokrajinskom sekretarijatu i tražio izjašnjenje o navedenom problemu. Nakon uvida u dokumentaciju, utvrđeno je da Jugosloveni nisu nacionalna manjina, jer ne ispunjavaju uslove predviđene Zakonom, odnosno izjasnili su se da je srpsko-hrvatski jezik njihov maternji jezik. Međutim, prema Evropskoj povelji o regionalnim i manjinskim jezicima, koja se neposredno primenjuje na teritoriji naše države, utvrđeno je da je regionalni ili manjinski jezik

«različit od zvaničnog jezika te države, što ne uključuje dijalekte zvaničnog jezika te države ili jezike radnika migranata». Iz gore navedenog sledi da, srpsko-hrvatski ne predstavlja poseban jezik, različit od srpskog. S obzirom na to da Jugosloveni ne ispunjavaju jedno od bitnih obeležja nacionalnih manjina propisanih Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, ne mogu se smatrati nacionalnom manjinom u smislu pozitivnopravnih propisa.

S obzirom na to da, prema podacima iz popisa stanovništva iz 2002. godine, u Vojvodini, kao što je to već napred navedeno, ima 1,75% građana/ki koji su se izjasnili kao Crnogorci/ke, postoji društvena potreba da se nadležni organi izjasne po tom pitanju i ukoliko ocene da je potrebno, da se izvrše izmene i dopune Zakona o o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina.

2.3 Službena upotreba jezika nacionalnih manjina

Pokrajinski ombudsman u celosti podržava napore Pokrajinskog sekretarijata za propise, upravu i nacionalne manjine, koji imaju za cilj dosledno poštovanje propisa koji uređuju službenu upotrebu jezika i pisama nacionalnih manjina na teritoriji APV, kao što su izdavanje dvojezičnih ličnih karata i drugo. Naime prema Zakonu o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina i *Odluci o bližem uređivanju pojedinih pitanja službene upotrebe jezika i pisama nacionalnih manjina na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine* ("Službeni list APV" br. 8/03 od 22. maja 2003. godine) predviđeno je, između ostalog, da pripadnik nacionalne manjine ima pravo da svoje lično ime i lično ime svoje dece upiše u matičnu evidenciju u izvornom obliku, na pismu i po pravopisu svog jezika. Tako upisano lično ime imaće se na isti način upisati i u javne isprave kao što su lične isprave, izvodi iz matičnih knjiga i slično. Tu spadaju i svedočanstva o stečenom obrazovanju, kada je nastava izvođena na jeziku nacionalne manjine, kao i sve druge javne isprave koje su od interesa za ostvarivanje zakonom i drugim propisima utvrđenih prava građana, a koje se izdaju na osnovu postojeće evidencije. Isto tako, postoji obaveza ispisivanja javnih natpisa i naziva na područjima na kojima su u službenoj upotrebi i jezici nacionalnih manjina kao što su: nazivi mesta i drugi geografski nazivi, nazivi ulica i trgova, nazivi organa, saobraćajni znaci, obaveštenja kao i upozorenja za javnost i drugi javni natpisi.

2.3.1.1 Primer 2.

Pismenom predstavkom Pokrajinskom ombudsmanu se obratio N.I. koji se žalio na rad Opštinske uprave Bačka Palanka, u vezi sa nemogućnošću dobijanja Izvoda iz matične knjige rođenih na maternjem, tj. mađarskom jeziku. Dana 30.11.2006. godine zatražili smo izjašnjenje od opštinske uprave Bačka Palanka. Dana 14.12.2006. godine dobili smo obaveštenje. Po Statutu, u opštini Bačka Palanka u službenoj upotrebi su srpski i slovački jezik. Mađarki jezik se ne nalazi u službenoj upotrebi, te iz toga sledi da opština nije obavezna da izdaje uverenja na mađarskom jeziku. Međutim, službenici opštinske uprave u Bačkoj Palanci su ipak izašli u susret zahtevu stranke i izradili prost kompjuterski prepis izvoda na mađarskom jeziku, latiničnim pismom, ali nisu bili u mogućnosti da izdaju slikoviti izvod što je stranka prvobitno zahtevala. Opštinska uprava je o ovome stranku obavestila kada se prvi put obratila sa zahtevom.

Pokrajinski ombudsman smatra da ovakvo zakonsko rešenje nije pravično i istovremeno građane stavlja, sa ovde pomenutog aspekta, u neravnopravni položaj.

2.3.1.2 *Primer 3.*

Nacionalni savet slovačke nacionalne manjine uputio je predstavku Pokrajinskom ombudsmanu u cilju informisanja nadležnih organa i šire javnosti o upotrebi ćiriličnog pisma prilikom upisa rođene dece, slovačke nacionalnosti, u matičnu knjigu rođenih. Osnovni razlog upućivanja predstavke jeste nemogućnost upotrebe latiničnog pisma prilikom prijavljivanja matičarskoj službi, što dovodi do deformacije imena i prezimena koje onda ostaje kao takvo za stalno. Takođe, kao značajan problem, navodi se i izuzetno složena procedura za promenu imena i prezimena, u pogledu administrativnih i finansijskih uslova. Stoga, Pokrajinski ombudsman smatra da je neophodno usklađivanje propisa vezanih za ovu oblast sa ustavom i zakonom, kako bi se ostvarila zagarantovana prava pripadnika svih nacionalnih manjina.

2.4 Obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina

Pokrajinski ombudsman smatra da je neophodno ukazati na činjenicu da u osnovnom i srednjem obrazovanju na teritoriji AP Vojvodine postoji nedostatak stručnih kadrova po profilima za izvođenje pre svega stručnih predmeta na jezicima nacionalnih manjina kao što su profesori informatike, matematike, fizike i dr.

Na osnovu podataka dobijenih iz Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje i kulturu APV, zaključeno je sledeće:

U školskoj 2006/2007. godini predškolski program za decu se pre upisa u osnovnu školu ostvaruje u 44 predškolske ustanove, za ukupno 18 980 dece i to :

1. na srpskom jeziku: 15 896
2. na mađarskom jeziku: 2073
3. na slovačkom jeziku: 386
4. na rumunskom jeziku: 135
5. na rusinskom jeziku: 83
6. na hrvatskom jeziku: 10

Navedeni predškolski program, u trajanju od četiri časa, se ostvaruje na srpskom, mađarskom, slovačkom, rumunskom, rusinskom i hrvatskom jeziku, s tim da se isti ostvaruje i dvojezično u nacionalno mešovitim sredinama.

2.4.1 Osnovno obrazovanje

Osnovno obrazovanje i vaspitanje u AP Vojvodini se ostvaruje u svim opštinama, u ukupno 344 redovnih osnovnih škola, s tim da je u školskoj 2006/2007. godini u prvi razred upisano 18 288 učenika/ca. U odnosu na prethodnu školsku godinu, ukupan broj upisanih učenika/ca u prvi razred osnovne škole je smanjen za 1008 učenika/ca ili za 5,23%.

Nastava na mađarskom jeziku, zastupljena je u 27 opština u AP Vojvodini, u 78 osnovnih škola i obuhvaćeno je 1855 učenika prvog razreda. U odnosu na prethodnu školsku godinu broj učenika/ca se smanjio za 149 učenika ili za 7,44%. Izborna nastava iz predmeta mađarski jezik sa elementima nacionalne kulture ostvaruje se u 20 opština (Ada, Bačka Topola, Bečej, Vrbas, Vršac, Zrenjanin, Inđija Kanjiža, Kikinda, Kula, Novi Bečej, Novi Sad, Pančevo, Plandište, Sečanj, Senta, Sombor, Subotica i Titel) u 40 osnovnih škola.

Nastava na slovačkom jeziku zastupljena je u redovnim osnovnim školama u 13 opština u AP Vojvodini u 18 osnovnih škola, i ovom nastavom je obuhvaćeno ukupno 403 učenika/ca. U odnosu na prethodnu školsku godinu, broj učenika se povećao za 24 ili za 5,96%. Izborna nastava iz predmeta slovački jezik sa elementima nacionalne kulture, u prvom razredu, ostvaruje se u 8 opština (Bačka Palanka, Vrbas, Zrenjanin, Kovačica, Novi Sad, Pančevo, Plandište i Šid) u 22 osnovne škole.

Nastava na rumunskom jeziku, zastupljena je u 9 opština u APV, u 18 redovnih škola i ovom nastavom je obuhvaćeno 193 učenika prvog razreda. U odnosu na prethodnu školsku godinu, broj učenika se smanjio za 4 ili za 2,03%. Izborna nastava iz predmeta rumunski jezik sa elementima nacionalne kulture, u prvom razredu, ostvaruje se u 6 opština (Alibunar, Kovačica, Kovin, Novi Sad, Plandište i Sečanj) u 7 osnovnih škola.

Nastava na rusinskom jeziku, zastupljena je u 3 opštine u APV (Vrbas, Žabalj i Kula) u 3 osnovne škole, sa 62 učenika/ce prvog razreda. U odnosu na prethodnu školsku godinu, broj učenika/ca se smanjio za 5 ili za 7,46%. Izborna nastava iz predmeta rusinski jezik sa elementima nacionalne kulture, ostvaruje se u šest opština (Bačka Topola, Vrbas, Žabalj, Kula, Novi Sad i Šid) u 12 osnovnih škola prvih razreda.

Nastava na hrvatskom jeziku, zastupljena je u 1 opštini u AP Vojvodini (Subotica) a u pet osnovnih škola sa 46 učenika prvog razreda. U odnosu na prethodnu školsku godinu broj učenika/ca prvog razreda se povećao za 18 ili za 39,13%. Izborna nastava iz predmeta hrvatski jezik sa elementima nacionalne kulture, ostvaruje se u 3 opštine (Apatin, Sombor i Subotica), u 7 osnovnih škola.

Ukrajinski jezik sa elementima nacionalne kulture kao izborna nastava, ostvaruje se u prvom razredu, u tri opštine (Vrbas, Kula Novi Sad) u tri osnovne škole. Ukupan broj učenika/ca, ukrajinske nacionalne manjine, upisan u prvi razred osnovne škole je 38 koji, međutim, pohađaju nastavu na srpskom jeziku.

Romski jezik sa elementima nacionalne kulture kao izborna nastava, ostvaruje se u prvim razredima, u 18 opština (Ada, Bač, Bačka Planaka, Žabalj, Zrenjanin, Kanjiža, Kikinda, Novi Bečej, Novi Sad, Odžaci, Sombor, Sremska Mitrovica i Subotica) u 22 osnovne škole. Ukupan broj romskih učenika/ca, upisanih u prvi razred osnovne škole, u 2006/2007 školske godine je 1600 učenika/ca, a od toga na srpskom jeziku nastavu pohađa 926 učenika/ce, na mađarskom jeziku 50, na slovačkom jeziku 5, na rumunskom nastavnom jeziku 23 i na rusinskom nastavnom jeziku 2 učenika/ce.

U školskoj 2006/2007 godini, bugarski jezik sa elementima nacionalne kulture uče dva učenika/ce u jednoj osnovnoj školi u Pančevu.

2.4.2 Srednje obrazovanje

U AP Vojvodini u prvi razred srednje škole u školskoj 2006/2007. godini, u 117 redovnih srednjih škola je upisano ukupno 22 292 učenika/ca ili 69 učenika/ca manje nego u prethodnoj školskoj godini.

U trogodišnje škole upisano je 6 324 učenika/ca, a u četvorogodišnje 15 968 učenika/ca. Od toga, u škole trogodišnjeg obrazovanja sa mađarskim nastavnim jezikom upisano je 626 učenika/ce, a u škole četvorogodišnjeg obrazovanja 1 388 učenika/ce. Na slovačkom, rumunskom i rusinskom jeziku u škole trogodišnjeg obrazovanja nije upisan nijedan učenik/ca. U četvorogodišnju školu u prvi razred na slovačkom jeziku, upisano je 97, na rumunskom 66, a na rusinskom jeziku 21 učenik/ce.

U odnosu na prethodnu školsku godinu, u školama u kojima se nastava izvodi na mađarskom jeziku, u školama četvrogodišnjeg obrazovanja, broj upisanih učenika/ca u prvi razred je veći za 20, na slovačkom jeziku za 2 učenika/ce, na rumunskom jeziku za 19 učenika/ca, a na rusinskom jeziku veći za 6 učenika/ce.

2.4.3 Više i visoko obrazovanje*

U AP Vojvodini više obrazovanje se ostvaruje u 9 viših škola:

1. Viša poslovna škola u Novom Sadu
2. Viša tehnička škola u Zrenjaninu
3. Viša tehnička škola u Novom Sadu
4. Viša tehnička škola u Subotici
5. Viša škola za obrazovanje vaspitača u Vršcu
6. Viša škola za obrazovanje vaspitača u Kikindi
7. Viša škola za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu
8. Viša škola za obrazovanje vaspitača u Sremskoj Mitrovici
9. Viša škola za obrazovanje vaspitača u Subotici

U školskoj 2005/2006. godini u višim školama, čiji je osnivač AP Vojvodina, upisano je ukupno 4 076 studenata prve godine. Od toga, 11, 26% su studenti mađarske nacionalne manjine, 1, 32% su studenti slovačke nacionalne manjine, 0,88% studenti rumunske nacionalne manjine, 0,63% studenti rusinske nacionalne manjine i 1,59% hrvatske nacionalne manjine.

U cilju lakšeg i efikasnijeg polaganja klasifikacionih ispita na višim školama na jezicima nacionalnih manjina, organizovani su prijemni ispiti na mađarskom jeziku, u Višoj tehničkoj školi u Subotici, u Višoj poslovnoj školi u Novom Sadu, u Višoj školi za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu i u Višoj školi za obrazovanje vaspitača u Subotici, a u Višoj školi za obrazovanje vaspitača u Vršcu prijemni ispit je organizovan na rumunskom jeziku.

Kad je reč o obrazovanju pripadnika nacionalnih manjina, na fakultetima u sastavu Univerziteta u Novom Sadu, ono se ostvaruje na 13 fakulteta i to :

1. Akademija umetnosti u Novom Sadu
2. Građevinski fakultet u Subotici
3. Ekonomski fakultet u Subotici
4. Medicinski fakultet u Novom Sadu
5. Pedagoški fakultet u Somboru
6. Poljoprivredni fakultet u Novom Sadu
7. Pravni fakultet u Novom Sadu
8. Prirodno-matematički fakultet u Novom Sadu
9. Fakultet fizičke kulture u Novom Sadu
10. Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu

11. Filozofski fakultet u Novom Sadu
12. Tehnički fakultet «Mihajlo Pupin» u Zrenjaninu
13. Tehnološki fakultet u Novom Sadu

U istoj školskoj godini, na fakultetima u sastavu Univerziteta u Novom Sadu obrazuje se ukupno 9 078 studenata prve godine, od toga 5,75% mađarske nacionalne manjine, 0,85% slovačke nacionalne manjine, 0,44% rumunske nacionalne manjine, 0,5% rusinske nacionalne manjine i 1,42% hrvatske nacionalne manjine. Ispit za proveru sklonosti i sposobnosti na jezicima nacionalnih manjina organizovan je na mađarskom jeziku na Akademiji umetnosti, Ekonomskom fakultetu u Subotici, Fakultetu tehničkih nauka, Građevinskom fakultetu u Subotici, Medicinskom fakultetu, Poljoprivrednom fakultetu, Prirodno-matematičkom fakultetu, Tehnološkom fakultetu, Pedagoškom fakultetu u Somboru, dok je na Pravnom fakultetu ovaj ispit organizovan na mađarskom i na rusinskom jeziku, a na Filozofskom fakultetu na mađarskom, rumunskom, slovačkom i rusinskom jeziku.

Nastavu na maternjem jeziku sluša ukupno 945 studenata (2,37%), od toga na mađarskom jeziku 825 studenata (2,07%), na slovačkom jeziku 53 studenata (0,13%), na rumunskom jeziku 50 studenata (0,12%) i na rusinskom jeziku 17 studenata (0,04%).

Značajno je ukazati i na podatke Pedagoškog zavoda Vojvodine, kao i na neophodnost uvođenja posebnog programa za učenje srpskog kao nematernjeg jezika. U 123 vojvođanske škole srpski kao nematernji jezik uči 23 418 učenika/ca i od toga 17 778 nastavu sluša na mađarskom jeziku, 3 347 na slovačkom, 1 480 na rumunskom, 663 na rusinskom i 150 učenika/ca na hrvatskom jeziku. Pedagoški zavod je izradio plan i program za srpski jezik kao nematernji jezik, trenutno samo za odeljenja sa nastavom na mađarskom jeziku i to za prvi i drugi razred osnovne škole, koji je i upućen Pokrajinskom sekretarijatu za obrazovanje na razmatranje.

*Ovi podaci se odnose na školsku 2005/2006. godinu, s obzirom na to da ne raspoložemo detaljnim podacima u pogledu nacionalne strukture upisanih studenata za 2006/2007. školsku godinu.

2.5 Elektronski mediji

U izveštajnom periodu, odnosno u 2006. godini, došlo je do razdvajanja RTS-a i formiranja radiodifuzne organizacije Radio Televizije Vojvodine. Međutim u pogledu programa na jezicima nacionalnih manjina stanje je gotovo neizmenjeno i naše preporuke iz izveštaja za 2005. godinu važe i dalje.

Naime, Pokrajinski ombudsman je u svom godišnjem izveštaju za 2005. godinu, detaljno izložio stanje u redakcijama Radio-Televizije u Novom Sadu, pa je, preporučio i sledeće:

1. da buduća radiodifuzna pokrajinska ustanova vodi računa o očuvanju nacionalnog identiteta i većinskog i manjinskih naroda, da brine o očuvanju kulture i jezičkog identiteta u svim svojim programima.
2. da Izvršno veće AP Vojvodine traži rešenja za obezbeđivanje bolje čujnosti izgradnjom i opremanjem predajničke mreže i za opremanje javne radiodifuzne ustanove.

3. da Izvršno veće AP Vojvodine i nadležni sekretarijati merama afirmativne akcije podstaknu obrazovanje kadrova na jezicima nacionalnih manjina za novinare, lektore, reditelje, snimatelje i druge profesije neophodne za rad u radiodifuznoj ustanovi.
4. da RTNS svoju programsku šemu na jezicima nacionalnih manjina, osim informativnih emisija, proširi kulturnim, umetničkim i obrazovnim sadržajima i Drugi kanal TV NS stavi u funkciju za koju je namenjen.

U ovom izveštaju, Pokrajinski ombudsman želi da ukaže na sledeće, naime član 96. Zakon o radiodifuziji («Službeni glasnik RS» 42/02, 97/04, 76/05, 79/05, 62/06, 85/06, 86/06) utvrđuje:

«Radio i/ili televizijsku stanicu lokalne zajednice osniva skupština opštine.

Radio i/ili televizijsku stanicu regionalne zajednice osnivaju dve ili više skupština opština.

Status radio i/ili televizijske stanice regionalne zajednice ima i stanica koju osniva skupština grada.

Skupština opštine može osnovati samo jednu radio i/ili televizijsku stanicu lokalne zajednice, a dve ili više skupština opština ili skupština grada, mogu osnovati samo jednu radio i/ili televizijsku stanicu regionalne zajednice i ove radio i/ili televizijske stanice mogu emitovati samo jedan radio i/ili jedan televizijski program.

Ako je skupština opštine suosnivač radio i/ili televizijske stanice regionalne zajednice, ne može biti i osnivač radio i/ili televizijske stanice lokalne zajednice.

Radio i/ili televizijske stanice iz st. 1, 2. i 3. ovog člana mogu biti u mešovitoj svojini. Ove stanice imaju status javnih preduzeća sve dok sredstva u državnoj svojini imaju većinski udeo u njihovom ukupnom kapitalu.

Radio i/ili televizijskoj stanici iz st. 1, 2. i 3. ovog člana dozvoljava se izdavanje nakon učešća na raspisanom javnom konkursu za željenu zonu servisa.

Radio i/ili televizijske stanice iz st. 1, 2. i 3. ovog člana dužne su da se pridržavaju odredbi ovog zakona koje se odnose na posebne obaveze javnog radiodifuznog servisa pri proizvodnji i emitovanju programa, sve dok imaju status javnog preduzeća.

Dok imaju status javnog preduzeća, direktori, glavni i odgovorni urednici i članovi upravnih odbora radio i/ili televizijskih stanica lokalnih i/ili regionalnih zajednica ne mogu biti poslanici u Skupštini Srbije i Crne Gore, narodni poslanici, poslanici u skupštini autonomne pokrajine, odbornici, izabrana, imenovana ili postavljena lica u organima Srbije i Crne Gore, republičkim, pokrajinskim ili lokalnim organima izvršne vlasti, kao ni funkcioneri političkih organizacija.

Radio i/ili televizijske stanice iz st. 1, 2. i 3. ovog člana imaju obavezu da se privatizuju najkasnije do 31. decembra 2007. godine.

Radio i/ili televizijskim stanicama iz st. 1, 2. i 3. ovog člana koje prekorače rok iz stava 10. ovog člana, Agencija će oduzeti dozvolu za emitovanje programa.

Na području jedne ili više opština, kao i na području grada, radio i/ili televizijski program mogu emitovati i radio i/ili televizijske stanice koje su u privatnoj svojini i čiji osnivač nije skupština jedne ili više opština, odnosno skupština grada ili udeo državnog kapitala u ovim radio i/ili televizijskim stanicama nije većinski. Takve stanice nemaju

poseban status radio i/ili televizijske stanice lokalne ili regionalne zajednice i na njih se primenjuju odredbe ovog zakona koje važe za komercijalne radio i televizijske stanice.»

S obzirom na to da na teritoriji AP Vojvodine ima više višejezičnih lokalnih ili regionalnih radio stanica, smatramo da su opravdani zahtevi i vladinih, a prevashodno nevladinih organizacija i sveta nacionalnih manjina da se izvrše izmene i dopune ovog zakona, jer se postavlja pitanje kakva će biti sudbina višejezičnih radio stanica nakon privatizacije. Naime, postoji osnovana sumnja da će nakon privatizacije prestati emitovanje programa na jezicima nacionalnih manjina. Smatramo da lokalni elektronski mediji imaju značajnu ulogu u redovnom i blagovremenom informisanju pripadnika nacionalnih manjina na njihovom jeziku i da kao takve, ne samo da treba sačuvati, već uložiti napore za poboljšanje njihovog materijalnog položaja, unapređivanjem programske šeme, te podizanjem kvaliteta emitovanja programa.

2.6 Aktivnosti iz oblasti zaštite prava nacionalnih manjina

Aktivnosti zamenika za zaštitu prava nacionalnih manjina u 2006. godini		
Datum i mesto održavanja	Tema sastanka, seminara, konferencije	Organizator
10.02.2006. Novi Sad	Model antidiskriminacionog zakona	Vojvođanski centar za ljudska prava, Novi Sad
24.03.2006. Sombor	Fokus grupa: «Ombudsman u multietničkim društvima»	Centar za regionalizam, Novi Sad
11.04.2006. Sombor	Fokus grupa: «Ombudsman u multietničkim društvima»	Centar za regionalizam, Novi Sad
18.04.2006. Novi Sad	Sastanak sa predsednicima nacionalnih saveta	Pokrajinski ombudsman, Novi Sad
20.04.2006.-24.04.2006. Budimpešta	Poseta ombudsmanima Republike Mađarske	Ombudsman Republike Mađarska
10.05.2006. Novi Sad	Fokus grupa: «Ombudsman u multietničkim društvima»	Centar za regionalizam, Novi Sad

10.05.2006. Novi Sad	Susret sa zamenikom konzula Ambasade Republike Mađaraskе u Beogradu	Pokrajinski ombudsman
17.05.2006. Budimpešta	Položaj nacionalnih manjina u Vojvodini	Savet Evrope
22.05.2006. Novi Sad	Regionalizam i modeli autonomije u Evropi; Održavanje predavanja: «Ljudska i manjinska prava, autonomija»	Skupština AP Vojvodine
28.05.2006. Feketić	Izgradnja kapaciteta romskih aktivistkinja Održavanje radionice: «Međunarodni mehanizmi zaštite ljudskih prava».	Ekumenska humanitarna organizacija, Pokrajinski ombudsman
06. – 09.06.2006. Palić	Službena upotreba mađarskog jezika u organima uprave i pravosuđu	Pokrajinski sekretarijat za propise, upravu i nacionalne manjine; Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine
04.07.2006. Novi Sad	Savet za bezbednost Izvršnog veća AP Vojvodine	
17.9.2006. Novi Sad	Nesiguran položaj nacionalnih manjina u Vojvodini	Poseta Jingena Hermana
05.-07. 10.2006. Novi Sad	Susret sa ombudsmanom Republike Mađarske i ombudsmanom Republike Mađarske za zaštitu prava nacionalnih manjina	Pokrajinski ombudsman

26.10.2006. Prijepolje	«Ombudsman u multietničkim sredinama»	«Argument», Prijepolje
09.11.2007. Kragujevac	Uloga lokalnih ombudsmana u multietničkim sredinama	Forum za etničke odnose, Kragujevac

3. RAVNOPRAVNOST POLOVA

Danica Todorov

3.1 Pravni okvir

Poslovi koje obavlja zamenica/k ombudsmana za ravnopravnost polova definisani su Odlukom o Pokrajinskom ombudsmanu ("Službeni list APV" br. 23/2002, 5/2004, 16/2005) u članu 13. pomenute Odluke.

Pravni okviri delovanja zamenice/ka za ravnopravnost polova su međunarodni dokumenti i domaći propisi od značaja za oblast ravnopravnosti polova:

- Opšta deklaracija o pravima čoveka ("Službeni list FNRJ" br. 0/48)
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori" br. 7/71)
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima ("Službeni list SFRJ" br.7/71, "Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori" br. 4/01)
- Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena - CEDAW ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori" br. 11/81)
- Opcioni protokol uz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena ("Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori" br. 13/02)
- Konvencija o pravima deteta ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori" br. 15/90, "Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori" br.4/96, "Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori" br. 2/97)
- Ustav Republike Srbije ("Službeni glasnik RS" 83/06)
- Ustavna povelja SCG ("Službeni list Srbije i Crne Gore" br. 1/03, "Službeni list Srbije i Crne Gore" br. 26/05, do prestanka važenja)
- Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama ("Službeni list Srbije i Crne Gore" br. 6/03, do prestanka važenja)
- Zakon o utvrđivanju određenih nadležnosti Autonomne Pokrajine ("Službeni glasnik RS" br 6/02)
- Statut AP Vojvodine ("Službeni list APV" br.17/91)
- Odluka o pokrajinskom ombudsmanu ("Službeni list APV" br. 23/02, "Službeni list APV" br. 5/04, "Službeni list APV" br. 16/05)
- Odluka o ravnopravnosti polova ("Službeni list APV" br. 14/04)

Iako je država potpisnica međunarodnih ugovora o građanskim slobodama i manjinskim pravima, Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i drugih međunarodnih akata, još nije donela zakon o zabrani diskriminacije i zakon o ravnopravnosti polova, koji su izuzetno važni za ostvarivanje ljudskih prava, posebno žena. S druge strane u AP Vojvodini od 2004. godine postoji Odluka o ravnopravnosti polova, ali se ona ne primenjuje u punoj meri, prvenstveno zbog toga što za njeno sprovođenje nije izričito navedena obaveza finansiranja iz pokrajinskog

budžeta, nego se «aktivnosti koje iz nje proizilaze finansiraju iz donacija, sponzorstva i drugih izvora»¹³.

Krajem 2006. godine građanke i građani su se na referendumu izjasnili za Ustav Republike Srbije koji u svom uvodnom delu, u načelima, garantuje ravnopravnost žena i muškaraca: «Država jemči ravnopravnost žena i muškaraca i razvija politiku jednakih mogućnosti»¹⁴. Odredbama o zabrani diskriminacije uvedena je kategorija posebnih mera, tzv. mere afirmativne akcije. U njima je data definicija neposredne i posredne diskriminacije. Navedeni su osnovi kada je diskriminacija zabranjena, a posebne mere, radi postizanja pune ravnopravnosti (lica ili grupa) koja su suštinski u nejednakom položaju sa ostalim građanima, ne smatraju se diskriminacijom¹⁵. Propušteno je uvođenje rodno nediskriminatorne terminologije, sloboda odlučivanja o rađanju garantovana je svakome, a ne ženi¹⁶, postoji samo zabrana rasne, ali ne i diskriminacije po osnovu boje kože, što je dosadašnji Ustav predviđao. Novi Ustav ne garantuje zaštitu od diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije, odnosno, rodnog izražavanja, niti zabranjuje izazivanje i širenje netrpeljivosti i mržnje zasnovane na pripadnosti određenom polu.

3.2 Područja zabrinutosti

Diskriminatorna praksa koja sprečava jednako učešće žena u svim oblastima života i razvoja društva najčešće je prikrivena. Uprkos promenama u pravnom sistemu u pogledu ravnopravnosti polova, patrijarhalni obrazac o ženi kao domaćici i majci preovlađuje, usmeravajući ženu u privatnost i povlačenje iz javne sfere i sa tržišta rada.

Tokom 2006. godine udeo žena u ukupnom broju nezaposlenih u AP Vojvodini je nepromenjen u odnosu na prethodnu godinu. Žene čine 52% onih koji/e traže posao, odnosno, od ukupnog broja nezaposlenih, 144 hiljade su žene.

Siromaštvo je jedan od glavnih uzroka kršenja ljudskih prava žena. Više od 40 odsto žena starijih od 15 godina nemaju redovna lična primanja, a zaposlene žene zarađuju manje od muškaraca.¹⁷ U malom procentu žene su vlasnice nepokretne i pokretne imovine, a ogromna većina ih je opterećena nepriznatim, besplatnim radom u kući.¹⁸

Starije žene sa sela, samohrane majke i njihova deca su u najugroženije grupe stanovništva. Najveći rizik siromaštva¹⁹ javlja se u grupi domaćica, Romkinja, izbeglica, neobrazovanih i nezaposlenih, bolesnih i žena sa invaliditetom, kao i žena žrtava nasilja.

¹³ Odluka o ravnopravnosti polova, čl.23 («Službeni list APV» br.14/04)

¹⁴ Ustav Republike Srbije, čl. 15 («Službeni glasnik RS» br. 83/06)

¹⁵ Ustav Republike Srbije, čl. 21

¹⁶ Ustav RS, čl. 63

¹⁷ Informacija o položaju žena u AP Vojvodini, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, 2004.

¹⁸ «Rodne razlike na nivou svakidašnjeg života ostaju još uvek veoma izražene u domenu reproduktivnog rada (neplaćeni kućni rad, staranje i nega). Žene bez obzira na to da li su zaposlene ili ne, i koliko obrazovane, obavljaju apsolutno najveći deo poslova u domaćinstvu» Blagojević dr M. «Rodni barometar» – društveni položaj i kvalitet života žena i muškaraca, 2006.

¹⁹ Strategija za smanjenje siromaštva definiše siromaštvo kao višestruki problem: nedovoljni prihodi za zadovoljenje životnih potreba, nemogućnost zapošljavanja, neodgovarajući stambeni uslovi, pristup socijalnoj zaštiti, zdravstvenim, obrazovnim i komunalnim uslugama.

Nasilje u porodici, prvenstveno nad decom i ženama, ali i starima je rasprostranjeno. Uprkos uočljive promene stavova javnosti i institucija, malo se prijavljuje, podaci o nasilju i vrstama nasilja su nepotpuni, a kaznena politika prema nasilnicima relativno blaga.

3.3 Opšti pokazatelji (struktura predstavki)

Diskriminacija i kršenje načela ravnopravnosti polova najčešće se uočava na području zapošljavanja i rada, u porodičnim odnosima (nasilje nad ženama i decom), pri neravnopravnom udelu roditelja u brizi i vaspitanju dece i odlukama o poveravanju dece (najčešće se dodeljuju majkama), u političkom životu (manja zastupljenost žena), u obrazovanju i u medijima.

Od ukupno 457 predstavki u 2006. godini, žene su podnele 156 (34,13%), a lično ili telefonski obratilo se još oko 700 građanki, što je oko trećine svih predstavki i trećina ukupnog obraćanja. Žene se uglavnom žale na rad sudova, kao i na rad uprave i javnih službi, prema kojima iskazuju nepoverenje. Tu su zatim, žalbe u vezi sa radnim odnosima, penzijama i socijalnim davanjima, kao što je materijalna pomoć, ili korišćenje opštinskih stanova, odnosno nerešeno stambeno pitanje i loši uslovi stanovanja. Značajan broj žena žale se na siromaštvo – nezaposlenost, nedovoljne prihode ili nepostojanje prihoda. Nije zanemarljiv broj onih koje nedostatak finansijskih sredstava navode kao razlog zbog kojeg ne mogu da pokreću i vode sudske postupke.

Ipak, najviše pritužbi žena odnosilo se na porodične probleme koji proizilaze iz razvoda braka i poveravanja dece na brigu i staranje, a sve je više žalbi u vezi sa nasiljem u porodici, tako da se centri za socijalni rad pojavljuju kao službe na koje se žene često žale.

3.4 Nasilje nad ženama

Definicija rodno utemeljenog nasilja²⁰ u našem zakonodavstvu ne postoji. Nasilje nad ženama je uglavnom viđeno kao porodično nasilje koje je uređeno Porodičnim zakonom²¹ čime su učinjeni pozitivni pomaci u zaštiti od nasilja u porodici. Nasilje u porodici je, takođe, predmet krivično-pravne zaštite, a osnovna zamerka posle usvajanja izmena Krivičnog zakonika u 2005. godini je to što je smanjena visina kazni, osim u slučaju kada nastupi smrt člana porodice, gde je visina kazne povećana, a dobro je to što je uvedena i kazna za onog ko prekrši mere zaštite od nasilja u porodici²².

Prema istraživanju Viktimološkog društva Srbije skoro svaka druga ispitana žena doživela je neki oblik psihičkog nasilja, a svaka treća i fizičko nasilje u porodici.²³ Osim posledica po fizičko i psihičko zdravlje, nasilje nad ženama ima visoku ljudsku i ekonomsku cenu koja se ogleda u češćem odsustvu sa posla, manjoj produktivnosti, čak i gubitku zaposlenja što dodatno doprinosi održavanju i obnavljanju siromaštva. Nasilje otežava ili onemogućava ženama uživanje prava i sloboda kao što su bezbednost, obrazovanje, rad, stanovanje, učešće u javnom životu. Osim ozbiljnih posledica po

²⁰ Prema Opštoj preporuci Odbora UN uz uklanjanje svih oblika diskriminacije žena br. 19 koji prati primenu Konvencije, definicija diskriminacije uključuje i polno/rodno utemeljeno nasilje usmereno protiv žena zato što su žene, a koje ih nesrazmerno pogađa. Polno/rodno utemeljeno nasilje uključuje dela ili pokušaje primene fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja.

²¹ Porodični zakon ("Službeni glasnik RS" br.18/05) čl. 197

²² Krivični zakonik ("Službeni glasnik RS" br. 85/05) čl. 194

²³ Nikolić Ristanović, V. Porodično nasilje u Srbiji, Viktimološko društvo Srbije, Beograd, 2002.

žrtvu, nasilje nad ženama negativno utiče na život cele porodice, a pošto se najčešće dešava u prisustvu dece, može da se odrazi na njihovo zdravlje, uspeh u učenju i na usvajanje nasilja kao prihvaćenog modela ponašanja.

Tokom 2006. godine u AP Vojvodini procentualno je povećan broj žrtava koje prijavljuju nasilje, što je ohrabrujuće i pokazuje da se vraća poverenje građana/ki u državu. Tako je, prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova policija intervenisala u 4.144 slučajeva, podnela je 1.138 prekršajnih i 433 krivične prijave (u 2005. krivičnih prijava 375). Međutim, najviše je prekršajnih i uslovnih kazni što se vidi u izveštajima koje je Pokrajinski ombudsman dobio od organa za prekršaje i sudova.

Značajan deo aktivnosti Pokrajinskog ombudsmana i u 2006. godini bio je usmeren na razmatranje pritužbi žrtava porodičnog nasilja zbog neefikasnosti državnih institucija u čijoj je nadležnosti i zaštita od nasilja u porodici. Uočeno je sledeće:

1. **Prepoznavanje nasilja:** Centri za socijalni rad i policija, osim fizičkog još u dovoljnoj meri ne prepoznaju druge oblike nasilja. Nasilničko ponašanje se vidi kao bračna ili izvanbračna razmirica i neslaganje, svađa ili različiti pogled na brak, dakle, kao pitanje privatnosti u kojem je nadležnost države isključena. Nasilje između odraslih članova porodice, najčešće među roditeljima, ne dovodi se u vezu s nasiljem prema deci, čak i kada je utvrđeno nesumnjivo postojanje nasilja nad majkom.
2. **Prijavljivanje nasilja:** Policijska intervencija se često završava samo službenom beleškom, jer nisu utvrđeni elementi narušavanja javnog reda i mira ili nasilničkog ponašanja, odnosno, nema elemenata prekršaja ili krivičnog dela. Policija često prijavljuje nasilje u porodici samo ako se ponavlja i dugo traje, tako da nakon nekoliko neuspelih intervencija žrtva nasilja biva obeshrabrena da se obraća policiji.
3. **Problem dokazivanja nasilja:** Sama izjava ili prijava žrtve nasilja ne vrednuje se dovoljno ozbiljno, ukoliko sam nasilnik/ca ne potvrdi navode žrtve, tako da Centri za socijalni rad traže čvrste dokaze za postojanje nasilja da bi ono bilo prijavljeno, iako je za prijavu dovoljno i saznanje o postojanju nasilja, a ne utvrđeno nasilje.
4. **Zaštitne mere:** Svrha zaštitnih mera (u 2006. izrečeno samo 50-tak) je da se njihovom primenom spreči nasilje u porodici, obezbedi sigurnost žrtve nasilja, osigura nužna zaštita zdravlja i otklone uslovi koji pogoduju ponavljanju dela nasilja. Donošenjem Porodičnog zakona unapređena je zaštita od nasilja u porodici, ali je neophodno uspostavljanje skloništa za žene, jer se sve češće pojavljuje potreba za ovim vidom zaštite, a takođe i za institucionalnom psihosocijalnom pomoći žrtvama.

Promena odnosa prema nasilju u porodici je uočljiva, pa je pored zakonske regulative, povećana pažnja javnosti, tako da insitucije sve više sarađuju, mada još nema utvrđenih procedura u postupanju, a obaveza međusobnog obaveštavanja još se nedovoljno poštuje. Zbog toga Pokrajinski ombudsman ocenjuje da je važno nastaviti podsticanje saradnje institucija, a jedan od načina je i mreža institucija »Život bez nasilja« čije je stvaranje tokom 2005. godine u Vojvodini pokrenuo Pokrajinski ombudsman. O Mreži koju čine 26 opštinskih timova i Pokrajinski koordinacioni tim pripremljen je poseban izveštaj.

3.5 Izveštaji institucija o nasilju u porodici

Pokrajinski ombudsman je, pozivajući se na promene u zakonodavnoj sferi, zatim na potrebu prikupljanja podataka za godišnji izveštaj i na saradnju institucija u okviru mreže «Život bez nasilja» uputio poziv institucijama na svim nivoima da pošalju izveštaje o tome šta su tokom 2006. godine činili, u okviru svojih nadležnosti, u oblasti nasilja u porodici i zaštiti žrtava.

Podatke je dostavilo Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno sve policijske uprave na teritoriji AP Vojvodine, zatim 39 organa za prekršaje, 20 tužilaštava i 31 sud. Pošto u prethodnom periodu ovakvi podaci nisu prikupljeni u svim institucijama, niti su sakupljeni na jednom mestu, nije moguće oceniti da li je nasilje u porodici u porastu, stagniranju ili ga je u 2006. godini bilo manje. Slede brožčani podaci za svaku instituciju posebno:

3.5.1 Podaci MUP-a o nasilju u porodici

Policija je u 2006. godini od 4.284 zahteva intervenisala u 4.144 slučaja. Zbog nasilja je privedeno 307, a zbog zaštite žrtve zadržano 103 osobe. Bilo je 1.138 prekršajnih i 433 krivičnih prijava. Žene – žrtve nasilja podnele su 343 krivične prijave. Među žrtvama najbrojnije su žene – 709, zatim roditelji – 389, pa vanbračni partneri/ke 339 i deca – 230. Među počiniocima nasilja muškarci su u većini – 1.150, naspram 100 žena počiniteljki nasilja. Dve žene upućene su u Sigurnu kuću, a jedino je policija u Novom Sadu sprovodila mere zaštite i to u 45 slučaja.

3.5.2 Podaci organa za prekršaje o nasilju u porodici

Organi za prekršaje zabeležili su 1.063 slučajeve nasilja, a izrekli su 808 kazni, prevashodno novčanih – 771 (kazna zatvora-18 i opomena-13). Prema podacima organa za prekršaje među žrtvama je 596 žena, 206 starijih osoba i 60 maloletnika/ca. Dve trećine počinitelaca su muškarci – 741, dok su 135 žena bile počiniteljke nasilja.

3.5.3 Podaci tužilaštava o nasilju u porodici

Tužilaštva su zabeležila 668 slučaja nasilja, a pokrenula tužbe u 395 slučajeva. Prema njihovoj evidenciji sudska opomena izrečena je 3 puta, kazna zatvora 17, uslovna kazna 90 puta i novčana kazna u 7 slučajeva. U 379 slučajeva žrtve su bile žene, dok među počiniocima preovlađuju muškarci – 425 naspram 35 žena.

3.5.4 Podaci sudova o nasilju u porodici

Od 548 zabeleženih slučajeva kazna je izrečena 251 put. Većina kazni su uslovne, njih 166, zatim slede kazne zatvora u 22 slučaja, novčana kazna je izrečena u 12 slučajeva a sudska opomena u 8. Jedna presuda bila je oslobađajuća, a postupak u 5 slučajeva je obustavljen. Žena – žrtava bilo je 395, dok su samo 22 žene počinile nasilje. Muškarci počinioci nasilja preovlađuju – bilo ih je 469, ali nije iskazan podatak koliko ih je bilo među žrtvama nasilja. Sudovi su u 2006. godini izricali i mere zaštite, među kojima preovlađuje ona o obaveznom lečenju alkoholizma (19), zatim lečenja narkomana (4), psihijatrijska lečenja (4), 9 u ustanovi i još 2 na «slobodi» što je ukupno 38. Samo u jednom slučaju izrečena je mera iseljenja iz porodične kuće, dok je u 9 slučajeva zabranjeno približavanje članu porodice.

3.5.5 Centri za socijalni rad

Svim Centrima za socijalni rad (44) upućen je upitnik sastavljen na osnovu Pravilnika o evidenciji i dokumentaciji o licima prema kojima je izvršeno nasilje u porodici i o licima protiv kojih je određena mera zaštite od nasilja u porodici²⁴. Odgovorilo je 25 centara, mahom oni koji su u mreži «Život bez nasilja» tako da podaci nisu potpuni, utoliko pre što pojedini centri nisu odgovorili na sva postavljena pitanja.

U 2006. godini centri su imali oko 1300 prijava nasilja. Najčešće o nasilju saznaju od policije – 732 prijave i putem lične prijave žrtve – 283. U najvećem broju slučajeva nasilje je izvršeno prvi put – 847 slučajeva. Od centara za socijalni rad korisnici/ce najčešće traže pravnu pomoć – 598, zatim psihološku pomoć – 654, a bilo je i 104 zahteva za smeštajem. U starosnoj dobi između 36 i 45 godina bilo je 232, a u dobi između 46 i 55 godina 227 žrtvi nasilja. Sa osnovnim obrazovanjem je 410, a sa srednjim 297 žrtava. Najviše ih je nezaposlenih – 445. Takođe je najviše žrtava u kategoriji udata/oženjen – 443, dok je onih koji žive u vanbračnoj zajednici bilo 572. Dvostruko više onih koji su prijavili nasilje u porodici žive u gradu – 737, naspram 372 onih koje žive na selu. U 591 slučaju prijavljeno je fizičko, a u 521 psihičko nasilje.

Najveći broj žrtava prijavio je nasilje policiji – 734, a prema saznanjima centara procesuirano je kroz prekršajni postupak 257, a kroz krivični 88 slučajeva i određeno 25 mera zaštite.

3.5.6 SOS telefoni

Na teritoriji AP Vojvodine deluje 6 SOS telefona²⁵ i to u opštinama: Apatin, Novi Sad, Pančevo, Sombor, Subotica i Vršac. Od toga 2 SOS telefona postoje kao službe centara za socijalni rad (Apatin i Pančevo) dok 4 telefona funkcionišu u okviru nevladinih organizacija. Samo SOS telefon u Apatinu dostupan je tokom 24 sata, 7 dana u nedelji, dok ostali usluge pružaju nekoliko sati dnevno. Osim telefonskog razgovora sa žrtvama nasilja, SOS telefoni pružaju i uslugu pravnog i psihološkog savetovališta. U 2006. godini SOS telefon Centra za socijalni rad u Pančevu primio je 396, a u Apatinu 45 poziva. Telefon u Novom Sadu imao je 563 poziva, u Somboru 443, u Subotici 700-750, a u Vršcu 96-144 poziva.

3.5.7 Preporuke

Od 11 preporuka u prethodnom godišnjem izveštaju, Vlada Srbije radi na donošenju strategije zaštite od nasilja u porodici, usvojen je pravilnik za centre za socijalni rad za prikupljanje podataka, dok većina ostalih preporuka još nije uvažena, tako da Pokrajinski ombudsman ponovo preporučuje:

1. Pripremiti Zakon o zaštiti od nasilja u porodici – obaveza nadležnog ministarstva
2. Definirati rodno utemeljeno nasilje u zakonu radi efikasnije zaštite žena-žrtava – obaveza nadležnog ministarstva

²⁴ Pravilnik je objavljen 30.06.2005. godine («Službeni glasnik RS» br. 56/05)

²⁵ U Studiji generalnog sekretara UN o nasilju nad ženama naglašen je značaj sos telefona jer žrtvama pružaju značajan pristup informacijama i sistemu podrške. Zbog čestog dvoumljenja i straha žrtve da neposredno zatraže pomoć nadležnih institucija, SOS telefon je najčešće prvi izvor podrške i veza sa nadležnim službama, pa su neizostavni deo mreže instrumenata u brobi protiv nasilja nad ženama.

3. Doneti strategiju zaštite od nasilja u porodici – obaveza Vlade RS
4. Usvojiti protokole za postupanje u slučaju nasilja u porodici – obaveza nadležnog ministarstva
5. Doneti strategiju zaštite od nasilja u AP Vojvodini – obaveza nadležnih sekretarijata i Izvršnog veća AP Vojvodine
6. Predvideti sredstva za prevenciju nasilja u porodici u Budžetu AP Vojvodine – obaveza Izvršnog veća AP Vojvodine
7. Preporučiti lokalnim samoupravama finansiranje programa zaštite od nasilja u porodici – obaveza Izvršnog veća AP Vojvodine
8. Sprovoditi besplatne programe obrazovanja i prekvalifikacije za žene žrtve nasilja radi osiguranja njihove ekonomske nezavisnosti – obaveza nadležnog ministarstva i Vlade RS
9. Obučavati stručnjake/inje za postupanje u slučajevima nasilja u porodici – obaveza svih državnih organa, pre svih nadležnih ministarstva.

3.6 Materinstvo ili roditeljstvo

U toku izveštajnog perioda najveći broj pritužbi žena odnosio se na teškoće u porodičnim odnosima, najverovatnije kao posledica veće zaokupljenosti porodicom i položajem žena u patrijarhalnom društvu. Potiskivanje u privatnost, odnosno, izostajanje sa tržišta rada doprinosi siromaštvu žena i čitave porodice. I kad su aktivno prisutne na tržištu rada, žene su manje plaćene od muškaraca. Istovremeno je uočeno preispitivanje tradicionalnog koncepta porodice. Odnos roditelja i dece dobija veći značaj, tako da se sve više pažnje poklanja zaštiti dece i brizi o njima, a ne instituciji braka što se donekle ispoljava i u merama države u ovoj oblasti. Na koji način i koliko se država brine o zaposlenima sa roditeljskim obavezama i deci vidi se iz mnogobrojnih pokazatelja, a najznačajniji su:

- položaj samohranih roditelja (u najvećem broju slučajeva majki),
- ekonomsko-socijalni položaj razvedenih žena,
- neplaćeni rad u kući.

Briga o deci, razvod i odluka o ekonomskoj samostalnosti različito utiču na majke i očeve. Porodice sa jednim roditeljem, redovno se suočavaju sa ekonomskim teškoćama i žive daleko ispod proseka porodica sa oba roditelja. Na žalost, kod nas nema podataka o porodicama sa jednim roditeljem što takođe, ukazuje na nedovoljnu zainteresovanost države za brigu o samohranim roditeljima. Pasivnost države i zanemarivanje porodica sa jednim roditeljem, najčešće sa majkom, dovodi do pogoršanja njihovog položaja na tržištu rada u odnosu na muškarce.²⁶

Iskustva drugih zemalja potvrđuju da je samo 10-tak odsto razvedenih žena kojima je pripalo starateljstvo nad decom živelo iznad granice siromaštva. Sa druge

²⁶ Konvencija o zaposlenima sa porodičnim obavezama Međunarodne organizacije rada insistira na tome da cilj ekonomske politike svake države – članice bude uspostavljanje jednakih mogućnosti i tretmana zaposlenih muškaraca i žena. Ovo se postiže izjednačavanjem statusa osoba sa porodičnim obavezama koje su zaposlene ili žele da se zaposle i onih koji porodične obaveze nemaju i to bez diskriminacije i u meri u kojoj je to moguće bez sukoba između njihovog zaposlenja i porodičnih obaveza (čl.3).

strane, ekonomski položaj razvedenog muškarca ostaje nepromenjen.²⁷ U periodima društvene i ekonomske krize žene se manje odlučuju na razvod, čak i kada trpe nasilje. Kao strategija preživljavanja samohranih majki javlja se potreba/neophodnost uspostavljanja bračnih ili vanbračnih veza sa drugim partnerom, ili pak oslanjanje na pomoć svojih roditelja.²⁸

Odluka o ravnopravnosti polova predviđa u članu 15 mogućnost posebne podrške samohranim roditeljima sa decom do tri godine života²⁹ ali nije iskorišćena zato što za te namene nije bilo novca, odnosno, Izvršno veće AP Vojvodine je izdvajalo novac za posebne oblike socijalne zaštite u skladu sa materijalnim mogućnostima³⁰.

Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom uveo je meru populacione politike – roditeljski dodatak i vezao ga isključivo za majku iz čega proizilazi da je na majci obaveza brige o detetu. Takvom, inače pozitivnom merom, diskriminišu se majke, ali i očevi.

Pravo žene na porodiljsko odsustvo smatra se jednim od osnovnih prava koja obezbeđuje pomirenje profesionalnih i porodičnih obaveza³¹. Zakon o radu ne određuje vreme trajanja radnog odnosa kao uslova za sticanje prava na porodiljsko odsustvo, niti blagovremeno obaveštavanje poslodavca o tome. Usled toga žene su već prilikom prijavljivanja za posao izložene pitanjima koja nisu u vezi sa obavljanjem posla, nego u vezi sa budućom trudnoćom, što je mogući izvor diskriminacije, što potvrđuje istraživanje koje je sproveo Pokrajinski ombudsman među nezaposlenima u AP Vojvodini³². Porodiljsko odsustvo može da koristi i otac, ali samo kada je majka sprečena da se posle porođaja stara o detetu. Ovakvo rešenje ne predviđa mogućnost dogovora između roditelja o tome ko će brinuti o detetu, posebno u slučajevima kada se žena oseća spremnom i želi da se vrati na posao. Odsustvo radi nege deteta mogu da koriste, kako majke, tako i očevi, nakon tri meseca od porođaja, ali u praksi ovo pravo očevi veoma retko koriste. Direktiva Evropske unije o roditeljskom odsustvu insistira na konceptu roditeljstva od samog početka, ne praveći razliku između porodiljskog i odsustva radi brige o deci, kao što je slučaj u našem Zakonu, te bi ovu odredbu trebalo uskladiti čime bi bili stvoreni i zakonski uslovi za ostvarivanje ravnopravnosti oba roditelja u brizi za decu.

3.6.1 Preporuke

1. Prikupljanje i obrađivanje podataka o samohranim roditeljima – obaveza Ministarstva za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku
2. Osnivanje fonda za pomoć porodica sa jednim roditeljem – obaveza Vlade Srbije, odnosno nadležnog ministarstva

²⁷ “Materinstvo ili roditeljstvo”, Grupa za promociju ženskih političkih prava, 2002.

²⁸ 70% samohranih roditelja živi ispod linije siromaštva, a neki vid pomoći prima manje od trećine ovih porodica. “Smanjenje siromaštva u Srbiji”, UNDP, Beograd, 2005.

²⁹ Odluka o ravnopravnosti polova (“Službeni list APV” br. 14/04) čl.15 st.1: “U cilju zaštite samohranog roditelja sa decom do tri godine života, pokrajinski organ može predvideti posebna sredstva za poboljšanje njihovog materijalnog položaja.”

³⁰ Izveštaj Pokrajinskog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku za 2006. upućen Pokrajinskom ombudsmanu.

³¹ Direktiva EU o roditeljskom odsustvu – trajanje radnog odnosa, kao uslova za porodiljsko odsustvo, ne sme biti duže od godinu dana.

³² “Istraživanje diskriminacije na tržištu rada” 2006., Pokrajinski ombudsman

3. Primeniti Direktivu EU o roditeljskom odsustvu u Zakonu o radu i izjednačiti očeve i majke u ovim pravima – obaveza Vlade Srbije, odnosno nadležnog ministarstva

3.7 Pravo na zdravstvenu zaštitu

Tranzicioni period uticao je na to da pravo na lečenje, ne samo za žene, nego i za celokupno stanovništvo bude ugroženo, što utiče na opšte zdravstveno stanje, inače pogoršano tokom 90-tih godina prošlog veka u celokupnoj populaciji. Duge liste čekanja za određene preglede, pojave korupcije i nedostatak podataka o tome kako žene koriste sistem zdravstvene zaštite sprečava jednak pristup svih žena zdravstvenom osiguranju i uslugama.

Očekivano trajanje života muškaraca se krajem devedesetih godina 20. veka povećalo, a kod žena se smanjilo. U tom periodu zabeležen je porast stope smrtnosti u grupama od 20 - 44 godine i 65 i više godina. U više od polovine slučajeva uzrok smrti su bolesti cirkulatornog sistema, zatim maligne i bolesti organa za disanje. Poseban socijalno-medicinski značaj u zdravstvenoj zaštiti žena imaju tumori koji se nalaze u pet vodećih grupa bolesti, dok su polno prenosive bolesti jedna od vodećih dijagnoza.

Na teritoriji AP Vojvodine u svim domovima zdravlja postoje ginekološke ambulante i dispanzeri za žene, kao i različiti tipovi savetovališta. U devet zdravstvenih centara organizovana je i služba za zdravstvenu zaštitu žena, na različitim nivoima. U okviru Kliničkog centra u Novom Sadu postoji Klinika za ginekologiju i akušerstvo, ali ne postoji nijedna specijalizovana ustanova za žensko zdravlje, niti je predviđena mrežom zdravstvenih ustanova koju donosi Vlada Republike Srbije, čija transformacija će se dogoditi od 2007. godine.

Racionalizacija u zdravstvu Srbije dovela je do toga da su liste usluga i lekova koje pokriva obavezno zdravstveno osiguranje znatno sužene, a participacija (učesće pacijenata/kinja) u lečenju je znatno povećana, što doprinosi da su neki vidovi zdravstvene zaštite nedostupni siromašnim ženama.

Oko 40 odsto žena u periodu kada mogu da rađaju ne koristi nikakva sredstva protiv neželjenog začeca. Prema nekim procenama Srbija ima jednu od najvećih stopa pobačaja.³³ Uzroci niskog nataliteta u AP Vojvodini još nisu dovoljno istraženi, ali razlozi za to su svakako relativno siromaštvo i nizak kvalitet usluga prilikom porođaja i trudnoće kroz koje prolaze mnoge majke i očevi. Jedna od pozitivnih mera koja se primenjuje od početka 2006. godine jeste zakonska odredba kojom država delimično finansira lečenje steriliteta. Istovremeno, Zakon³⁴ predviđa da trudnice koje su primorane da, kako se to popularno kaže održavaju trudnoću, za vreme bolovanja dobijaju 65 odsto redovne plate. Odredba Zakona kaže da je reč o bolestima i komplikacijama u trudnoći, a ovu meru prati obrazloženje da se korišćenje bolovanja radi održavanja trudnoće koristi prekomerno i medicinski neopravdano. Ovo zakonsko rešenje osporio je Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo i socijalnu politiku, Izvršno veće, tako da je Skupština AP Vojvodine uputila inicijativu za izmene i dopune zakona kako bi žene na tkz. održavanju trudnoće dobijale 100 odsto nadoknade plate, čime je jedna od preporuka pokrajinskim organima u 2005. od strane Pokrajinskog ombudsmana ostvarena, mada Vlada Republike Srbije nije uvažila ovu inicijativu.

³³ Prema istraživanju UNICEF, Srbija prema broju abortusa zauzima prvo mesto u svetu. Na jedno rođeno dete dolazi 5 abortusa, dok svaki drugi bračni par leči sterilitet.

³⁴ Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Službeni glasnik RS", br.107/05)

3.7.1 Preporuke

1. Doneti posebne mere, kao što su redovni sistematski pregledi radi zaštite ženskog reproduktivnog zdravlja – obaveza Ministarstva zdravlja
2. Obezbediti u budžetu AP Vojvodine sredstva za preventivne sistematske zdravstvene preglede žena u reproduktivnom periodu, što predviđa i Odluka o ravnopravnosti polova kao meru afirmativne akcije – obaveza Izvršnog veća APV
3. Uvođenje sveopšteg seksualnog obrazovanja na svim nivoima školovanja – obaveza Ministarstva prosvete i Ministarstva zdravlja

3.8 Izveštaj domova zdravlja u AP Vojvodini o stanju zdravlja žena u 2006. godini

Pokrajinski ombudsman je, da bi dobio potpuniju sliku o posledicama reformi zdravstvenog sistema na stanje zdravlja i lečenje građana/ki, posebno na stanje zdravlja žena u 2006. godini, putem upitnika, od 44 domova zdravlja na teritoriji AP Vojvodine ispitao domove zdravlja u 11 opština: **Novi Sad, Subotica, Sombor, Sremska Mitrovica, Senta, Vrbas, Vršac, Šid, Indija, Pančevo i Zrenjanin**. Treba reći da je prikupljanje i tumačenje podataka u vezi sa stanjem zdravlja građana/ki i zdravstva uopšte, odnosno, pravo sagledavanje stanja, otežano usled neodgovarajućeg zdravstvenog informacionog sistema.

U svim domovima zdravlja postoje dispanzeri za žene, koji imaju isključivo ginekološku službu, odnosno, zdravstvenu zaštitu žena suženu na reproduktivno zdravlje, te se mogu dobiti podaci o ovom vidu zaštite, dok se o drugim bolestima **ne vodi rodno osetljiva statistika**. Na taj način se gube iz vida rodne razlike i uticaj eventualne nejednake raspodele novca u zdravstvu na žene i muškarce.³⁵

Preventivni programi u okviru dispanzera za žene/ginekoloških službi, ostvaruju se u svih 11 domova zdravlja obuhvaćenih ispitivanjem i to prvenstveno u vidu savetovališta za trudnoću i planiranje porodice, kao i preventivnih skrininga karcinoma grlića materice (prvenstveno Papanikolau test i kolposkopski pregledi) i skrininga dojki (ultrazvuk, termovizija, mamografija). Redovni sistematski pregledi žena obavljaju se u opštinama: Sremska Mitrovica, Šid i Novi Sad. U anketi je negativno ocenjen **mali broj sistematskih pregleda žena**.

Lekari ističu da su u velikoj meri zadovoljni postignutim rezultatima u pogledu kvaliteta preventivnih programa, koji se procenjuje na osnovu sledećih pokazatelja: manji broj abortusa, rano otkrivanje (smanjen broj) premalignih i malignih promena na grliću materice i dojkama. Lekari, međutim, **ne navode brožčane podatke** koji bi omogućili bolji uvid u trenutno stanje u pogledu pomenutih problema i bolesti.

Kada je reč o razlozima i tegobama zbog kojih su se žene najčešće obraćale ginekološkoj službi u 2006. godini, izdvajaju se urogenitalne infekcije i trudnoća. Ovi podaci su u skladu sa podacima u izveštaju o stanju zdravlja žena u našoj zemlji prethodnih godina³⁶ i navode na zaključak da se žene obraćaju ginekologu isključivo onda kada imaju tegobe ili da bi pratile trudnoću. Kada se zna da žene u Srbiji najčešće

³⁵ Nacrt Akcionog plana za očuvanje i unapređenje zdravlja žena u RS za period 2005-2010,

www.womenngo.org.yu/zensko-zdravlje/akcioni_plan.pdf

³⁶ www.zdravlje.org.yu statistički prikaz zdravstvene delatnosti u Beogradu, 2005.

obolevaju od malignih bolesti reproduktivnih organa³⁷ (često nisu praćene tegobama, pa žena puno vremena može da propusti ne znajući da je bolesna) i da je smrtnost usled karcinoma grlića materice među najvišom u Evropi, nameće se zaključak da **svest o značaju preventivnih i redovnih ginekoloških pregleda među ženama nije razvijena** i da su neophodne pojačane kampanje za njihovo informisanje, obrazovanje i savetovanje.

Pravi uvid i pouzdani zaključci o obuhvatu žena ginekološkim pregledima, nisu mogući zbog postojanja razlika u načinima evidentiranja podataka u domovima zdravlja. Naime, statistike se odnose isključivo na broj obavljenih pregleda, a ne na broj poseta žena dispanzeru, koji se na godišnjem nivou kreće od 6.240 u Indiji do 128.000 u Novom Sadu, pri čemu treba imati u vidu da jedna žena u toku jedne posete lekaru može imati više pregleda.

Evidencija o broju pregleda žena u ostalim službama (opšta medicina, specijalističke službe, savetovanište za mentalno zdravlje...) izgleda postoji samo u Pančevu, pošto drugi domovi zdravlja nisu naveli takve podatke.

U gotovo svim ispitivanim domovima zdravlja ističu da postojeća oprema ne zadovoljava potrebe lečenja, kako u pogledu kvaliteta, tako i u pogledu broja postojećih instrumenata i aparata. Broj i stručnost kadra se procenjuju kao zadovoljavajući, mada pojedini domovi zdravlja izražavaju potrebu za dodatnom obukom zaposlenih i za povećanjem broja pojedinih kadrova, npr. u ginekološkoj službi. Inače, lekari smatraju da je organizacija dobra, a zaposleni savesni, te da su pacijentkinje zadovoljne. Prema procenama lekara, reforma zdravstva ne odražava se bitno na rad domova zdravlja, a poboljšana je efikasnost lečenja, prevencija i odnos prema pacijentima/kinjama. No, dostupnost lečenja je ponekad otežana, što je najverovatnije posledica izmeštanja pojedinih specijalističkih službi iz ambulanti, kao posledica reorganizacije u zdravstvu koja je u toku. Na dostupnost lečenja utiče i finansijsko učešće, tzv. participacija, pacijenata i pacijentkinja u pregledima i lečenju, naročito za siromašnije žene.

Porodično i partnersko nasilje je svakako i zdravstvena, a ne samo socijalna tema. Međutim, osim u Pančevu, u ostalim domovima zdravlja obuhvaćenim ispitivanjem, ne evidentira se porodično, odnosno, partnersko nasilje. Takođe, osim doma zdravlja u Vršcu, lekari ne beleže da su im se žene obraćale ovim povodom. Tako, Dom zdravlja u Pančevu ističe da su u toku 2006. godine zabeležili 38 slučajeva fizičkog i 65 slučajeva psihičkog nasilja nad ženama. U Domu zdravlja u Vršcu zabeleženo je 5 slučajeva seksualnog zlostavljanja žena.

3.9 Pravo na obrazovanje

Diskriminacija žena u obrazovanju ogleda se u obrazovnoj politici, sadržaju nastavnih programa, u udžbenicima i u profesionalnom statusu žena u obrazovanju.

Žene čine većinu populacije starije od 15 godina bez školske spreme, i shodno tome većinu nepismenog stanovništva i to one starije od 60 godina (više od 84,42%). Održavanje i obnavljanje visoke nepismenosti žena u svim starosnim grupama, govori o nedovoljnoj efikasnosti mera za smanjivanje nepismenosti ili nedovoljnoj obuhvaćenosti starijih žena ovim programima. U 12 opština u AP Vojvodini stopa

³⁷ Tumori se nalaze u pet vodećih grupa bolesti, a najčešći maligni tumori žena su rak dojke (26%) rak grlića materice (9%) i rak pluća (8%), Izveštaj Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, 2004.

nepismenosti žena veća je od prosečne (od 5,12% do 8,58%), a najveća stopa nepismenosti je među pripadnicima/ama romske populacije (30,18%).³⁸

U ukupnoj populaciji sa završenom srednjom školom, žene učestvuju sa 45,07%. Udeo žena u stanovništvu sa završenom gimnazijom je čak 66,56%, dok je u okviru populacije sa završenom srednjom stručnom školom 53,02% žena. Od ukupnog broja osoba sa srednjim usmerenim obrazovanjem 50,93% su žene. Među onima koji su završili specijalizovane škole žene čine 25,84%.

U oblasti obrazovanja najviše je postignuto u visokom obrazovanju. Žene čine 56% studenata upisanih na fakultete u AP Vojvodini, a učestvuju sa 57% u ukupnom broju onih sa akademskim zvanjem. Nema bitne razlike ni među upisanimi na postdiplomskom nivou, ali učešće žena progresivno opada ka najvišim nivoima akademskih zvanja. Žene u doktorskim studijama učestvuju sa 41%, a gotovo polovina njih stekne zvanje doktora nauka.

U okviru Univerziteta u Novom Sadu uvedene su specijalističke, magistarske i doktorske rodne studije. Na žalost, u obrazovnim programima još prevladavaju rodni stereotipi i predrasude, što doprinosi njihovom obnavljanju i teškoćama u ostvarivanju ravnopravnosti polova i jednakih mogućnosti za oba pola.

3.9.1 Preporuke

1. Realizovati 2. Milenijumski cilj razvoja do 2015. godine – ostvarivanje osnovnog obrazovanja za sve, usvajanjem strateških dokumenata na nivou Republike Srbije koji su od značaja za smanjenje stope nepismenosti žena
2. Uvesti dugoročne podsticajne mere za obrazovanje žena i muškaraca u svim obrazovnim profilima kako bi se izbegla feminizacija/maskulinizacija zanimanja – obaveza Vlade RS
3. Promeniti nastavne programe, planove i udžbenike u pogledu rodni uloga i uklanjanja predrasuda i stereotipa – obaveza Ministarstva prosvete
4. Podsticati stalno rodno osetljivo obrazovanje za sve osobe uključene u obrazovni proces – obaveza Ministarstva prosvete/Sekretarijata za obrazovanje i kulturu

3.10 Pravo na rad

Žene teže dolaze do posla uprkos boljoj obrazovnoj strukturi nezaposlenih žena nego muškaraca. Za poslodavce su mlade žene nepoželjne, a srednje doba je veća prepreka prilikom zapošljavanja za žene nego za muškarce. Žene čine većinu radne snage u netipičnim oblicima zaposlenja i u neformalnoj ekonomiji, a čine i većinu onih koji/e čekaju na posao duže od godinu dana. Princip jednake plate za jednak rad se ne sprovodi dosledno.³⁹

U AP Vojvodini žene čine oko 42% ukupnog aktivnog stanovništva, u ukupnom broju lica sa ličnim prihodom učestvuju sa 54%, i istovremeno čine 62% izdržavanog stanovništva. Više od 40% žena starijih od 15 godina nemaju redovna lična primanja. Nedovoljna plaćenost je više izražena u sektorima zahvaćenim feminizacijom - prosveti, zdravstvu i socijalnom osiguranju gde je zaposleno više žena nego muškaraca (na pr. u

³⁸ Informacija o broju nepismenih žena u AP Vojvodini i merama za smanjenje nepismenosti žena, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, 2005.

³⁹ CEDAW čl.11, 11b, 11c, 11d

sektoru zdravstvenog i socijalnog rada žene učestvuju sa 78,40% u ukupnom broju zaposlenih).

U 2006. godini broj nezaposlenih na teritoriji AP Vojvodine ostao je nepromenjen u odnosu na prethodnu godinu. I udeo nezaposlenih žena ostao je nepromenjen. Od 275.489 nezaposlenih osoba 52,38% su žene. Ovaj problem je prepoznat, pa se tako u *Nacionalnoj strategiji za zapošljavanje*, podsticanje zapošljavanja žena pojavljuje kao jedan od prioriteta. Prilikom dodele sredstava za samozapošljavanje prednost su imale osobe sa invaliditetom, izbegli i raseljeni, pripadnici romske nacionalnosti, žene, a zatim osobe sa višim stepenom obrazovanja i one koje duže čekaju na zaposlenje. Nacionalna služba za zapošljavanje posebno je podsticala zapošljavanje osoba sa invaliditetom, tako što je poslodavcima odobravalala subvencije ukoliko zasnuju radni odnos na neodređeno vreme sa punim radnim vremenom sa nezaposlenom osobom sa invaliditetom.⁴⁰

Problem nedostupnosti kredita ženama za samozapošljavanje i razvoj sopstvenog posla postoji usled činjenice da one nisu u zemljišnim knjigama vlasnice nepokretnosti, a što je uslov za ustanovljene hipoteke. Fond za razvoj Vojvodine, na žalost, nije u dovoljnoj meri preduzimao mere kojima će povećati pristup ženama kreditima koje odobrava, mada je to od ključnog značaja za iskorenjivanje siromaštva imajući u vidu obavezu koju je država preuzela ratifikujući Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena⁴¹. Prema podacima Fonda vidi se da je u 2006. godini oko 23% žena konkurisalo i dobilo sredstva za podsticanje razvoja firmi ili gazdinstva iz Fonda za razvoj Vojvodine iz čijeg izveštaja donosimo opširnije podatke u Izveštaju o sprovođenju *Odluke o ravnopravnosti*.

3.10.1 Preporuke

1. Razvijati i dosledno sprovoditi podsticajne mere za uključivanje žena na tržište rada – obaveza Vlade Srbije i Nacionalne službe za zapošljavanje
2. Razvijati i podsticati programe stalnog obrazovanja i prekvalifikacije u skladu sa potrebama tržišta rada – obaveza Nacionalne/Pokrajinske službe za zapošljavanje
3. Podsticati poslodavce na sprovođenje principa jednake plate za jednak rad merama i javnim kampanjama – sve državne institucije
4. Doneti i sprovoditi podsticajne mere za samozapošljavanje i preduzetništvo žena – obaveza nadležnih ministarstava/sekretarijata, nacionalne/pokrajinske službe za zapošljavanje, kao i fondova za razvoj
5. Osnovati kreditni ili garantni fond za podsticanje ženskog preduzetništva radi olakšavanja dostupnosti kredita ženama ili izdvajati deo sredstava za ove namene u postojećim fondovima - obaveza Vlade Srbije/IV APV

⁴⁰ Izveštaj nacionalne službe za zapošljavanje, Pokrajinske službe za 2006. godinu

⁴¹ CEDAW, čl: 11, 13b, 14, 15, 16; Pekinška platforma za akciju, strateški ciljevi: A2, A3, F1, F2, F3.

3.11 Žene i diskriminacija na tržištu rada

Zakon o radu⁴² zabranjuje neposrednu i posrednu diskriminaciju prilikom zapošljavanja, ali je i tokom 2006. godine, najverovatnije zbog teškoća u dokazivanju diskriminacije pred sudom, Pokrajinski ombudsman dobijao pritužbe žena koje su ostale bez posla na prikrivenu diskriminaciju na osnovu pola i godina života.

Iskustva onih koji/e traže posao i sindikata kazuju da se žene teže zapošljavaju, a poslodavci se opredeljuju za muškarce zbog toga što procenjuju da će žene koristiti porodiljsko odsustvo, negovati decu ili uzimati bolovanje. Pitanja o bračnom statusu poslodavci postavljaju i muškarcima i ženama, ali žene to češće smatraju razlogom odbijanja poslodavaca da ih prime na posao. Više žena koje su se obraćale zbog loših ekonomskih uslova u kojima žive, ukazivale su na svoje godine kao prepreku da posle gubitka posla nađu novo zaposlenje.

Seksualno uznemiravanje⁴³ na poslu je tema o kojoj se javno nedovoljno govori, prvenstveno zbog žrtava koje su u 90 odsto slučajeva žene i ne žele da iznose svoja iskustva. Raspon napasnika proteže se od kolega u istom rangu, do šefova i vlasnika koji koriste privilegije stečene položajem u firmi da ucenjuju žene, što se često događa i studentkinjama od strane profesora i mentora. Zakonom o radu⁴⁴ zabranjeno je seksualno uznemiravanje, ali je, na žalost, teret dokazivanja na žrtvi, pa one retko odlučuju da tuže napasnike, prvenstveno zbog osećaja stida i okrivljavanja okoline. Tokom 2006. godine više žena, naročito visokoobrazovanih, ukazalo je na uznemiravanje na poslu, a Pokrajinski ombudsman im je predočio koje mere zaštite mogu da preduzimaju.

3.11.1 Izveštaj Inspekcije rada

Na zahtev Pokrajinskog ombudsmana Sektor inspekcije rada pri Ministarstvu za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku poslao je izveštaj u kojem se kaže da su se na području AP Vojvodine inspekciji rada u 4 slučaja obratili zaposleni/e sa tvrdnjom da su diskriminirani/e prilikom ostvarivanja prava iz radnog odnosa – po jedan iz Stare Pazove i Vrbasa i 2 iz Novog Sada. Inspekcija je samo u jednom slučaju utvrdila postojanje diskriminacije i protiv poslodavca podnela zahtev za pokretanje prekršajnog postupka. Naime, grupa zaposlenih se žalila na diskriminaciju po osnovu vođenja sudskog postupka zbog neisplaćenog regresa za korišćenje godišnjeg odmora. Poslodavac je doneo pisanu odluku da se svim zaposlenima isplati regres, osim onima koji su povelili postupak radi ostvarenja ovog prava. U jednom slučaju se radilo o

⁴² Zakon o radu ("Službeni glasnik RS" br. 61/05) čl.18 "Zabranjena je neposredna i posredna diskriminacija lica koja traže zaposlenje, kao i zaposlenih, s obzirom na pol, rođenje, jezik, rasu, boju kože, starost, trudnoću, zdravstveno stanje, odnosno invalidnost, nacionalnu pripadnost, veroispovest, bračni status, porodične obaveze, seksualno opredeljenje, političko ili drugo uverenje, socijalno poreklo, imovinsko stanje, članstvo u političkim organizacijama, sindikatima ili neko drugo lično svojstvo."

⁴³ Seksualno ucenjivanje i uznemiravanje se najčešće definiše kao čin nasilja, diskriminacije (rodno zasnovane) povrede prava na dostojanstvo i prava na zaštitu ličnog integriteta, a u vezi sa sferom rada i zapošljavanja, određuje se i kao povreda prava na rad, odgovarajuće uslove rada i zaštitu na radu. (Evropska socijalna povelja; Direktiva o jednakom tretmanu muškaraca i žena u pogledu zapošljavanja, obrazovnih programa, unapređenja i uslova rada).

⁴⁴ Zakon o radu ("Službeni glasnik RS" br. 61/05) čl. 21 "Zabranjeno je uznemiravanje i seksualno uznemiravanje. Uznemiravanje, u smislu ovog zakona, jeste svako neželjeno ponašanje uzrokovano nekim od osnova iz čl.18 ovog zakona koje ima za cilj ili predstavlja povredu dostojanstva lica koje traži zaposlenje, kao i zaposlenog, a koje izaziva strah ili stvara neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje."

konkursu za zapošljavanje, gde je inspektor rada utvrdio da nije bilo diskriminacije jer se javilo više kandidata koji ispunjavaju tražene uslove, među kojima je poslodavac izvršio izbor. Inspekcija rada nije utvrdila diskriminaciju od strane poslodavca po pitanju zdravstvenog stanja, odnosno invalidnosti, jer je zaposlena koja se žalila, raspoređena na radno mesto koje odgovara njenoj stručnosti i zdravstvenoj sposobnosti. Jedno obraćanje inspekciji odnosilo se na seksualno uznemiravanje od strane poslodavca koji je zapretio zaposlenoj otkazom ugovora o radu. Inspektor je u razgovoru sa zaposlenom i poslodavcem utvrdio da su oni bili u emotivnoj vezi i da je među njima došlo do poremećaja odnosa, usled čega je, prema navodima inspekcije, zaposlena prestala da radi kod poslodavca.

Odeljenju inspekcije rada za **srednjobanatski okrug** nije prijavljen nijedan slučaj diskriminacije, a inspektori ni prilikom inspeksijskih nadzora po službenoj dužnosti, niti u predstavkama, nisu uočili slučajeve diskriminacije navedene u članovima 18 – 22 Zakona o radu. Istovremeno, Inspekcija rada na teritoriji **zapadnobačkog okruga** navodi da diskriminacija žena poprima zabrinjavajuće razmere, a ispoljava se u otkazima ugovora o radu od strane poslodavca odmah po saznanju za postojanje trudnoće. Pošto Zakonom o radu i drugim propisima ovakvi slučajevi nisu sankcionisani, inspekcija ne može da preduzima mere, pa oštećenima ostaje pokretanje sudskog spora i dokazivanje da potreba za tim poslom postoji, te da se radni odnos prevede u neodređeno vreme. Inspektori samo ličnim autoritetom uspevaju da reše ovakve situacije. Ni inspekcija u **južnobanatskom okrugu** nije imala pojedinačnih žalbi zbog diskriminacije, ali u razgovorima sa građanima/kama dolazi do saznanja da pojedini poslodavci ne žele da zapošljavaju žene zbog korišćenja prava na porodiljsko i roditeljsko odsustvo. Poslodavci uglavnom zapošljavaju mlađe osobe, kako muškog, tako i ženskog pola i to u ugostiteljstvu i trgovini. U ovom odeljenju inspekcije smatraju da građane/ke treba obučavati za zaštitu svojih prava, pre svega, preko sindikata. Do diskriminacije dolazi i kod zaključivanja ugovora o radu u trgovinskim lancima. Primaju se uglavnom žene koje kupce privlače izgledom. Isto tako, u pauzama i prekovremenom radu žene utovaruju i istovaruju robu tešku 30-50 kilograma čime ugrožavaju svoje zdravlje, ali inspekcija rada najčešće ne reaguje pošto je takav posao ženi neophodan.

3.11.2 Preporuke

1. Zakonski urediti pitanje zasnivanja/otkazivanja radnog odnosa na određeno vreme u slučaju trudnoće u svetlu demografsko-populacione politike – obaveza Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike/Vlade Republike Srbije
2. Upućivati upozorenja i preporuke poslodavcima na zakonske obaveze u vezi sa sprovođenjem načela ravnopravnosti polova i zakonsku zabranu diskriminacije prilikom zapošljavanja, uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja na poslu – obaveza Inspekcije rada
3. Uspostaviti praksu oglašavanja slobodnih radnih mesta uz naznaku oba gramatička roda – obaveza institucija i službe za zapošljavanje
4. Koristiti oba gramatička roda za funkcionere/ke, kao i za sva radna mesta – obaveza organa AP Vojvodine

3.12 Učešće žene i mesta odlučivanja/donošenja odluka

Iako žene čine većinu stanovništva u AP Vojvodini (51,52%), njihova zastupljenost u strukturama vlasti je obrnuto proporcionalna njihovom učešću u ukupnom stanovništvu. Podaci jasno ukazuju na nedovoljno učešće žena na mestima odlučivanja u javnim/državnim institucijama. Udeo žena na ovim pozicijama nije srazmeran, niti sa većinskim udelom žena u ukupnom stanovništvu, niti sa obrazovanom strukturom žena. Određeni pomak u otklanjanju neravnopravnosti žena i muškaraca na mestima odlučivanja postignut je usvajanjem Zakona o izboru narodnih poslanika, Zakona o lokalnim izborima, Odluke o izboru poslanika u Skupštinu Autonomne Pokrajine Vojvodine u kojima su se prvi put našle odredbe o kvotama za manje zastupljeni pol⁴⁵ što u praksi predstavlja način za ispunjenje obaveza za otklanjanje diskriminacije žena.⁴⁶ Zahvaljujući tome u Skupštini AP Vojvodine je 23 žene poslanice (ili 19,17%) u odnosu na prethodni skupštinski saziv kada je bilo samo 8 žena (ili 6,78%). Skupština APV ima jednu potpredsednicu, a žene su predsednice 3 od ukupno 20 skupštinskih odbora. U Izvršnom veću AP Vojvodine nema potpredsednice, a od ukupno 17 pokrajinskih sekretara, 2 (11,76 %) su žene, dok ih je u prethodnom sazivu bilo 4. Istovremeno, prema podacima iz 2004. godine, žene čine 61,77% zaposlenih u organima uprave AP Vojvodine.

U lokalnim skupštinama je 23,29% žena - odbornica, funkciju predsednika opštine obavlja 9% žena, u 16 opština žene su načelnice opštinske uprave, ali je zato od oko 5 hiljada službenika/ca u opštinskim upravama, zaposleno oko 3 hiljade žena što čini 62 odsto.⁴⁷

3.12.1 Žene u organima upravljanja u institucijama na teritoriji AP Vojvodine

Zdravstvene ustanove donekle predstavljaju izuzetak u zastupljenosti žena na mestima odlučivanja, a razlog za to je u izraženoj feminizaciji profesije. Žene čine većinu na direktorskim pozicijama (63,89%), ali je njihov udeo znatno niži u upravnim i nadzornim odborima. Od ukupno 328 članova/ca ovih odbora, žena je 108 ili 32,93 odsto.

⁴⁵ Zakon o izboru narodnih poslanika ("Službeni glasnik RS" br. 35/00; 69/02; 57/03; 72/03; 18/04; 85/05) u čl. 40a propisuje da na svakoj izbornoj listi među svaka četiri kandidata/kinje po redosledu na listi mora biti po jedan kandidat – pripadnik/ca onog pola koji je manje zastupljen, a ukupno na izbornoj listi mora biti najmanje 30% kandidata manje zastupljenog pola. Isto pravilo važi i u Zakonu o lokalnim izborima ("Službeni glasnik RS" br. 33/02; 37/02; 42/02; 72/03; 101/05). Odluka o izboru poslanika u Skupštinu AP Vojvodine ("Službeni list APV" br. 12/04) predviđa isto pravilo o svakom četvrtom kandidatu na listi i najmanje 30% manje zastupljenog pola u delu Odluke po kojem se 60 poslanika bira prema proporcionalnom izbornom sistemu, dok u delu Odluke o izboru 60 poslanika po većinskom izbornom sistemu, ovo pravilo nije uvedeno.

⁴⁶ Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena u čl. 2 traži da se "slede, na sve odgovarajuće načine i bez odlaganja, politiku eliminisanja diskriminacije žena" te da nastoje "uključiti načelo jednakosti muškaraca i žena u svoje državne ustave ili druga odgovarajuća zakonodavstva" kao i da obezbede "praktično sprovođenje ovog načela". Čl. 7 kaže da će "države potpisnice preduzeti sve moguće mere da uklone diskriminaciju žena u političkom i javnom životu zemlje."

⁴⁷ Jedna žena je na poziciji predsednice opštine, tj. gradonačelnice, u 4 opštine žene obavljaju funkciju zamenika/ce predsednika opštine. U 26 opština žene obavljaju dužnost sekretara/ke opštine. Informacija o zastupljenosti žena u organima odlučivanja u APV, 2004.

Za pokrajinske fondove je karakteristično da njima rukovode muškarci, a jedino je u Fondu za razvoj neprofitnog sektora AP Vojvodine v.d. direktorica. U upravnim odborima i nadzornim fondovima je 9 žena naspram 24 muškarca.

Uočena pojava da su žene najmanje zastupljene na najvišim mestima institucionalne hijerarhije i moći jasno se očitava u institucijama kulture čiji je osnivač AP Vojvodina. Žene se samo u 2 slučaja (ili 18,18%) nalaze na direktorskim pozicijama. U sastavu upravnih odbora učestvuju sa 40% dok je u nadzornim odborima zastupljeno 72,73% žena.

3.12.2 Preporuke

1. Doneti Zakon o ravnopravnosti polova i u njemu urediti ravnomernu zastupljenost žena i muškaraca u strukturama vlasti – obaveza Vlade i Narodne Skupštine RS
2. Obezbediti ravnomernu zastupljenost muškaraca i žena u izvršnoj vlasti i organima upravljanja u institucijama čiji je osnivač AP Vojvodina – obaveza Izvršnog veća AP Vojvodine
3. Podsticati merama pozitivne akcije ravnomerno zapošljavanje žena i muškaraca u organima uprave na svim nivoima – obaveza Vlade Srbije/Izvršnog veća APV.

3.12.3 Zastupljenost žena i muškaraca u javnim preduzećima u AP Vojvodini

Jedan od devet pokazatelja za utvrđivanje napretka u unapređenju ujednačenog učešća žena u oblastima donošenja odluka na osnovu Pekinške deklaracije⁴⁸ jeste i učešće žena u različitim oblastima delovanja javnih službi. Pri tome se posebno misli na zastupljenost žena na upravljačkim funkcijama (direktori/ke, upravni i nadzorni odbori) organa, institucija i javnih preduzeća čiji je osnivač država, regionalna i lokalna samouprava. U Republici Srbiji pitanje ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u javnim službama nije zakonski uređeno. Da bi došao do podataka o zastupljenosti žena i muškaraca u javnim službama u AP Vojvodini, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova je zatražio podatke od 143 javna preduzeća, od kojih je podatke dostavilo 102 preduzeća koje su osnovale opštine i 4 javna preduzeća čiji je osnivač Skupština AP Vojvodine.⁴⁹

U javnim preduzećima čiji su osnivači jedinice lokalne samouprave na funkciji direktora/ki ima svega 10,8% žena. U istoj srazmeri raspoređene su i funkcije predsednika/ca upravnih odbora – žena je 12%, dok je njihovo učešće veće u nadzornim odborima – žene čine 22%. Zastupljenost žena na rukovodećim položajima nije u skladu sa njihovom obrazovnom strukturom koja je u većini slučajeva bolja u odnosu na stručnu spremu muškaraca. Žene su nedovoljno zastupljene i u upravnim odborima – 17,8%, dok jedino u nadzornim odborima čine 31% i na rukovodećim položajima unutrašnjih organizacionih jedinica (sektori: 29,9% i odeljenja: 33,2%). Na prvi pogled je vidljivo da je zastupljenost žena najmanja na najvišim rukovodećim položajima, dok

⁴⁸ Pekinška akciona platforma, 1995.

⁴⁹ Izvršno veće AP Vojvodine je razmotrilo i usvojilo u novembru 2006. godine Informaciju o zastupljenosti žena i muškaraca u javnim preduzećima u AP Vojvodini koju je sačinio Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova.

njihov broj raste u direktnoj proporciji sa opadanjem značaja položaja na lestvici rukovođenja.

Kad je reč o javnim preduzećima čiji je osnivač Skupština AP Vojvodine nema značajnijih razlika. Od ukupno 4 preduzeća, žena je direktorka jednog, a na čelu njihovih upravnih odbora nema nijedne žene. U upravnim odborima žena je 18,2%. Jedna žena je predsednica nadzornog odbora u čijem članstvu je ravnomernija zastupljenost žena, te ih je 40 odsto.

3.12.4 Preporuke

1. Izmeniti i dopuniti osnivačka akta u javnim preduzećima radi ostvarivanja ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima javnih preduzeća – obaveza Skupštine AP Vojvodine
2. Izmeniti i dopuniti odluke o osnivanju javnih preduzeća radi ostvarivanja ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima javnih preduzeća – obaveza skupština opština
3. Obezbediti ravnomernu zastupljenost žena i muškaraca u organima upravljanja u javnim preduzećima, ustanovama, direkcijama, fondovima, zavodima, kancelarijama i drugim organizacijama čiji je osnivač Skupština AP Vojvodine – obaveza resornih pokrajinskih sekretarijata

3.13 Institucionalni mehanizmi za postizanje ravnopravnosti polova na teritoriji AP Vojvodine

U AP Vojvodini od 2002. postoji Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, formiran je Savet za ravnopravnost polova kao stručno, savetodavno telo, dok je u Skupštini AP Vojvodine ustanovljen Odbor za ravnopravnost polova. Isto tako, Skupština AP Vojvodine je donela Odluku o pokrajinskom ombudsmanu i izabrala zamenicu za ravnopravnost polova.

Donošenjem Deklaracije i Odluke o ravnopravnosti polova 2004. godine zaokružen je sistem institucionalnih mehanizama⁵⁰ na pokrajinskom nivou i ujedno ostvaren pravni okvir za ostvarivanje rodne ravnopravnosti na teritoriji AP Vojvodine u oblastima koje su u nadležnosti Pokrajine. Odluka o ravnopravnosti polova jedini je pravni akt u Srbiji koji se odnosi na rodnu ravnopravnost, a njen glavni zadatak je usmeravanje i podržavanje izvršnih vlasti da primenjuju i sprovode programe i zakone koji unapređuju položaj žena i doprinose ravnopravnosti polova. Iste, 2004. godine doneta je Odluka o osnivanju Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova koji je tokom 2006. godine uz pomoć donacija realizovao nekoliko projekata, ali na žalost, osim imenovanja direktorke, još nisu obezbeđeni neophodni materijalni uslovi za njegov rad.

⁵⁰ Mehanizmi za postizanje ravnopravnosti polova imaju za cilj stvaranje, promovisanje, zagovaranje i sprovođenje nediskriminativnih politika u pogledu rodne pripadnosti. Mehanizam je vladina obaveza i instrument vlade za postizanje pune ravnopravnosti muškaraca i žena na osnovu međunarodnih dokumenata kao što su Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW, 1979), Pekinška Akciona Platforma (1995) i Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1325 (2000). Osnovni elementi nacionalnih mehanizama su tela osnovana i finansirana od strane vlada, nacionalni planovi akcije, zakon o ravnopravnosti polova ili zakoni o zabrani diskriminacije, kao i zaštitnici/ce (ombudsmani, ombudi) za ravnopravnost polova.

3.13.1 Preporuke

1. Primeniti i pratiti primenu Odluke o ravnopravnosti polova – obaveza Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova i Izvršnog veća AP Vojvodine
2. Obezbediti sredstva u budžetu AP Vojvodine za sprovođenje Odluke o ravnopravnosti polova – Izvršno veća AP Vojvodine
3. Obezbediti sredstva u budžetu AP Vojvodine za početak rada Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova – obaveza Izvršnog veća AP Vojvodine
4. Pripremiti Plan akcije za žene u AP Vojvodini - Sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova/Izvršno veće AP Vojvodine

3.14 Primenjivanje Odluke o ravnopravnosti polova – izveštaji pokrajinskih sekretarijata i institucija

Odluka o ravnopravnosti polova⁵¹ trebalo bi da osigura poštovanje i podsticanje ravnopravnosti polova i kažnjavanje diskriminacije na osnovu pola u svim oblastima društvenog života na teritoriji AP Vojvodine. U našem pravnom sistemu do sada nisu postojali posebni propisi kojima se bliže određuje ravnopravnost polova, koji prema Konvenciji o zabrani diskriminacije žena (CEDAW) predstavljaju međunarodni standard u ovoj oblasti. Odluka o ravnopravnosti polova bliže određuje prava na ravnopravnost građanki i građana koje garantuje Ustav Republike Srbije, definiše način ostvarivanja ovog prava u AP Vojvodini i utvrđuje posebne mere za postizanje ravnopravnosti žena i muškaraca u oblastima kao što su obrazovanje, kultura, rad i zapošljavanje, socijalna i zdravstvena zaštita, kao i učešće u javnom i političkom životu. Dokument takođe sadrži kaznene odredbe za povredu prava na ravnopravnost polova, ali nije predviđeno obezbeđivanje novca u pokrajinskom budžetu za te namene, zbog čega je Odluka praktično nesprovodiva.

Na osnovu Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu⁵² od pokrajinskih organa zatraženi su izveštaji o primeni Odluke o ravnopravnosti polova. Izvršno veće AP Vojvodine nije odgovorilo na pitanje šta je učinilo u sprovođenju Odluke o ravnopravnosti polova, posebno u vezi sa članovima 7, 17, 19, 20 i 24. ove Odluke. Zahtevi za dostavljanje izveštaja o sprovođenju Odluke o ravnopravnosti polova, odnosno, pojedinačnih odredbi, kao i usklađivanju akata sa Odlukom, upućeni su svim pokrajinskim sekretarijatima i fondovima koje je osnovala AP Vojvodine, s tim da je od Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, kao nadležnog pokrajinskog organa za praćenje primene i ostvarivanja nadzora nad primenom Odluke, zatražen celovit izveštaj.

3.14.1 Pojedinačni izveštaji

3.14.1.1 Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova

Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova uputio je godišnji izveštaj o radu sektora za ravnopravnost polova koji je pripremio tri informacije u 2006. godini.

⁵¹ Odluka o ravnopravnosti polova ("Službeni list APV" br.14/04)

⁵² Odluka o pokrajinskom ombudsmanu («Službeni list APV» 23/02, 05/04, 16/05)

Prva *Informacija o zastupljenosti žena i muškaraca u javnim preduzećima na teritoriji AP Vojvodine* pripremljena je radi prepoznavanja oblasti u kojima se ispoljava neravnoteža u učešću žena i muškaraca i unapređenja tog stanja i sadrži podatke o zastupljenosti žena, njihovoj stručnoj spremi i broju žena na rukovodećim položajima u javnim preduzećima.⁵³

Sektor za ravnopravnost polova sačinio je, a Izvršno veća AP Vojvodine razmotrilo i usvojilo, *Informaciju o radu Kancelarije za inkluziju Roma tokom 2005. i 2006. godine*, koja je počela da radi krajem 2005. godine kao projekat Pokrajinskog sekretarijata za rad zapošljavanje i ravnopravnost polova. Nakon usvajanja Odluke o osnivanju Kancelarije od strane Skupštine AP Vojvodine ona je krajem maja 2006. godine postala ustanova Izvršnog veća AP Vojvodine zadužena za primenu akcionih planova za integrisanje Roma, kao i razvijanje i sprovođenje programa za unapređenje položaja Roma u oblasti obrazovanja, zdravlja, zapošljavanja, stanovanja, ljudskih i drugih prava. Ovo, jedino institucionalno telo koje se bavi pitanjima Roma/kinja izradilo je jedinstvenu, dvojezičnu bazu podataka o romskim nevladinim organizacijama u AP Vojvodini radi omogućavanja saradnje među institucijama, međunarodnim i nevladinim organizacijama, kao i sagledavanja njihovih potreba i mogućnosti za sprovođenje aktivnosti u okviru Dekade Roma.

Kancelarija je učestvovala u kampanji **“Postoji izlaz iz nasilja”** koju je pokrenuo Pokrajinski ombudsman. U saradnji sa Pokrajinskim sekretarijatom za arhitekturu, urbanizam i graditeljstvo i Udruženjem romskih studenata ostvaren je projekat **“Uslovi stanovanja u romskim naseljima na teritoriji AP Vojvodine”** kojim su utvrđene mogućnosti stanovnika ovih naselja u korišćenju i dostupnosti obrazovnih, zdravstvenih, kulturno-zabavnih i rekreativnih ustanova i objekata.

Projekat **“Romkinje u Vojvodini”** pokrenut je radi praćenja stanja ženskih i ljudskih prava Romkinja, a istražuje reproduktivno zdravlje i ženska prava, zatim njihov položaj u obrazovanju, u porodici, u okviru zajednice i u većinskom okruženju. Svrha istraživanja sprovedenog u vojvođanskim opštinama u kojima Romi čine više od 1% stanovništva bila je da se uoče njihove potrebe radi pripreme strategije, programa i davanja preporuka institucijama. Kancelarija za inkluziju Roma je u partnerstvu sa Ženskom romskom mrežom učestvovala u izradi predloga mera za unapređenje položaja Romkinja u okviru Nacionalnog plana akcije za žene. Položaj Roma i Romkinja u Srbiji s posebnim osvrtom na Vojvodinu opisan je u izveštaju koji je predstavljen na nacionalnoj konferenciji “Romkinje to mogu” i osnova je za pokretanje aktivnosti za poboljšanje položaja Romkinja u Vojvodini pošto je naglasak stavljen upravo na njihov položaj kao najugroženije grupe, kako u matičnoj zajednici, tako i u društvu uopšte. U okviru saradnje sa nevladinim organizacijama Kancelarija je podržala održavanje radionice “Osnove zdravstvenog vaspitanja” i “Zarazne bolesti u nehygieničkim naseljima” koje sprovodi udruženje “Žene Aškalijske” u naselju Veliki rit u Novom Sadu sa ciljem upoznavanja stanovnika/ca naselja sa osnovnim uzrocima javljanja zaraznih bolesti i podizanja svesti o njihovoj prevenciji i suzbijanju. Podržan je i projekat “Instruktaža – zajedno protiv nasilja” koji je sprovelo Udruženje Roma “Novi Bečej” sa ciljem osnaživanja romskih aktivistkinja u borbi za smanjenje nasilja nad Romkinjama.

Pokrajinska vlada je na predlog Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova razmotrila i usvojila i treću *Informaciju o aktivnosti SOS telefona*

⁵³ Pregled podataka iz Informacije o zastupljenosti žena i muškaraca u javnim preduzećima na teritoriji AP Vojvodine dat je ranije u Izveštaju.

na sprečavanju nasilja nad ženama u AP Vojvodini koja sadrži osnovne informacije o radu SOS telefona u AP Vojvodini.

U izveštaju o aktivnostima u 2006. godini ukazano je na to da je Savet za ravnopravnost polova razmatrao sve važne informacije kao što su: godišnji izveštaj Sektora za ravnopravnost polova, izveštaj o izradi godišnjeg akcionog plana za komisije za ravnopravnost polova, zatim informaciju o broju nepismenih žena i merama za smanjenje stope nepismenosti. Tu je zatim, informacija o saradnji sa međunarodnim organizacijama i institucijama u oblasti ravnopravnosti, predlaganje kandidatkinja/kandidata za godišnje priznanje u oblasti ravnopravnosti polova, priprema publikacije Pokrajinskog zavoda za ravnopravnost polova «Pet godina posle-ženski pokret u Vojvodini» u vidu analitičkih radova o različitim aspektima ravnopravnosti polova i promenama koje su se u ovoj oblasti dešavale u Vojvodini i Srbiji od 2000. do 2005. godine, učešće u izradi dokumenta «Nacionalni plan aktivnosti za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti».

U skladu sa Odlukom o godišnjem priznanju u oblasti ravnopravnosti polova⁵⁴ u 2006. godini ono je dodeljeno Ani Bu iz Ekumenske humanitarne organizacije i Centru za socijalni rad u Somboru.

U okviru regionalnog projekta o ravnopravnosti polova koji sprovodi Program Ujedinjenih nacija za razvoj - UNDP u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini ostvarena je studijska poseta predstavnika/ca parlamenata, vlada, međunarodnih i nevladinih organizacija iz Bosne i Hercegovine kada je predstavljeno funkcionisanje tela koja se bave rodnom ravnopravnošću na nivou AP Vojvodine i rad pojedinih komisija za ravnopravnost polova, kao i nevladinih organizacija.

U saradnji sa Programom UNDP u Srbiji i Crnoj Gori i Savetom Vlade Republike Srbije za ravnopravnost polova, Pokrajinski sekretarijat je sproveo istraživanje o ravnopravnosti polova u Vojvodini, a nastavljeno je učešće u projektu "Podrška usvajanju Zakona o ravnopravnosti polova" i održana konferencija pod nazivom "U susret donošenju Zakona o ravnopravnosti polova – evropska budućnost Srbije" na kojoj je učestvovalo 150 učesnika/ca iz 111 organizacija.

Pokrajinski sekretarijat je podržao izradu prvog nacrtu Nacionalnog plana aktivnosti za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti, a nastavljena je podrška pre svega finansijska, rada lokalnih komisija za ravnopravnost polova. Pokrajinski sekretarijat je nastavio da podržava Centre za socijalni rad u oblasti prevencije porodičnog nasilja, a organizovana su i dva skupa: panel diskusija o temi "Socijalni dijalog i osnaživanje žena u sindikatima u Srbiji" i predstavljanje izdanja Misije OEBS u Srbiji "Primeri i modeli aktivnosti opštinskih lica za ravnopravnost polova".

Ostvarena je saradnja sa nevladinom organizacijom Anti trafiking centar u kampanji "Dok nasilje ne prestane", a pokrajinska sekretarka je bila članica delegacije Vlade Republike Srbije na Šestoj ministarskoj konferenciji Saveta Evrope o ravnopravnosti žena i muškaraca o temi "Ljudska prava i ekonomski izazovi u Evropi – ravnopravnost polova".

Tokom 2006. godine Pokrajinski sekretarijat je podržao, a Pokrajinski zavod za ravnopravnost polova organizovao Trening za trenere/trenerice za rodnu ravnopravnost

⁵⁴ Odluka o ustanovljenju godišnjeg priznanja u oblasti ravnopravnosti polova («Službeni list APV» br. 4/05)

sa ciljem da se obrazuje tim koji ima odgovarajuće znanje i veštine za rad sa predstavnicima/ama opštinskih vlasti u oblasti rodne ravnopravnosti i unapređivanja principa ravnopravnosti.

Kada je reč o sprovođenju Odluke o ravnopravnosti polova, u skladu sa članovima 10. i 21. pripremljeni su upitnici za sve sekretarijate sa ciljem da se u 2007. godini utvrdi šta je na nivou Izvršnog veća AP Vojvodine i svakog sekretarijata pojedinačno, preduzeto kako bi Odluka bila sprovedena.

U skladu sa članom 14. Odluke predviđena su sredstva za 2007. godinu za izradu Programa za podsticanje zapošljavanja i samozapošljavanja žena, a Sekretarijat je izradio Strategiju zapošljavanja u AP Vojvodini od 2006. do 2008. godine u kojoj je jedan od glavnih ciljeva sprovođenje politike jednakih mogućnosti za žene i muškarce. Strategiju je usvojilo Izvršno veće AP Vojvodine i uputilo je Skupštini AP Vojvodine.

Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova redovno prikuplja podatke o zastupljenosti žena i muškaraca u različitim oblastima i o tome izveštava, ne samo Izvršno veće APV, nego i Pokrajinskog ombudsmana i najširu javnost.

3.14.1.2 Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo i socijalnu politiku

Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo i socijalnu politiku u svom izveštaju podseća da je odmah nakon donošenja Zakona o zdravstvenom osiguranju pripremio Predlog zakona o izmenama i dopunama ovog zakona koji je Skupština AP Vojvodine utvrdila 1. februara 2006. godine. Izmene su se odnosile na visinu naknade zarade koja se obezbeđuje u slučaju privremene sprečenosti za rad zbog bolesti i komplikacija u vezi sa održavanjem trudnoće i iznosi 65% od osnove za naknadu zarade. Predloženo je da ova naknada iznosi 100%. Osim toga, predloženo je uvođenje prava na dva postupka lečenja steriliteta biomedicinski potpomognutim oplođenjem na teret zdravstvenog osiguranja, kao i naknada troškova prevoza u slučaju korišćenja zdravstvene zaštite u zdravstvenim ustanovama na području matične filijale. Predlozi su upućeni Narodnoj Skupštini Republike Srbije, ali nisu razmatrani.

Počelo je finansiranje razvoja informacionog sistema u devet zdravstvenih ustanova, nabavljena je, ili je u toku nabavka savremene opreme, a grade se objekti koji će doprineti unapređenju lečenja. Izvršno veće AP Vojvodine obavezalo je Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo i socijalnu politiku da u saradnji sa odgovarajućim zdravstvenim ustanovama predloži program za rano otkrivanje nekoliko bolesti, između ostalog i za rano otkrivanje i lečenje malignih oboljenja i raka grlića materice i dojke. U izveštaju nije izričito navedeno, ali se ova aktivnost može oceniti u svetlu primene člana 16. Odluke o ravnopravnosti polova ali i podrška projektima organizacija civilnog društva. Naime, pod pokroviteljstvom Pokrajinskog sekretarijata održava se manifestacija «Bazar zdravlja – put ka zdravlju» koja promoviše zdrave stilove života. Do kraja 2006. godine održano je 45 manifestacija tokom kojih je više od 65 hiljada građana/ki dobilo oko 328 hiljada zdravstvenih usluga, a žene su obučavane za rano otkrivanje karcinoma dojke⁵⁵.

⁵⁵ Odluka o ravnopravnosti polova ("Službeni list APV" br. 14/04) čl. 16: "Posebnim programom zaštite za pojedine kategorije stanovništva, odnosno vrste bolesti koje su specifične za Pokrajinu, može se urediti sprovođenje zdravstvene zaštite žena kojim će se naročito obuhvatiti zdravstveno savetovanje u vezi sa planiranjem porodice, kontracepcijom, trudnoćom i materinstvom, kao i prevencija i lečenje oboljenja kojima su posebno izložene žene."

Kada je reč o socijalnoj zaštiti žena i zaštiti od nasilja u porodici, Pokrajinski sekretarijat u skladu sa Odlukom o posebnim oblicima socijalne zaštite u AP Vojvodini («Službeni list APV» br. 17/2002) podržava inovativne projekte usklađene sa Strategijom reforme socijalne zaštite: interventne mere i aktivnosti radi fleksibilnog pristupa rešavanju socijalnih potreba građana/ki, unapređivanja komunikacije sa javnošću, njenog podsticanja i uključivanja u javne akcije, omogućavanje usklađenog rada različitih resursa na socijalnoj zaštiti stanovništva, stvaranje novih, alternativnih programa, projekti u problemskim područjima rada kao što su porodice u riziku od dezintegracije, sporovima razvoda i posle razvoda, nasilja u porodici. Tu su zatim programi osposobljavanja za volonterski rad, otvaranje dnevnih boravaka u okviru ustanova za smeštaj korisnika i organizovanje patronažnih službi.⁵⁶ Zaštita od nasilja, kao i zdravstveno prosvetovanje u okviru integralne socijalne zaštite stanovništva su problemska područja za koja se obezbeđuju sredstva u skladu sa navedenom Odlukom, te je u toku 2006. godine realizovano 5 projekata.

U pogledu primene člana 15. stav 1. Odluke o ravnopravnosti polova⁵⁷ na osnovu člana 24. stav 1 tačka 1 Zakona o utvrđivanju određenih nadležnosti autonomne pokrajine («Službeni glasnik RS» broj 6/02) kojim je utvrđeno da autonomna pokrajina preko svojih organa, u skladu sa zakonom kojim se bliže uređuje oblast socijalne zaštite, druga prava ili veći obim od prava utvrđenih zakonom i povoljnije uslove za njihovo ostvarenje, kao i druge oblike socijalne zaštite, ako je prethodno u svom budžetu za to obezbedila sredstva, Izvršno veće AP Vojvodine donelo je odluku o posebnim oblicima socijalne zaštite u AP Vojvodini. U skladu sa materijalnim mogućnostima nisu utvrđena druga prava u ovoj oblasti, niti posebna sredstva za poboljšanje materijalnog položaja radi zaštite samohranog roditelja sa decom do tri godine života.

U pogledu primene stava 2. člana 15. Odluke o ravnopravnosti polova, u skladu sa članom 9. Zakona o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana⁵⁸ kojim je pravo na privremeni smeštaj u prihvatilište i prihvatnu stanicu utvrđeno kao pravo o čijem se obezbeđivanju stara opština, odnosno grad, Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo i socijalnu politiku finansijski će podržati projekte koji se odnose na pomenute aktivnosti u skladu sa procenom njihovih efekata na kvalitet socijalne zaštite stanovništva na osnovu Odluke o posebnim oblicima socijalne zaštite u AP Vojvodini.

Sekretarijat u izveštaju podseća da su u decembru 2005. godine doneta tri zakona u oblasti zdravstva – Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Zakon o zdravstvenom osiguranju i Zakon o komorama zdravstvenih radnika⁵⁹. Tokom 2006. godine stupio je na snagu određeni broj propisa za sprovođenje ovih zakona, a tokom 2007. godine očekuje se donošenje preostalih, dok zdravstvene ustanove i privatna praksa imaju obavezu da usklade svoja opšta akta, organizaciju i rad sa odredbama Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

Efekti promena u sistemu zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja na ostvarivanje prava i kvalitet zdravstvenih usluga na teritoriji AP Vojvodine biće, prema

⁵⁶ Partneri: SOS dečije selo u Sremskoj Kamenici, Centar za socijalni rad u Somboru, Matica Aškalijska u Novom Sadu, NVO «Gračanka» u Novom Sadu, NVO «Medium Grup» u Novom Sadu.

⁵⁷ Odluka o ravnopravnosti polova («Službeni list APV» br. 14/04) čl. 15: «U cilju zaštite samohranog roditelja sa decom do tri godine života, pokrajinski organ može predvideti posebna sredstva za poboljšanje njihovog položaja. Centri za socijalni rad na teritoriji Pokrajine mogu osnivati telefone za pomoć ženama žrtvama partnerskog i porodičnog nasilja i prihvatilišta za žene žrtve porodičnog nasilja.»

⁵⁸ Zakon o socijalnoj zaštiti i obezbeđivanju socijalne sigurnosti građana («Službeni glasnik RS» br. 36/91, 79/91, 53/93, 67/93, 46/94, 48/94, 52/96, 29/01, 84/04, 101/05 i 115/05)

⁵⁹ «Službeni glasnik RS» br. 107/05

oceni Pokrajinskog sekretarijata, vidljivi tek u narednom periodu kada će podacima raspolagati službe koje prate zdravstveno stanje stanovništva i rad zdravstvene službe, pre svih Institut za javno zdravlje Vojvodine i Zavodi za javno zdravlje, zdravstvena inspekcija, a takođe i Pokrajinski zavod za zdravstveno osiguranje.

3.14.1.3 Pokrajinski sekretarijat za demografiju, porodicu i društvenu brigu o deci

Pokrajinski sekretarijat za demografiju, porodicu i društvenu brigu o deci ocenio je u svom izveštaju da su promene u zakonodavnoj sferi u oblasti društvene brige o deci uticale na materijalni položaj porodica i na broj korisnika prava utvrđenih Zakonom. Pre svega, Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom utvrdio je prava na finansijsku podršku porodici sa decom u vidu naknade zarade za vreme porodijskog odsustva, odustva sa rada radi nege deteta, kao i radi posebne nege deteta, roditeljski dodatak, dečiji dodatak, naknadu troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu bez roditeljskog staranja, zatim za decu ometenu u razvoju, regresiranje boravka u predškolskoj ustanovi dece iz materijalno ugroženih porodica. Primena ovog Zakona pokazala je da treba menjati, dopuniti i jasnije odrediti pojedine njegove odredbe. Inače, Izmenama i dopunama Zakona koji je stupio na snagu 1. januara 2006. godine uveden je roditeljski dodatak za prvo dete koji se isplaćuje jednokratno, dok se ranije utvrđen roditeljski dodatak za drugo, treće i četvrto dete isplaćuje u 24 jednake mesečne rate. Takođe, Izmenama i dopunama Zakona o radu⁶⁰ ponovo je uređeno da zaposlena žena ima pravo na porodijsko odsustvo i pravo na odsustvo sa rada radi nege deteta za treće i svako naredno novorođeno dete u ukupnom trajanju od dve godine.

Težište aktivnosti Pokrajinskog sekretarijata za demografiju, porodicu i društvenu brigu o deci bilo je na ostvarivanju mera utvrđenih Programom demografskog razvoja:

- regresiranje dela troškova boravka u predškolskoj ustanovi za dete trećeg, odnosno, četvrtog reda rođenja
- roditeljski dodatak za prvo dete
- novčana pomoć u kojoj se rode trojke, odnosno četvorke
- novčana pomoć porodici u kojoj se rode blizanci

Osim novčane pomoći porodici je za rođenje prvog deteta uručivana knjiga «Uspomene prve bebe» štampana na sedam jezika u upotrebi u AP Vojvodini. U decembru 2006. godine, u svim porodilištima u Vojvodini, uručene su čestitke majkama za novorođene bebe na kojima su bile odštampane informacije o načinu ostvarivanja prava u vezi sa roditeljstvom.

Sekretarijat je radio na razvoju mreže savetovališta za reproduktivno zdravlje mladih na nivou primarne zaštite pri domovima zdravlja u okviru mera za očuvanje i unapređenje reproduktivnog zdravlja adolescenata. Otvorena su savetovališta u Bečeju, Inđiji, Bačkoj Topoli, Rumi i Sremskoj Mitrovici. Ostvarivanjem ove mere **sprovodi** se član 16. Odluke o ravnopravnosti polova, jer se obukom adolescenata u vezi sa kontracepcijom, trudnoćom i materinstvom doprinosi planiranju porodice i zdravijem potomstvu.

⁶⁰Izmene i dopune Zakona o radu ("Službeni glasnik RS" br. 61/05)

3.14.1.4 Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu

Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu u izveštaju navodi da obavlja nadzor nad zakonitošću rada i akata, a takođe inspekcijski nadzor u obrazovno-vaspitnim ustanovama na teritoriji AP Vojvodine i da tokom 2006. godine **nije uočio** nijedan akt ustanove kojim je izvršena diskriminacija zasnovana na polu, niti je pokrajinskoj prosvetnoj inspekciji upućena predstavka građana/ki koja se odnosi na ovaj vid diskriminacije, a naročito u vezi sa pravima propisanim članom 5. Odluke o ravnopravnosti polova⁶¹.

U okviru svojih nadležnosti Sekretarijat odlučuje i o zahtevima za zaštitu prava učenika, koji može da podnese učenik/ca, učesnik/ca konkursa, njegov roditelj ili staratelj, koji smatra da su mu povređena prava utvrđena Zakonom o srednjoj školi⁶² donošenjem ili nedonošenjem odluka. U 2006. godini **nijedan** zahtev za zaštitu prava učenika/ca se nije odnosio na diskriminaciju zasnovanu na polu.

Saglasno članovima 12. i 13. Zakona o utvrđivanju određenih nadležnosti autonomne pokrajine, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu daje mišljenje u postupku donošenja nastavnih planova i programa za osnovnu i srednju školu. Međutim, Ministarstvo prosvete i sporta ostavlja Pokrajinskom sekretarijatu veoma kratak rok u kojem se pribavlja mišljenje stručne komisije Pedagoškog zavoda Vojvodine, u slučaju nastavnih planova iz predmeta za nacionalne manjine i mišljenje odgovarajućeg nacionalnog saveta. Sekretarijat do sada nije imao mogućnosti da se konsultuje i sa sekretarijatom nadležnim za ostvarivanje ravnopravnosti polova ali, kako u izveštaju konstatuje, **nastojće** ubuduće da poštuje član 6. Odluke o ravnopravnosti polova⁶³.

Inače, Sekretarijat je tokom 2006. godine davanjem mišljenja učestvovao u postupku izrade: Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Nacrta zakona o udžbenicima i drugim nastavnim sredstvima, Nacrta zakona o učeničkom i studentskom standardu, kao i Nacrta amandmana u postupku donošenja Predloga zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju. Mišljenja su se prvenstveno odnosila na definisanje i utvrđivanje nadležnosti AP Vojvodine u ovim oblastima, kao i na preciziranje odredaba zakona koje se odnose na obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina na maternjem jeziku. Sekretarijat ističe važnost donošenja Zakona o visokom obrazovanju u 2005. godini čime su stvoreni preduslovi za usklađivanje visokog obrazovanja sa evropskim sistemom visokog obrazovanja, te se u 2006. godini na višim školama i fakultetima Univerziteta u Novom Sadu uveliko počelo sa reorganizovanjem, a u toku je izrada Strategije višeg i visokog obrazovanja u AP Vojvodini. Pokrajinski sekretarijat je aktivno učestvovao u davanju saglasnosti na mrežu osnovnih škola na teritoriji 31 opštine, izradi odluke i njenim dopunama o broju, strukturi i prostornom rasporedu srednjih škola, zatim u izradi odluke o broju učenika za upis u prvi razred srednjih škola čiji je osnivač AP

⁶¹ Odluka o ravnopravnosti polova, čl. 5: "Obrazovne i naučne ustanove čiji je osnivač Pokrajina, u svojim odlukama, aktima i postupcima moraju isključiti diskriminaciju zasnovanu na polu, a naročito u vezi sa uslovima i odbijanjem prijema u ustanovu, isključivanjem iz procesa obrazovanja, naučnog rada ili stručnog usavršavanja, načinom pružanja usluga i pogodnosti, pružanjem informacija, ocenom znanja i vrednovanja postignutih rezultata, uslovima za izbor i sticanje zvanja, profesionalnog usmeravanja, stručnog usavršavanja ili sticanja diploma, uslovima za brže napredovanje.»

⁶² Zakon o srednjoj školi ("Službeni glasnik RS" br. 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/02, 62/03, 64/03, 101/05)

⁶³ Odluka o ravnopravnosti polova, čl. 6: "Pokrajinski organ uprave nadležan za obrazovanje u postupku davanja mišljenja o nastavnim planovima i programima za osnovno i srednje obrazovanje, konsultuje pokrajinski organ uprave nadležan za ostvarivanje ravnopravnosti polova."

Vojvodina, kao i izradi odluke o određivanju srednjih škola od izuzetnog značaja za Pokrajinu i program za podršku ovim školama, kako bi se poboljšali uslovi rada i povećao kvalitet obrazovanja u njima. Sekretarijat je sufinansirao mnoge projekte, odnosno, programe u oblasti osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, a nosilac je projekta «Interkulturalna komunikacija putem elektronskih medija». Uključen je u podprojekte «Kup tolerancije» i kviz znanja «Koliko se poznajemo» a takođe i u projekat «Podsticaj vaspitanja za trajno održivi razvoj u AP Vojvodini». Nakon javnog poziva za dodelu jednokratne pomoći za ishranu i smeštaj učenika i studenata koji su u teškom socijalnom položaju Sekretarijat je dodelio pomoć za 200 učenika po 10 hiljada dinara, ali **nije naveo** koliki broj devojčica, odnosno, dečaka je dobio ovu pomoć.

I tokom 2006. godine Sekretarijat je pratio stanje u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju i učeničkom i studentskom standardu, naročito u ostvarivanju prava dece, učenika i studenata pripadnika nacionalnih manjina na školovanje na maternjem jeziku, te je sačinio informacije o stanju na svim nivoima vaspitanja i obrazovanja sa posebnim osvrtom na obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina. Informacije, na žalost **ne sadrže** podatke o polnoj strukturi učenika i studenata, a Sekretarijat napominje da do sada nije prikupljao takvu vrstu podataka. Podaci o polnoj strukturi učenika srednjih škola u Republici Srbiji mogu se pronaći u Biltenu Ministarstva prosvete i sporta.

Sekretarijat je takođe sačinio informacije o upisu učenika u prvi razred osnovne, odnosno, srednjih škola i na prvu godinu viših škola čiji je osnivač AP Vojvodina, zatim fakulteta u sastavu Univerziteta u Novom Sadu, kao i informaciju o smeštaju u ustanove učeničkog i studentskog standarda.

U Izveštaju je ocenjeno da se u 10 ustanova kulture čiji je osnivač Skupština AP Vojvodine **poštuje** princip propisan članom 7. Odluke da među imenovanim članovima upravnih i nadzornih odbora bude najmanje 30 odsto predstavnika manje zastupljenog pola. Od ukupnog broja zaposlenih u ovom Sekretarijatu 72% su žene. Među pomoćnicima pokrajinskog sekretara trećina su žene, a od ukupnog broja rukovodilaca je 71% žena.

3.14.1.5 Pokrajinski sekretarijat za propise, upravu i nacionalne manjine

Pokrajinski sekretarijat za propise, upravu i nacionalne manjine ocenio je da ostvarivanje rodne ravnopravnosti **ne spada** u delokrug ovog sekretarijata te da ne raspolaže podacima o stepenu ostvarivanja ovih prava. Sekretarijat još **nije uskladio** svoja akta sa članom 24. Odluke o ravnopravnosti polova.

U svom izveštaju podsetio je na nedostatak zakonske regulative u oblasti zaštite prava nacionalnih manjina, nedefinisan položaj nacionalnih saveta nacionalnih manjina, osnivanje Fonda za nacionalne manjine i Pokrajinskog saveta nacionalnih zajednica, a takođe, na akciju «Afirmacija multikulturalizma i tolerancije» i druge poslove u okviru svojih nadležnosti.

3.14.1.6 Pokrajinski sekretarijat za lokalnu samoupravu i međuopštinsku saradnju

Pokrajinski sekretarijat za lokalnu samoupravu i međuopštinsku saradnju ne prikuplja podatke o ravnopravnosti polova, a ocenjuje da su njihova akta **uskladena** shodno članu 24. Odluke o ravnopravnosti polova.

3.14.1.7 Pokrajinski sekretarijat za privatizaciju, preduzetništvo, mala i srednja preduzeća

Pokrajinski sekretarijat za privatizaciju, preduzetništvo, mala i srednja preduzeća obavestio je Pokrajinskog ombudsmana da **nije primenio** Odluku o ravnopravnosti polova i da će u narednom periodu uskladiti svoja akta sa Odlukom.

3.14.1.8 Pokrajinski sekretarijat za finansije

Pokrajinski sekretarijat za finansije je obavestio Pokrajinskog ombudsmana, pozivajući se na Odluku, republičke propise i opšteprihvaćene standarde kojima se uređuje ravnopravnost polova na radu i odnosima u vezi sa radom, da sve osobe imaju jednak tretman. **Diskriminacije po osnovu pola** u odnosu na uslove zapošljavanja, izbor kandidata/kinja za obavljanje određenog posla, uslove rada i sva prava iz radnog odnosa, stručno usavršavanje, napredovanje zaposlenih i otkaz radnog odnosa u ovom sekretarijatu **nema**. Takođe, nema, niti je bilo uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja. U Pokrajinskom sekretarijatu za finansije zaposleno je 82,22% žena. Pomoćnik/ca pokrajinskog sekretara sa ovlašćenjima zamenika i četiri od pet pomoćnika su žene što je u odnosu na ukupan broj izabranih i postavljenih lica 71,42%. Na nižim nivoima rukovođenja od 11 zaposlenih 8 su žene, odnosno 72,72%. U ovom sekretarijatu smatraju da je veća zaposlenost žena posledica prirode poslova koji se obavljaju u ovom pokrajinskom organu.

3.14.1.9 Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine

Pokrajinski sekretarijat za energetiku i mineralne sirovine **smatra da poštuje** i obezbeđuje ravnopravnost žena i muškaraca i navodi da je u novembru 2006. godine objavio oglas za zasnivanje radnog odnosa za dva radna mesta – savetnika i inspektora, te da je svim osobama bio obezbeđen ravnopravan tretman u skladu sa Odlukom o ravnopravnosti polova, drugim propisima i opšteprihvaćenim standardima u ovoj oblasti, a primljena je jedna žena i jedan muškarac. Od ukuno 26 zaposlenih, 13 su ženskog pola.

3.14.1.10 Pokrajinski sekretarijat za zaštitu životne sredine i održivi razvoj

Pokrajinski sekretarijat za zaštitu životne sredine i održivi razvoj smatra da **nema** akte kojima bi na bilo koji način proizveo diskriminaciju na osnovu pola. U tom smislu smatraju da su i sva akta ovog pokrajinskog organa u skladu sa Odlukom o ravnopravnosti polova.

3.14.1.11 Fond za razvoj AP Vojvodine

Fond za razvoj AP Vojvodine dostavio je pregled učešća žena u odobrenim kreditima po konkursima u 2006. godini. Pregledom nisu obuhvaćena pravna lica koja su koristila sredstva Fonda pošto njihove vlasnike nije bilo moguće utvrditi po polu, jer se radi o akcionarskim društvima, društvima sa ograničenom odgovornošću itd.

Žene čine 23% od ukupnog broja odobrenih kredita, a vrednost tih zajmova bila je 22% od ukupne vrednosti svih odobrenih zajmova. Naime, Fond je prikazao tri grupe kredita, ukupan broj zahteva, broj zahteva i odobrenih sredstava i njihovu vrednost prema polu:

1. Dugoročno kreditiranje “start up” programa radno neaktivnih osoba - u ovoj vrsti dugoročnih pozajmica žene učestvuju sa 55, odnosno, 39% od ukupno 141 odobrenog zahteva.

2. Dugoročno kreditiranje poljoprivrede – u ovoj kategoriji učešće žena je najmanje, svega 11%, tačnije od 206 odobrenih kredita 24 su dobile žene.
3. Dugoročno kreditiranje “start up” programa registrovanih radnji i preduzeća – od 61 odobrenog kredita u ovoj kategoriji žene su dobile 14 kredita.

Važno je reći da su žene podnele manje zahteva, što može da se vidi u tabeli koja sledi:

Konkurs	Broj zahteva	Broj odobrenih zahteva	Broj podnetih zahteva žena	Broj odobrenih zahteva žena	Vrednost odobrenih zahteva	Vrednost odobrenih zahteva žena	Učešće žena u odobrenim zahtevima	Učešće žena u vrednosti odobrenih zahteva
Dugoročno kreditiranje start up programa neaktivnih osoba	154	141	59	55	160.770.000	53.590.000	39,01%	33,33%
Dugoročno kreditiranje poljoprivrede	225	206	27	24	235.991.000	27.286.000	11,65%	11,56%
Dugoročno kreditiranje start up programa radnji i preduzeća	74	61	16	14	93.328.700	27.998.000	22,95%	30,00%
UKUPNO	453	408	102	93	490.089.700	108.874.000	22,79%	22,22%

3.14.1.12 Fond za razvoj neprofitnog sektora

Fond za razvoj neprofitnog sektora je od osnivanja sproveo četiri konkursa za finansiranje projekata udruženja građana. Prvi, iz 2003. bio je usmeren na podršku projektima na polju dečjih prava, jačanja žena, socijalnog preduzetništva i istraživanja o nevladinom sektoru. Tokom 2006. godine Fond je u saradnji sa Pokrajinskim sekretarijatom za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova organizovao konkurs o temi zapošljavanja, a prednost na konkursu su imale tzv. marginalizovane grupe. Podržano je 30 projekata udruženja građana/ki od kojih se osam bavilo ciljnom grupom žena. Prijavljeno je 95 predloga projekata, među kojima su 4 bili projekti ženskih udruženja, a sredstva su dobila 2 udruženja.

U Fondu za razvoj neprofitnog sektora zaposlene su isključivo žene – v.d. direktorica, savetnica i tehnička sekretarica.

3.14.2 Preporuke

1. Dosledno sprovesti Odluku o ravnopravnosti polova – obaveza Izvršnog veća APV, svih pokrajinskih sekretarijata i organa čiji je osnivač APV

2. Učiniti budžet AP Vojvodine rodno osetljivim⁶⁴ radi stvaranja mogućnosti za ostvarenje mera koje predviđa Odluka o ravnopravnosti – obaveza Izvršnog veća AP Vojvodine

3.15 Rodno osetljiva statistika

Nerazvijenost rodno osetljive statistike je značajna prepreka u razumevanju društvenog položaja žena i muškaraca. Nedovoljnim uvažavanjem osobnosti žena i muškaraca statistika doprinosi održavanju patrijarhalnih obrazaca u odnosima među polovima i nejednakoj raspodele moći u društvu, a zbog toga što pojave koje su specifične za žene nisu predmet zvanične statistike smanjena je društvena vidljivost problema sa kojima se žene suočavaju. Nedostupnost statističkih podataka onemogućuje da se problemi odrede, a mere koje se preduzimaju radi njihovog rešavanja često ne vode do željenih rezultata, odnosno, otežava donošenje dugoročnih planova i akcija za unapređenje položaja žena i otklanjanje/ublažavanje postojeće rodne neravnopravnosti.

Iako je Pokrajinski ombudsman početkom 2005. godine uputio inicijativu Pokrajinskom sekretarijatu za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova da pokrene zvanično uvođenje prakse redovnog prikupljanja podataka na osnovu pola i njihovu statističku obradu u svim pokrajinskim organima, institucijama i organizacijama čiji je osnivač AP Vojvodina tome se **nisu** odazvali svi organi, organizacije i institucije o čemu svedoče izveštaji upućeni Pokrajinskom ombudsmanu.

3.15.1 Preporuke

1. Izmeniti i dopuniti Zakon o statistici radi uvažavanja rodne dimenzije svih podataka – obaveza Vlade Srbije
2. Prikupljati i obrađivati podatke prema polu u svim institucijama na svim nivoima – obaveza Vlada Srbije/Izvršnog veća AP Vojvodine
3. Prikupljati rodno osetljive podatke u AP Vojvodini – obaveza pokrajinskih organa i Izvršnog veća AP Vojvodine

3.16 Aktivnosti u oblasti ravnopravnosti polova u 2006. godini

Datum	Naziv	Organizator
3-5. februar	Konferencija «Ženska evropska perspektiva» Palić	Savet za ravnopravnost polova Vlade Srbije
21. mart	Uloga ombudsmana u zaštiti žena Bečej	Komisija za ravnopravnost polova u Bečeju
7-9. april	Seminar «Rodna ravnopravnost i zakonska regulativa» Prčanj, Crna Gora	Beogradski centar za političku izuzetnost
18. april	Poseta AP Vojvodini predstavnika mehanizama za rodnu ravnopravnost BiH Novi Sad	Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova

⁶⁴ Pekinška deklaracija sa platformom za akciju (1995): Za potpuno i uspešno sprovođenje platforme za akciju potrebna je politička odlučnost kako bi se osigurali ljudski i finansijski resursi za osnaživanje položaja žena. U vezi sa tim biće potrebno uključivanje perspektive u pogledu polova u budžetske odluke o politikama i programima i odgovorno finansiranje konkretnih programa za osiguranje jednakih mogućnosti muškaraca i žena.

29-30. april	Seminar za Romkinje u NVO «Edukacija za donošenje odluka» Beograd	OEBS Misija u Srbiji
25-28. maja	Izgradnja kapaciteta romskih aktivistkinja - seminar Feketić	Ekumenska humanitarna organizacija/Kanadska agencija za razvoj
2-4. jun	Zaštita od nasilja u porodici – razmena iskustva Zlatibor	IRD/USAID
7. jul	Uloga žena u procesu tranzicije balkanskih zemalja – regionalna konferencija Tivat, Crna Gora	KOSPE – Italija SOS telefon Podgorica
17. jul	Poseta SO Senta – Život bez nasilja	Pokrajinski ombudsman
20. jul	Poseta SO Ada – Život bez nasilja	Pokrajinski ombudsman
26. jul	Poseta SO Ruma – Život bez nasilja	Pokrajinski ombudsman
27. jul	Sastanak lokalnih ombudsmana – prezentacija rada zamenice Pokrajinskog ombudsmana za ravnopravnost polova Novi Sad	SLGRP
3. avgust	Poseta SO Vršac – Život bez nasilja	Pokrajinski ombudsman
28-29. septembar	Rodna perspektiva i evropske integracije Beograd	UNIFEM
14. oktobar	Prezentacija Nacionalnog plana aktivnosti za žene u Srbiji Beograd	Savet za ravnopravnost Srbije/Vlada RS
20. oktobar	Seminar za lokalne ombudsmane u AP Vojvodini i Srbiji Beograd	Labris
21. oktobar	Uloga ombudsmana u brobi protiv diskriminacije Subotica	Centar za demokratiju i prava žena
15-18. oktobar	Trening za izveštavanje po Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena Norcev, Fruška Gora	UNIFEM/Savet za ravnopravnost polova Vlade RS
2-3. novembar	Rodna ravnopravnost kao segment novog crnogorskog Ustava – regionalna razmena Budva, Crna Gora	Kancelarija Crne Gore za ravnopravnost polova
9. novembar	Komisije za ravnopravnost polova AP Vojvodine – mogućnosti za saradnju Novi Sad	Pokrajinski sekretariat za ravnopravnost polova
15-7. novembar	Međunarodna konferencija «Ombudsman i dvostruka diskriminacija žena» Novi Sad	Pokrajinski ombudsman
5. decembar	Međunarodni standardi u oblasti zaštite od nasilja u porodici – obuka opštinskih timova Novi Sad	Pokrajinski ombudsman
18. decembar	Gender Sinergy Group/Rodna sinergi grupa Beograd	Kanadska agencija za razvoj

3.17 Okvirni plan za 2007. godinu

3.17.1 Prevencija i borba protiv nasilja nad ženama i u porodici

- Nastavak podrške Mreži «Život bez nasilja» i institucijama koje rade u opštinskim timovima organizovanjem sastanaka, seminara i razmenom podataka
- Monitoring rada u centrima za socijalni rad
- Rad na sistemskim merama u oblasti zaštite od nasilja u porodici u saradnji sa Pokrajinskim sekretarijatom za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova

3.17.2 Tržište rada

- Kampanja protiv diskriminacije žena na tržištu rada
- Okrugli stolovi o diskriminaciji na tržištu rada
- Rad sa inspekcijom rada u vezi sa zaštitom od diskriminacije

3.17.3 Ljudska prava žena

- obuke različitih grupa žena o ljudskim pravima i mogućnostima njihove zaštite

3.17.4 Rodna ravnopravnost u programima, planovima i udžbenicima i javnom govoru

- rasprave, publikacije, kampanje u saradnji sa stručnjacima/kinjama, obrazovnim institucijama i NVO

3.18 Posebni izveštaji

3.18.1 Izveštaj o mreži institucija „Život bez nasilja” na teritoriji AP Vojvodine

Nasilje nad ženama je najčešći oblik kršenja ženskih ljudskih prava, ali i najtragičnija potvrda stvarne nejednakosti među polovima. Stručnjaci/kinje smatraju da je trauma od nasilja teška i duboka i da trajno utiče na život pojedinca/ke i porodice, u šta se Pokrajinski ombudsman uverava gotovo svakodnevno u susretu sa žrtvama porodičnog nasilja. Istrage povodom predstavljeni građana/ke u vezi sa postupanjem centara za socijalni rad pokazale su da propusta ima zbog neodgovarajuće kadrovske osposobljenosti, nedostatka pojedinih stručnjaka/inja, stavova zaposlenih prema nasilju koji se ispoljavaju kroz nedovoljno uvažavanje problema žena i svojevrsno omalovažavanje nasilja koje trpe.

Pokrajinski ombudsman je zaključio da su institucije delovale pojedinačno, od slučaja do slučaja, da nije bilo utvrđenih procedura u postupanju, što je najočitije kod nasilja u porodici. Nije postojala uzajamna obaveza obaveštavanja o slučajevima, a u manjim mestima, državni organi nisu reagovali kada građanka/in prijavi nasilje u porodici. Kada utvrdi ovakve činjenice Pokrajinski ombudsman može da se obraća centrima za socijalni rad, ali ne i policiji, a pogotovo ne sudu, pa se postavilo pitanje

kako da se uspostavi delotvorniji sistem zaštite. Ideja je bila da se podstakne povezivanje institucija koje deluju u ovoj oblasti.

Promene u krivično-pravnoj i građansko-pravnoj regulativi pogodovale su stvaranju uslova za bolju saradnju nadležnih institucija, ali i nakon toga Pokrajinski ombudsman je nastavio proaktivno da radi na njihovom povezivanju na teritoriji AP Vojvodine. U nameri da institucije podstakne na efikasniji rad i međusobnu saradnju u oblasti nasilja u porodici, pokrenuta je kampanja za povezivanje institucija. Pod uticajem Pokrajinskog ombudsmana u više od polovine opština u Vojvodini deluju opštinski stručni timovi⁶⁵ u kojima su sve institucije koje se bave ovom problematikom, od centara za socijalni rad, preko policije, organa za prekršaje, tužilaštava, sudova, domova zdravlja, obrazovnih ustanova, do lokalnih organa vlasti. Oformljen je i jedan tim na nivou Pokrajine, a koordinacija je poverena ombudsmanu. Timovi saraduju na dobrovoljnoj osnovi, a ostavljeno je svakom da se organizuje prema lokalnim prilikama i mogućnostima. Pokrajinski tim, u kojem su osim ombudsmana i nekoliko pokrajinskih sekretarijata, organizuje edukativne aktivnosti i kampanje za podizanje nivoa svesti najšire javnosti o nasilju nad ženama, odnosno u porodici. Saradnja je dobrovoljna i ravnopravna. Krajnji cilj je da se ovakvim načinom povezivanja poboljša pristup problemu nasilja u porodici, razvije mreža, uspostavi partnerstvo i razmenjuje dobra praksa. Namera je takođe da timovi podstaknu lokalne vlasti na preduzimanje mera prevencije, a državu na brže uvođenje neophodnih mera kao što su SOS telefoni i skloništa za žrtve nasilja. Iako je s početkom primene Porodičnog zakona unapređena zaštita od nasilja u porodici, institucije koje je ombudsman okupio u mreži «Život bez nasilja» ne smatraju da je ovakav vid rada prevaziđen.

Memorandum «Život bez nasilja» potpisan je u 26 opština, timovi manje-više aktivno rade u svojoj sredini. Uspostavljena je i stalna saradnja sa pokrajinskim koordinacionim timom, koja se ogleda u razmeni podataka i organizovanju savetodavnih i obrazovnih sastanaka. Osim toga, od samog početka uspostavljanja mreže, predstavnici Pokrajinskog ombudsmana posetili su centre za socijalni rad u Somboru, Pančevu, Kanjiži, prisustvovali potpisivanju Memoranduma u Subotici, Pančevu, Bačkoj Topoli i Malom Idošu, dok su u 2006. godini posetili opštine Senta, Ada, Ruma i Vršac gde su opštinske uprave organizovale sastanke predstavnika svih institucija radi razgovora o unapređenju saradnje sa Opštinom i Pokrajinom u suzbijanju nasilja u porodici.

Na predlog Pokrajinskog ombudsmana, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova⁶⁶ je podržao 14 centara za socijalni rad iz Mreže namenskim novčanim sredstavima za aktivnosti u oblasti nasilja u porodici u 2005. godini. Te godine Pokrajinski ombudsman i Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova obeležili su svetsku kampanju «16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama» celodnevnim seminarom za predstavnike opštinskih timova i propagandnom kampanjom u vezi sa nasiljem u porodici i delovanjem Mreže. U 2006. godini Pokrajinski ombudsman je povodom kampanje «16 dana aktivizma» za predstavnike opštinskih timova pripremio jednodnevni seminar pod nazivom

⁶⁵ Opštine koje imaju svoj tim institucija su: Apatin, Bač, Bačka Topola, Vrbas, Kula, Mali Idoš, Srbobran, Sremska Mitrovica, Žabalj, Titel, Indija, Ruma, Pećinci, Kovačica, Pančevo, Sombor, Stara Pazova, Subotica, Šid, Sečanj, Opovo, Bečej, Kanjiža, Vršac, Novi Sad.

⁶⁶ Pokrajinski koordinacioni tim u okviru mreže «Život bez nasilja» čine: Pokrajinski ombudsman, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo i socijalnu politiku, Pokrajinski sekretarijat za demografiju, porodicu i društvenu brigu o deci, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu i Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu.

«Međunarodni standardi u oblasti nasilja u porodici i njihova primena na zapadnom Balkanu».

Sredinom 2006. godine Pokrajinski ombudsman se obratio svim Pokrajinskim sekretarijatima uključenim u ovu mrežu podsećanjem šta je urađeno u okviru ovog projekta i predlogom da se na nivou Pokrajine učine naponi kako bi rad institucija bio unapređen, a samim tim i delovanje u oblasti nasilja u porodici. U toj inicijativi je ukazano na potrebu osmišljavanja i pronalaženja izvora finansiranja različitih aktivnosti:

Specifične obuke članova timova – zdravstveni i prosvetni radnici, zaposleni u centrima za socijalni rad i opštinskoj upravi

Ustanovljavanje procedura i vrste podataka koji se prikupljaju

Utvrđivanje načina razmene informacija između institucija koje se bave nasiljem u porodici

Podrška i podsticanje rada opštinskih timova

Saradnja lokalne samouprave sa institucijama koje se bave nasiljem u porodici

Donošenje akcionog plana borbe protiv nasilja u porodici

Osnivanje fonda za hitne slučajeve u oblasti nasilja u porodici (pomoć žrtvama nasilja i projekti u ovoj oblasti)

Budžetsko finansiranje programa u oblasti nasilja u porodici (obuka, sos telefoni, prihvatilišta/skloništa, javne kampanje)

Od pokrajinskih sekretarijata je traženo da se opredele za neku od navedenih aktivnosti i predlože ih u svom budžetu za 2007. godinu.

Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo i socijalnu politiku obavestio je Pokrajinski ombudsman da su u okviru *Programa unapređenja socijalne zaštite* predviđena sredstva za stručno usavršavanje zaposlenih u centrima za socijalni rad za savetodavno-terapijski rad u bračnim i porodičnim odnosima. Finansijskim planom su predviđena sredstva za sprovođenje Odluke o posebnim oblicima socijalne zaštite – interventne mere, unapređivanje komunikacije sa javnošću, usklađivanje rada različitih resursa na celovitoj zaštiti stanovništva, osmišljavanje novih programa socijalne zaštite, ostvarivanje pojedinih problemskih područja rada kakvo je i nasilje u porodici, osposobljavanje za volonterski rad, otvaranje dnevnih boravaka itd. a sredstva se obezbeđuju na osnovu procene efekata podnetih predloga, odnosno projekata.

Pokrajinski ombudsman obavestio je o ovome sve centre za socijalni rad u okviru mreže «Život bez nasilja» i uputio ih da pripreme projekte i konkurišu kod Pokrajinskog sekretarijata za zdravstvo i socijalnu politiku za dobijanje sredstava.

U okviru aktivnosti ove Mreže sredinom 2006. godine Pokrajinski ombudsman je uputio dopise predsednicima opština, opštinskog veća i načelnicima uprava za socijalnu i dečiju zaštitu u kojem ih je podsetio na postojanje Mreže i opštinskog tima za prevenciju nasilja u porodici. Ukazano je na aktivnosti koje bi trebalo sprovesti u budućnosti i predloženo da i opštine u budžetu za 2007. godinu planiraju sredstva za ove namene u dogovoru sa centrima za socijalni rad, a takođe da, ukoliko to nisu učinili, izaberu predstavnika opštinske uprave u opštinskom timu «Život bez nasilja».

3.19 Istraživanje diskriminacije na teritoriji AP Vojvodine

Posle nasilja u porodici, drugi razlog zbog kojeg se žene najčešće žale Pokrajinskom ombudsmanu jeste, ili nemogućnost zapošljavanja, ili gubitak posla, tako da se svakodnevno potvrđuje činjenica da žene imaju teškoća u pristupu tržištu rada⁶⁷, mada je obrazovna struktura nezaposlenih žena bolja nego u muškaraca. Iako se smatra da poslodavci žele da zapošljavaju samo mlade osobe privlačnog izgleda, u praksi se ipak pokazuje da su za poslodavce mlade žene nepoželjne, pre svega zbog njihove potreba da osnuju porodicu i rađaju decu. Prema nekim tvrdnjama, ima poslodavaca koji od mladih žena traže da se obavežu ugovorom da neće rađati određeni period, ali se najčešće pribegava zapošljavanju žena na određeno vreme, pa ukoliko u tom periodu žena zatrudni, posle isteka ugovora o radu, one uglavnom ostaju bez posla. Isto tako, srednje doba je veća prepreka prilikom zapošljavanja za žene nego za muškarce, što se nastoji prevazići podsticajnim merama za poslodavce. Uprkos tome, problem postoji, jer žrtve diskriminacije ne prijavljuju, niti pokreću sudske sporove protiv onih koji krše Zakon o radu, ali i zato što je diskriminacija prikrivena i teško dokaziva.⁶⁸

Žene koje su u periodu kada mogu da rađaju tvrde da im poslodavci gotovo redovno postavljaju pitanja o bračnom statusu. Godine života takođe su razlog diskriminacije⁶⁹ prilikom zapošljavanja i prema ženama i prema muškarcima, ali žene koje se obraćaju Pokrajinskom ombudsmanu ukazuju na problem svojih godina kao prepreku u pronalaženju novog posla, što često izaziva osećaj nesigurnosti, bespomoćnosti, straha, i još više podstiče njihovu izolovanost, a svakako doprinosi produbljanju siromaštva.

Pokrajinski ombudsman je, da bi dokumentovao tvrdnje o diskriminaciji, pre svega prema polu i godinama života, kao i nacionalnoj pripadnosti, tokom 2006. godine sproveo istraživanje o diskriminaciji na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine. Analizirana je pojava diskriminacije na tržištu rada, pred organima lokalne uprave i u lokalnoj zajednici. Ispitivani su stavovi ispitanika/ca na sertifikovanom slučajnom uzorku, pri čemu se vodilo računa o polnoj i etničkoj strukturi, kao i teritorijalnoj pripadnosti ispitanika/ca. Polovinu od 800 ispitanika činile su žene (51%), a među ispitanicima je bilo Srba/kinja – 68%, Mađara/ica – 13,3%, Slovaka/inja – 4,4%, Hrvata/ica – 4,8%, Crnogoraca/ki – 2,4%, Roma/kinja – 2,8%, Rumuna/ki – 3,8% i onih koji se izjašnjavaju kao Vojvođani i Jugosloveni – ukupno 0,4% iz 21 od 45 opština (Novi Sad, Zrenjanin, Sombor, Kikinda, Vršac, Novi Kneževac, Pančevo, Titel,

⁶⁷ Na tržištu rada dokazana su osnovni tipovi diskriminacije: s obzirom na visinu primanja, prilikom zapošljavanja kada se uz jednake ostale uslove, prednost prilikom zapošljavanja daje muškarcima, arbitražno ograničenje ili zabranjivanje ženama pristupa nekim zanimanjima, premda imaju iste sposobnosti za obavljanje tih poslova kao i muškarci, «getoiziranje» u druga «ženska» zanimanja (medicinske sestre, učiteljice, službenice, sekretarice).

⁶⁸ Zakon o radu («Sl.glasnik RS» br 61/05) čl. 18 – «Zabranjena je neposredna i posredna diskriminacija lica koja traže zaposlenje, kao i zaposlenih, s obzirom na pol, rođenje, jezik, rasu, boju kože, starost, trudnoću, zdravstveno stanje, odnosno invalidnost, nacionalnu pripadnost, veroispovest, bračni status, porodične obaveze, seksualno opredeljenje, političko ili drugo uverenje, socijalno poreklo, imovinsko stanje, članstvo u političkim organizacijama, sindikatima ili neko drugo lično svojstvo.»

⁶⁹ Prema članu 1. Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, pojam diskriminacije žena označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje na osnovu pola kojem je posledica ili svrha da ženama ugrozi ili onemoguću priznanje, uživanje ili korišćenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, privrednom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovu jednakosti muškaraca i žena.

Sremska Mitrovica, Subotica, Kanjiža, Bačka Topola, Mali Idoš, Bački Petrovac, Kovačica, Beočin, Bač, Vrbas, Apatin i Alibunar).

Prema ovom istraživanju, pitanja o radnom iskustvu, stručnom znanju, radnim veštinama, ličnim sposobnostima, materijalnom i zdravstvenom stanju, invaliditetu, nacionalnoj pripadnosti, političkom opredeljenju, seksualnoj orijentaciji, veroispovesti i **starosti (u 45,4% slučajeva ispitanici/ce najčešće su pitani za starost)** se uglavnom u jednakoj meri postavljaju i muškarcima i ženama.

Značajnije razlike po polu postoje u odgovorima na druga pitanja. Mito je od muškaraca traženo često u 8,2% slučajeva, a od žena u 4,7% slučajeva. Pitanje o regulisanju vojne obaveze se muškarcima često postavlja u 43,5% slučajeva.

Pitanja o bračnom stanju se muškarcima često postavlja u 21,7%, a ženama u 42,3% slučajeva.

Pitanja o porodičnom stanju – broj dece, planiranje porodice, se muškarcima postavljaju često u 16%, a ženama u 40,1% slučajeva.

Kako ispitanici/ce vide razloge za odbijanje od strane poslodavaca?

Neodgovarajuće lične sposobnosti se u velikoj meri javljaju kao uzrok odbijanja kod muškaraca u 9,4%, a kod žena u 3,5% slučajeva. Nemogućnost, ili nespремnost da daju mito se u velikoj meri javlja kao uzrok odbijanja kod muškaraca u 7,4%, a kod žena u 4,4% slučajeva.

Bračno stanje se u velikoj meri javlja kao uzrok odbijanja kod muškaraca u 1,3%, kod žena u 4,1%. Razlika je veća kod porodičnog stanja koje se u velikoj meri javlja kao uzrok odbijanja kod muškaraca u 1%, a kod žena u 6,9% slučajeva.

Sledeći razlog za odbijanje poslodavaca, prema mišljenju ispitanika/ca jeste materijalno stanje – u velikoj meri kao uzrok odbijanja kod muškaraca se javlja u 2,3%, a kod žena u 9% slučajeva. Razlike između muškaraca i žena ima i u političkom opredeljenju kao uzroku odbijanja poslodavaca – u velikoj meri kod muškaraca u 1,9%, a kod žena u 6% slučajeva.

Procenat onih koji misle da su godine života bile uzrok odbijanja poslodavca je u odnosu na druge razloge relativno visok. **Godine života/starost se u velikoj meri kao uzrok odbijanja poslodavaca kod muškaraca javlja u 14,4%, a kod žena u 18% slučajeva.**

Na pitanje da li su bili suočeni sa nekim **uslovljavanjem ili ucenjivanjem** prilikom razgovora o zasnivanju radnog odnosa, 9,9% ispitanika/ca odgovorilo je ne, a **90,1% da**. Ispitanici/ce iznad 50 godina života na ovo pitanje odgovaraju u 16,4% slučajeva. Ispitanici različitih etničkih pripadnosti na ovo pitanje u glavnom odgovaraju ujednačeno, tj. nema značajnih razlika među njihovim odgovorima. Na pitanje otvorenog tipa o konkretnom **sadržaju** uslovljavanja ili ucenjivanja ispitanici, odnosno, ispitanice ističu: zahtev da imaju seksualni odnos sa poslodavcem, da ne zasnuju porodicu u narednom periodu, da rade prekovremeno i obavljaju neplaćeni rad.

Zanimljiv je i podatak dobijen u ovom istraživanju prema kojem čak u 18,7% slučajeva ispitanike/ce niko nikad nije pitao o radnom iskustvu. Navode da ih niko nikad nije pitao o stručnim znanjima u 15,4% , o radnim veštinama u 26,3% slučajeva, dok o ličnim sposobnostima poslodavci nikada nisu pitali trećinu ispitanika/ca.

S obzirom na to da su mogućnosti Pokrajinskog ombudsmana u sprečavanju diskriminacije u oblasti rada i zapošljavanja relativno ograničene, pogotovo prema

privatnim poslodavcima, ovim istraživanjem upozorava se javnost na rasprostranjenost diskriminatorne prakse na tržištu rada, što utiče ne samo na to da deo populacije - žene, stariji, pripadnice i pripadnici manjina, osobe sa invaliditetom budu siromašniji, nego i na to da društvo ostane uskraćeno time što ne koristi sve ljudske potencijale podjednako. Sledeći korak jeste uspostavljanje tešnje saradnje sa inspekcijom rada u razmeni podataka, radu na rešavanju konkretnih slučajeva diskriminacije koja je snakcionisana Zakonom o radu, zajedničkim edukacijama i kampanjama.

Zalaganjem za donošenje Antidiskriminacionog zakona i Zakona o ravnopravnosti polova, nadgledanjem primene zakona i propisa koji doprinose postizanju jednakosti, kao i prakse, Ombudsman može da ukaže na opšte trendove, istražuje i upozorava javnost na kršenje zakona u pogledu jednakih mogućnosti i nediskriminacije. Isto tako, obezbeđivanjem informacija i podrškom javnog, privatnog i neprofitnog sektora Ombudsman može da utiče na stavove i ponašanje javnosti, kao i uvođenje tzv. afirmativnih akcija radi prevazilaženja nejednakosti i diskriminacije.

3.19.1 Diskriminacija pred lokalnim organima

Ispitanici/ce u 90% slučajeva smatraju da im nije bilo ugroženo ili onemogućeno ostvarivanje prava pred lokalnim organima uprave usled starosti, polne i nacionalne pripadnosti, veroispovesti, političkog opredeljenja, bračnog, porodičnog, materijalnog i zdravstvenog stanja, invaliditeta, nespremnosti/nemogućnosti da daju mito, kao i zbog seksualne orijentacije. Starost je retko bila uzrok neostvarivanja u 5,5%, a često u 3,5% slučajeva. Polna pripadnost u 6,4%, a nacionalna u 5,9% slučajeva bila je retko uzrok neostvarivanja prava pred lokalnim organima uprave.

Treba, međutim, obratiti pažnju na podatak prema kojem se dve trećine građana nikad ili retko obraća lokalnim organima uprave. Na pitanje koliko se često obraćaju organima lokalne uprave dobijeni su sledeći odgovori:

Frekvencija	Broj	%
nikad	276	34,9
retko	330	41,7
povremeno	139	17,6
često	46	5,8
Ukupno	791	100,0

Kada se dobijeni rezultati analiziraju prema polu uočava se da se žene pred organima lokalne uprave osećaju više diskriminisanim od muškaraca zbog starosti, pola i invaliditeta. Najveća razlika se uočava kod diskriminacije zbog invaliditeta jer se žene po tom osnovu osećaju čak dva puta više diskriminisane nego muškarci.

Opšti je utisak da se žene u ovoj oblasti uglavnom osećaju više diskriminisane zbog svojih socio-demografskih obeležja (starost, pol..) a muškarci zbog svojih stavova i ubeđenja (političkih, verskih, spremnost da se da mito...)

Poslednji deo istraživanja odnosio se na diskriminaciju u okruženju. Na pitanje o tome da li su se i u kojoj meri ikada u svom okruženju osećali ugroženo ili zanemareno zbog nekog ličnog svojstva ispitanici/ce su na prvo mesto stavili političko opredeljenje – 5,1%, zatim materijalno stanje – 5%, pa starost – 4,9%. Sledi nacionalna pripadnost – 3,9%, polna pripadnost – 3,3%, pa bračno stanje i broj dece sa 2,8 odnosno 2,5%. Na začelju je veroispovest – 1,8 i seksualna orijentacija – 1,2%

Poslednjim pitanjem su utvrđeni izvori diskriminacije u lokalnoj zajednici. Odgovori na ovo pitanje su sledeći:

Zdravstvene ustanove su prema mišljenju ispitanika/ca najčešći izvor – 7%, zatim komšije – 5,1%, kolege sa posla – 3,2%. Lokalna zajednica i opštinski organi uprave – po 3%, državni organi – 2,7%, inspekcija – 2,3%, pokrajinski organi- 2,3%, a na kraju su obrazovne institucije – 2,2%, porodica –2% i prijatelji – 2%.

3.20 Međunarodna konferencija «Ombudsman protiv dvostruke diskriminacija žena»

Pokrajinski ombudsman je uz pomoć Misije OEBS-a u Srbiji organizovao dvodnevnu međunarodnu konferenciju pod nazivom «Dvostruka diskriminacija žena». Konferencija je održana u Novom Sadu 15. i 16. novembra 2006. godine u prisustvu predstavnika institucija ombudsmana iz 10 zemalja i bavila se pitanjima diskriminacije žena u različitim oblastima života i rada i ulogom ombudsmana u zaštiti diskriminiranih osoba, kao i pitanjem sprečavanja pojava diskriminacije na osnovu pola, nacionalne pripadnosti, invaliditeta ili drugog ličnog svojstva.

Prilikom definisanja ciljeva ove konferencije pošlo se od podatka da u ukupnom broju obraćanja i predavki Pokrajinskom ombudsmanu žene čine trećinu i da je često reč o posrednoj i prikrivenoj diskriminaciji, kao i da je to iskustvo drugih institucija ombudsmana.

Učesnici Konferencije: Ombudsman Federacije Bosna i Hercegovina Safet Pašić, predstavnik Ombudsmana Republike Srpske Željko Kosmajac, Predstavnici ombudsmana u Makedoniji Lidija Trajkovski i Zoran Bihilovski, zamenica ombudsmana Crne Gore Slavica Bajić, predstavnici ombudsmana Kosova Ljuljeta Dominaku i Goroljub Pavić, predstavnik ombudsmana Grčke Andreas Takis, predstavnici ombudsmana Austrije Mihael Mauerer i Patricija Heindl, kao i ombud za jednakost Norveške Beate Gangas.

Učesnici Konferencije: ombudsmeni opština Zrenjanin i Šabac, predstavnici nacionalnih saveta u AP Vojvodini, Pokrajinskog zavoda za socijalnu zaštitu, Pokrajinske službe za zapošljavanje, državnih institucija i predstavnici donatorskih i domaćih nevladinih organizacija.

3.20.1.1 Program konferencije

Prvi dan
Svečano otvaranje
dr Petar Teofilović , pokrajinski ombudsman AP Vojvodine Maja Sedlarević , poslanica u Skupštini AP Vojvodine i članica Odbora za ravnopravnost polova Livio Sarandrea , Misija OEBS u Srbiji Danica Todorov , zamenica pokrajinskog ombudsmana APV za ravnopravnost polova
Voditelj/ka: Danica Todorov, zamenica Pokrajinskog ombudsmana AP Vojvodine

<p>Predavači/ce: dr Petar Teofilović, Pokrajinski ombudsman AP Vojvodine Tema: Diskriminacija manjinskih grupa Prof. dr Marijana Pajvančić, predsednica Saveta za ravnopravnost polova pri Pokrajinskom sekretarijatu za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova Tema: Strategije za prevazilaženje diskriminacije - Nacionalni plan aktivnosti</p>
<p>Patricia Heindl, Austrijski Ombudsman Bord Tema: Slučajevi i stavovi Evropskog suda za ljudska prava vezani za zabranu diskriminacije žena</p>
<p>Prof. dr Senad Jašarević, profesor Pravnog fakulteta u Novom Sadu Tema: Jednakost zaposlenih prema polu u dokumentima i praksi Evropske Unije</p>
<p>Prva sesija: Studija slučajeva Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa diskriminacijom žena. Voditelj/ka: Patricia Heindl, predstavica austrijskog ombuda</p>
<p>Druga Sesija: Status žena sa invaliditetom u zemljama regiona i zemljama članicama Evropske unije Voditelj/ka: Zorica Mršević, savetnica u Misiji OEBS u Srbiji Milica Ružičić Novković, Udruženje «Studenti sa hendikepom» Tema: Diskriminacija žena sa invaliditetom</p>
<p>Zaključna razmatranja prvog dana – diskusija</p>
<p>Voditelj/ka: Danica Todorov, zamenica pokrajinskog ombudsmana AP Vojvodine Tema: Uloga ombuda u zaštiti diskriminiranih grupa</p>
<p>Predavač/ica: Gordana Lukač Koritnik, Republika Hrvatska, pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Tema: Rad pravobraniteljice u pogledu zaštite žena na tržištu rada</p>
<p>Beate Gangas, Kraljevina Norveška, ombud za ravnopravnost i zabranu diskriminacije Tema: Potreba za objedinjenim pristupom u rešavanju slučajeva diskriminacije</p>
<p>Prva sesija: Uloga ombudsmana u implementaciji međunarodnih standarda i menjanju prakse Voditelj/ka: Gordana Lukač-Koritnik Diskusija učesnika i gostiju</p>
<p>Druga sesija: Moguće delovanje ombuda kroz edukaciju i javne kampanje u cilju sprečavanja diskriminacije žena Voditelj/ka: Danica Todorov, zamenica Pokrajinskog ombudsmana Diskusija učesnika i gostiju</p>
<p>Završna diskusija</p>
<p>Zaključci Konferencije</p>

3.20.2 Zaključci konferencije

- Osetljive grupe manjeg uticaja u društvu, kakve su žene, u praksi često trpe diskriminaciju zbog neadekvatne primene zakonske regulative, tako da je dosledna primena zakona preduslov valjane zaštite diskriminiranih
- Učesnici Konferencije smatraju da institucije ombudsmana treba da imaju proaktivan stav u suočavanju sa diskriminacijom žena koja je često posredna i prikrivena, te da mogu organizovati edukativne aktivnosti za predstavnike državnih organa, stručnu i najširu javnost, škole i medije kako bi se što uspešnije suočavali sa problemom diskriminacije
- Polazeći od sistema vrednosti demokratskog društva i visoko vrednujući puno uživanje ljudskih prava i sloboda, a posebno pravo na jednake mogućnosti i zabranu diskriminacije, učesnici Konferencije su se založili da pitanje diskriminacije žena bude tema i na nadnacionalnom nivou, kao što su Visoki komesar za ljudska prava i Evropski ombudsman
- Institucija ombudsmana učestvuje u organizovanju i sprovođenju nacionalnih i međunarodnih kampanja, u skladu sa svojim nadležnostima, kao što je kampanja protiv nasilja nad ženama, u cilju podizanja svesti građana o ozbiljnosti ovog problema i može doprinosti postizanju jednakosti
- Institucija ombudsmana predstavlja jedno od onih organa koji prikuplja i obrađuje podatke o različitim vidovima diskriminacije žena, a naročito tamo gde takve evidencije ne postoje. Neophodno je da sve nadležne institucije prate međunarodne standarde, prikupljaju informacije o primeni zakona o zabrani diskriminacije i stalno nadgledaju praksu i ostvarivanje principa jednakih mogućnosti radi davanja preporuka u pogledu izmena postojeće zakonske regulative
- Ombudsman može kroz analizu slučajeva da doprinese da pojedinci i institucije bolje prepoznaju slučajeve diskriminacije
- Sastanci ombudsmana na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou su dobra prilika za razmenu iskustava i dobre prakse u postupanju u slučajevima višestruke diskriminacije žena

3.21 Izveštaj o posetama opštinama – Ombudsman bliži građanima

Tokom jula i avgusta Pokrajinski ombudsman je posetio 5 opština: Senta, Ada, Ruma, Vršac i Sremska Mitrovica sa namerom da predstavi svoj rad, razmeni mišljenja u vezi sa radom opštinskih organa uprave i najčešće pritužbe građana/ki.

Tom prilikom predstavnici ovih opština upoznati su sa projektima Pokrajinskog ombudsmana u koje se uključuju i opštine, kao što je formiranje opštinskih timova za borbu protiv nasilja u porodici i stvaranje mreže «Život bez nasilja» gde se očekuje velika pomoć lokalnih vlasti. U ovim razgovorima učestvovali su pored predsednika/potpredsednika opštine i načelnici opštinske i uprave za socijalnu zaštitu, načelnici opštinskih inspekcija, kao i predstavnici opštinskih, pokrajinskih i republičkih institucija koje deluju na teritoriji opštine (direktor centra za socijalni rad, predstavnik OUP, predstavnik suda i tužilaštva, doma zdravlja).

Bilo je reči o tome šta opštine čine u poboljšanju uslova za život, teškoćama, kao što su materijalne i socijalne prilike, sa kojima se građani najčešće suočavaju i zbog toga obraćaju opštini. Pokrenuto je pitanje besplatne pravne pomoći, mogućnost osnivanja opštinskog ombudsmana, a predstavnici ovih opština su upoznati sa planovima Pokrajinskog ombudsmana o započinjanju obuke za medijaciju na području AP Vojvodine. Zatražena je pomoć opština u prikuljanju zainteresovanih, pre svega među članovima opštinskih komisija za predstavke i žalbe, zatim članovima opštinskih nacionalnih saveta, i među članovima opštinskih timova u mreži «Život bez nasilja» odnosno članovima komisija za ravnopravnost polova pošto je predviđeno uključivanje ovih ciljnih grupa u projekat «Ombudsman kao medijator».

3.22 Izveštaj sa seminara za romkinje «Edukacija za donošenje odluka»

Organizator: OEBS, Misija u Srbiji Crnoj Gori

Mesto održavanja: Beograd

Vreme održavanja: 29. i 30. april 2006. godina

Teme predavanja: Koncept ljudskih prava, Sadržaj Konvencije o zabrani svih oblika rasne diskriminacije i Konvencija o uklanjanju diskriminacije žena

Teme radionica: "Šta radiš kada te tuku i zlostavljaju?" (nasilje u porodici); Običaji i moja prava; Pravo na zdravlje.

Seminar je bio namenjen aktivistkinjama romskih ženskih nevladinih organizacija, a predstavnice Pokrajinskog ombudsmana: zamenica za ravnopravnost polova Danica Todorov i saradnica Gordana Francuski održale su radionice i predavanja o nasilju i vrstama nasilja, odredbama Porodičnog zakona i Krivičnog zakonika, analiziran je zatim trenutni položaj žena, njihov položaj u prošlosti i šta treba preduzeti da se on poboljša, kao i prava u oblasti zdravstvene zaštite. Deo seminara bio je posvećen pravu na obrazovanje i učešće žena u politici i odlučivanju.

3.23 Izveštaj sa seminara «Izgradnja kapaciteta romskih aktivistkinja»

Organizator: Ekumenska humanitarna organizacija uz podršku Kanadske agencije za razvoj

Mesto održavanja: Feketić

Vreme održavanja: 25. – 28. maj 2006. godine

Teme predavanja i radionica

Seminar je bio namenjen Romkinjama, kako onima koje imaju iskustvo rada u nevladinim organizacijama i udruženjima, tako i onima koje nemaju dovoljno iskustvo. Ovaj seminar je ostvaren u svojevrsnom partnerstvu, tako što su predstavnice Pokrajinskog ombudsmana: zamenica Danica Todorov, savetnica Ankica Dragin i saradnica Jagoda Vještica učestvovala u svim fazama projekta – od planiranja, pisanja projekta do evaluacije rezultata seminara. Aktivistkinje su obučavane u četiri modula: Ljudska prava, Vladavina zakona i državnih institucija, Rodna ravnopravnost, Veštine upravljanja projektom, Radioničarske veštine, NVO, aktivizam, umrežavanje, zastupanje i lobiranje, Komunikacija, PR i upravljanje ljudskim resursima.

4. IZVEŠTAJ O STANJU PRAVA DETETA U 2006. GODINI

Marija Kordić

4.1 Uvod

U 2006. godini Vlada Republike Srbije, kao ovlašćeni predlagač, uputila je 21.7.2006. godine predlog Zakona o zaštitniku prava deteta Skupštini na usvajanje, što je bio veoma značajan događaj. Na žalost, zbog raspisanih parlamentarnih izbora prestala je i zakonodavna aktivnost parlamenta.

Siromaštvo je i nadalje najveći problem u Srbiji, čak 150.000 dece je ispod granice, a još isto toliko na samoj granici siromaštva. Najugroženija su deca (posebno romska, bez roditeljskog staranja, sa razvojnim smetnjama, deca izbeglice), čime su posebno onemogućena da ostvaruju pravo na obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu⁷⁰. Zbog toga ćemo se u nastavku ovog izveštaja posebno baviti upravo stanjem prava dece u Vojvodini u oblasti obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite.

4.1.1 Pravo na obrazovanje (član 28. Konvencije o pravima deteta)

Osnovno obrazovanje i vaspitanje u AP Vojvodini se ostvaruje u 45 opština, u 344 redovnih osnovnih škola, a školske 2006/07. godine u prvi razred upisano je 18.288 učenika/ca (1.008 učenika/ca, ili 5,23% manje u odnosu na prethodnu školsku godinu).

Nastava za učenike sa smetnjama u razvoju zastupljena je u 12 škola u Vojvodini za 127 učenika/ca (smanjenje od 20,66% u odnosu na prethodnu godinu), kao i za 88 učenika u odeljenjima pri redovnim školama, i 5 učenika prvog razreda oštećenog sluha u jedinoj školi u Vojvodini (81 učenik više u odnosu na prethodnu godinu). Projekat inkluzije (uključivanje dece sa posebnim potrebama u redovan vaspitno-obrazovni sistem, a radi se o deci sa lakšim oblikom autizma, govornim smetnjama i drugim teškoćama u razvoju) u Vojvodini se ostvaruje samo u OŠ "Sonja Marinković" u Subotici. U ostalim školama upis dece je prepušten odluci direktora, iako po zakonu svi imaju obavezu da ih prime. Nastavnici u ovoj školi su pokazali najpozitivnije stavove prema primeni ovakvog programa u nižim razredima⁷¹.

Na osnovu vrednih podataka Pokrajinskog Sekretarijata za obrazovanje i kulturu i njihovog ukazivanja na na uočeno stanje, a to potvrđuju i predstavke upućene Pokrajinskom ombudsmanu, uočava se:

- da su grupe u predškolskim ustanovama u Vojvodini popunjene iznad normativa, zbog čega se dovodi u pitanje kvalitet rada, opasnost od narušavanja zdravlja i neostvarivanja svih razvojnih potreba dece. Ovo se posebno odnosi na decu sa smetnjama u razvoju, koja se uključuju u redovne razvojne grupe, a koja iziskuju više pažnje.

⁷⁰ podaci UNICEF-a

⁷¹ U okviru projekta "Zdravo odrastanje" u OŠ u Adaševcima "Vuk Karadžić" održan je seminar za nastavnike razredne i predmetne nastave sa temom "Edukacija školskih timova o specifičnim razvojnim problemima kod učenika". Organizator seminara je Pedagoško društvo Srbije, a realizatori su stručnjaci sa Instituta za mentalno zdravlje iz Beograda.

- da je pripremni predškolski program, prema Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, deo obaveznog devetogodišnjeg obrazovnog sistema⁷², a da se tzv. kategorizacija dece za polazak u školu i dalje obavlja tek pred polazak u školu. Preporuka bi bila da se ona obavi pre početka pohađanja pripremnog predškolskog programa. Problem je i smeštajnog kapaciteta, jer postoji preporuka Ministarstva prosvete i sporta da deca koja pohađaju predškolski program, idu samo pre podne.
- pošto Zakon propisuje da ovaj program traje četiri sata dnevno, najmanje šest meseci, a da će u ovoj školskoj godini trajati najviše šest meseci, postoji sumnja da je to dovoljno za pripremu ove generacije dece za polazak u školu.
- posebno se ukazuje na nedovoljan broj stručnih saradnika u psihološko-pedagoškim službama u vrtićima, čija je uloga da doprinose unapređenju vaspitno obrazovnog rada u ustanovama i pružaju stručnu pomoć deci, roditeljima i vaspitačima, a nema ih u, čak 13 ustanova u Vojvodini. U sredinama u kojima postoji potreba za organizovanjem predškolskog programa na jezicima nacionalnih manjina takođe se javljaju problemi⁷³, a posebno nepostojanje obuke vaspitača na slovačkom, rusinskom, hrvatskom i romskom jeziku⁷⁴.
- na osnovu preduzetih aktivnosti za potpuni obuhvat dece predškolskim programom, a zahvaljujući saradnji Prosvetne uprave i školskih uprava sa Domovima zdravlja, MUP-om, lokalnom samoupravom, direktori predškolskih ustanova i osnovnih škola u kojima se realizuje pripremni predškolski program izveštavali su školske uprave o potpunom obuhvatu dece. Zabeleženo je da su jedino direktori sa teritorije opštine Bečej u više navrata izveštavali o bojazni da sva romska deca sa teritorije ove opštine još nisu obuhvaćena pripremnim predškolskim programom.
- da se vaspitna uloga škole zapostavlja na uštrb obrazovnog dela, da su deca osnovnoškolskog uzrasta opterećena zbog čega se kod njih razvijaju negativna osećanja prema školi⁷⁵, da je neophodno reformisati pedagoško-psihološku službu u školi tako da bude u funkciji razvoja dece, njihove sigurnosti, samopouzdanja, osećanja zadovoljstva i slično⁷⁶.

⁷² Prema članu 85 Zakona, pohađanje predškolske ustanove je obavezno, a predviđene su i kazne za škole koje upišu decu bez potvrde kao i za roditelje koje ne upišu decu u predškolsku ustanovu, ili je deca neredovno pohađaju. Roditelji su, dakle, dužni da od školske 2006/2007. godine upišu dete radi pohađanja pripremnog predškolskog programa, koje je besplatna u vrtićima čiji je osnivač APV ili lokalna samouprava. U Vojvodini je pripremnim predškolskim programom školske 2006./2007. godine, obuhvaćeno 15896 dece (u 44 predškolske ustanove u 43 opštine i gradu Novom Sadu, u Novoj Crnji u okviru osnovne škole, a u Sremskim Karlovcima u ustanovi u Novom Sadu, nepromenjen broj u odnosu na prethodnu godinu).

⁷³ Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu pokrenuo je inicijativu za osnivanje grupe za mađarski jezik u Maradiku i Vršcu, zbog realne potrebe.

⁷⁴ Projekat "Proširenje pristupa romske dece predškolskom obrazovanju je tokom 2006. godine realizovan u predškolskoj ustanovi u Beočinu i u vrtiću na Klisi.

⁷⁵ Sekretarijat navodi da deca u prvom razredu imaju udžbenike iz kojih uče iako još ne znaju da čitaju, dobijaju domaće zadatke, a nisu još navikli na školski režim, zadatke iz matematike ne shvataju jer su tekstualni, roditelji, iako uglavnom nisu nastavnici, pomažu deci u savladavanju gradiva ("dečje sobe postaju radionice i učionice umesto mesto za igru"), često stavljajući roditeljsku ulogu u drugi plan.

⁷⁶ Najnovije istraživanje pedagoga praktičara Slobodana Malušića upućeno nastavnicima i učiteljima u osnovnim školama "Koji je Vaš najveći problem u vaspitno-obrazovnom radu sa učenicima?" (posle knjige "Đačke brige" –istraživanje među učenicima, i "Roditeljske brige" (ispitivanje roditelja osnovaca),

- poseban problem predstavlja i nedovoljna primena i poštovanje Pravilnika o ocenjivanju učenika⁷⁷, jer ne postoje kriterijumi za procenjivanje nivoa i kvaliteta znanja koje bi učenik trebalo da usvoji, a dodatni problem je i neobrazložena ocena (za lošu ocenu se obično krivi učenik odnosno roditelj zbog nedovoljnog rada sa decom). Zbog toga je neophodna spoljna evaluacija škola i nastavnika. Nadamo se da će licenciranje škola imati delimično i ovu ulogu.
- učenje stranog jezika je uslovljeno raspoloživim kadrom u školi, a ne potrebama i željama učenika (nekoliko predstavki uglavnom roditelja).
- stručnjaci Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje i kulturu su mišljenja da je neophodno promeniti nastavne planove i programe učenja jezika društvene sredine, jer se oni svode na učenje gramatike, a ne na komunikacijsku veštinu, zbog čega se ne ostvaruje cilj učenja, niti se uspostavlja bolja međuetnička tolerancija⁷⁸.
- predlaže se i izmena uslova za upis u srednju školu, jer su prema predviđenim uslovima za školsku 2006./2007. dodatno bodovani samo kandidati koji su u osmom razredu O.Š. osvojili prva tri pojedinačna mesta na takmičenjima učenika iz predmeta navedenih u konkursu (predlog je da se motivišu učenici tako što će se bodovati najbolji rezultat koji je učenik postigao na takmičenjima u jednom od tri završna razreda).
- nedostatak je i izostanak individualnog pristupa učenicima, ovo se posebno odnosi i na talentovanu decu, jer ne postoje odeljenja u O.Š. (samo u srednjim).
- kao trajni problem nameće se pitanje obrazovanja Roma, među kojima prema raspoloživim podacima pomenutog Sekretarijata, oko 62% nema završenu osnovnu školu⁷⁹. Uočeno je da škole ne upisuju decu Rome iz formalnih razloga, najčešće zbog neposredovanja dokumenata, nepoznavanje jezika većinske zajednice, kasniji upis u školu, predrasude i slično. To ima za posledicu, da se ova deca, ili upisuju u specijalne škole, ili u posebna odeljenja, čime se produbljuje etnička distanca. Da bi se otklonili ovi problemi, kao i odustajanje

obuhvatilo je 1000 nastavnika gradskih prigradskih i seoskih škola u Srbiji. Nastavnicima su najveći problem roditelji (23,31%), nastava (14,51%), loš odnos učenik-nastavnik (13,45 %), disciplina ponašanje učenika (12,43%), socijalni odnosi, ocenjivanje, loše navike učenika, (ne)drugarstvo, nedostatak motivacije za učenje, razni negativni uticaji na učenike, agresivnost i drugi problemi (krađa, laž, bolesti, hiperaktivnost, bezbednost učenika...) Nastavnici imaju iste probleme u vaspitno-obrazovnom radu sa učenicima u svim školama, a razlike su samo u broju i učestalosti. Oni su u svojim odgovorima, priznali da nisu u stanju da reše neke probleme i da im je potrebna pomoć.

⁷⁷ Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja je tokom 2006. organizovao dvodnevne seminare o temi "Ocenjivanje u osnovnoj školi". Nastavnici predmetne nastave, koji su bili polaznici seminara, stekli su i proširili veštine i znanja koja bi trebalo da doprinesu smanjenju konflikata između nastavnika i učenika (zbog ocena i ocenjivanja), kao i da idu u prilog ostvarivanja prava učenika da mu ocena bude javno saopštena i obrazložena.

⁷⁸ U prošloj godini realizovana je druga faza projekta IV AP Vojvodine "Afirmacija multikulturalizma i tolerancije u Vojvodini" u koji je uključeno direktno ili indirektno preko 200.000 mladih Vojvodine.

⁷⁹ "Spasimo decu" je izvršilo istraživanje u okviru projekta "Inkluzivno obrazovanje romske dece u Srbiji", prema kojem 2/3 romske dece ne završi osnovnu školu, a 7-17% nije obuhvaćeno obaveznim obrazovanjem. Prosečan broj dece u romskoj porodici je 2,66.

od nastavka školovanja zbog problema u savladavanju gradiva i slično, novinu u obrazovnom sistemu Srbije predstavlja uvođenje romskih asistenata u škole.⁸⁰

- u 117 redovnih srednjih škola u AP Vojvodini, u prvi razred školske 2006/2007. godine, upisano je 22.292 učenika, 15.969 u četvorogodišnje i 6.324 u trogodišnje srednje škole (69 učenika manje nego prethodne).
- deci, kojoj je iz zdravstvenih razloga ograničen izbor škole, odnosno, obrazovni profil, omogućeno je da na osnovu mišljenja Zdravstvene komisije budu upućena u srednju školu koja odgovara njihovim željama i zdravstvenim mogućnostima. Na žalost, za decu oštećenog sluha, na teritoriji Vojvodine postoje samo dve škole, OŠ «Jovan Popović» u Novom Sadu, u kojoj se nastava odvija na srpskom jeziku i Školski centar u Subotici, u kojem se slušno oštećena lica obrazuju na srpskom i mađarskom jeziku. Škole za decu sa smetnjama u razvoju (specijalne škole), su brojnije, ima ih 12 i to u: Bečeju, Vršcu, Zrenjaninu, Novom Sadu, Pančevu, Somboru, Sremskoj Mitrovici, Staroj Pazovi i Subotici. To istovremeno i osnovna i srednja škola, dok je u Bačkoj Palanci, Kikindi i Šidu samo osnovna škola. Na teritoriji opština u kojima ne postoje specijalne škole, deca sa invaliditetom se uključuju u vaspitno-obrazovni rad u posebnim odeljenjima postojećih osnovnih škola.
- čak šest opština u Vojvodini nema srednje škole, što jeste vid diskriminacije dece koja žive na njihovoj teritoriji, jer se dovodi u pitanje njihovo dalje školovanje. Uz to su i kapaciteti učeničkih domova nedovoljni, tako da učenici/ce upisuju ili škole u svojoj opštini ili putuju, a nedostatak u opštinskim budžetima uslovljavaju da troškovi padaju na teret učenika, odnosno roditelja. Ovaj problem je još izraženiji kod pripadnika nacionalnih manjina, koji su prinuđeni da, ukoliko žele da se školuju na maternjem jeziku, biraju obrazovne profile u okviru kojih je organizovana nastava na tom jeziku. Problem je uglavnom finansijske prirode i nedostatka obrazovnog kadra. Zbog ovog problema, a posebno u oblasti kulture, umetnosti i javnog informisanja, Sekretarijat planira da se u sledećoj školskoj godini u okviru srednje škole za dizajn u Novom Sadu otvori jedno ovakvo odeljenje, u kojem bi se nastava iz opštih predmeta slušala na mađarskom jeziku.
- reforma srednjih škola iz 2003.godine⁸¹ obezbedila je, prema tvrdnjama ministra prosvete, da čak 80% učenika, koja su pohađala nove programe, već nakon tri meseca od maturiranja nađe prvi posao. Međutim, iako je tokom školske 2006./2007 godine planirano da se u 14 vojvođanskih srednjih škola na srpskom

⁸⁰ Projekat "Romski asistent" realizuje Ministarstvo prosvete i sporta, Centar za interaktivnu pedagogiju i misija OEBS-a u Srbiji, uz finansijsku pomoć Evropske agencije za rekonstrukciju. Činjenica je da veliki broj romske dece ne završi (čak ni ne upiše osnovnu školu) pa će odabrani asistenti pomagati romskoj deci u učenju i savladavanju srpskog jezika, ali i motivisanju romskih porodica da školuju svoju decu. Cilj projekta je da se podigne opšti obrazovni nivo, pružanje podrške adaptaciji, socijalizaciji, razvoju i napredovanju učenika romske nacionalnosti. Na konkursu za Romskog asistenta izabrano je 54 kandidata. Oni će posle obuke, koja je u toku, početi da rade u oko 50 škola u 20 gradova u Srbiji. Romski asistenti će imati pravo da budu prisutni na času, da prate kako deca napreduju, da li i kakve probleme imaju u učenju, šta im je zanimljivo a šta ne, a istovremeno će raditi sa roditeljima kako bi oni shvatili da je jako važno da njihova deca idu u školu kontinuirano, bez prekida.

⁸¹ Nova zanimanja prilagođena potrebama tržišta, 38 novih zanimanja u 149 škola u Srbiji, a za uvođenje novog obrazovnog profila, neophodno je Mišljenje opštine o opravdanosti potreba lokalne sredine Reforme postoje u 1/3 škola već od 2003. godine uz pomoć programa Kards 1 i 2 i GTZ.

i mađarskom nastavnom jeziku ostvari nastavni plan u tzv. ogledu za 10 obrazovnih profila u trogodišnjem i u 25 škola za 18 obrazovnih profila u četvorogodišnjem trajanju, stručne škole i dalje ne prate želje i potrebe učenika odnosno društva⁸². U stručnim školama je izražen problem što stručne predmete predaju oni koji se nisu školovali za pedagoge, nego npr. za inženjere, zbog čega se učenici žale na odsustvo pedagoškog pristupa u predavanju i ocenjivanju. Nastavni kadar je nespreman da zadovolji sve veće zahteve učenika (obrazovne, pa i vaspitne, posebno imajući u vidu period adolescencije), zbog čega je neophodno, u saradnji sa Ministarstvom raditi na njihovom stalnom usavršavanju, kako obrazovnih veština, tako i vaspitnih.

- uloga učeničkih parlamenata u srednjim školama je neodgovarajuća i neophodno je raditi na tome da se glas i stav učenika sasluša i prihvati s uvažavanjem.
- rad, podsticanje i nagrađivanje darovitih učenika nije sistemski organizovan, pa nam se često javljaju škole koje nemaju sredstava, čak ni za putne troškove za odlazak učenika na takmičenje. Aktuelno je i to da na teritoriji Srbije samo naučno-istraživačka stanica "Petnica" radi sa ovim učenicima, što je nedovoljno. Stoga, Pokrajinski ombudsman predlaže organizovanje takvog centra na teritoriji Vojvodine (trebalo bi ponovo razmotriti kapacitet "Principovca" opština Šid). Neorganizovanost postoji i u oblasti obrazovanja vrhunskih sportista. U srednjim školama u Vojvodini, njih je puno, ali se podrška zasniva na dobroj volji škola i nastavnika. Pokrajinski ombudsman predlaže da bude otvoreno bar jedno sportsko odeljenje, koje već postoji u Beogradu (predlog je potekao i od Zrenjaninske gimnazije).
- problem ocenjivanja kao i obrazovanje Roma, o kojem je bilo reči kod osnovaca, još je ozbiljniji na srednjoškolskom nivou. Predlaže se obrazovanje visokoškolskog kadra u Somboru i Vršcu.
- o stanju prava dece u školama svakako govore i podaci da je tokom 2006. godine Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu, primio 91 prijavu koja se odnosila na rad direktora, 37 na rad školskog odbora, 13 na rad nastavnika, 45 na rad i radne odnose. Od ovog broja 74 je zaštita prava učenika, a 64 je ostalih. Obavljajući upravni nadzor, pokrajinski inspektori su 3 prijave zaštite prava učenika u osnovnoj školi ustupili opštinskoj prosvetnoj inspekciji, a od preostalih 71 zahteva za zaštitu prava učenika srednjih škola, 67 se odnosilo na zaključenu ocenu (u 62 slučaja naloženo je preispitivanje ocene od strane nove komisije koja je proveravala znanje učenika), a 4 na isključenje iz škole (rešeni tako što su svi učenici ostali u školi).

4.1.2 Zdravlje i zdravstvena zaštita (član 24. Konvencije)

Institut za zdravstvenu zaštitu dece i omladine Novi Sad, nastavio je u 2006. godini projekat "Deca za početak", a cilj je da institucija stekne akreditaciju koja garantuje da se prava dece u zdravstvim ustanovama poštuju na način koji predviđa i Konvencija UN o pravima deteta. Planirano je da u proleće 2007. Institut bude prva akreditovana zdravstvena institucija na teritoriji Srbije, koja će u okviru medicinskog

⁸² Stoga je važno da je Vlada krajem 2006. godine usvojila Strategiju razvoja srednjeg stručnog obrazovanja, koja je usklađena sa Lisabonskom i Kopenhaškom deklaracijom, a ima za cilj podizanja kvaliteta nastave u srednjim stručnim školama, profesionalni razvoj nastavnika i rad na nacionalnom okviru kvalifikacija.

pristupa pacijentima i njihovim roditeljima poštovati u svim aspektima prava deteta, uključujući i pravo upotrebe jezika lokalne zajednice, poštovanje ličnog, kulturnog i religijskog identiteta, privatnost, mogućnost da roditelji još više učestvuju u procesu odlučivanja o medicinskom tretmanu deteta, insistiranje da deca budu podvrgnuta najmanje bolnom i najmanje invazivnom tretmanu i slično. Ovaj projekat se ostvaruje u saradnji sa Dečjom bolnicom u Trstu i Dečjim ombudsmanom pokrajine Friuli-Venecija-Đulija, koji je predložio institucionalizaciju projekta kroz saradnju sa našom kancelarijom.

4.1.2.1 Dečji dispanzer i savetovanište za mlade u Vojvodini

U cilju evidentiranja i izveštavanja javnosti o stanju zdravlja dece i mladih u 2006. godini, ispitali smo putem upitnika, 11 od postojećih 44 domova zdravlja⁸³ sa područja AP Vojvodine, o tome kakva je organizaciona i kadrovska struktura tih institucija i o njihovim zapažanjima o zdravstvenom stanju dece i mladih u njihovim sredinama. Međutim, kako kod nas ne postoji odgovarajuće osmišljen zdravstveni informacioni sistem na koji bi se oslanjao zdravstveni sektor, to otežava pravo sagledavanje sadašnjeg stanja i planiranje za budućnost.

Podaci prikupljeni upitnikom govore da u okviru svih 11 ispitanih domova zdravlja, postoje predškolski i školski dispanzeri, a aktivna su i savetovaništa za mlade, kao i razvojna savetovaništa.

Preventivni programi se, osim rada savetovaništa, ostvaruju i kroz medijsko informisanje i obrazovne programe (predavanja, radionice, seminari namenjeni deci, roditeljima i nastavnicima). Lekari u proseku ocenjuju kvalitet preventivnih programa kao vrlo dobar. Međutim, osim u Novom Sadu gde je zabeleženo da Dom zdravlja ima ulazne i izlazne ankete u vezi sa svim oblastima i temama rada, i u Senti, gde se ankete povremeno sprovode, u ostalim domovima zdravlja obuhvaćenim ispitivanjem, precizna i zvanična evaluacija preventivnog rada se ne vodi.

Savetodavni rad se odvija uglavnom pojedinačno, ali i u vidu radionica i podrazumeva multidisciplinarnu timove koje sačinjavaju pedijatri, pedijatrijske sestre, ginekolozi, psiholozi, pedagozi, specijalisti socijalne medicine. Najzastupljenija grupa obuhvaćena ovom vrstom preventivnog programa su adolescenti. U okviru savetovaništa najčešće pominjane teme su reproduktivno zdravlje mladih i kontracepcija, kao i prevencija bolesti zavisnosti (pušenje, alkoholizam, narkomanija). Značajno je što su ovakvi programi osmišljeni i namenjeni upravo adolescentima, jer se radi o periodu burnih promena i težnji za eksperimentisanjem, što može dovesti do formiranja različitih, pozitivnih i negativnih navika, i načina života koji određuje njihovo buduće zdravlje i razvoj.⁸⁴ Rizično ponašanje adolescenata se prvenstveno odnosi na nebezbedan seks i zloupotrebu supstanci koje izazivaju zavisnost, koji mogu da olakšaju prenos HIV-a, dovedu do neželjene trudnoće ili polnopenosivih infekcija, kao i bolesti zavisnosti.

Savremeni način života koji, između ostalog, podrazumeva brzu i nezdravu ishranu i fizičku neaktivnost, dovodi do sve većeg broja gojazne dece i osoba, ali i do drugih poremećaja ishrane i metabolizma (anemija, bulimija, anoreksija, dijabetes). Ova

⁸³ Nosilac primarne zdravstvene zaštite su Domovi zdravlja sa svojim službama. U njima se rešavaju najvažniji zdravstveni problemi u zajednici, obezbeđuju mere na očuvanju i unapređenju zdravlja, ranom otkrivanju i lečenju oboljenja.

⁸⁴ Procenjuje se da je 70% preuranjenih smrti među odraslom populacijom u velikoj meri uslovljeno ponašanjem u periodu adolescencije (Zavod za zaštitu zdravlja – Subotica).

pojava uočena je i od strane naših domova zdravlja koji programski ukazuju na potrebu zdrave ishrane i značaj fizičkih aktivnosti (savetovališta u opštinama Indija i Pančevo, dok se u opštinama Sremska Mitrovica, Subotica i Novi Sad organizuju svojevrсни edukativni programi, predavanja, seminari, radionice...). U razvojnim savetovalištim a rade i na temama u vezi sa dojenjem i značajem prirodne ishrane, čime se preko majki (dojilja) nastoji obezbediti zdrav razvoj dece. Iako domovi zdravlja ne vode preciznu evaluaciju rada savetovališta, njihove procene kvaliteta rada ove službe su pretežno pozitivne. Veći broj lekara navodi da je služba dobro organizovana i da je saradnja sa decom vrlo uspešna, ali i da bi sveobuhvatnija, te materijalna podrška od strane lokalne samouprave značajno doprinela boljim rezultatima preventivne zdravstvene zaštite mladih.

Prikupljeni podaci govore da obim, organizacija preventivnih i zdravstvenovaspitnih aktivnosti, predviđenih za pedijatrijsku službu, u Vojvodini nije pokrivena dovoljnim brojem pedijatar a, u odnosu na onaj u centralnim delovima Republike (nejednaka raspodela zdravstvenih resursa u Republici) te na nedovoljnu uključenost lokalnih institucija u sistem zdravstvene zaštite.

Podaci pokazuju da su najučestalije bolesti dece svih uzrasta (predškolski, školski i adolescenti) respiratorne infekcije i gastrointestinalne smetnje. Ovi podaci su u skladu i sa podacima Svetske zdravstvene organizacije, prema kojima su pomenute bolesti najkarakterističnije za područje jugoistočne Evrope. U Pančevu je zabeležen veći broj dece predškolskog uzrasta sa pojavom obstruktivnog bronhitisa, a ova pojava se dovodi u vezu sa ekološkom situacijom u toj opštini. Evidencija o učestalosti pojedinih bolesti s obzirom na pol dece se ne vodi, a lekari procenjuju da ne uočavaju razlike na osnovu pola. Međutim, podaci Svetske zdravstvene organizacije govore da u Evropi postoje velike razlike u zdravstvenom stanju dečaka i devojčica. Uvođenje rodno osetljive statistike omogućilo bi potpuniji uvid u stanje zdravlja dece i bolje planiranje preventivnih mera i lečenja.

Kada je reč o vakcinaciji, lekari procenjuju da velik broj dece bude obuhvaćeno vakcinacijom, na predškolskom uzrastu od 93% do 100%, na školskom uzrastu od 89% do 100%, a kod adolescenata od 95% do 100%. Dom zdravlja u Senti ističe problem kašnjenja isporuke vakcina, a ostali domovi zdravlja navode problem česte migracije stanovništva i nepostojanje dokumenata (nedostaju podaci o prethodnim vakcinacijama), što je najprisutnije kod romske populacije.

Sistematskim pregledom bude obuhvaćeno od 50 – 100% dece. Iako se podaci ne razlikuju mnogo u odnosu na uzrast dece, uočava se da je odziv u proseku najviši na predškolskom uzrastu (80-100%), a najniži kod adolescenata (43% koliko je zabeleženo u Somboru, do 99% koliko je zabeleženo u Indiji). Ovaj podatak bi se mogao objasniti karakteristikama adolescentog perioda, kada se mladi polako osamostaljuju i počinju da preuzimaju odgovornost za sebe, pa i za svoje zdravlje, ali se uočava da im nedostaju informacije i da ne shvataju dovoljno značaj preventivne zdravstvene zaštite. Najniži odziv je zabeležen u Pančevu (80% na predškolskom i po 50% na starijim uzrastima). Među bolestima i pojavama, koje se najčešće uočavaju prilikom pregleda, kod predškolskog uzrasta izdvajaju se malokrvnost i poremećaji ishrane, a kod starijih deformitet kičmenog stuba (čak 80%) ravni tabani i gojaznost. Na sistematskim pregledima beleže se i pojave nehigijene tela i usta (dečaci manje vode računa o higijeni tela, a devojčice češće dobijaju vaške) te fizička neaktivnost.

Poseban deo ispitivanja posvećen je pojavi nasilja u porodici. O tome se izjasnio dom zdravlja u Pančevu, koji vodi evidencija o nasilju nad decom i u Indiji gde

se vode pojedinačni razgovori u okviru savetovaništa za mlade, a drugi vidovi prevencije nasilja u porodici se ne sprovode. Saradnja sa drugim institucijama (policija, centri za socijalni rad, škole, sigurne kuće i sl.) svodi se na prijavljivanje pojedinačnih slučajeva i daljeg zdravstvenog praćenja šticećenika. Podaci Pančevačkog doma zdravlja beleže 41 slučaj nasilja nad decom u 2006. godini, 10 su deca predškolskog uzrasta, 11 deca školskog uzrasta, dok drugu polovinu čine adolescenti. Devojčice su trpele nasilje u 28 slučajeva, a dečaci u 13 slučajeva.

Ispitani domovi zdravlja zapažaju i problem zanemarivanja dece (najčešće zdravstveno, nesprovođenje propisane terapije), te socijalnu i obrazovnu zapuštenost dece. Od ostalih tipova nasilja, beleže se fizičko, emocionalno i psihološko nasilje.

Na osnovu rezultata ovog ispitivanja nameće se **zaključak** da je neophodno uvesti statistiku koja omogućava stalno praćenje stanja zdravlja dece i mladih. Ona bi morala obuhvatiti i podatke o učestalosti zdravstvenih tegoba dece po uzrastu i polu, u cilju osmišljavanja preventivnih programa, a bili bi od koristi i za analizu uticaja okruženja na pojavu i razvoj pojedinih bolesti kod dece. Posebno je izražena potreba dodatne edukacije zdravstvenih radnika, a za lekare se posebno preporučuje edukacija o efikasnim načinima praćenja i evaluacije kvaliteta rada i o nasilju u porodici. Neophodno je svakako preduzeti sistemске mere u pravcu rešavanja problema nepostojanja ličnih dokumenata kod romske populacije, što dovodi u pitanje njihovo pravo za zdravstvenu zaštitu⁸⁵. **I na kraju, za sve napred navedeno neophodno je planirati i obezbediti finansijska sredstva u budžetu opština, i na nivou AP Vojvodine.**

4.1.3 Socijalna zaštita (član 26. Konvencije)

4.1.3.1 Zaštita dece bez roditelja (član 20)

U prethodnom izveštajnom periodu smo posetili svih šest institucija zatvorene socijalne zaštite za decu bez roditeljskog staranja i smeštaj dece sa smetnjama u razvoju, a o stanju u pomenutim institucijama u 2006. godini, govore podaci iz izjašnjenja ovih institucija po našem upitniku⁸⁶.

Naime, 2006. godina je šesta godina od kada su postavljeni ciljevi Reforme socijalne zaštite i prva od primene Strategije koju je Vlada Republike Srbije usvojila decembra 2005. godine. Pošto je jedan od predloga, reforma ustanova i razvoj alternativnih oblika zaštite, ove institucije ukazuju da se često neopravdano i olako uopšteno govori o lošem stanju u njima, a da sama reforma najviše pogađa decu i mlade kao korisnike, te da joj treba pristupiti postupno, uz uvažavanje prava dece bez obzira na poreklo, veru, smetnje u razvoju i slično.

Tokom 2006. godine u domskom smeštaju na teritoriji Vojvodine, je bilo 1133 dece, najčešće deca sa prebivalištem iz okolnih opština, ili područja AP Vojvodine, jedino su u "Kolevci" i Veterniku smešteni i korisnici iz Republike Srpske i Crne Gore.

Kao problem se navodi i da je u domovima smešten broj korisnika koji prevazilazi predviđene norme i standarde, kao i da u njima, iako su namenjeni deci

⁸⁵ Svako 10. romsko dete nema zdravstvenu knjižicu, a 8% nije obuhvaćeno obaveznom vakcinacijom. Čak 7% romske dece nije nikad bilo kod pedijatra.

⁸⁶ Opažanje Pokrajinskog ombudsmana o najboljoj organizovanosti SOS Dečjeg sela "Dr Milorad Pavlović" Sremska Kamenica, o kojoj smo pisali u prošlom izveštaju, potvrdila se i u najobuhvatnijem izjašnjenju o svim oblastima koji se tiču stanja dece u ovoj instituciji kako samog problema institucionalnog smeštaja, tako i zbrnjavanja dece.

ostaju korisnici i nakon punoletstva (primer Veternika, koji zbrinjava decu i mlade sa smetnjama u razvoju, ima čak 598 korisnika, od kojih 337 odraslih, a najstariji ima čak 66 godina).

Značajno je da su nastavljeni programi "Kuća na pola puta" u Dečjem selu, u pančevačkom "Spomenku", sličnom u Veterniku, a koji su se pokazali podsticajnim za mlade, jer im pružaju mogućnost da po napuštanju ustanove, samostalno žive.

Podaci govore i da se kontakti roditelja, koji su delimično ili potpuno lišeni roditeljskog staranja, sa decom ostvaruju uz saradnju uputnog centra za socijalni rad i saglasnost staratelja, da kvalitet varira, ali da većina roditelja ipak poštuje dogovore.

4.1.3.2 *Zaštita dece sa smetnjama u razvoju (član 23)*

O razvojnim sposobnostima i poremećajima ponašanja kod dece, detaljnije podatke daje jedino Dom SOS Dečje selo u Sremskoj Kamenici. U 2006. godini u njemu je bilo 18 dece sa kombinovanim teškoćama u razvoju (smetnje u mentalnom razvoju, organski i funkcionalni poremećaji) za 5 manje u odnosu na prethodnu godinu. Primetno je i smanjenje broja dece sa smetnjama u **emocionalnom razvoju i s izraženim neurotskim simptomima** (devetoro takve dece u 2006. godini u odnosu na 2005. god. kada je sa emocionalnim teškoćama bilo čak 20-oro dece). Istovremeno, uočeno je pogoršanje nekih oblika poremećaja u razvoju. Pre svega, reč je o **adolescentnim krizama** (29 dece u 2006. godini u odnosu na 18 u periodu od 2003-2005 godine) **poremećajima ponašanja** (37 dece u 2006. a 27 u 2005. godini) i **sindromu zlostavljanog deteta** (17 dece u 2006. godini, dok je 13 dece bilo u 2005. godini)⁸⁷.

U domu "Kolevka", od 163 dece 139 je sa teškoćama u razvoju, bez preciznijih podataka o tome o kakvim teškoćama je reč. U Somborskom Domu za decu i omladinu "Miroslav Antić – Mika" od ukupno 55 dece, 32 je sa lakom, a 3 sa umerenom mentalnom nedovoljnom razvijenošću. Dom u Veterniku od ukupno 261 deteta ima 15 dece sa lakom, 92 sa umerenom i 145 dece sa teškom mentalno nedovoljnom razvijenošću, dok je 9 dece sa autizmom. Jedan broj dece, uz smetnje u mentalnom razvoju ima i druge vrste senzornog i fizičkog invaliditeta.

Među inovativnim programima, koji se realizuju u "Dečjem selu", a čiji je cilj upravo težnja za autentičnom pomoći deci i podršci njihovom izrastanju u samostalne ličnosti koje će negovati zdrave stilove života, jesu Programi prevencija-terapija: angažovan je dečji neuropsihijatar radi ranog otkrivanja poremećaja u ponašanju i emocionalno-socijalnom funkcionisanju, projekat „Familija Modena“ (program psihološke podrške deci u prevazilaženju emocionalnih teškoća i poremećaja u ponašanju), projekat „Od traume do zrelosti“ (tretira probleme grubo zlostavljane dece), terapijsko jahanje, terapijsko plivanje i mnogi drugi. Pored ovih programa koji su direktno usmereni na prevazilaženje problema u psiho-socijalnom razvoju mladih, realizuju se i drugi programski i obrazovni sadržaji koji se odnose na pomoć u učenju, kreativno-didaktički sadržaji, sportsko-rekreativni sadržaji, programi neposredne podrške i pomoći mladima dok su na smeštaju i pri izlasku iz sela (kumstva na daljinu, klasična kumstva, stipendije). U ovim programima su angažovani zaposleni u selu,

⁸⁷ Ovi problemi se manifestuju u ponašanju koje ima karakteristike agresivnosti, nepoštovanja i otpora ka autoritetima, nepoštovanja ritma života u kući i selu, nedostatku motivacije za učenjem i lošem školskom uspehu. Usled velike fluktuacije i izmenjene strukture dece, teško je, međutim, pratiti razvoj situacije u smislu razloga poboljšanja i pogoršanja razvojnih sposobnosti dece. Važno je ipak voditi evidenciju o tome i preduzimati korake koji će voditi kvalitetnijoj podršci i zadovoljavanju potreba dece.

stručnjaci iz različitih oblasti kao spoljni saradnici ili volonteri, a veliku pomoć i podršku pružaju i vojnici na odsluženju civilnog vojnog roka.

Kao značajne programe u drugim domovima, izdvajamo: Pančevački projekat „Korak napred“, a podrazumeva pomoć u socijalnoj adaptaciji i integraciji deci iz hraniteljskih porodica sa područja opštine Pančevo, programi koji se odvijaju u saradnji sa zdravstvenim ustanovama, MUP-om i NVO-om u domu u Somboru, a imaju veze sa higijenom, zdravljem tela, reproduktivnim zdravljem, trgovinom ljudima, pomoći invalidima i starim osobama, te pravima deteta i organima i institucijama lokalne zajednice koje mogu pomoći deci da lakše ostvaruju svoja prava.

Dnevni boravak, čije finansiranje je u nadležnosti lokalne samouprave, organizuje se u domovima: „Vera Radivojević“ u Beloj Crkvi (projekat „Sunce“ sprovodi se od 18.09.2006. godine i namenjen je deci iz socijalno ugroženih porodica školskog uzrasta i deci s lako mentalnom nedovoljnom razvijenošću) Dom u Veterniku (22 korisnika sa umerenom i težom mentalnom nedovoljnom razvijenošću koji u boravak dolaze iz porodica radnim danima) „Kolevka“ u Subotici (usluge za 30-oro dece uzrasta od 2-18 godina, sa područja Opštine Subotica, koja su višestruko ometena u razvoju, umereno i teško mentalno nedovoljno razvijena) i dnevni centar u Domu „Miroslav Antić-Mika“ u Somboru (za decu pod vaspitnim merama i sudskim nalozima).

Pokrajinski ombudsman ukazuje još jednom a problemi koji su uočeni u prethodnom izveštaju, postoje i sada. Glavna preporuka je da se reformi ustanova treba pristupiti postupno, jer se hraniteljske porodice i dalje opredeljuju samo za zdravu i dobro integrisanu decu (kod prvih teškoća raskidaju ugovore o hraniteljstvu pa se deca ponovo vraćaju u ustanovu - romska deca, deca sa smetnjama u mentalnom i fizičkom razvoju, kao i deca čiji roditelji ne saraduju dolaze i ostaju u ustanovama bez obzira na uzrast). Velika fluktuacija dece i veći priliv dece adolescentnog uzrasta sa kombinovanim smetnjama u razvoju utiču na opšte prilike u ustanovama, a česte promene u strukturi korisnika zahtevaju stalno prilagođavanje zaposlenih potrebama korisnika, a samim tim i potrebu za njihovim stalnim usavršavanjem i edukovanjem.

4.1.4 Umesto zaključka

Zbog uočene pojave nasilničkog ponašanja među adolescentima, pa i mlađom decom, o kojem je na više mesta bilo reči, neophodno je sistemski pristupiti rešavanju problema. Osim projekta "Škola bez nasilja" – ka sigurnom i podsticajnom okruženju za decu, koji se uz podršku UNICEF-a, realizuje u 66 škola u Srbiji, od toga 16 u Vojvodini⁸⁸, predlažemo da se i na pokrajinskom nivou podrži sistemsko rešenje ovog problema. Za početak bi to moglo biti, uz rasprostranjeniju primenu, pozitivno iskustvo Centra za socijalni rad u Pančevu i pilot projekta "Mini predeo" – programa za suzbijanje preddeliktivnog i agresivnog ponašanja kod dece školskog uzrasta.⁸⁹ Nisu zanemarljivi ni rezultati SOS Dečjeg sela na ovom planu, pa bi škole koje imaju probleme sa nasiljem mogle da prisustvuju radionicama koje se organizuju u ovoj ustanovi i razmenjuju iskustva kako bi mogle da ga primene.

⁸⁸ U Sremskoj Mitrovici, Pančevu – dve škole, Kovačici, Somboru, Zrenjaninu, Novom Sadu – dve škole, Čelarevu, Bačkom Dobrom Polju, Odžacima, Vrbasu, Kupinovu, Novom Bečeju i Vršcu.

⁸⁹ Tokom jeseni 2005. stručnjaci Centra su radili sa 10-oro dece, od kojih ni jedno nakon tri meseca rada nije pokazalo oblike deliktivnosti niti ponovilo ponašanje zbog kojeg je bilo uključeno u projekat. Zbog ovakvih rezultata opština Pančevo je odlučila da sufinansira nastavak projekta. Sada je uključeno 11 učenika od 11 do 15 godina starosti sa nekim od oblika asocijalnog ponašanja.

4.2 Neki slučajevi – najčešće grupe predstavnici u oblasti zaštite prava deteta

U pogledu primene novog Porodičnog zakona i kratkim rokovima u kojima su sudovi dužni da postupaju, u 4 slučaja smo po zahtevu jednog od roditelja urgirali rešavanje u skladu sa predviđenim rokovima, a imajući u vidu najbolji interes deteta. U svim slučajevima usledilo je hitno postupanje suda⁹⁰.

U školama su najbrojniji slučajevi kojima se ukazuje na disciplinski prestup nastavnika prema učeniku/ci i upućivanje roditelja na nadležne inspekcije (i drugostepene), kao i na direktora koji vodi postupak u školi. Uočena je nespremnost direktora da postupaju po ovoj obavezi (ne)zameranje kolegi/roditelju, prisustvo advokata, i nepoznavanje propisa, odnosno, neshvatanje uloge menadžera⁹¹ (prosvetni inspektori im predlažu, pa i nalože da pokrenu disciplinski postupak, a do njegovog okončanja suspenduju nastavnika). U retkim slučajevima, kad se i pokrene disciplinski postupak protiv nastavnika, zbog povrede radne obaveze iz čl. 131. stav 1. tačka 2. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja⁹², ostaje problem dokazivanja odgovornosti, jer npr. roditelji odbijaju da daju saglasnost da njihova deca budu saslušana na okolnosti spornih događaja, što dovodi uvek do oslobađanja od odgovornosti. Naravno, postoje i predstavke kad roditelji neosnovano optužuju nastavnike, a iza svega stoji najčešće loš uspeh učenika i nesaradnja roditelja sa školom do nastanka problema.

Posebno izdvajamo predstavku učenika petog razreda osnovne škole iz Crvenke, kojom su inicirali izmeštanje sportskih kladionica i igraonica iz okruženja škole. O ovoj pojavi smo pisali u našem prethodnom izveštaju i preporučili lokalnim samoupravama da utvrde mere i obave kontrolu primene Zakona o igrama na sreću, a posebno u pogledu rada kladionica, udaljenosti od škola i kontrole starosne granice kladioničara. U konkretnom slučaju dobili smo izjašnjenje jedino od prosvetnog inspektora opštine Kula, koji je obavio inspeksijski nadzor, utvrdio bezbednosne prilike učenika u školi, i upoznao se i sa merama koje će škola preduzeti da bi se učenici, a posebno roditelji upoznali sa samom pojavom i inicirale vannastavne aktivnosti usmerene ka svestranom razvoju ličnosti i usvajanju društveno pozitivnih vrednosti. Kako je za kontrolu ispunjenosti propisanih uslova za priređivanje igara na sreću nadležno Ministarstvo finansija Republike Srbije, upućen je zahtev da ova Uprava izvrši naknadnu kontrolu. Imajući u vidu rečeno, ponovo **preporučujemo** da lokalne samouprave na teritoriji Vojvodine utvrde stanje u svojim opštinama u pogledu primene

⁹⁰ Zakon o uređenju sudova propisuje u čl. 7 da stranka i drugi učesnik u sudskom postupku imaju pravo pritužbe na rad suda kad smatraju da se postupak odugovlači, da je nepravilan ili da postoji bilo kakav uticaj na njegov tok i ishod, a u čl. 52 kad stranka ili drugi učesnik u postupku podnesu pritužbu, predsednik suda dužan je da je razmotri i da o njenoj osnovanosti i preduzetim merama obavesti pritužioca u roku od 15 dana od prijema pritužbe. Ako je pritužba podneta preko Ministarstva nadležnog za pravosuđe ili višeg suda, o osnovanosti pritužbe i preduzetim merama obavestavaju se i ministar ili predsednik višeg suda.

⁹¹ Zbog uočene pojave velikog broja sporova prilikom izbora direktora (povećan broj predstavnici i našoj kancelariji), u prethodnoj godini je započet proces profesionalizacije direktora škola. Sačinjen je pravilnik, kojem je prethodilo testiranje direktora u oblasti poznavanja propisa, posedovanja menadžerskih sposobnosti i komunikacijske veštine.

⁹² "ugrožavanje ili povređivanje fizičkog ili psihičkog integriteta deteta, odnosno učenika (fizičko kažnjavanje, moralno, seksualno ili na drugi način učinjeno zlostavljanje)".

čl. 10. i 83. Zakona o igrama na sreću (urade punoletnost kladioničara i udaljenost od obrazovne ustanove više od 150 metara).⁹³

Kada se radi o CSR, uočeno je da se pored roditelja, sada kao podnosioci predstavljeni pojavljuju i babe i dede i drugi srodnici, najčešće zbog poveravanja i regulisanja viđanja deteta, prinudnog izvršenja ovih odluka, nasilja, zanemarivanja, zapuštanja deteta (kada se saraduje i sa školom i sredinom). U jednom slučaju, dogovorom sa uputnim Centrom za socijalni rad, uz posredovanje ombudsmana, dete je smešteno u odgovarajuću ustanovu zatvorene socijalne zaštite. Određen broj predstavljeni se odnosi na problem poremećaja u ponašanju učenika, pa i maloletničku delikvenciju kada se uočava nedovoljna saradnja između škole, roditelja, SCR i MUP-a.

Ukazujemo i na pojavu, da određen broj dece, koja su imala izbeglički status, ili se radi o raseljenim licima, nema odgovarajuća dokumenta, ili im, recimo, nedostaje JMBG. Radi rešavanja ovog problema neophodno je omogućiti međunarodnu pravnu pomoć, a naša kancelarija je na molbu ombudsmana Federacije BiH obezbedila međunarodne izvode iz MKR za 2 osobe korisnike Doma za decu sa posebnim potrebama u Mostaru, a koja su rođena u Srbiji (Subotici i Zrenjaninu).

4.3 Projekat "Pravo na prava" u osnovnim školama Vojvodine

Ciljna grupa: stručne službe u osnovnim školama

Broj škola obuhvaćenih projektom: 315

Treneri/ce: Slavica Matijašević, pedagog, Centar za prava deteta
Milena Golić, pravnica, Centar za prava deteta

Metod rada: radioničarski, predavanje

Trajanje: dvodnevna obuka tokom 15 susreta

U pripremi, organizaciji i realizaciji ovog projekta, koji je podrazumevao edukaciju po jednog stručnog saradnika/ce iz svih osnovnih škola sa područja AP Vojvodine u oblasti dečjih prava i mehanizama njihove zaštite, učestvovalo je više institucija. Sporazum o saradnji, kojim su predviđena prava i obaveze učesnika potpisali su Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu, Centar za prava deteta, Britanska kancelarija "Spasimo decu" (*Save the Children UK*) i Pokrajinski ombudsman.

Projekat je nastavak pilot-projekta istog naziva, u koji je bilo uključeno 12 osnovnih škola. Zbog iskazane uspešnosti Ministarstvo prosvete i sporta je odobrilo njegovu primenu na području čitave Vojvodine. Od ukupno 344 škole kojima je upućen poziv, nije se odazvalo samo 29 škola/saradnika. Zadovoljni smo uspostavljenom saradnjom, a ostvarene rezultate smatramo izuzetnim.

Nakon dvodnevne obuke stručnih saradnika (prevashodno pedagoga) sledila je realizacija četiri radionice u oblasti prava deteta. Pedagozi su prilikom prvog seta radioničarskog rada obučili i učitelje četvrtog razreda, a isti postupak će biti ponovljen u naredne tri godine. Na ovaj način su obučeni svi učitelji u osnovnim školama koje su

⁹³ Odluka Ustavnog suda I U. 291/2003 od 13.01.2005. ("Službeni Glasnik RS br.21/05 od 4.3.2005."), kontrolu i nadzor rada priređivača igara na sreću.

prošle kroz projekat⁹⁴. Obrazovni rad sa učenicima zasnivao se na priručniku grupe autora Kako možemo zajedno (2005) čiji je izdavač Pokrajinski ombudsman, a teme radionica su: Vrste prava, Zaštita od zlostavljanja, zanemarivanja i zloupotrebe dece, Predrasude i stereotipi, Raditi zajedno. Na kraju svaki učenik je dobio džepno izdanje Konvencije o pravima deteta, a svaka škola po primerak Bukvara dečjih prava.

Na kraju oba ciklusa dodeljene su po tri nagrade za najbolji likovni učenički rad o temi „Moja prava”. U prvom ciklusu projekta učestvovalo je 178 škola, a u drugom 137 škola, dok su nagrade dodeljene 17. juna 2007. godine kada je učenicima priređen prijem u prostorijama Pokrajinskog ombudsmana.

S obzirom na to da su uspostavljena saradnja i ostvareni rezultati izuzetni, nakon ovog ciklusa obuke u osnovnim školama na području APV u oblasti dečjih prava i mehanizama njihove zaštite, školama je predloženo da nastave sa radom. Budući da će stručni saradnici obučiti sve učitelje u školama obuhvaćenih projektom, valja očekivati da će informisanje dece o oblicima ostvarivanja, zaštite i kršenja njihovih prava biti sveobuhvatnije.

4.4 Projekat "Pravo na prava II – vršnjačka edukacija"

4.4.1 U srednjim školama Vojvodine

Ciljna grupa: učenici/ce drugog i trećeg razreda srednjih škola Vojvodine

Broj škola obuhvaćenih projektom: 60

Predavači: predstavnici/ce Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji i omladinske grupe; predstavnik Centra za prigovor savesti; predstavnici/ce kancelarije Pokrajinskog ombudsmana

Metod rada: radioničarski, predavanje

Trajanje: jedan dan

Cilj projekta: cilj projekta je obuka učenika/ica drugog i trećeg razreda srednjih škola u oblasti ljudskih prava i mehanizama zaštite prava deteta.

4.4.2 Sadržaj i realizacija projekta

Rad se zasnivao na temama u oblasti ljudskih prava, a posebno: značaj ljudskih prava, prava deteta, mehanizmi zaštite ljudskih prava – institucija ombudsmana, antimilitarizam, prava manjinskih grupa, pojam diskriminacije i prava na očuvanje identiteta. Učenici/ce su nakon jednodnevne obuke upoznali svoje vršnjake sa ovom oblašću u okviru časova odeljenskog starešine.

Drugi ciklus projekta je sproveden u 60 škola u Bačkoj u periodu februar-april 2006. tokom 11 jednodневnih susreta sa 214 učenika/ca srednjih škola: Novi Sad (4 susreta) Kikinda, Senta, Bečej, Apatin, Subotica, Sombor i Kanjiža.

Učenicima/cama koji su učestvovali u ova dva ciklusa projekta uručene su zahvalnice u februaru, odnosno, maju 2006. u Velikoj sali Skupštine Vojvodine.

⁹⁴ Ovome u prilog govori i podatak da se u 2006. godini SOS Dečjoj liniji u Beogradu javila 421 osoba iz Vojvodine. Edukatorka – supervizorka ove linije, Ljiljana Neljdihin-Ivanišević izjavila je da su deca iz Vojvodine osvešćenija u vezi sa zlostavljanjem i nasilja, odnosno jasnije to prepoznaju i o tome govore, jer su naučena da prepoznaju kada im se krše prava.

4.4.3 Zaključci i preporuke

Škole su tokom projekta iskazale spremnost na saradnju, a srednjoškolci/ke su pokazali veliko interesovanje za ovu oblast. Učenici/ce pokazali su visok stepen predrasuda i izrazito negativne stavove prema pripadnicima/cama određenih kategorija stanovništva, kao i nedostatak saznanja u oblasti ljudskih prava.

Zbog svega navedenog, potrebno je pospešiti rad na polju zaštite ljudskih prava u školama. Predlog je da učenički parlamenti češće i konkretnije razmatraju stanje, ostvarivanje i kršenje ljudskih prava u svojoj sredini.

4.5 Mreža ombudsmana za decu u Jugoistočnoj Evropi

Ciljna grupa: postojeće i novoformirane institucije ombudsmana (za decu) u regionu

Broj kancelarija ombudsmana obuhvaćenih u prvoj godini: 9

Idejni tvorc i partneri: Pokrajinski ombudsman i norveška međunarodna organizacija „Spasimo decu” (Save the Children, Norway)

Predviđeno trajanje projekta: tri godine uz finansijsku podršku

Projekat je formalno počeo u julu 2006. godine, kada je i potpisan ugovor o saradnji između kancelarije Pokrajinskog ombudsmana i međunarodne norveške nevladine organizacije „Spasimo decu” (Save the Children, Norway). Tim činom ukazano je na potrebu povezivanja institucija ombudsmana, kako specijalizovanih kancelarija za decu, tako i odeljenja pri postojećim institucijama ombudsmana, u cilju afirmisanja i zaštite dečjih prava.

4.5.1 Cilj projekta

Stvaranje neformalne mreže ombudsmana za decu otvara izuzetne mogućnosti za unapređenje ove oblasti u regionu, što je ujedno i smisao njenog formiranja i razvoja. Ne treba smetnuti s uma činjenicu da su institucije ombudsmana na području regiona u kojoj je ustanovljena neformalna mreža ombudsmana relativno mlade, te da postoje različiti modeli u praktičnom suočavanju sa slučajevima kršenja prava dece. U tom smislu neophodna je češća razmena isustava između ombudsmana i upostavljanje standarda u tipičnim slučajevima pojedinačnog ili grupnog kršenja prava dece. Veruje se da će novoformirana Mreža ombudsmana za decu u jugoistočnoj Evropi to omogućiti.

4.5.2 Tok i realizacija aktivnosti

U prvoj godini realizovanja projekta održana je prva konferencija ombudsmana za decu u Novom Sadu, 19-20. oktobra 2006. godine. Organizator i domaćin Konferencije bio je Pokrajinski ombudsman, a učestvovala su sledeće kancelarije: Zaštitnik ljudskih prava (Varuh Človekovih Pravic), Slovenija, Pravobranitelj za decu (Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske) Hrvatska, Institucija ombudsmana Federacije Bosne i Hercegovine, Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Ombudsman Republike Srpske (zaštitnik ljudskih prava), Institucija ombudsmana (Ombudperson Institution) Kosovo, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crna Gora,

Narodni pravobranilac (Naroden pravobranitelj) Makedonija i Pokrajinski ombudsman, Vojvodina, Srbija.

Na Konferenciji se govorilo (radni jezici su bili srpski, hrvatski, bosanski i engleski) o ulozi ombudsmana za decu i potrebi njihovog osnivanja; o primeni Konvencije o pravima deteta u domaćem zakonodavstvu, kao i o problemima i izazovima u radu dečjih ombudsmana (najučestalijim oblicima kršenja dečjih prava, participaciji dece). Učesnici Konferencije su zaključili da međusobna saradnja institucija ombudsmana na polju zaštite prava deteta, predstavlja značajan preduslov u pružanju i ostvarivanju efikasne zaštite prava deteta, posebno u slučajevima koji imaju međunarodni karakter. Očekuje se da će uspostavljena Mreža ombudsmana za decu unaprediti regionalnu i međusobnu saradnju, doprineti poboljšanju njihovih kapaciteta i pozitivno uticati na jačanje autoriteta institucija ombudsmana u jugoistočnoj Evropi.

Projektom je u drugoj godini predviđeno više aktivnosti: dva tematska sastanka, analiza slučajeva iz prakse (pronalaženje mogućih standarda u delovanju ombudsmana) pokretanje internet foruma za članice i organizovanje druge konferencije Mreže. Takođe, svake godine posle završetka godišnje konferencije priprema se Zbornik radova koji su predstavljeni na konferenciji na engleskom i srpskom/hrvatskom/bošnjačkom jeziku, a od 2007. godine u Zborniku će biti objavljeni i zaključci sa tematskih sastanaka.

4.5.3 Zaključak

Učesnici projekta „Mreža ombudsmana za decu u jugoistočnoj Evropi” svojim aktivnostima i modelom primene ostvarenja ljudskih prava, radiće na jačanju institucija ombudsmana, podizanju kapaciteta lokalne zajednice. To će posledično poboljšati saradnju i sa državnim institucijama koje su obavezne da poštuju međunarodne konvencije po svim pitanjima koja se tiču ljudskih, a posebno dečjih prava. Očekujemo takođe, da će posle tri godine, koliko će trajati finansijska podrška norveške međunarodne organizacije „Spasimo decu” (Save the Children Norway) – Mreža postati samoodrživa, te da će članice uvideti njen doprinos i značaj.

4.6 Baze podataka za osnovne i srednje škole na teritoriji AP Vojvodine

4.6.1 Baze podataka za osnovne škole na teritoriji AP Vojvodine

Pokrajinski ombudsman je uputio svim osnovnim školama u Vojvodini (344) upitnik radi uvida u stanje i probleme koje imaju osnovne škole, a odnose se na bezbednost u školama, saradnju sa roditeljima, programe edukacije, materijalne teškoće škola, moguće donacije, zakonske smetnje i sudske sporove koje škola vodi. Istraživanje se bavilo i sagledavanjem stepena obaveštenosti i kvalitetom znanja učenika o svojim pravima i načinom njihovog (ne)ostvarivanja u praksi. Rezultati su sledeći:

1. Na pitanje da li je rešena bezbednost učenika u školama, najveći broj škola je potvrdno odgovorilo, naglašavajući da je najčešće to ostvareno putem dežurstva nastavnika, učenika i prisustva pomoćnog osoblja. Neke škole su ograđene, čime se sprečavaju nekontrolisani ulasci, dok u nekima postoji video nadzor. U malom broju škola učenici su upoznati sa Pravilnikom o bezbednosti učenika u školi, dok samo u jednoj učenici - medijatori rade na kanalsanju eventualnih teškoća u ostvarivanju

bezbednosti tokom njihovog boravka u školi. Da je bezbednost učenika na visokom, odnosno, zadovoljavajućem nivou, procenila je većina škola.

2. U većini škola još je praksa da učitelj/ica obilazi porodicu učenika/ce radi boljeg upoznavanja sa porodičnom situacijom i uslovima u kojima učenici/e žive i rade. Ipak, uočeno je da je to sve ređe i samo u slučajevima kada se uoče problemi. Većina škola se izjasnila za podsticanje ove prakse, mada ima odgovora da to spada u posao socijalnih službi, te da škole ne treba da se mešaju u to. Zapaženo je da su učitelji u manjim sredinama spremniji i da odlaze u posete porodici učenika/ce, iako napominju da se u manjim sredinama, uglavnom i bez poseta, zna dovoljno o učenicima.

3. Sve, osim jedne, škole obuhvaćene ispitivanjem, potvrdile su da stalno rade na obuci učenika, sa nešto većim obimom u korist učenika viših razreda. Specifičnosti ove razvojne dobi (pubertet, distanciranje od roditeljskog autoriteta i prihvatanje vršnjačke procene i suda, pojačani intelektualni napredak, bojazan od dešavanja posle završetka osnovne škole...) teme su o kojima stručne službe škola sprovode i mala istraživanja. U većini škola su sprovedeni mnogobrojni programi edukacija o: AIDS-u; prevenciji, štetnosti i lečenju bolesti zavisnosti; ličnoj higijeni sa osvrtnom na higijenu polnih organa; mentalnoj higijeni; profesionalnoj orijentaciji i sl. Manje zastupljene teme su: radne navike; prelazak na predmetnu nastavu; stres; sekte; konstruktivno rešavanje konflikata; vršnjačka medijacija i neverbalna komunikacija.

4. Sve škole organizuju dodatnu i dopunsku nastavu (pojavljuju se u istom obimu), a prema učestalosti preovlađuje dopunska nastava srpskog (maternjeg) jezika i matematike, potom stranog jezika i ostalih predmeta. U najvećem broju škola dodatna nastava se ostvaruje u oblasti srpskog i maternjeg jezika, matematike, fizike, hemije, a zatim slede geografija, istorija, biologija, likovna i muzička kultura.

Postojanje sekcija iskazala je trećina ispitanih škola. Radi bolje preglednosti svrstali smo ih u kulturno-umetničke, predmetne/interesne grupe i sportska društva škole. Njihov rang odgovara redosledu kojim smo ih i naveli, tako da većinu učeničkih interesovanja nose literarna, dramska, recitatorska sekcija, slede likovna, fizička, biološka, ekološka, matematička, novinarska i sportska sekcija. Značajno je napomenuti da su se samo škole iz Banata i Srema izjasnile da u okviru sportskog društva škole realizuju sportske radionice. U manjem broju pojavile su se maketarska i tehnička sekcija, a kao specifične navodimo: moj ljubimac, izvorno pevanje, gorani, lutkarska i UNESCO sekcija.

5. Sve škole su potvrdile učešće svojih učenika/ca na takmičenjima čiji su ponekad i organizatori. Učenici u školama u Bačkoj se najčešće takmiče u oblasti geografije, matematike, hemije, fizike, potom sledi fizičko vaspitanje, odnosno, sportske aktivnosti, hortikultura, muzička kultura, kvizovi; u Sremu iz matematike, biologije, srpskog jezika, istorije, dok su na začelju poznavanje saobraćajnih propisa, sportske aktivnosti, dramsko takmičenje i literarni radovi. Škole u Banatu su navele da su najučestalija takmičenja iz srpskog i stranog jezika, matematike, hemije, dok se na začelju nalaze sportske aktivnosti, lutkarstvo i kviz.

Novčana nadoknada nastavnicima koji pripremaju i vode učenike na takmičenje iz posebnih oblasti nije ustanovljena u većini škola Bačke i Srema, dok škole u Banatu tvrde da novčane nadoknade predmetnim nastavnicima postoje. Troškove odlaska učenika na takmičenje najčešće finansira opština, škola samostalno, u saradnji sa opštinom, ili sa roditeljima.

6. Učenički parlament ne postoji u trećini ispitanih škola u Bačkoj i Sremu i u polovini škola u Banatu, mada većina planira njihovo osnivanje. Rad učeničkog parlamenta se uglavnom zasniva na sastancima, diskusijama, susretima koje predlaže predsednik učeničkog parlamenta i susreta uz prisustvo nekog odraslog iz škole, najčešće pedagoga, uz napomenu da učenički parlament nije dovoljno samostalan, te da ga treba podstaći.

7. U školama se istraživanja realizuju jednom do tri puta godišnje, mada ima slučajeva da u poslednjih godinu dana nije sprovedeno nijedno istraživanje. Istraživanja su najčešće ka učenicima, roditeljima, zatim nastavnicima o temama: profesionalna interesovanja, teškoće u prelasku iz razredne na predmetnu nastavu, analiza slobodnog vremena učenika, analiza agresivnog ponašanja učenika, osobine dobrog nastavnika, motivacija za učenje, uzroci neuspeha, kao i tzv. zdravstvena istraživanja: bolesti zavisnosti, AIDS, zastupljenost upotrebe duvana, zdrava ishrana, polno sazrevanje i ona vezana za specifičnosti sredine i njenih problema. Najmanje su zastupljena istraživanja o kvalitetu nastave, o potrebama i interesovanjima nastavnika, o radnim navikama, kažnjavanju u školi, porodičnim odnosima, a samo 10% škola je realizovalo istraživanja koja se odnose na prava dece.

8. Više od 50% ispitanih škola se izjasnilo da je tokom poslednjih godina primećeno povećanje devijantnog oblika ponašanja kod učenika koje se ispoljava u agresivnosti, uništavanju školskog inventara, tučama vršnjaka, ometanja nastave, krađe. U cilju prevazilaženja ovih problema škole organizuju preventivni, radioničarski rad, pojedinačne razgovore sa učenicom/cima i sa roditeljima, ostvaruju saradnju na relaciji učenik-razredni starešina-pedagog-roditelj, a bave se savetodavnim radom. Kod ozbiljnijih slučajeva uočena je nedovoljna saradnja između škole, centara za socijalni rad, domova zdravlja, odeljenja MUP-a i lokalne samouprave.

9. Čak 58,32% škola imaju zadovoljavajuću saradnju sa ostalim organima u opštini/lokalnoj samoupravi, 10,8% škola je navelo da nije zadovoljno saradnjom, a 17,28% škola nije odgovorilo na ovo pitanje. Sve škole koje su odgovorile na ovo pitanje sarađuju sa policijom, centrom za socijalni rad, i zdravstvenim ustanovama, slede mesne zajednice, ustanove kulture, ostale škole, služba za društvene delatnosti opštine. Najmanja saradnja je ostvarena sa Zavodom za tržište rada, sportskim organizacijama i klubovima, nevladinim sektorom, domovima učenika, medijima, bibliotekama, predškolskim ustanovama, organizacijama za decu sa posebnim potrebama, komisijama za procenu lica ometenih u psihofizičkom razvoju.

10. Spremnost roditelja na saradnju bolja je kod učenika nižih razreda osnovne škole. U školama je procenjenjuju kao dobru ili lošu, odnosno, nedovoljnu. Najčešće se navodi neodazivanje na poziv, odsustvo sa roditeljskih sastanaka, nedostatak vremena, odsustvo odgovornosti za problem, neprihvatanje lošeg ponašanja sopstvene dece. Najmanje zastupljeni odgovori, ali ne najmanje važni, jesu interesovanje roditelja samo za ocene, zanemarivanje dece, zapostavljanje problema sopstvene dece, loš socio-ekonomski status porodice, komunikacija je uslovljena sezonom poljoprivrednih radova. Na pitanje da li škola organizuje obuku za roditelje, čak 75% odgovora je potvrdno, dok je oko 25% negativnih. Kao najčešće oblike edukacije za roditelje škole navode: prevencija od narkomanije, profesionalna orijentacija, adaptacija učenika na polazak u osnovnu školu, prelazak na predmetnu nastavu, dok se tematska obraćanja realizuju na roditeljskim sastancima.

11. Donaciju (novčanu ili u predmetima) je dobilo 47,43% škola, 37,2% nije dobilo nikakvu donaciju u poslednjih godinu dana, a 1,86% ih je očekivalo. Novčane

donacije najčešće se usmeravaju na odlazak učenika na takmičenja ili na pokrivanje većih neplaniranih troškova.

12. Među materijalnim teškoćama sa kojima se škole suočavaju, ističe se nedostatak savremenih, čak i osnovnih nastavnih sredstava i opreme i problemi održavanja školskog objekta. Postojeća novčana sredstva iz budžeta nisu dovoljna ni za hitne intervencije. Škole su navele da su trenutno najveći problemi: sanacija krova, zamena nameštaja, sanitarnog čvora, krovnih prozora, nepostojanje specijalizovanih kabineta za predmetnu nastavu i nedostatak fiskulturne sale. Da bi rešile probleme škole su prinuđene da racionalizuju postojeće troškove, pomoć traže od mesne zajednice i opštine, od roditelja, ili ne vide načine za njihovo rešenje. Napominjemo da na ovo potpitanje nije odgovorilo čak 37% škola.

13. Najveći broj ispitanih škola (gotovo 70%) ne vodi sudski spor, a one koje vode, to čine radi: dodela stana solidarnosti, otkupa stana koji je dobijen na korišćenje, spor zbog neisplaćene jubilarne nagrade, radni spor zbog otkaza (fizičko kažnjavanje učenika), radni sporovi (odluka školskog odbora, poništenje rešenja direktora o udaljenju, poništenje rešenja direktora škole i odluke školskog odbora u disciplinskom postupku), spor o otuđenju školske imovine.

14. Najveći broj škola je navelo da nema značajnih zakonskih smetnji u radu. Osvrćući se ipak, na neke odredbe Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, škole navode: da imaju teškoće u tumačenju pojedinih odredbi Zakona; da je prema članu 4. stav 2. osnovno obrazovanje besplatno i obavezno, te da roditelji očekuju besplatne udžbenike i pribor; neusklađenost udžbenika sa važećim programom rada; deo o izboru udžbenika; kasna obaveštenja o promeni planova i programa; složena procedura kažnjavanja učenika (i pokretanja disciplinskog postupka); otežano izvođenje školske ekskurzije (minimum 80% dece potrebno za odlazak); ne postoje sredstva za usavršavanje nastavnika; odredbe o ocenjivanju; o školskim odborima; odredba kojom se reguliše isključenje učenika iz škole, jer je to u praksi gotovo nemoguće sprovesti; teškoće u izbornim predmetima (zahtevan plan i program); puno časova, ispita; nedovoljno informacija (recimo o licencama za nastavnike); član 125. je u suprotnosti sa starim pravilnikom o pedagoškoj normi; ograničavajući efekti primene vaspitnih i disciplinskih mera prema učenicima (smatraju da smanjenje ocene iz vladanja nije dovoljno); nemoguće je primeniti odredbe o obrazovanju i vaspitanju koje se odnose na decu sa smetnjama u razvoju, jer škola nema stručnjaka za izvođenje nastave prilagođene njima; preveliki fond časova za peti razred; nejasnoće oko nadležnosti školskog odbora; deca kojoj se savetuje kategorizacija teško dospevaju do članova komisije; pripadnici nacionalnih manjina imaju i do 33 časa nedeljno.

4.6.2 Baza podataka za srednje škole na teritoriji AP Vojvodine

Pokrajinski ombudsman je uputio sličan upitnik i u svih 117 srednjih škola na teritoriji AP Vojvodine, radi uvida u stanje i probleme koje imaju (sadrži 16 celina). Imajući u vidu činjenicu da nisu sve škole odgovorile, analizom smo obuhvatili stratifikovani uzorak škola iz Bačke, Banata i Srema.

1. Bezbednost je u svim školama rešena, najčešće je to ostvareno putem dežurstva nastavnika, učenika, zatim video nadzorom i povremenim prisustvom policajaca. Potom slede higijensko-tehničke mere, privatno obezbeđenje i ID kartice. Većina je navela da je stepen obezbeđenja u školama visok i zadovoljavajući.

2. Učenici se o svojim pravima i odgovornostima upoznaju prevashodno na času odeljenskog starešine, na predmetnim časovima, na časovima građanskog vaspitanja, sledi učenički parlament, putem pedagoško-psihološke službe, a na kraju su brošure, oglasna tabla i (po našem mišljenju najneuspešnije sredstvo) knjiga obaveštenja.

Učenici su najviše upoznati sa sadržinom sledećih dokumenata: Pravilnik o ponašanju u školi, Pravilnik o izricanju vaspitno-disciplinskih mera, Pravilnik o ocenjivanju učenika u srednjoj školi, a među manje zastupljenim dokumentima se nalazi Konvencija o pravima deteta. S obzirom na to da se radi sa učenicima uzrasta od 15 do 19 godina, pretpostavljamo da zaposleni u školi očekuju da su se učenici u aktivnostima u osnovnoj školi već dovoljno upoznali sa Konvencijom o pravima deteta.

3. Za razliku od osnovnih škola u kojima je zabeleženo povećanje agresivnog ponašanja učenika, to nije slučaj u srednjim školama. Iako je zabeleženo postojanje nasilja, ono za škole ne predstavlja veći problem. Kada postoji, najčešće su to tuče i verbalna agresija. Škole preduzimaju različite mere koje se kreću od kažnjavanja, razgovora sa psihologom, razgovora sa roditeljem, učenikom, preko preventivnih aktivnosti, edukacija i dežurstava.

4. Narkomanija i bolesti zavisnosti su u većoj meri prisutni. Učenici se o tome obaveštavaju na časovima odeljenskog starešine, u pedagoško-psihološkoj službi, preko edukacija specijalizovanih organizacija, tokom redovne nastave i vršnjačke edukacije.

5. Pohvale i nagrade su ustanovljene kao praksa u srednjim školama Vojvodine.

6. Saradnja škole sa organima lokalne samouprave je procenjena uglavnom kao zadovoljavajuća, a institucije sa kojima škole ostvaruju saradnju su zdravstvene ustanove, policija, ustanove kulture, centri za socijalni rad, ostale obrazovne ustanove, NVO i lokalna samouprava.

7. Participacija učenika u životu i radu škole je ostvarena na više načina, a iz odgovora škola izdvajamo: učenički parlament, školske manifestacije, vršnjačke edukacije, tehničke aktivnosti škole, školsko razvojno planiranje, različite akcije, ekskurzije.

8. Dopunska i dodatna nastava organizuju se i u srednjim školama na teritoriji AP Vojvodine, pri čemu je učestalija dopunska nastava, koja se konstantno realizuje, dok se dodatna ne izvodi svake godine iz istih nastavnih predmeta. Većina ispitanih škola je navela da organizuje pripremnu nastavu u svojim prostorijama, uglavnom sa svojim nastavnim kadrom. Sekcije u srednjim školama su mnogobrojne i uključuju: recitatorsku, dramsku, sportsku, hor, novinarsku, literarnu, biološku, hemijsku, strane jezike, folklor, orkestar, hortikulturu, anatomsku sekciju i mnoge druge. Interesovanje učenika za ponuđene sekcije varira, te se kreće od velike zainteresovanosti za pojedine, dok za neke od njih skoro da ne postoji interesovanje.

9. Učenički parlament postoji u skoro svim školama. Organizuju se sastanci, diskusije, glasanja, davanja predloga prilikom usvajanja pojedinih pravilnika. Predstavnici učeničkog parlamenta u istoj srazmeri učestvuju, odnosno, ne učestvuju na sednicama školskog odbora. Većina procena je da učenički parlament slabo funkcioniše.

10. Iako je mali broj škola odgovorio na pitanje o istraživanjima u školama, vrstama, kao i obimu u kojem se sprovode, data je kvalitativna analiza na osnovu postojećih odgovora. Naime, više škola je odgovorilo da u prethodnoj školskoj godini nije sproveo istraživanja, a ostatak škola je realizovalo samo jedno istraživanje tokom školske godine. Istraživala se narkomanija i bolesti zavisnosti, sledi profesionalna

orijentacija, humanizovanje odnosa među polovima, agresivnost u školama, efikasno učenje, slobodno vreme, vaspitni stavovi roditelja, reproduktivno zdravlje, AIDS. Istraživanja o pravima dece nisu realizovana ni u jednoj od ispitanih škola.

11. Spremnost roditelja na saradnju je uglavnom osrednja. Kao najčešće probleme na relaciji roditelj – nastavnik škole ističu neredovne dolaske na roditeljske sastanke, neprihvatanje postojanja problema kod svog deteta, slaba saradnja sa porodicama sa poremećenim porodičnim odnosima, nezainteresovanost roditelja, problem u saradnji na relaciji nastavnik - roditelj.

12. Prava zaposlenih u školama se štite u skladu sa zakonom, preko sindikalne organizacije u školi, a za sporna pitanja se angažuje advokat. Većina od ispitanih škola se izjasnilo da ne vode radni spor.

13. Što se donacija tiče, većina škola je u poslednjoj godini imala donacije. Školama su pomogli Ministarstvo prosvete i sporta, Ministarstvo finansija, Svetska banka, lokalna samouprava i roditelji. Finansira se nabavka kompjutera i kupovina druge opreme, opremanje multimedijalne učionice, odlasci na takmičenje, rekonstrukcija krova...

14. Materijalne teškoće ima svaka škola, a kao navedeni problemi izdvajaju se nedostatak novca za renoviranje školske zgrade, za nabavku nastavnih sredstava, za stručno usavršavanje nastavnika i saradnika, kao i nedostatak sopstvenih prihoda za održavanje škole i ostvarivanje kvalitetne nastave. Ovi problemi se rešavaju na različite načine, ali većina škola nije želela da se izjasni o njima. Škola koje su navele ovaj podatak, materijalne teškoće rešavaju učešćem na konkursu, smanjivanjem troškova, uz pomoć lokalne zajednice.

15. Najčešći problemi u primeni odredbi zakona škole navode: odsustvo predstavnika roditelja otežava rad školskog odbora (član 53. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja) istovremeno održavanje časova verske nastave za sve verske zajednice je teško ostvarivo (član 70. Zakona), potrebno je razjašnjenje čl. 126 i 127. (godišnji odmor nastavnog osoblja), pitanje finansiranja i isplate bolovanja i jubilarne nagrade, nejasan način sticanja licence, nejasnoće u socijalnom programu-racionalizacija u prosveti, tumačenje odredaba o pokretanju i vođenju disciplinskih postupaka prema učenicima, pitanje zaštite zaposlenih nije precizno regulisano, Zakon je u celosti preobiman i previše složen, roditelji izbegavaju da plaćaju učešće za postizanje višeg standarda u obrazovanju.

16. Škole podjednako vode, odnosno ne vode sudske sporove. Među sporovima koji se vode, najčešće se pominju radni sporovi, sporovi za iseljenje, sledi revizija postupka za dodelu stana solidarnosti, a postoji i spor sa izvođačem radova na objektu škole.

4.7 Vršnjačka medijacija

Finansijer: Ministarstvo inostranih poslova Vlade Kraljevine Norveške

Partner: Nansen Dijalog Centar Srbija

Datum održavanja prvog seminara: 13-15. novembar 2006.

Mesto: Palić

Ciljna grupa: Učenici/ice drugog i trećeg razreda Srednje Poljoprivredno prehrabene škole u Somboru

Broj učesnika: 20

Treneri: Stanislava Vidović, specijalistkinja medijacije, GTZ (Nemačka tehnička saradnja); Irina Burka Parčetić, Ombudsman opštine Sombor; Sanja Rista, stručna saradnica za zaštitu prava deteta, Pokrajinski ombudsman

Metod rada: radioničarski

U prvoj fazi projekta odabrana je škola za školsku 2006/2007. zatim je projekat predstavljen direktoru, nastavnom veću i učenicima/cama škole; intervjuisani su i odabrani učenicia/ce za učešće u seminaru, ostvarena je saradnja sa roditeljima, obavješteno Ministarstvo prosvete i sporta o aktivnostima u okviru ovog projekta i realizovan prvi seminar.

4.7.1 Program i ciljevi prvog seminara

Upoznavanje sa pojmom, vrstama, fazama, stilovima ponašanja u konfliktu; potrebama, interesima i pozicijama sukobljenih strana; načinima rešavanja konflikata; veštinama medijatora; osnovnim pojmovima vršnjačke medijacije.

4.7.2 Zaključci i preporuke

Opšti zaključak je da je u osnovnim i srednjim školama Vojvodine uočen porast nasilnog ponašanja među učenicima/cama, kao i odsustvo sistemskog delovanja na uspostavljanju konstruktivnog modela rešavanja sukoba. Učenici/ce prepoznaju problem, zainteresovani su da prošire (sa)znanja o načinima rešavanja međusobnih sukoba, ali im je potrebna podrška odraslih.

Zbog porasta broja međusobnih sukoba, agresivnog ponašanja i nasilja među učenicima/cama neophodno je pospešiti vaspitno obrazovni rad u osnovnim i srednjim školama na polju primene tehnika rešavanja sukoba. Obuka iz medijacije, u kojoj se učenici/ce osposobljavaju da budu vršnjački medijatori/rke, pokazuje se kao dobar model razvoja učeničke odgovornosti i participacije. Preporuka je što više škola uključiti u ovakve programe, te sistemski pristupiti rešavanju ovog problema u društvu, a posebno medijaciji kao jednom od načina njegovog rešavanja.

4.8 Realizovane aktivnosti

Kalendar značajnijih aktivnosti koja se tiču zaštite prava dece u 2006.	
Datum	Aktivnost
10. 1. 2006	Potpisivanje Sporazuma o saradnji na projektu "Pravo na prava" (u daljem tekstu PNP) u osnovnim školama APV (Ministarstvo prosvete i sporta RS, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu, Pokrajinski ombudsman, Centar za prava deteta, <i>Save the children UK</i>)
9-12. 01. 2006.	Projekat PNP, realizacija I i II seminara u OŠ Đorđe Natošević, Novi Sad
28-29.01.2006.	Projekat PNP, realizacija III seminara u OŠ Ivan Milutinović, Subotica

31.01.2006.	Učešće na seminaru "Alternativno obrazovanje" u organizaciji Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu
2.02.2006.	Sastanak sa predstavnicima Dečje bolnice (Institut za zdravstvenu zaštitu dece i omladine iz Novog Sada) povodom projekta "Deca za početak"
3.02.2006.	Predstavljanje institucije i realizacija projekta "Pravo na prava – vršnjačka edukacija" (daljem tekstu PNP II), domaćin Gimnazija J.J.Zmaj, Novi Sad
7. 02. 2006.	Velika sala Skupštine, svečano uručivanje zahvalnica za 213 učenika iz prvog ciklusa realizacije projekta PNP II
9.02.2006.	Učešće na konferenciji "Mladi i zdravlje" u organizaciji Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu
10.02.2006.	Predstavljanje institucije, realizacija projekta PNP II, domaćin Elektrotehnička škola, Novi Sad
11-12.02.2006.	Projekat PNP, realizacija IV seminara u OŠ Avram Mrazović, Sombor
17.02.2006.	Predstavljanje institucije, realizacija projekta PNP II, domaćin Saobraćajna škola, Novi Sad
23.02.2006.	Predstavljanje institucije, realizacija projekta PNP II, Novi Sad, Karlovačka gimnazija i dr.
25-26.02.	Projekat PNP, realizacija V seminara u OŠ Bratstvo-Jedinstvo, Banatska Topola
11-12.02.2006.	Projekat PNP, realizacija VI seminara u OŠ Petar Petrović Njegoš, Vrbas
3.03.2006.	Predstavljanje institucije, realizacija projekta PNP II u Kikindi, domaćin Srednja ekonomska škola
10.03.2006.	Predstavljanje institucije, realizacija projekta PNP II u Senti, domaćin Gimnazija
17.03.2006.	Predstavljanje institucije, realizacija projekta PNP II u Bečeju, domaćin Gimnazija
23.03.2006.	Predstavljanje institucije, realizacija projekta PNP II u Apatinu, domaćin Tehnička škola
25-26.03.2006.	Projekat PNP, realizacija VII seminara u OŠ Čaki Lajoš, Bačka Topola
31.03.2006.	Predstavljanje institucije, realizacija projekta PNP II u Subotici, domaćin Hemijsko-tehnološka škola
1-2.04.2006.	Projekat PNP, realizacija VIII seminara u OŠ Sveti Sava, Bačka Palanka
6. 04.2006.	Poseta učenika drugog razreda Gimnazije "Svetozar Marković" iz Novog Sada
7.04.2006.	Predstavljanje institucije, realizacija projekta PNP II u Somboru, domaćin Medicinska škola
14.04.2006.	Predstavljanje institucije, realizacija projekta PNP II u Kanjiži, domaćin Poljoprivredno tehnički srednjoškolski centar
18.04.2006.	Izlaganje, Odbor za demografiju, Skupština APV
9.05.2006.	Upoznavanje sa ostvarivanjem prava dece u srednjoškolskom domu "Brankovo kolo" u Novom Sadu i mogućim oblicima saradnje

17.05.2006.	Uručivanje zahvalnica za 214 učenika sa drugog ciklusa realizacije projekta PNP II
7.06. 2006.	Dodela nagrada učenicima četvrtog razreda osnovne škole za najbolji likovni rad u okviru projekta PNP
15-20.06. 2006.	Izložba učeničkih likovnih radova na temu Dečja prava, hol Izvršnog veća
21.07.2006.	Potpisivanje Ugovora o saradnji sa Save the children Nornjay, na projektu Mreža ombudsmana za decu u Jugoistočnoj Evropi
29.09.-1.10.2006.	Učešće na Godišnjoj skupštini ENOC-a (Evropsko udruženje dečjih ombudsmana) u Atini
14-15.10.2006.	Projekat PNP, realizacija IX seminara u OŠ "Boško Palkovljević Pinki" Sremska Mitrovica
12-15.10.2006.	Učešće na osnivačkoj konferenciji "Mreže balkanskih medijatora" u Skoplju
19-20.10.2006.	Organizacija i realizacija međunarodne konferencije na temu "Mreža ombudsmana za decu u jugoistočnoj Evropi"
28-29.10.2006.	Projekat PNP, realizacija X seminara u OŠ "Dušan Jerković", Indija
4-5.11.2006. 11-12.11.2006.	Projekat PNP, realizacija XI i XII seminara u OŠ "P.P. Njegoš", Zrenjanin
7.11.2006.	Predstavljanje institucije učenicima Tehničke škole iz Zrenjanina
13-15.11.2006.	Učešće na seminaru: "Program jačanja kapaciteta iz oblasti prava deteta za partnerske organizacije sa područja jugoistočne Evrope", Sarajevo (<i>Save the children Norway</i>)
13-15.11.2006.	Projekat "Ombudsman kao medijator - Vršnjačka medijacija", realizacija trodnevnog seminara sa učenicima srednje Poljoprivredno prehrabene škole iz Sombora, Palić
18-19.11.2006.	Projekat PNP realizacija XIII seminara u OŠ "Mladost", Vršac
21.11.2006.	Predstavljanje institucije studentima druge godine katedre za pedagogiju Univerziteta u Novom Sadu
2-3.12.2006. 16-17.12.2006.	Projekat PNP, realizacija XIV i XV seminara u OŠ "Đura Jakšić", Pančevo

4.9 Planirane aktivnosti

U 2007. godini planirali smo sledeće:

1. Dodela nagrada za učeničke likovne radove u projektu "Pravo na prava!"
2. Nastavak realizacije projekta Ombudsman kao medijator – Vršnjačka medijacija u srednjoj školi, proširenje projekta na još jednu srednju školu
3. Nastavak realizacije projekta Mreža ombudsmana za decu u Jugoistočnoj Evropi i njeno proširenje

4. Unapređivanje baze podataka iz okružnih tužilaštava, podataka koji se tiču maloletnih lica izvršioaca i žrtvi krivičnih dela
5. Utvrđivanje stanja prava dece obolele od cerebralne paralize koja su smeštena u gerontološke centre na teritoriji APV. Obilazak gerontoloških centara.
6. Utvrđivanje stanja prava dece smeštene u domove učenika na teritoriji APV. Obilazak domova učenika.
7. Uvid u stanje prava dece sa teškoćama u razvoju na osnovu podataka iz osnovnih škola za učenike sa smetnjama u razvoju – specijalnih škola sa teritorije Vojvodine

5. OPŠTE NADLEŽNOSTI

Dragomir Sekulić i Stevan Arambašić

5.1 Aktivnosti

Polazeći od planiranih aktivnosti Pokrajinskog ombudsmana za 2006. godinu, a to je da je neophodno više angažovanja u cilju bolje i efikasnije zaštite ljudskih prava, posebno putem edukativnih aktivnosti i pružanja informacija javnosti u pogledu primene novih zakona, isto se može ponoviti i u 2007 godini, iz prostog razloga što je pravna nesigurnost građana Vojvodine sada još veća, a nju je prouzrokovalo donošenje novih propisa koji nisu počeli da se primenjuju u praksi, i konačno donet je nov Ustav Republike koji na drugačiji način definiše AP Vojvodinu i njen status u okviru Republike Srbije.

Da bi bile sprovedene ove aktivnosti neophodno je rukovoditi se ranije preporučenim delovanjem Pokrajinskog ombudsmana i to:

1. Težiti mirnom rešavanju nastalih problema putem pregovora
2. U slučajevima kada je predstavka podneta, obavestavati podnosioca predstavke o njegovim pravima i dostupnim sredstvima, kao i obavestavati o pristupu tim sredstvima
3. U slučajevima prihvatanja predstavke i utvrđivanja postojanja povrede nekog od ljudskih prava, definisati o kom pravu je reč i uputiti podnosioca predstavke organu nadležnom za postupanje
4. Upućivanje mišljenja, predloga ili preporuke, kao i korišćenje prava utvrđenog u članu 14. Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu
5. Ukazati organima uprave na potrebu da unaprede svoj rad i postupanje prema građanima

5.2 Ostvarivanje ljudskih prava u 2006. godini

Pokrajinski ombudsman je u vezi sa ostvarivanjem ljudskih prava u 2006. godini konstatovao sledeće pojave u radu organa pokrajinskih i opštinskih uprava koje negativno utiču na ostvarivanje prava građana.

Rešenja koja donose opštinske uprave, naročito građevinske inspekcije, često se ne izvršavaju. Primer za ovu pojavu su rešenja građevinskih inspekcija o rušenju bespravno podignutih objekata koja se u velikom broju slučajeva ne izvršavaju i pored pravosnažnosti. Ovoj pojavi doprinose i postupci za legalizaciju bespravno podignutih objekata koji se paralelno vode sa postupcima za rušenje ovih objekata. U ovim situacijama dolazi do sukoba interesa stranke koja ima interes za legalizaciju objekta, javnog interesa da se pravosnažna rešenja izvršavaju i interesa stranaka koje imaju interes da se pomenuti objekti uklone. Ove činjenice dovode do pravne nesigurnosti građana, te na njih ukazujemo putem ovog Izveštaja.

U određenom broju predstavki građani su se žalili na to da organi opštinskih uprava ne izvršavaju doneta rešenja. Primeri ovakvog postupanja su situacije kada nadležni organ opštinske uprave na osnovu zakonskih ovlašćenja donese rešenje kojim

se nalaže izvršenje određenih nenovčanih obaveza (izgradnja zaštitne ograde, popravka objekta koji izaziva opasnost, itd), a nakon toga stranka na koju je naslovljeno rešenje, pomenuto rešenje ne izvrši. Pokrajinski ombudsman je u takvim situacijama upućivao preporuke i mišljenja nadležnim organima opštinskih uprava, upozoravajući ih da je u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku, obaveza organa koji je doneo rešenje da svoje rešenje izvrši putem trećeg lica, a o trošku stranke. Međutim, opštinski organi uprava su opravdavali svoje nepostupanje po preporukama Pokrajinskog ombudsmana činjenicom da u opštinskim budžetima ne postoje sredstva za izvršavanje pomenutih rešenja. Polazeći od nadležnosti Pokrajinskog ombudsmana da kontroliše zakonitost, celishodnost i efikasnost postupanja organa uprave, ove činjenice ističemo kao negativne primere postupanja organa opštinskih uprava u primeni propisa. Takođe, polazeći od nadležnosti Pokrajinskog ombudsmana da osim uočenih propusta u radu organa uprave daje i preporuke za njihovo otklanjanje, upućujemo preporuku da organi opštinskih uprava u planiranju budžeta predvide sredstva za izvršenja rešenja opštinskih organa uprave preko trećih lica, a o trošku stranke.

5.3 Odnos Pokrajinskog ombudsmana i drugih organa Autonomne Pokrajine Vojvodine

Jedan od razloga koji može biti ozbiljna smetnja u radu Pokrajinskog ombudsmana je taj što pokrajinski organi, prvenstveno Skupština i Izvršno veće, u dovoljnoj meri ne uzimaju u obzir obraćanja Pokrajinskog ombudsmana kojima se zahteva veća saradnja između Pokrajinskog ombudsmana, Skupštine i Izvršnog veća. Ovakvu tvrdnju potkrepljujemo i činjenicom da se Pokrajinski ombudsman obraćao nadležnim službama Skupštine APV sa predlogom da u dnevni red sednica skupštine uvrste izmene i dopune Odluka koje nisu usklađene sa Odlukom o Pokrajinskom ombudsmanu i da u pomenuta aktima usaglase sa Odlukom o Pokrajinskom ombudsmanu čime bi se pokrajinski akti usaglasili, a sve u cilju efikasnijeg rada institucije ombudsmana. Imajući u vidu navedeno, Pokrajinski ombudsman se još 2004. godine obratio Odboru za propise Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine dopisom broj OM-D-32/04 od 23.03.2004. u kojem je predloženo sledeće:

“Na osnovu člana 14. Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu (Sl. list APV broj 23/02), Pokrajinski ombudsman je ovlašćen da predloži Skupštini donošenje novih i promene postojećih propisa i drugih akata.

Odredbom člana 123. Poslovnika Skupštine AP Vojvodine (Sl. list broj 23/02) utvrđeno je da predlog za donošenje odluke može podneti Izvršno veće, svaki poslanik, nadležni odbor, poslanička grupa, skupština jedinice lokalne samouprave ili najmanje 7.000 birača (ovlašćeni predlagači).

Polazeći od gore citiranih odredaba Odluke i Poslovnika, Pokrajinski ombudsman smatra da je potrebno izvršiti izmene i dopune člana 123. Poslovnika o radu Skupštine AP Vojvodine tako da i Pokrajinski ombudsman bude ovlašćeni predlagač za donošenje odluke od strane Skupštine.”

Obor za propise Skupštine AP Vojvidine je svojim ZAKLjUČKOM broj 020-4 od 26.03.2004. konstatovano, citat:

«...Pokrajinski ombudsman je ovlašćen da predlaže Skupštini donošenje novih i promene postojećih propisa i drugih akata.

Odbor za propise će, kao nadležni organ, voditi računa da prilikom izrade i predlaganja izmena i dopuna Poslovnika Skupštine AP Vojvodine, Vaše primedbe budu ugrađene u tekst člana 123 Poslovnika Skupštine AP Vojvodine.»

Ovaj zaključak Odbora za propise nije stavljen na dnevni red Skupštini Autonomne Pokrajine Vojvodine, mada je u više navrata bio predlagan. Ovakav odnos pokrajinskih organa, prevashodno Skupštine i Izvršnog veća, je nedopustiv s obzirom na to da je institucija Pokrajinskog ombudsmana u svom radu nezavisna, te se ovakvim odnosom pomenutih organa neposredno zadire u samostalnost i nezavisnost Institucije. Imajući u vidu navedene činjenice, a u cilju obezbeđivanja uslova za rad kancelarije Pokrajinskog ombudsmana apelujemo na organe Autonomne Pokrajine Vojvodine da instituciju Pokrajinskog ombudsmana uvrste u opšte akte kako bi ona mogla da funkcioniše u punoj meri.

5.4 1. Zatvori na teritoriji APV

5.4.1 Opšti prikaz o stanju u zatvorima na teritoriji AP Vojvodine

Međunarodni akti u oblasti izvršenja krivičnih sankcija predstavljaju okvir koji treba da obezbedi poštovanje najnižih standarda za izvršenje krivičnih sankcija, a radi sprečavanja svakog oblika torture, surovog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja sa licima koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora kao i da se obezbede osnovni uslovi u vezi sa smeštajem i boravkom u zatvorima.

Osim poboljšanja smeštaja u Kazneno-popravnom zavodu u Sremskoj Mitrovici i najavljenog proširenja kapaciteta zatvora u Novom Sadu neophodna je obuka zatvorskih osoblja. Zatvorenici su kažnjeni odlukom suda za delo koje su počinili, zatim, uslovima u kojima borave i ponašanjem osoblja prema njima.

Podnošenje predavki ne povlači odgovornost osuđenog i on zbog toga ne može biti izložen bilo kakvom kažnjavanju, maltretiranju ili uznemiravanju. Međutim, osuđenici se plaše represije. Pokrajinski ombudsman beleži slučaj kada je osuđenik povrede koje je zadobio od čuvara lekaru prijavio kao pad sa kreveta, pri tom je pad usledio u dva navrata u samo tri dana upravo iz straha od represije.

Osuđenici koji smatraju da im je u zatvoru konačnom odlukom ograničeno ili povređeno neko pravo imaju pravo na sudsku zaštitu u upravnom sporu. Nakon iskorišćenosti svih pravnih sredstava na svim instancama u domaćem zakonodavstvu moguća je i zaštita prava pred Evropskim sudom za ljudska prava, koje će verovatno u budućnosti i koristiti neki od sadašnjih osuđenika.

Iskustva institucije Pokrajinskog ombudsmana pokazuju da još postoji nedovoljna obučenost zatvorskih čuvara, da u pojedinim zatvorima zatvorsko osoblje neopravdano upotrebljava prinudu, uz prećutan blagoslov zatvorske uprave, kao i slučajevi lažne profesionalne solidarnosti, gde zatvorska uprava ne pokreće disciplinski postupak protiv zatvorskih čuvara koji su prekoračili ovlašćenja u upotrebi sile.

Zakon o izvršenju krivičnih sankcija jasno predviđa kada se mogu primeniti mere prinude i to samo da bi se sprečile određene situacije kao što su bekstvo, fizički napad, nanošenje povrede drugom licu i sl.

Nakon stupanja na snagu novog Zakona i pravilnika (Pravilnik o kućnom redu u zatvorima; i Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti lica koja se nalaze na izdržavanju kazne) Pokrajinski ombudsman je razmatrao slučaj u kojem je, u skladu sa Pravilnikom,

lekar konstatovao prebijanje jednog zatvorenika, zbog dela koje mu je stavljeno na teret, a da prethodno nije nesumljivo utvrđeno da je i počinitelj disciplinskog prestupa i da zatvorska uprava posle informacije Pokrajinskog ombudsmana odgovorila da ovlašćena službena lica nisu prekoračila upotrebu sile (slučaj je detaljnije opisan u primerima).

Zabeleženi su i slučajevi u kojima je nekoliko dana nakon što je eventualno došlo do teže povrede discipline tzv. težeg disciplinskog prestupa, došlo do primene sile.

Pokrajinskom ombudsmanu prijavljeni su i slučajevi u kojima do vrha zatvorske uprave uopšte i nije došla žalba nekog osuđenika, jer jednostavno nigde ne bude evidentirana, a to daje mogućnost aparatu unutar zatvora da sprovodi unutrašnja pravila. Sama činjenica da zatvorenici pojedine čuvare nazivaju nadimcima «skin heads» i sl. su dovoljno pokazuju kakav je odnos tih čuvara i zatvorenika.

Pokrajinski ombudsman smatra da zakone i pravilnike, naročito u ovako osetljivim oblastima društvenog života, treba donositi da bi se poštovali, a ne da bi se zadovoljila forma. Treba očekivati izvestan napredak sa novim pravilnikom koji predviđa da se lica na izdržavanju kazne zatvora i zatvorsko osoblje oslovljavaju sa VI. Do pre samo nekog vremena u pojedinim zatvorima, osuđenicima je bilo zabranjeno-unutrašnjim pravilima - da gledaju u oči zatvorske čuvare, jer se takvo ponašanje smatralo nedisciplinovanim. Istina je da su se propisi promenili, ali su čuvari isti, tako da je pitanje koliko će novi propisi promeniti praksu ukoliko ne dođe do obuke zatvorskog osoblja.

U zatvorima, uprkos zabrani, osuđenici poseduju mobilne telefone, što je moguće ostvariti jedino uz pomoć zatvorskog osoblja. Razlozi zbog kojih je nekim licima dozvoljena upotreba telefona, odnosno, posedovanje mobilnog telefona je materijalna korist, koja vrlo često i nije velika, ali je izraz moći koji čuvari imaju nad zatvorenicima. Droga je takođe veliki problem zatvora. Narkomanija, osim kao bolest zavisnosti, nosi i problem niza zaraznih bolesti ne samo aids-a nego i hepatitisa c i sl.

Zdravstvena zaštita u zatvorima je ispod nivoa zdravstvene zaštite koju koriste ostali građani. U obzir se, međutim, mora uzeti činjenica da osuđenička populacija ima nekoliko osnovnih grupa zdravstvenih problema i to: probleme mentalnog zdravlja, neki vid bolesti zavisnosti ili problem korišćenja stimulativnih sredstava, kao i zarazne bolesti. Uprkos nezadovoljavajućeg stanja osećaju se pozitivni pomaci. Zdravstvena zaštita u zatvorima se sve više otvara za ljudska prava osuđenika. Utisak je da lekari nisu više deo represivnog sistema, tako da zdravstvena zaštita u zatvorima predstavlja prethodnicu promene penološke kulture koja nameće potpuno drugačija pravila ponašanja. Primeri za to su i Okružni zatvor u Novom Sadu, kao i stalno nastojanje da se poboljša zdravstvena zaštita u KPZ Sremska Mitrovica.

Pokrajinski ombudsman se nakon donošenja pojedinih podzakonskih akata (pomenutih pravilnika) kojim je detaljnije uređen položaj tj. prava i obaveze osuđenih lica i ponašanje zaposlenih u zatvorima, zalaže za njihovu doslednu primenu, na jednak način prema svim osuđenim licima, sa ciljem ostvarenja vladavine prava i obezbeđenja osnovnih ljudskih prava i ovoj kategoriji stanovništva.

Na osnovu predstavki koje su tokom 2006. godine upućene pokrajinskom ombudsmanu kao i na osnovu rezultata poseta ovim ustanovama na teritoriji AP Vojvodine Pokrajinski ombudsman preporučuje:

PREPORUKE

- Imajući u vidu novi Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, kao i nekoliko podzakonskih akata neophodno je prava i obaveze zatvorenika, kao i kućna pravila (kućni red) učiniti dostupnijim zatvorenicima, štampanjem odgovarajuće brošure ili na drugi odgovarajući način (isticanjem preglednog kućnog reda na vidnom mestu i sl.);
- Omogućiti zatvorenicima odgovarajuću spoljnu besplatnu pravnu pomoć, naročito kada je reč o ostvarivanju prava u vezi sa tretmanom, položajem uopšte, boravakom u zatvoru i to angažovanjem spoljnih saradnika ili formiranjem posebnog tima za takve poslove na nivou Ministarstva pravde;
- Uvesti medijaciju kao način rešavanja sukoba među zatvorenicima, i rešavanja sporova između lica koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora i zatvorskog osoblja;
- Uvesti jednobrazne obrasce za pritužbe i žalbe osuđenika upućene zatvorskoj upravi;
- Podzakonskim aktima urediti i kao obavezno uvesti utvrđivanje zdravstvenog stanja u vreme prijema u kazneno-popravnu ustanovu i u trenutku napuštanja ustanove, a takođe uvesti mogućnost dobijanja potvrde o ovim činjenicama;
- Doslednije urediti vođenje i čuvanje evidencije, proširiti krug obaveznih registara (pored dosadašnja tri) a naročitu pažnju obratiti na vođenje evidencije koja se odnosi na žalbe upućene zatvorskoj upravi i to u delu koji se odnosi na prijemne pečate, rokove za odgovor i sl.
- Proširiti obavezno vođenje evidencije i to naročito:
 - posetama lekaru
 - svim incidentnim situacijama
 - svakoj primeni sile
 - svakoj upotrebi vatrenog oružja

5.4.2 Primeri komunikacije sa Upravom za izvršenje zavodskih sankcija i KPZ u Sremskoj Mitrovici

Sredinom novembra meseca 2006. godine veći broj građana obratio se telefonom i to uglavnom članova porodica osuđenika koji su zabrinuti za članove svoje porodice koji su štićenici zatvora u Sremskoj Mitrovici. Zbog toga je Pokrajinski ombudsman tražio dozvolu za posetu KPZ Sremska Mitrovica. U istom dopisu je istaknuto da je od prethodnog direktora Uprave g. Lončarevića tražena dozvola za posetu KPZ Sremska Mitrovica dana 19.09.2006. u vezi sa ranijim događanjima u ovoj ustanovi i da tom zahtevu nije udovoljeno, odnosno, zahtev je i pored nekoliko urgencija ostao bez odgovora.

Posle ovog obraćanja Uprava za izvršenje zavodskih sankcija Ministarstva pravde Republike Srbije hitno je odgovorila davanjem dozvole.

Ovaj primer ukazuje na način pokretanja sprovođenja istrage u određenom slučaju: Nakon obavljenog razgovora sa grupom lica koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora u Sremskoj Mitrovici obratili smo se zatvorskoj upravi da, radi utvrđivanja činjenica i rasvetljavanja događaja, se izjasni:

- Kada je pokrenut disciplniski postupak protiv G. S. kada mu je uručeno rešenje kojim mu je izrečena disciplniska mera – samica? Kada je upućen u samicu i do kada je izdržavao meru? Kada je upućen u izolaciju i da li je prilikom razgovora sa policijom, povodom događaja u kom je oštećen zatvorenik B. D. imao mogućnost da angažuje branioca i da li ga je angažovao? Da li su čuvari prekoračili upotrebu sile dana 20.05.2006. kao i koja su ovlašćena službena lica bila angažovana tog dana? Ove informacije su neophodne kako bi Pokrajinski ombudsman utvrdio stvarno stanje, jer iz zdravstvenog kartona proizilazi da je osuđen S. G. bio izložen batinjanju istoga dana.
- U vezi sa osuđenikom M. Đ. traženo je da izveste samo o dinamici vođenja disciplnskog postupka tj. kada je pokrenut disciplniski postupak, kada mu je izrečena mera, kada je upućen u samicu, kao i činjenice u vezi za postupanjem policije u slučaju oštećenog zatvorenika B. D. naročito okolnosti vezane za mogućnost angažovanja branioca?
- U vezi sa zatvorenikom E. D. Traženo je da izveste o tome da li je zavedena žalba zatvorenika protiv rešenja br. 24-6-365/06-10 od 30.05.2006. kao i da li je postupljeno po žalbi? U zdravstvenom kartonu E. D. je zavedeno da je zadobio povrede padom sa kreveta i to 28.05.2006. kao i nekoliko dana nakon toga, ali po navodima zatvorenika povrede nisu nastale na taj način, nego su zadobijene udarcima stražara. Na osnovu navedenog traženo je da i ovaj slučaj bude razmatren.

5.4.3 Izveštaj o stanju u zatvoru u Sremskoj Mitrovici krajem 2006. godine u vezi sa protestima osuđenika

Predstavnici kancelarije Pokrajinskog ombudsmana, u skladu sa dogovorom i dobijenom dozvolom od strane Upravnika za izvršenje zavodskih sankcija dr Bore Markovića, obišli su KPZ u Sremskoj Mitrovici u novembru 2006. godine. Razlog za ovu posetu je veliki broj poziva građana, uglavnom članova porodica lica koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora, zbog napisa u medijima o «štrajku glađu» i pobuni zatvorenika. Pojačan broj poziva i obraćanja građana sa istim zahtevima bio je prisutan i mesec dana ranije, ali tada Pokrajinski ombudsman nije dobio dozvolu za posetu zatvoru od strane Upravnika i zbog toga je ona usledila mesec dana kasnije. Naime, tokom oktobra 2006. u većini zatvora, pa i u KPZ «Sremska Mitrovica» zatvorenici su protestvovali zbog datog obećanja, a neusvajanja Zakona o amnestiji.

Tokom posete obavljen je razgovor sa službenim licima iz prevaspitne službe, zamenikom upravnika, načelnikom zdravstvene službe, kao i sa jednim brojem zatvorenika. Takođe, predstavnici ombudsmana su obišli paviljone, deo radionica, dom kulture, trpezarije i zatvorsku apoteku.

Zaključeno je sledeće:

Događanja s kraja 2006. godine u Sremskoj Mitrovici obeležili su protesti zatvorenika i odbijanje zatvorenika da uzimaju zatvorsku hranu. Nakon poslednjih protesta deo zatvorenika je premešten iz KPZ u Sremskoj Mitrovici u druge ustanove. U vreme mirnog protesta nije bilo upotrebe sile prema zatvorenicima, niti je bilo potrebe za tim. Deo protesta koji se odnosio na «štrajk glađu» bio je zapravo protest koji se ispoljio kroz odbijanje zatvorske hrane. Sve vreme dešavanja osuđenima nisu ograničavana prava koja imaju u skladu sa ZIK-som i drugim podzakonskim aktima. Usled odbijanja zatvorske hrane nijedan osuđenik nije tražio zdravstvenu zaštitu, niti je

usled toga bilo potrebe za istom. U vreme odbijanja hrane, prijem paketa se nesmetano odvijao.

5.4.4 Poseta stručnjaka Saveta Evrope

Dana 10.10.2006. godine u organizaciji Saveta Evrope, a uz podršku Kanadske agencije za međunarodni razvoj uz partnerstvo Ministarstva pravde Republike Srbije održan je sastanak stručnjaka Saveta Evrope: dr Džerarda de Jongea, dr Džemsa Mekmejnusa i Zvezdane Šimundić i predstavnika kancelarije Pokrajinskog ombudsmana, a o temi Sistem pritužbi i inspekcije zatvora u Srbiji. Sastanak je organizovan radi podrške u projektu «Pomoć u reformi kazнено-popravnog sistema u Srbiji». Nakon ovog sastanka i ostalih aktivnosti stručnjaci su sačinili izveštaj i preporuke kao i smernice nastavka toka reformi zatvora i kazнено-popravnog sistema u Srbiji u koji su uneli i iskustva Pokrajinskog ombudsmana.

5.5 Aktivnosti u vezi sa pravima pacijenata

5.5.1 Pravo pacijenta da bude obavešten na jasan i njemu razumljiv način

Tokom 2006. godine Pokrajinski ombudsman, zamenik za opšta pitanja, je imao više aktivnosti usmerenih na zaštitu prava pacijenata.

Naime, građanka Novog Sada nam se obratila sa predstavkom u kojoj je navela da joj je od Doma zdravlja bio stigao poziv za vakcinisanje u kom nije bilo označeno o kojoj vrsti vakcine se radi, ali je bilo «zaprećeno» da ukoliko se ne odazove pozivu da će biti privedena sudiji za prekršaje. Povodom iznetih navoda obratili smo se nadležnima iz Doma zdravlja. U odgovoru su se, uvidevši da poziv sadrži nedostatke, izvinili građanki i zatražili pomoć ombudsmana u sastavljanju novog poziva. Iz navedenog razloga održan je sastanak sa predstavnicima Doma zdravlja i dogovoreno je da će se novi pozivi sa izmenjenom sadržinom slati građanima/kama slati na kućnu adresu. Zaključeno je da je u pozivu neophodno da, između ostalog, bude naveden zakonski osnov pozivanja i razlog zbog kog se građanin/ka poziva.

Potrebno je naglasiti da život i zdravlje čovekovo spadaju u apsolutna pravna dobra i svako je dužan da ih uvažava. Pacijent ima pravo da bude obavešten o svim podacima koji se odnose na njegovo zdravlje, a posebno o dijagnozi i prognozi, lečenju i rezultatima lečenja. Zakon o zdravstvenoj zaštiti nalaže vrstu obaveštenja koje se tiče mogućih posledica odbijanja medicinske intervencije, dok sve ostale informacije koje služe pacijentovom pravu samoodređenja u odnosu na telo prepušta slobodnoj oceni lekara.

Obaveštenje, odnosno, poziv mora biti razumljiv građaninu-pacijentu, mora imati naznačen cilj predloženog tretmana (odnosno neophodnost) i tek nakon toga moguće posledice u slučaju da on izostane.

Očito da služba koja je radila tekst poziva nije vodila računa o potrebi da se obaveštenje i poziv da uputi na način koji je razumljiv pacijentu, jer se mora voditi računa i o starosti, obrazovanju i emocionalnom stanju pacijenata.

Osnovno pitanje zašto «vakcinacija» nije objašnjena građanima, a i sama dostava poziva u nekim slučajevima ubacivanjem u poštansko sanduče na sam dan kada je bilo neophodno javiti se radi vakcinacije, što praktično i nije moguće, dovelo je do

opravdanog nezadovoljstva građana, jer se krši osnovno pravo pacijenta na obaveštenje, koje je neophodno pacijentu dati na jasan i njemu razumljiv način.

U konkretnom slučaju kod jednog broja građana, a treba imati u vidu da se radi o nešto starijoj populaciji, došlo je do opravdanog negodovanja, i to ne zbog potrebe i neophodnosti da se vakcinišu, nego zbog načina slanja i sadržine samog poziva i načina na koji je obaveštenje dostavljeno čime se dovode u pitanje osnovna prava pacijenata.

5.5.2 Seminar za epidemiologe

Dana 17.11.2006.godine u Institutu za zaštitu zdravlja Novi Sad održan je jednodnevni seminar za epidemiologe. Cilj ovog seminara je između ostalog bio i formiranje timova podrške za osobe koje žive sa HIV-om na području AP Vojvodine. Seminar je organizovao institut za zaštitu zdravlja Novi Sad u okviru projekta Globalnog fonda.

Pokrajinski ombudsman je pozvan da uzme učešće, a u cilju boljeg sagledavanja pravnih i socijalnih aspekata HIV infekcija kao i mogućnosti za smanjenje stigmatizacije i diskriminacije ovih osoba, stvaranjem tolerantnog i nediskriminišućeg okruženja.

Predstavnik ombudsmana upoznao je prisutne lekare, koji su uglavnom i rukovodioci savetovališta za osobe inficirane Hiv virusom, sa načinom rada, organizacijom Kancelarije Pokrajinskog ombudsmana i mogućnostima saradnje.

Učesnike seminara naročito su zanimala mogućnosti sprečavanja diskriminacije ove kategorije ljudi kako isti ne bi bili gurnuti na margine društva.

Postignut je dogovor da svoje pacijente, a koji su eventualno izloženi nekom vidu diskriminacije, upućuju instituciji Pokrajinskog ombudsmana.

5.6 Izveštaj o posetama opštinama radi prijema stranaka

Vremenski period:

tokom oktobra, drugoj polovini novembra i prvoj polovini decembra 2006. zamenici i saradnici su obilazili opštine na teritoriji APV.

Cilj:

Pružanje mogućnosti građanima da podnesu predstavku i neposredno razgovaraju sa predstavnicima kancelarije na području njihove opštine.

Rezultati:

Ukupan broj opština koji je posećen je 20, a planirano je da se obiđe 24 opštine. Opštine koje su planirane, a nisu obuhvaćene posetom su Čoka, Kovin, Irig (razlog neodlaska je nedobijanja službenog vozila) i Šid (razlog je neorganizovanje posete od strane lokalne samouprave).

Zapažanja:

Aktivnosti organizovane na terenu, s obzirom na broj građana koji su se obratili 73 i broj primljenih predstavki 48 kao i medijska praćenost ukazuju na opravdanost ovakve delatnosti i potrebu nastavka obilaska opština i u narednom periodu .

Nakon obilaska izražena je zainteresovanost funkcionera lokalne samouprave, uglavnom načelnika opštinske uprave i predsednika opštine da se ukoliko mogućnosti postoje unapred dogovore stalni termini u određenim vremenskim intervalima, kada bi

predstavnicima kancelarije pokrajinskog ombudsmana dolazili u tu opštinu. Ideja je da osim prikupljanja pojedinačnih predstavki ti termini budu iskorišćeni za tematski nastup predstavnika kancelarije na medijima, kao i eventualno predavanja određenim ciljnim grupama iz oblasti ljudskih prava (npr. predstavnici organa lokalne samouprave i sl.).

Sadržina predstavki prikupljenih na terenu odgovara sadržini predstavki koje su do sada bile direktno upućene kancelariji sa teritorije cele APV, što ukazuje da ne postoje specifični problemi samo za tu sredinu koje imaju građani. Drugim rečima, u usmenom kontaktu, građani pored pritužbi na rad organa uprave, ukazuju i na sporost rada sudova, u nekim opštinama neefikasnost tužilaštva, takođe neefikasnost fonda za penzijsko-invalidsko osiguranje i neefikasnost inspeksijskih službi. Ono što bi mogli izdvojiti da građani sve više govore o problemu zaštite životne sredine i nedovoljne aktivnosti lokalnih samouprava u toj oblasti.

Na kraju potrebno je naglasiti i pohvaliti spremnost za saradnju svih lokalnih samouprava, osim opštine Šid, u kojoj je dva puta bio zakazan termin, ali nismo dobili potvrdu da su obezbeđene prostorije za prijem stranaka.

6. RAD PODRUČNIH KANCELARIJA

6.1 Izveštaj o radu kancelarije u Subotici

Kancelarija Pokrajinskog ombudsmana u Subotici prima stranke svakog radnog dana osim petka od 10 do 14 časova. U Kancelariji je zaposlena jedna saradnica. Veliki broj stranaka dolazi u Kancelariju lično, ali često traže informacije ili savet i telefonom, dok se najmanje obraćaju pismenim predstavkama. I pored toga što u Subotici u okviru Opštinskog suda deluje i služba za pružanje besplatne pravne pomoći, velik broj neukih stranaka obraća se i Kancelariji Pokrajinskog ombudsmana u Subotici očekujući da ih Pokrajinski ombudsman zastupa pred sudom kao advokat, ili radi pružanja besplatnih stručnih saveta vezanih za pitanja koja ne spadaju u nadležnost institucije. U slučajevima kada se radi o predmetima koji ne spadaju u nadležnost Pokrajinskog ombudsmana stranke se upućuju nadležnim organima, a daje im se i pravni savet o mogućnostima koje im stoje na raspolaganju za zaštitu njihovih prava. Na osnovu dosadašnjeg iskustva u radu ove područne kancelarije može se konstatovati da građani/ke imaju poverenja u instituciju ombudsmana.

U Kancelariji u Subotici primljena je i registrovana 21 predstavka građana. Osim toga, u otprilike dvostruko većem broju slučajeva predstavke građana su bile uspešno rešene već nakon obavljenog telefonskog razgovora sa nadležnim organima, što je rezultat dobre saradnje Kancelarije i predsednika Opštinskog i Okružnog suda u Subotici, Centra za socijalni rad u Subotici, i drugih organa. U tim slučajevima usmene predstavke nisu ni bile zavedene kao posebni predmeti, jer je problem otklonjen i bez vođenja posebnog postupka. Najzad, potrebno je istaći da je smanjenju broja podnetih predstavki u ovoj područnoj kancelariji doprinelo i otvaranje kancelarije lokalnog građanskog branioca/ombudsmana Subotice sredinom 2006 godine. Naime, nadležnosti Pokrajinskog i lokalnih ombudsmana u AP Vojvodini se preklapaju u pogledu kontrole rada opštinskih organa uprave i javnih službi. Radi izbegavanja sukoba nadležnosti između Pokrajinskog i lokalnih ombudsmana na teritoriji AP Vojvodine, Pokrajinski ombudsman je još ranije, o čemu je bilo izvešteno u Godišnjim izveštajima Pokrajinskog ombudsmana za 2004. i 2005. godinu, sa lokalnim ombudsmanima u Vojvodini potpisao Protokol o saradnji kojem je nakon osnivanja pristupio i lokalni građanski branilac Subotice. Po tom Protokolu, lokalni ombudsmani imaju prioritet u postupanju kada se predstavke odnose na rad organa uprave i javnih službi koji deluju na teritoriji konkretne opštine, i u skladu sa tim se predstavke koje se odnose na rad tih organa po pravilu i ne zavode kod Pokrajinskog ombudsmana već se stranke upućuju da se obrate lokalnom ombudsmanu. Takvi predmeti se samo izuzetno, kada postoji ocena oba organa da zajedničko postupanje ili prepuštanje konkretnog predmeta Pokrajinskom ombudsmanu može da doprinese i boljoj zaštiti prava građana, zavode kao predmeti Pokrajinskog ombudsmana. Između dve kancelarije je uspostavljena dobra saradnja, koja se ogleda u razmeni informacija, uključivanju lokalnog ombudsmana Subotice u programe obuke koje vodi Pokrajinski ombudsman, i sl.

- U Kancelariji u Subotici 90% obraćanja bilo je na mađarskom jeziku.
- Stranke se osim na nestručnost često žale i na neljubaznost administrativnih službenika prema njima (npr. zaposleni u Penzijskom fondu).
- Kancelariji u Subotici se stranke često obraćaju sa predstavkama koje se odnose na zaštitu prava zaposlenih kod privatnih poslodavaca (npr. radnici nisu

prijavljeni, nisu potpisali ugovor o radu, neblagovremeno im se isplaćuju zarade, a u slučajevima prestanka radnog odnosa neblagovremeno im se vraćaju radne knjižice, i sl.). Iako Pokrajinski ombudsman nema ovlašćenja da postupa prema privatnim poslodavcima, na osnovu tih saznanja iz prakse ukazujemo da u oblasti radnih odnosa postoje česta kršenja ljudskih prava garantovanih Ustavom i zakonima Srbije. U ovakvim slučajevima stranke upućujemo na nadležne organe, a samo u slučajevima kada u konkretnom predmetu ima osnova za postupanje nekog organa uprave, po pravilu inspekcije rada, Pokrajinski ombudsman preporučuje tim organima preduzimanje mera iz njihove nadležnosti.

- Veći broj stranaka se Kancelariji obraća sa predstavkama koje se odnose na dugotrajnost sudskih postupaka (u pojedinim slučajevima i po 10-15 godina). U takvim slučajevima strankama je u suštini onemogućena ili bitno odložena zaštita prava

6.2 Izveštaj o radu Kancelarije Pokrajinskog ombudsmana u Pančevu

6.2.1 Predstavke građana

Kancelarija Pokrajinskog ombudsmana u Pančevu primila je tokom 2006.godine 52 pismene predstavke građana.

Kao i prethodne godine, jedan broj predavki nije zaveden zbog toga što su podnosioci predavki odustali nakon što su informisani da rešavanje njihovih predavki nije u nadležnosti Pokrajinskog ombudsmana.

Građani se, takođe, obraćaju telefonom za pravne savete, a približan broj zabeleženih telefonskih poziva je 250.

Kancelarija je nastavila rad na jednom broju predmeta registrovanih u 2005. godini.

Struktura pismenih predavki

Oblast	Broj
Rad JKP	9
Zaštita prava po osnovu rada	8
Rad Opštinske uprave (organa nadležnih za izdavanje odobrenja za izgradnju,građevinske i komunalne inspekcije)	8
Nerešeni stambeni problemi	5
Rad sudova	4
Zaštita prava iz penzijskog i socijalnog osiguranja	4
Rad skupštine opštine	3
Zahtevi za socijalnom pomoći (radi plaćanja struje i lekova)	3

Zaštita prava na zdravu životnu sredinu	2
Rad republičkih organa uprave	2
Nasilje u porodici (upućeni Centar za socijalni rad, odnosno Opštinskom timu mreže "Život bez nasilja")	2
Zahtevi za vraćanje nacionalizovane i konfiskovane imovine	1
Ostvarivanje prava invalida	1

6.2.2 Postupanje po predstavkama

U postupku po predstavkama u nadležnosti Pokrajinskog ombudsmana saradnja sa Opštinskom upravom je i dalje zadovoljavajuća, ali je postupak pred opštinskim organima nadležnim za izdavanje rešenja o odobrenju za izgradnju građevinskih objekata, kao i nadležnim inspekcijским organima dugotrajan i najčešće se završava legalizacijom divlje gradnje ili nepravilnosti postupka na šta, po pravilu, ukazuju podnosioci predstavki. Na taj način se, u suštini, legalizuje kršenje prava podnosilaca predstavki i intervencija Pokrajinskog ombudsmana ne daje željene rezultate. U ovim slučajevima Kancelarija u Pančevu prati tok postupka i pomaže podnosiocima predstavki pravnim savetima, uključujući i ukazivanje na mogućnost pokretanja postupka pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Takođe je nastavljeno i praćenje predmeta iz 2005. u kojima nisu okončani upravni postupci ili sporovi.

Jedna od karakteristika rada Kancelarije u Pančevu je i to da određen broj građana ne podnosi pismene predstavke kada bude upoznat sa nadležnošću Pokrajinskog ombudsmana, ali često dolazi po usmene pravne savete, nakon što su upućeni da svoja prava ostvare pred organima uprave ili u sudskom postupku. Takođe, postoje pismene predstavke u predmetima gde Pokrajinski ombudsman nije nadležan, te podnosioci predstavki, nakon dobijanja pravnog saveta odustaju od zahteva, odn. izjavljuju da im ne treba pismeno obaveštenje o nenadležnosti Ombudsmana.

U ovakvim slučajevima je podnosiocima predstavki pružena pravna pomoć, ali obim takvog rada i njegove efekte nije moguće utvrditi i iskazati.

Dosadašnja saradnja sa Fondom PIOZ Filijale u Pančevu i Direkcijom u Novom Sadu nije u potpunosti omogućila zaštitu prava građana koji su se obratili predstavkama našoj Kancelariji. U tom pogledu karakterističan je slučaj podnosioca predstavke koja se odnosila na ostvarivanje prava na stranu penziju za vreme koje je proveo na radu u Austriji. Na naš dopis dobili smo odgovor od PIOZ Filijala Pančevo da stranka ne ispunjava uslove za ostvarivanje ovog prava. Podnosilac predstavke je bio revoltiran i nije želeo naš pismeni odgovor o onome o čemu se već i sam informisao. Pokušavajući da mu pomognemo uputili smo ga na ombudsmana Austrije i pomagali u korespondenciji. Ombudsman Austrije je tražio dopunsku dokumentaciju i, nakon istrage, koju je izvršio, obavestio je podnosioca predstavke o uslovima pod kojima bi mogao da ostvari pravo na penziju za vreme dok je tamo radio, uz doplatu doprinosa za penzijsko osiguranje, kao i o tome na šta nema pravo. Interesantno je da mu je objašnjeno da će se njegova dva dopisa koja je prethodnih godina uputio nadležnim organima Austrije uzeti u obzir kao zahtevi za ostvarivanje njegovog prava. Ovaj postupak je još uvek u toku, a

mi smo dobili od PIOZ Filijala Pančevo identičan odgovor prethodnom, odn. da stranka neće moći da ostvari pravo na penziju.

Javna komunalna preduzeća u Pančevu se nisu izjasnila po jednom broju predstavljeni građana koje im je Kancelarija uputila, o čemu smo obavestili predsednika Skupštine opštine Pančevo

6.2.3 Druge aktivnosti

Kancelarija je učestvovala u radu Opštinskog tima inkorporiranog u mrežu "Život bez nasilja", a uzela je učešća i u tribini u okviru projekta NVO "In medias res" na temu "Službena upotreba jezika nacionalnih manjina".

Budući da se zagađivanje životne sredine u Pančevu nastavilo, odnosno povećalo tokom 2006. Kancelarija je, u više navrata, tražila izjašnjenje Uprave za zaštitu životne sredine u Beogradu o preduzetim merama povodom skoro svakodnevnog prekoračenja graničnih vrednosti aerozagađenja.

Pokrajinski ombudsman je, u saradnji sa opštinom Pančevo, organizovao i seminar na temu "Zaštita životne sredine i ljudska prava". Seminar je održan u Pančevu 26. i 27. oktobra 2006. Predviđeno je da uz Pokrajinskog ombudsmana učesnici seminara budu: član Opštinskog veća nadležan za poslove zaštite životne sredine, načelnik i zamenik načelnika Opštinske uprave, sekretar Sekretarijata za zaštitu životne sredine i drugi radnici ovog sekretarijata, predsednici odborničkih grupa, predstavnici navladinih organizacija, predstavnici lokalnih medija, predstavnici Opštinskog i Okružnog suda i Opštinskog i Okružnog javnog tužioca, kao i predstavnici HIP "Rafinerija", "Azotara" i "Petrohemija" Pančevo.

U okviru teme "Pravo na zdravu životnu sredinu - pravne mogućnosti zaštite" govorili su: prof. dr Vid Vukasović o zaštiti životne sredine i ljudskim pravima, prof. dr Dragoljub Todić o Arhuskoj konvenciji i predstavnik grčkog ombudsmana g. Konstantin Antonijades o iskustvima Ombudsmana Grčke u zaštiti prava građana na zdravu životnu sredinu.

Ovom prilikom je dogovorena buduća saradnja sa Ombudsmanom Grčke u oblasti zaštite prava na zdravu životnu sredinu.

Primena postupka medijacije u postupanju po predstavkama građana još uvek nije zastupljena u velikoj meri i često je posredna.

Broj predstavljeni je smanjen u odnosu na 2005. godinu, delimično kao rezultat boljeg poznavanja nadležnosti ombudsmana, a delimično zbog nemogućnosti naredbodavnog uticaja na rad organa uprave.

Nezavisno od toga, građani se često obraćaju lično ili telefonom za informacije ili pravne savete.

7. PREDMETI – STRUKTURA, STATISTIKA, ZAKLJUČCI

Odluka o Pokrajinskom ombudsmanu ("Sl. list AP Vojvodine" broj 23/2002, 5/2004,16/05) u članu 13. stav 1, alineja 5, predviđa da ombudsman prima i ispituje predstavke koje se odnose na povredu ljudskih prava. Postupak po predstavkama uređen je članovima 19. do 36. Odluke. Građani se Ombudsmanu obraćaju pismeno, lično dolaskom u kancelariju, putem telefona i interneta. Za svaku predstavku koja se primi u pismenoj formi, bilo popunjavanjem formulara, bilo neformalno napisanom predstavkom, ili pak popunjenim elektronskim formularom, otvara se predmet.

U periodu januar – decembar 2006. godine Pokrajinski ombudsman je otvorio 457 predmeta na osnovu podnetih predavki. Od toga 384 (84,03%) je podneto u kancelariji u Novom Sadu, 52 (11,38%) u kancelariji u Pančevu i 21 (4,59%) u kancelariji u Subotici.

U odnosu na prethodnu godinu, 2006. godine broj predmeta je smanjen za četvrtinu (457 predmeta 2006. naspram 623 predmeta u 2005. godini što je smanjenje za 26,65%). Najosetnije smanjenje je u područnim kancelarijama u Subotici i Pančevu, a iznosi oko 50% u svakoj od kancelarija (u Pančevu je 2005. godine bilo 110 slučajeva naspram sadašnjih 52, u Subotici 40 naspram ovogodišnjih 21), dok je u Novom Sadu broj predmeta manji za petinu (384 predmeta u 2006. naspram 473 predmeta u 2005. godini tj. smanjenje od 18,82%).

Postoji nekoliko razloga za ovakvo smanjenje broja predmeta. Prvi razlog vidimo u razvoju institucije i svesti građana o njoj. Institucija je 2004. godine praktično tek počela da radi, a u javnosti se više pojavljuje od 2005. godine. Tek od te godine mediji primećuju Ombudsmana kao novu instituciju i o tome više obaveštavaju građane. Tražeći način da institucionalno reše svoje probleme, veliki broj građana saznaje za ombudsmana i obraća se pritužbama ne obazirući se na vrstu, nadležnosti i mogućnosti za postupanje institucije. U drugoj godini postojanja (Pokrajinski ombudsman je zvanično osnovan 2003. ali je sa radom počeo 2004. godine) broj predavki je više nego udvostručen u odnosu na prvu godinu (2004. je bilo 265 predavki, naspram 623 u 2005. godini). U trećoj godini ne beleži se naglo povećanje broja predavki posle svakog istupanja u medijima kao što je to bio slučaj u 2005. godini, tako da se nameće logičan zaključak da je svest građana u vezi sa institucijom ombudsmana veća, a saznanje o nadležnostima jasnije, tako da predavke pristižu brzinom koju nameću problemi a ne medijska pokrivenost rada ombudsmana.

Drugi razlog je to što, kao i sa svim novim institucijama, vlada izvesno nerazumevanje, pa i preveliko očekivanje u vezi sa nadležnostima i mogućnostima delovanja. Obraćanje građana ombudsmanu često je vezano za pitanja za koja ne postoji nadležnost (pitanja u vezi sa radom sudova, republičkih organa, radnih odnosa itd.). Iako je ova praksa upućivanja pritužbi na rad organa i institucija nad kojima Ombudsman nema nadležnosti nastavljena i u 2006. godini, u razgovorima sa građanima dolazimo do zaključka da stranke koje nam se obraćaju imaju mnogo jasniju sliku o nadležnostima i mogućnostima delovanja ombudsmana, pa je smanjen broj predavki koje se odnose na organe nad kojima ombudsman nema nadležnosti. Na ovo ukazuje procenat predavki koje je Pokrajinski ombudsman odbacio zbog

nenadležnosti, a koji je u 2005. godini iznosio 41%, dok je 2006. godine taj procenat oko 30%.

Treba još napomenuti da je u Subotici u 2006. godini ustanovljen i počeo da radi Opštinski građanski branilac, te je i to uticalo na smanjenje broja predmeta u područnoj kancelariji Pokrajinskog ombudsmana u Subotici jer sada građani većinu predstavki koje se odnose na rad opštinskih organa u Subotici podnose lokalnom ombudsmanu.

Struktura organa na koje se građani žale

Tipovi organa na koje su se odnosile pritužbe je sledeća:

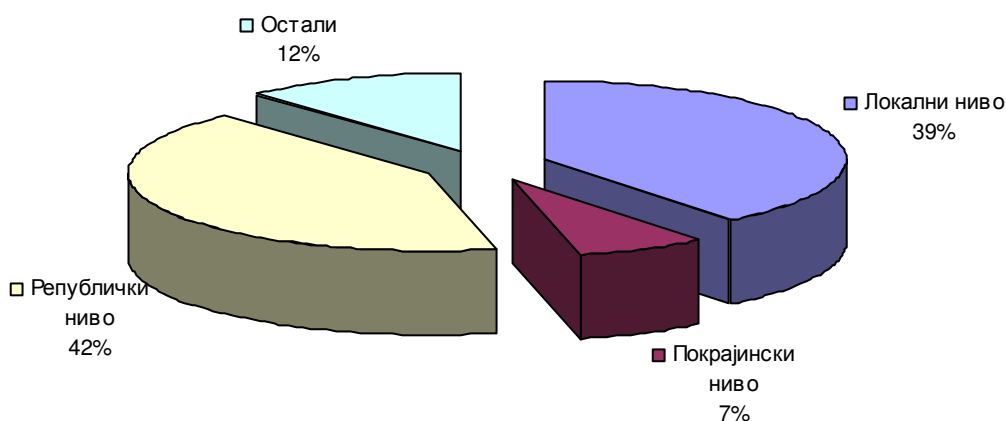
Tip organa \ Tip	Muškarci		Žene		Udruženja		Ukupno	
Lokalna samouprava	69	26.74%	27	17.31%	18	41.86%	114	24.95%
Pravosuđe	48	18.60%	23	14.74%	4	9.30%	75	16.41%
Razno	18	6.98%	23	14.74%	11	25.58%	52	11.38%
Javne službe i javna predućeca - lokalni nivo	22	8.53%	20	12.82%	4	9.30%	46	10.07%
Republička uprava	20	7.75%	17	10.90%	0	0.00%	37	8.10%
Centri za socijalni rad	11	4.26%	13	8.33%	2	4.65%	26	5.69%
Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje	10	3.88%	8	5.13%	0	0.00%	18	3.94%
Nedržavni subjekti	10	3.88%	6	3.85%	2	4.65%	18	3.94%
Javne službe i javna predućeca - republički nivo	9	3.49%	7	4.49%	1	2.33%	17	3.72%
Pokrajinska uprava	8	3.10%	5	3.21%	1	2.33%	14	3.06%
Zatvori	14	5.43%	0	0.00%	0	0.00%	14	3.06%
Javne službe i javna predućeca - pokrajinski nivo	5	1.94%	4	2.56%	0	0.00%	9	1.97%
Zavod za zdravstveno osiguranje	5	1.94%	1	0.64%	0	0.00%	6	1.31%
Organi drugih država	4	1.55%	1	0.64%	0	0.00%	5	1.09%
Nac. služba za zapošljavanje	3	1.16%	1	0.64%	0	0.00%	4	0.88%
Institucije zatvorenog tipa	2	0.78%	0	0.00%	0	0.00%	2	0.44%
Ukupno	258	100.00%	156	100.00%	43	100.00%	457	100.00%

Tabela 6.1. Struktura odgovornih organa u predstavkama primljenim 2006. godine

Ovakva podela organa uslovljena je načinom rada i ovlašćenjima Pokrajinskog ombudsmana. Takođe, Pokrajinski ombudsman je odlučio da posebno obrati pažnju na rad nekih organa. Ovo je proizašlo iz činjenice da Pokrajinski ombudsman u svom radu, a na osnovu Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu, obavlja monitoring, kontroliše rad zdravstvenih ustanova na teritoriji AP Vojvodine u kojima se obavlja obavezno psihijatrijsko lečenje, kao i da se Pokrajinskom ombudsmanu obraćaju lica lišena slobode putem kutija za predstavke koje su postavljene u zatvorima na teritoriji APV.

Ustanovljeno je da se veliki broj predstavki odnosi na rad pravosudnih organa, kao i fondova za penzijsko i invalidsko osiguranje, te su ove kategorije posebno izdvojene i prikazane.

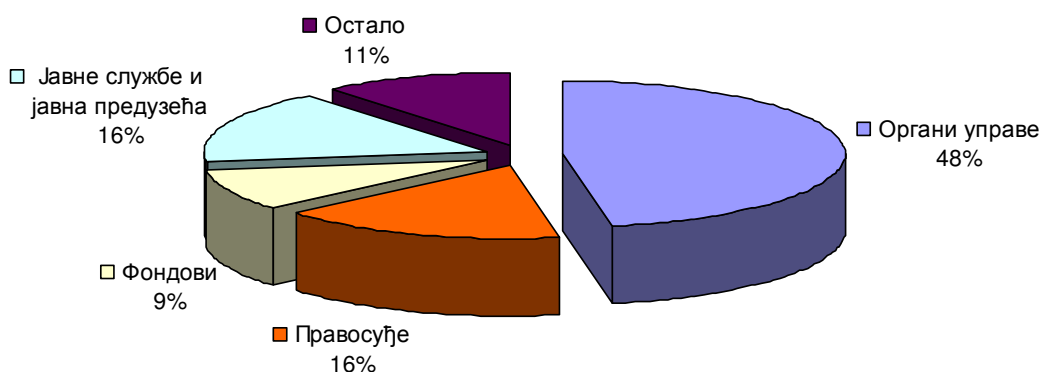
Ako posmatramo tipove odgovornih organa u žalbama građana vidimo da su oni na različitim nivoima vlasti. Tako na republičkom nivou imamo pravosuđe, republičku upravu, fond PIO, zatvore, javne službe i javna preduzeća na republičkom nivou, zdravstveno osiguranje, institucije zatvorenog tipa i nacionalnu službu za zapošljavanje. Na pokrajinskom nivou su pokrajinska uprava i javne službe i preduzeća čiji je osnivač Pokrajina. Na lokalnom nivou nalaze se lokalna samouprava, javne službe i javna preduzeća koje osniva opština, kao i centri za socijalni rad (iako formalno kontrolu njihovog rada obavlja pokrajinska uprava velik uticaj na njihov rad ima i opštinska vlast prvenstveno zbog toga što delom finansira njihov rad). Sledeći grafik prikazuje na koji nivo vlasti se odnose predstave⁹⁵:

Organe možemo podeliti još i na organe uprave (lokalna samouprava, pokrajinska uprava, republička uprava, zatvori, centri za socijalni rad i institucije zatvorenog tipa), pravosuđe, fondove (fond PIO, zavod za zdravstveno osiguranje i nacionalna služba za zapošljavanje), javne službe i javna preduzeća (na lokalnom, pokrajinskom i republičkom nivou). Sledeći grafik pokazuje broj predstavki u odnosu na pomenutu podelu⁹⁶:

⁹⁵ Nedržavni subjekti, organi drugih država i sl. spadaju u ostalo.

⁹⁶ Nedržavni subjekti, organi drugih država i sl. spadaju u ostalo.

7.1.1 Teritorijalna struktura

Sledeća tabela prikazuje opštine sa osvrtom na to koliko podnosilaca predstavki dolazi iz određenih opština kao i koliko predstavki se odnosi na rad organa koji su u nadležnosti opštinskih vlasti (to su organi koji spadaju u lokalni nivo vlasti u prethodnoj podeli).

P označava podnosiocе, **S** broj stanovnika (izvor: Republički zavod za statistiku, popis 2002. godine) a indeks se dobija formulom $P/S*10000$ i predstavlja broj podnosilaca predstavki na deset hiljada stanovnika. U drugoj tabeli sa **Pred.** je označen ukupan broj predstavki koji se odnose na organe lokalnog nivoa u toj opštini. Napomene (kolona **Nap.**) su sledeće:

* U ovim mestima postoji kancelarija Pokrajinskog ombudsmana pa je potrebno uzeti u obzir laku dostupnost institucije ombudsmana građanima

** U ovim opštinama su osnovani lokalni ombudsmeni, te treba imati u vidu da građani većinu svojih pritužbi na rad lokalnih organa iznose njima.

Opština	P	S	indeks	Nap.
Titel	7	17050	4.11	
Novi Sad	119	299294	3.98	*
Pančevo	49	127162	3.85	*
Sr. Mitrovica	32	85902	3.73	
Čoka	5	13832	3.61	
Kula	17	48353	3.52	
Sr. Karlovci	3	8839	3.39	
Ruma	17	60006	2.83	
Apatin	9	32813	2.74	
Vrbas	12	45852	2.62	
Žabalj	7	27513	2.54	
Odžaci	9	35582	2.53	
Beočin	4	16086	2.49	
Novi Kneževac	3	12975	2.31	
Kanjiža	6	27510	2.18	
Senta	5	25568	1.96	
Indija	9	46609	1.93	
Opovo	2	11016	1.82	
Temerin	5	28275	1.77	
Subotica	23	148401	1.55	*, **
Plandište	2	13377	1.50	
Mali Idoš	2	13494	1.48	
Bačka Palanka	9	60966	1.48	
Vršac	8	54369	1.47	
Žitište	3	20399	1.47	
Bečej	6	40987	1.46	
Kovačica	4	27890	1.43	
Kikinda	9	67002	1.34	
Alibunar	3	22954	1.31	
Srbobran	2	17855	1.12	
Novi Bečej	3	26924	1.11	
Kovin	4	36802	1.09	
Sombor	10	97263	1.03	**
Pećinci	2	21506	0.93	
Zrenjanin	11	132051	0.83	**
Irig	1	12329	0.81	
Nova Crnja	1	12705	0.79	
B. Petrovac	1	14681	0.68	
Bač	1	16268	0.61	
Stara Pazova	4	67576	0.59	
Ada	1	18994	0.53	
Bačka Topola	2	38245	0.52	
Šid	2	38973	0.51	
Bela Crkva	0	20367	0.00	
Sečanj	0	16377	0.00	

Tabela 6.2. Teritorijalna struktura podnosioca
(bilo je 23 podnosioca sa teritorije van AP Vojvodine)

Opština	Pred.	Nap.
Novi Sad	51	*
Pančevo	47	*
Subotica	16	*
Šid	14	
Indija	6	
Ruma	6	
Sombor	6	**
Bač	4	
B. Palanka	4	
Beočin	4	
Odžaci	4	
Ada	3	
Apatin	3	
Bečej	3	
Kula	3	
Novi Bečej	3	
Sr. Mitrovica	3	
Stara Pazova	3	
Vršac	3	
Alibunar	2	
Kikinda	2	
Kovačica	2	
Kovin	2	
Plandište	2	
Senta	2	
Vrbas	2	
Zrenjanin	2	**
Bačka Topola	1	**
B. Petrovac	1	
Bela Crkva	1	
Irig	1	
Kanjiža	1	
Novi Kneževac	1	
Srbobran	1	
Sr. Karlovci	1	
Mali Idoš	0	
Nova Crnja	0	
Opovo	0	
Pećinci	0	
Sečanj	0	
Temerin	0	
Titel	0	*
Čoka	0	
Žabalj	0	

Tabela 6.3. Broj predstavljeni koje se odnose na organe na lokalnom nivou po opštinama

Oblasti

7.1.2 Opšti poslovi

Oblast	Muškarci		Žene		Udruženja		Ukupno	
Administrativna pitanja	18	7.63%	12	9.76%	2	7.69%	32	8.31%
Imovinsko pravni odnosi	42	17.80%	12	9.76%	3	11.54%	57	14.81%
Komunalni poslovi	25	10.59%	17	13.82%	5	19.23%	47	12.21%
Penzijsko i invalidsko osiguranje	16	6.78%	10	8.13%	0	0.00%	26	6.75%
Po soptvenoj inicijativi	1	0.42%	1	0.81%	1	3.85%	3	0.78%
Radni odnosi	29	12.29%	22	17.89%	3	11.54%	54	14.03%
Razno	29	12.29%	22	17.89%	5	19.23%	56	14.55%
Socijalna zaštita	6	2.54%	7	5.69%	0	0.00%	13	3.38%
Statusna pitanja	14	5.93%	7	5.69%	1	3.85%	22	5.71%
Tretman u inst. zatvorenog tipa	14	5.93%	0	0.00%	0	0.00%	14	3.64%
Urbanizam i stambeni poslovi	29	12.29%	8	6.50%	3	11.54%	40	10.39%
Zaštita životne sredine	7	2.97%	3	2.44%	2	7.69%	12	3.12%
Zdravstvo	6	2.54%	2	1.63%	1	3.85%	9	2.34%
Ukupno	236	100.00%	123	100.00%	26	100.00%	385	100.00%

Tabela 6.4. Oblasti na koje su se odnosile predstavke tokom 2006. godine iz nadležnosti zamenika za opšte poslove

Navedena podela po oblastima proističe iz nadležnosti Pokrajinskog ombudsmana da štiti ljudska prava i slobode od povreda učinjenih od strane pokrajinske i opštinske uprave, te su oblasti iz nadležnosti ovih organa posebno izdvojene. Pored toga, veliki broj predstavki građana odnosi se na oblasti koje nisu u nadležnosti Pokrajinskog ombudsmana, ali su zbog brojnosti posebno izdvojene. Tu spadaju radni odnosi (sa izuzecima ako se radi o radnim odnosima u organima uprave ili javnim službama), imovinsko pravni odnosi koji ne proističu iz upravnih ovlašćenja kao i administrativna pitanja koja se odnose na rad organa nad kojima Pokrajinski ombudsman nema nikakve ingerencije.

7.1.3 Zaštita prava deteta

Oblast	Muškarci		Žene		Udruženja		Ukupno	
Administrativna pitanja	1	7.69%	5	25.00%	3	60.00%	9	23.68%
Direktori	1	7.69%	0	0.00%	0	0.00%	1	2.63%
Disciplinska odgovornost	1	7.69%	1	5.00%	0	0.00%	2	5.26%
Izdržavanje deteta	0	0.00%	4	20.00%	0	0.00%	4	10.53%
Nasilje - Vršnjačko	0	0.00%	1	5.00%	0	0.00%	1	2.63%
Nasilje - Institucionalno	0	0.00%	2	10.00%	1	20.00%	3	7.89%
Poveravanje deteta	2	15.38%	5	25.00%	1	20.00%	8	21.05%
Propusti u lečenju	1	7.69%	0	0.00%	0	0.00%	1	2.63%
Razno	2	15.38%	1	5.00%	0	0.00%	3	7.89%
Regulisanje viđanja	4	30.77%	0	0.00%	0	0.00%	4	10.53%
Stručni kadar	1	7.69%	0	0.00%	0	0.00%	1	2.63%
Usvojenje	0	0.00%	1	5.00%	0	0.00%	1	2.63%
Zlostavljanje	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
Ukupno	13	100.00%	20	100.00%	5	100.00%	38	100.00%

Tabela 6.5. Oblasti na koje su se odnosile predstavke tokom 2006. godine iz nadležnosti zamenika za zaštitu prava deteta

7.1.4 Zaštita prava nacionalnih manjina

Oblast	Muškarci		Žene		Udruženja		Ukupno	
Delotvorno učešće nac. manjina u javnom životu	4	50.00%	2	50.00%	4	30.77%	10	40.00%
Diskriminacija na nacionalnoj osnovi	3	37.50%	1	25.00%	3	23.08%	7	28.00%
Govor mržnje	1	12.50%	0	0.00%	1	7.69%	2	8.00%
Obrazovanje na jezicima nac. manjina	0	0.00%	1	25.00%	0	0.00%	1	4.00%
Po sopstvenoj inicijativi	0	0.00%	0	0.00%	4	30.77%	4	16.00%
Službena upotreba jezika	0	0.00%	0	0.00%	1	7.69%	1	4.00%
Ukupno:	8	100.00%	4	100.00%	13	100.00%	25	100.00%

Tabela 6.6. Oblasti na koje su se odnosile predstavke tokom 2006. godine iz nadležnosti zamenika za zaštitu prava nacionalnih manjina

7.1.5 Ravnopravnost polova

Oblast	Muškarci		Žene		Udruženje		Ukupno	
Nasilje u porodici	1	100.00%	4	50.00%	0	0.00%	5	55.56%
Razno	0	0.00%	4	50.00%	0	0.00%	4	44.44%
Ukupno	1	100.00%	8	100.00%	0	0.00%	9	100.00%

Tabela 6.7. Oblasti na koje su se odnosile predstavke tokom 2006. godine iz nadležnosti zamenika ravnopravnost polova

Okončanje predmeta

Kako Pokrajinski ombudsman nije nadležan za rad republičkih organa, pravosuđa, nedržavnih subjekata (privatnih lica, privatnih preduzeća, političkih partija, nevladinih organizacija itd.), odnose između privatnih lica, kao i predmeta koji se tiču radnih odnosa (sa izuzecima ako se radi o radnim odnosima u organima uprave ili javnim službama) i imovinsko pravnih odnosa, od ukupno 457 predmeta zbog nenadležnosti odbačeno je 138 (30,20%) predstavki. U skladu sa članom 25. Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu odbačeno je 2 (0,44%) predstavke zbog anonimnosti, odnosno, nedostavljanja ličnih podataka podnosioca, 5 (1,09%) predstavki jer su podnete protiv radnje ili akta starijih od jedne godine, 2 (0,44%) predstavki zbog nedopunjavanja podataka od strane podnosioca u propisanom roku, 2 (0,44%) predstavke jer su se odnosile na slučaj po kome već postoji predmet, ali nisu podneti novi dokazi i 11 (2,41%) predstavki o slučajevima gde nisu iscrpljena redovna pravna sredstva, a nije ispunjen uslov iz čl. 24. stav 2. Bilo je i 11 (2,41%) predstavki gde je donet zaključak da okolnosti i dokazi ne ukazuju na povredu ljudskih prava, kao i 2 (0,44) predstavki gde je predstavku podnelo lice koje nije ovlašćeno za to, tj. podnete su u ime nekog drugog lica bez punomoći. Ove predstavke je Ombudsman takođe odbacio. Ukupno je odbačeno 173 (37,85%) predstavki.

Od 284 (62,15%) preostalih predstavki 136 (29,76%) predstavki je još uvek u radu, a 148 (32,38%) predstavke su rešene. Predstavke su rešene na sledeći način:

- 4 (0,88%) slučaja rešeno je tako što je podnosilac povukao predstavku
- 15 (3,28%) predstavki je ustupljeno na rešavanje organima sa kojima ombudsman ima utvrđen način saradnje potpisanim protokolima (Narodna kancelarije predsednika republike, lokalni ombudsmeni)
- 52 (11,38%) slučaja rešeno je tako što je pokrajinski ombudsman istragom utvrdio da nije došlo do povrede ljudskih prava ili nepravilnog rada organa uprave.
- 8 (1,75%) slučajeva okončano je upućivanjem preporuke, mišljenja ili predloga nadležnom organu kako bi preduzeli mere na otklanjanju povrede ljudskih prava ili nepravilnosti u radu
 - a. u 4 (0,88%) slučaja nadležni organ je postupio po preporuci, mišljenju ili predlogu
 - b. u 4 (0,88%) slučaja nadležni organ nije postupio ili nije odgovorio na preporuku mišljenje ili predlog
- 62 (13,57%) slučaja su okončana na drugi način. U ovim predmetima, Pokrajinski ombudsman istragom nije ustanovio povredu ljudskih prava, ali je nakon aktivnosti Pokrajinskog ombudsmana stranka uspela da ostvari svoj zahtev.
- 4 (0,88) slučaja su rešena tako što je otklonjena povreda u toku istrage.

U 3 (0,65%) slučaja nakon sprovedene istrage, Pokrajinski ombudsman je utvrdio da je došlo do povrede ljudskih prava ili nepravilnosti u radu organa uprave, ali nije uputio preporuku, mišljenje ili predlog već je smatrao da se uočena nepravilnost može efikasnije rešiti na drugi način.

Broj i struktura predstavki podnetih od strane lica lišenih slobode dati su u poglavlju Posebni izveštaji.

Telefonski pozivi i posete

U toku 2005. godine Pokrajinskom ombudsmanu obratilo se oko 1900 stranaka (oko 1200 - 63,16% kancelariji u Novom Sadu, oko 450 - 23,68% u Pančevu i oko 250 - 13,16% u kancelariji u Subotici) telefonskim putem ili lično koje nisu podnele predstavke. One su, posle razgovora sa zamenicima/ama (u 90% slučajeva zamenici/ce lično i telefonski razgovaraju sa strankama) Pokrajinskog ombudsmana u vezi sa njihovim slučajem, dobile savet ili su upućene na organ koji je nadležan za rešavanje problema sa kojima se suočavaju. Međutim, ako stranka i pored objašnjenja o nenadležnosti Pokrajinskog ombudsmana insistira na pokretanju postupka, ta predstavka se zavodi kao predmet. Takođe, svaka predstavka koja se podnese u pisanoj formi (poštom, popunjavanjem formulara ili elektronskom poštom) se zavodi kao predmet.

U odnosu na 2005. godinu kada je bilo oko 2300 obraćanja građana došlo je do smanjenja broja obraćanja za oko 18%. Ovo smanjenje se može obrjasniti istim razlozima zbog kojih je smanjen broj predmeta.

8. PRIMERI PREDMETA

8.1.1 Nasilje u porodici

8.1.1.1 Primer

S.K. je uputila predstavku u kojoj navodi probleme između nje i bivšeg supruga, koji se ogledaju u nerazrešenim imovinskim odnosima nakon razvoda braka, izdržavanja dece i nasilja u porodici, koje je nastavljeno i nakon razvoda braka. Stranka se žalila i na neodgovarajuću pomoć predstavnika MUP-a, a takođe i na to što je njen bivši suprug zbog nasilja u porodici bio kažnjen samo novčano. Pošto se stranka žalila na nedostatak novca za plaćanje advokatskih i sudskih troškova, a predstavka je bila prilično nejasna u pogledu radnji koje je preduzimala, skrenuta joj je pažnja na potrebu jasnog razgraničenja imovinsko-pravnih odnosa, i postupka poveravanja dece i određivanja visine iznosa za njihovo izdržavanje, odnosno mogućnosti podnošenja krivične tužbe za nedavanje izdržavanja deci. Stranci je preporučeno da zatraži pomoć u opštinskom timu «Život bez nasilja» radi savetodavnog i stručnog rada u vezi sa razvodom, brigom o deci i nasiljem u porodici.

8.1.1.2 Primer

U predstavi D.E. izneti su problemi u vezi sa nasiljem u porodici, odnosno žalba na zaposlene u Centru za socijalni rad koji njoj i deci ne pomažu dovoljno u prevazilaženju teškoća u odnosima sa bivšim suprugom sa kojim i nakon razvoda deli zajedničku kuću, a on njoj i deci uskraćuje pristup instalacijama za gas i vodu i uznemirava ih na različite načine. Od Centra za socijalni rad zatražena je informacija o slučaju, posle čega je Pokrajinski ombudsman obavešten da su razgovori sa strankom obavljani u više navrata, a centar se obraćao i policiji radi konsultacija. Centar je dostavio kopiju sudskog rešenja kojim su izrečene mere zaštite kojim se zabranjuje približavanje članu porodice na određenoj udaljenosti i svako dalje uznemiravanje. Kako je Centar izrazio spremnost za nastavak psiho-socijalne podrške, stranci je savetovano da je prihvati, a ukoliko bivši suprug ne poštuje sudske odluke, da od suda zahteva izvršenje rešenja.

8.1.1.3 Primer

Pokrajinski ombudsman je razmatrao pritužbu D.A. na nasilje u porodici i poveravanje malodobnog deteta iz vanbračne zajednice gde se pojavljuju dva Centra za socijalni rad – iz AP Vojvodine i sa juga Srbije.

Centar za socijalni rad iz vojvođanske opštine izvestio je kancelariju Pokrajinskog ombudsmana o razgovorima sa strankom i njenim roditeljima. Stranci je dat savet da podnese krivičnu prijavu protiv vanbračnog partnera, kao i da promeni prebivalište radi preduzimanja odgovarajućih socijalno - pravnih postupaka. Dva centra su razmenila informacije, a vojvođanski je D.A. sačinio tužbu koja je prosleđena sudu na čiji zahtev je utvrđena roditeljska podobnost, dok je MUP za potrebe krivičnog postupka preuzeo dokazni materijal. Međutim, postupak za poveravanje deteta je obustavljen, jer D.A. nije izašla na ročište, kako se navodi, zbog neukosti. Centar za socijalni rad sa teritorije AP Vojvodine predočio je stranci da ima mogućnost ulaganja žalbe ili obnove postupka za poveravanje malodobnog deteta, ali je, kako je navedeno u odgovoru Pokrajinskom ombudsmanu, stekao utisak da će stranka odustati od traženja da joj se poveri dete. Razlog za ovakav, verovatni ishod, leži i u poimanju porodičnih

odnosa, što se donekle može naslutiti iz dopisa Centra za socijalni rad sa juga Srbije koji je procenio da porodica bivšeg partnera D.A. ima dobre materijalne uslove, te da razmirica i nasilja među partnerima nije bilo, a da je razlog za razdvajanje preljuba D.A. Prema navodima iz dopisa, roditelji D.A. su nakon poziva njenog bivšeg partnera došli po nju, a ona je izrazila saglasnost da njihova malodobna kći ostane na čuvanje, negu i vaspitanje kod oca. Ovaj centar tvrdi da majka više nikada nije pitala za dete niti je otišla da ga vidi.

U ovom slučaju Pokrajinski ombudsman se obratio i Opštinskom javnom tužilaštvu u mestu na jugu Srbije sa molbom da Kancelariji pošalje informaciju o tome da li je upoznat sa slučajem i šta je preduzeo u pogledu pokretanja postupka za nasilje u porodici, što ovo tužilaštvo nije učinilo, te Pokrajinski ombudsman nema saznanja o tome kako se u ovoj opštini postupalo po prijavi o nasilju u porodici.

8.1.1.4 Primer

Pokrajinskom ombudsmanu se predstavkom obratio G.D. navodeći da trpi nasilje u porodici od strane supruge i dece na koje Centar za socijalni rad nije na odgovarajući način reagovao. Pokrajinski ombudsman je, nakon obraćanja ovom centru, dobio detaljnu informaciju o tome da je G.D. nasilnik i da je porodica opterećena nasiljem, te da je centar radio sa ovom porodicom, nakon čega se došlo do zaključka da je zajednički život nemoguć i ugrožava bezbednost svih članova porodice. Pošto je G.D. odbio da izađe iz kuće jer je prema njegovoj tvrdnji ona isključivo njegovo vlasništvo, supruga i deca su odlučila da se isele, supruga da podnese tužbu za razvod braka i podelu bračne imovine. Nakon našeg dopisa Centar je saznao da se ova porodica razdvojila i da će supruga podneti tužbe sudu. Pokrajinski ombudsman je stekao uverenje da G.D. nisu bila povređena prava od strane Centra za socijalni rad.

8.1.2 Ravnopravnost polova

8.1.2.1 Primer

U predstavkama S.N. i T.T. ukazano je na problem koji je nastao nakon što je u preduzeću, u kojem su bile zaposlene pokrenut stečajni postupak, a stečajni upravnik doneo rešenje o otkazu ugovora o radu, kada je prestala i primena rešenja opštinske uprave o isplati naknade za vreme porodiljskog odsustva, odnosno, pravo na naknadu za vreme odsustva radi nege deteta po osnovu Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom. U vreme podnošenja predstavke, obe su koristile roditeljsko odsustvo i smatrale da su im ukidanjem rešenja o naknadi povređena prava. Tokom istrage ovog problema, Pokrajinski sekretarijat za demografiju, porodicu i društvenu brigu o deci objasnio je da pravo na porodiljsko i odsustvo radi nege deteta, kao i pravo na naknadu zarade za vreme tih odsustava, pravo iz radnog odnosa i da prestankom radnog odnosa prestaju i navedena prava. Nakon otkaza o ugovora o radu, a u skladu sa odredbama važećih propisa u oblasti dečije zaštite, nadležni opštinski organ doneo je rešenje o prestanku prava na naknadu zarade za vreme odsustva sa rada radi nege deteta. Shodno odredbama člana 187 Zakona o radu, za vreme trudnoće, porodiljskog i odsustva radi nege deteta, poslodavac ne može da otkáže ugovor o radu. Porodilji jedino može da prestane radni odnos koji je zasnovan na određeno vreme i to istekom roka na koji je zasnovan, a kako su obe stranke radni odnos zasnovale na određeno vreme, poslodavac je otkazao ugovor o radu čime su prestala i prava iz radnog odnosa. Opštinska uprava nije mogla da donese drugačije rešenje, jer je pravo na naknadu zarade za vreme porodiljskog i odsustva radi nege deteta pravo od opšteg interesa i o njihovom obezbeđenju se stara

Republika, a preinačenjem rešenja bio bi prekršen zakon i stvorena nezakonita obaveza za budžet.

8.1.2.2 *Primer*

Pokrajinskom ombudsmanu predstavkom se obratila Č.S. u kojoj ukazuje na problem u vezi sa zapošljavanjem njene ćerke Č.M., koja je završila Višu školu za unutrašnje poslove i tri godine čeka odgovor povodom prijave za upražnjeno radno mesto u Organu unutrašnjih poslova. Pokrajinski ombudsman se pozvao na član 17 Odluke o pokrajinskom ombudsmanu («Službeni list APV» 23/02, 05/04, 16/05) prema kojem zamenik/ca ombudsmana za ravnopravnost polova prati primenu međunarodnih standarda o ravnopravnosti polova, a takođe nadgleda praksu i prati ostvarivanje principa ravnopravnosti polova te se obratio Ministarstvu unutrašnjih poslova – Policijskoj upravi. Ukazano je na princip ravnopravnosti polova i antidiskriminacije prilikom zapošljavanja, sa predlogom da razmotre prijavu Č. M., uvažavajući njene kvalifikacije za rad u organima unutrašnjih poslova. Nakon toga načelnik Policijske uprave pismeno je obavestio Pokrajinski ombudsman da je postupak prijema M.Č. u toku, jer je dobijena saglasnost Direktora policije za prijem u radni odnos u Ministarstvo unutrašnjih poslova, a M.Č. je u obavezi da dopuni svoj predmet novom dokumentacijom o čemu je, prema navodima u dopisu, obavestena.

8.1.2.3 *Primer*

Š.M. i grupa M.M. i drugi, obratili su se zajedničkom predstavkom zbog objavljivanja novinskog članka u lokalnom listu u kojem su izneti podaci o visini njihovih zarada, njihova imena, prezimena, ime jednog od roditelja, stručna sprema, radno mesto, a kako su naveli, bez prethodno pribavljene pismene saglasnosti o objavljivanju ovih podataka koje je listu dostavio predsednik opštine. Grupa, svi zaposleni u opštinskoj upravi, smatrala je da im je takvim postupkom povređeno prvo na zaštitu ličnih podataka.

Pošto Zakon o zaštiti podataka o ličnosti nije dovoljno jasan, a nakon konsultacija sa Poverenikom za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, Pokrajinski ombudsman bio je mišljenja da se informacija o visini isplaćenih zarada zaposlenih u organima državne uprave i svih budžetskih korisnika, smatra informacijom od javnog značaja i da stranke imaju mogućnost pokretanja postupka pred nadležnim sudom radi naknade nematerijalne štete, koja je eventualno nastala objavljivanjem podataka o ličnosti.

Naime, u Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti (Službeni list SRJ br. 24/98 i 26/98) nije određeno šta su podaci o ličnosti, koji su podaci i informacije o ličnosti poverljivi (kao na pr. ime, prezime, ime oca, stručna sprema, visina zarade, informacije o nekretninama koje pojedinac/ka poseduje i sl.), Član 6. ovog Zakona određuje na koji način rukovodilac zbirkom ličnih podataka može ustupiti zbirku ili deo zbirke zakonom ovlašćenim korisnicima. U članu 15 predviđeno je da građanin kome je povređeno pravo utvrđeno ovim zakonom ili je pričinjena šteta zbog toga što su korišćeni podaci prikupljeni na način ili za namene koje nisu u skladu sa odredbama tog Zakona, može pred Sudom zahtevati ostvarenje prava, odnosno štete.

Strankama je predočeno da u Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (Službeni glasnik RS br. 120/2004) stoji da su informacije od javnog značaja sve one informacije kojima raspolaže organ javne vlasti, informacije koje su nastale u radu ili u vezi sa radom organa javne vlasti, sadržane u određenom dokumentu, a odnose se na sve ono o čemu javnost ima opravdan interes da zna.

Takođe, zaposleni koji su u radnom odnosu u organu koji se finansira iz budžeta i svi budžetski korisnici u skladu sa čl. 39 ovog Zakona imaju obavezu da sve podatke dostave u informatoru.

Zakon o javnom informisanju (Službeni glasnik RS, br. 43/2003, 61/2005) u čl. 43 određuje šta su informacije iz privatnog života, odnosno, lični zapis, a u čl. 45 da se takve informacije mogu objaviti bez pristanka lica na koje se odnosi ako se informacija, odnosno, zapis odnosi na ličnost, pojavu ili događaj od interesa za javnost, naročito ako se odnosi na nosioca državne ili političke funkcije, a objavljivanje je važno s obzirom na činjenicu da lice obavlja tu funkciju.

8.1.2.4 Prikaz predmeta R. M. c/a Zavod za zaštitu spomenika kulture

Pokrajinskom ombudsmanu se predstavkom obratio R.M. u kojoj je naveo da je vlasnik kuće koja je proglašena za kulturno dobro, ali da se kuća nalazi u izuzetno lošem stanju i da se zbog toga obraćao Zavodu za zaštitu spomenika kulture i lokalnoj samoupravi sa zahtevom da se pokrene postupak za brisanje svojstva spomenika kulture sa nepokretnosti. Naime, iz činjeničnog stanja koje je izložio u dopisu i zahtevu proizilazi da je kuća neuslovna za život - čak opasna po život, kao i da nema mogućnosti da održava kuću. Takođe smatra da osim trščanog krova kuća nema ništa više autentično⁹⁷. Pošto je tvrdio da Zavod na njegov zahtev nije odgovorio, Pokrajinski ombudsman se obratio Zavodu i tražio da se izjasne iz kog razloga nije podnosiocu odgovoreno na zahtev.

U svom odgovoru Zavod je naveo da je do sada na sve zahteve podnosioca predstavke odgovarao u zakonskom roku i da ne postoje razlozi da se briše svojstvo spomenika kulture sa kuće podnosioca predstavke. Takođe je u odgovoru navedeno da zbog problema koji vlasnici kuća imaju Zavod nastoji da im pomogne u održavanju kuća i da se pregovara sa lokalnom samoupravom da se kuće otkupe, a vlasnici obeštete.

Podnosilac predstavke obavešten je o odgovoru Zavoda, a lokalnoj samoupravi upućena je preporuka o tome da se uvažavajući opšti interes, ali i interes vlasnika kuća, pronade rešenje kako bi materijalna dobra bila sačuvana, a vlasnici kuća obeštećeni, odnosno da se ozbiljno razmotri mogućnost da vlasnik bude obeštećen na odgovarajući način. U preporuci je naglašeno da Pokrajinski ombudsman smatra da je od izuzetnog značaja čuvanje istorijskih i spomenika kulture i da bi zbog toga lokalna samouprava trebalo da pronade način da navedena dobra sačuva, a vlasnike takvih kuća pravično obešteti. Naglašena je potreba razmatranja preporuke, uz uvažavanje opštih i pojedinačnih interesa vlasnika zaštićenih nepokretnosti, koji se suočavaju sa problemom održavanja, odnosno ulaganja novca u održavanje nepokretnosti koja su kulturna dobra, što ih stavlja u neravnopravan položaj u odnosu na ostale građane kada je reč o održavanju stambenih objekata.

8.1.3 Pregled odredaba Zakona o kulturnim dobrima koje se odnose na nepokretna kulturna dobra sa komentarom

Na osnovu predstavke upućene od strane vlasnika nepokretnog kulturnog dobra, pokrajinski ombudsman došao je do saznanja o teškoćama koji imaju sopstvenici nepokretnosti koja su označena kao kulturna dobra. Podstaknutim navednim primerom

⁹⁷ pored kuće podnosioca predstavke još 4 kuće u ulici u kojoj živi podnosilac predstavke su proglašene za kulturno dobro jer pripadaju tipu narodne vojvođanske kuće sagrađene početkom XIX veka od nabijene zemlje sa krovnim pokrivačem od trske

sačinjen je pregled odredaba Zakona o kulturnim dobrima, a pre svega analizirane su odredbe Zakona koje se odnose na ovu vrstu kulturnih dobara.

Zakon o kulturnim dobrima (u daljem tekstu Zakon) objavljen je u «Službenom glasniku» Republike Srbije br.71/94 i njime je regulisano, između ostalog, šta su kulturna dobra, način na koji se vrši zaštita i korišćenje kulturnih dobara, koja su prava i odgovornosti sopstvenika kulturnog dobra.

Prema čl. 2 Zakona kulturna dobra su stvari i tvorevine materijalne i duhovne kulture od opšteg interesa koje uživaju posebnu zaštitu utvrđenu navedenim zakonom. Kulturna dobra, u zavisnosti od svog značaja, razvrstavaju se u kategorije: kulturna dobra, kulturna dobra od velikog značaja i kulturna dobra od izuzetnog značaja.

Vlada Republike Srbije utvrđuje nepokretna kulturna dobra i akt se objavljuje u Službenom glasniku⁹⁸. Kulturna dobra se upisuju u registar kulturnih dobara prema vrstama, a registri su javni⁹⁹.

Značajna odredba sa aspekta ograničenja prava sopstvenika kulturnog dobra je da se kulturno dobro i dobro koje uživa prethodnu zaštitu ne sme oštetiti, uništiti, niti se bez saglasnosti može menjati njegov izgled, svojstvo ili namena¹⁰⁰.

Članom 9. Zakona je određeno da se sredstva za ostvarivanje zaštite i korišćenja kulturnih dobara obezbeđuju u budžetu, u skladu sa Zakonom¹⁰¹, a da bi se obezbedila zaštita i korišćenje kulturnih dobara osnivaju se ustanove¹⁰².

Prava, obaveza i odgovornosti sopstvenika i pravnih lica koja koriste i upravljaju kulturnim dobrima, odnosno dobrima koja uživaju prethodnu zaštitu u Zakonu su izdvojena u posebnu III glavu.

Sopstvenik, odnosno pravno lice koje koristi i upravlja kulturnim dobrom ima pravo:

1. da koristi kulturno dobro na način koji je u skladu s odredbama Zakona i merama utvrđenim na osnovu njega;
2. na pravičnu naknadu u slučaju zabrane korišćenja ili ograničenja korišćenja kulturnog dobra i
3. na naknadu štete koju trpi usled mere kojom je obezbeđena dostupnost kulturnog dobra javnosti¹⁰³.

Sopstvenik ima pravo na naknadu štete koju trpi za vreme izvođenja mera tehničke zaštite na kulturnom dobru¹⁰⁴.

Obaveze i odgovorosti koje su nametnute sopstveniku sadržane su u članovima od 31. do 46. Zakona.

⁹⁸ Zakon o kulturnim dobrima čl. 47

⁹⁹ Zakon o kulturnim dobrima čl. 6

¹⁰⁰ Zakon o kulturnim dobrima čl.7

¹⁰¹ Međutim, iako je propisano da se sredstva obezbeđuju u budžetu Zakonom nije propisano na koji način, a pre svega u kom iznosu država pomaže sopstveniku kulturnog dobra.

¹⁰² Zakon o kulturnim dobrima čl. 10; prema čl. 74 postoje različite vrste ustanova, a zavod za zaštitu spomenika kulture vrši delatnost zaštite spomenika kulture, prostornih kulturno-istorijskih celina, arheoloških nalazišta i znamenitih mesta

¹⁰³ Visina štete utvrđuje se sporazumno, shodno pravilima imovinskog prava, a u slučaju spora, visinu štete utvrđuje nadležni sud u vanparničnom postupku.

¹⁰⁴ Zakon o kulturnim dobrima čl. 30

Naime, prema čl. 31 Zakona sopstvenik je dužan da:

4. čuva i održava kulturno dobro i sporovodi utvrđene mere zaštite,
5. neodložno obaveštava ustanovu zaštite o svim pravnim i fizičkim promenama nastalim u vezi sa kulturnim dobrom,
6. dozvoli naučna i stručna istraživanja, tehnička i druga snimanja, kao i izvođenje mera tehničke zaštite na kulturnom dobru u skladu s odredbama ovog zakona
7. obezbedi dostupnost kulturnog dobra javnosti.

Sopstvenik je dužan da snosi troškove čuvanja i održavanja kulturnog dobra i sprovođenja mera zaštite, do visine prihoda ostvarenih od kulturnog dobra.

Takođe, veoma značajna odredba i sa aspekta materijalnih izdataka i sa aspekta otežavajućih uslova za održavanje je da sopstvenik ne sme da raskopava, ruši, prepravlja, preziduje, prerađuje ili vrši bilo kakve radove koji mogu narušiti svojstva kulturnog dobra bez utvrđenih uslova i saglasnosti nadležnih organa¹⁰⁵.

Delom odredbe kojom je propisano da je sopstvenik dužan da čuva i održava kulturno dobro i sporovodi utvrđene mere zaštite ustanovljena je jedna od "najtežih" obaveza jer je čuvanje i održavanje i sprovođenja mera zaštite mnogo skuplje u odnosu na održavanje nekretnina koje nisu podvedena pod kulturna dobra s obzirom da se radi o starim kućama, sagrađenim od naboja i sa trščanim krovovima. Nadalje, postavlja se pitanje ukoliko sopstvenik ne ostvaruje prihode od kulturnog dobra da li i dalje postoji ta obaveza, posebno kada se ima u vidu da nepokretna kulturna dobra sopstvenici koriste za stanovanje i da ne ostvaruju nikakve prihode.

Mere zaštite utvrđuju se aktom o utvrđivanju kulturnog dobra i obuhvataju:

1. bliže uslove čuvanja, održavanja i korišćenja kulturnog dobra;
2. tehničko-zaštitne mere radi obezbeđivanja kulturnog dobra od oštećenja, uništenja i krađe;
3. način obezbeđivanja korišćenja i dostupnosti kulturnog dobra javnosti;
4. ograničenja i zabrane u pogledu raspolaganja kulturnim dobrom i njegove upotrebe, u skladu sa zakonom;
5. ograničenja, odnosno zabrane izvođenja određenih građevinskih radova, promene oblika terena i korišćenja zemljišta u okviru zaštićene okoline kulturnog dobra, kao i promene namena pojedinih kulturnih dobara, i uklanjanje građevinskog ili drugog objekta čije postojanje ugrožava zaštitu ili korišćenje kulturnog dobra¹⁰⁶.

Mere zaštite vezane za čuvanje, održavanje i korišćenje kulturnog dobra utvrđuje Republikčki zavod za zaštitu spomenika kulture u postupku utvrđivanja nepokretnih kulturnih dobara¹⁰⁷.

Nadležni zavod za zaštitu spomenika kulture utvrđuje uslove za preduzimanje mera tehničke zaštite i drugih radova na nepokretnim kulturnim dobrima, i daje saglasnost na projekte i dokumentaciju za izvođenje radova¹⁰⁸. Pored toga potrebno je

¹⁰⁵ Zakon o kulturnim dobrima čl. 32 st.1 tačka 2

¹⁰⁶ Zakon o kulturnim dobrima čl. 54

¹⁰⁷ Zakon o kulturnim dobrima čl. 48

¹⁰⁸ Zakon o kulturnim dobrima čl. 100 st. 1 i čl. 101 st. 1

na projekte i dokumentaciju za izvođenje radova pribaviti i saglasnosti propisane zakonom¹⁰⁹. I ovde se sopstvneici stavljaju u nepovoljniji položaj u odnosu na vlasnike nepokretnosti koje nisu označena kao kulturna dobra jer je potrebno da ishoduju više dozvola. Radove na nepokretnim dobrima mogu da izvode ustanove zaštite i druge ustanove i preduzeća i druga pravna lica i preduzetnici, koji imaju stručan kadar i opremu koji su propisani zakonom¹¹⁰.

U slučaju da se radovi izvode bez utvrđenih uslova ili se ne izvode u skladu sa projektom i dokumentacijom na koju je data saglasnost zavod ima pravo: u prvom slučaju da zabrani dalje izvođenje radova i podnese zahtev nadležnom organu za prekršaje, odnosno vrati u prvobitno stanje o trošku investitora, a u drugom slučaju da obustavi privremeno radove i utvrdi rok za ispunjenje radova¹¹¹.

Kad sopstvenik ne izvršava mere zaštite, ili ih ne izvršava s pažnjom dobrog domaćina, odnosno kad privremeno ili trajno napusti kulturno dobro tako da postoji opasnost da ono bude oštećeno ili uništeno, ministarstvo nadležno za poslove kulture može odrediti da se kulturno dobro preda fizičkom ili pravnom licu kao staraocu za sprovođenje mera zaštite kulturnog dobra, uz njegovu saglasnost¹¹².

U slučaju prodaje sopstvenik je dužan nadoknaditi iznos za koji se povećala vrednost kulturnog dobra za čije se održavanje, popravku i druge mere tehničke zaštite uložena sredstva iz budžeta¹¹³.

8.1.3.1 Zaključak

Postoji više nelogičnosti i pravnih praznina u Zakonu koje su na štetu sopstvenika nepokretnosti koje su utvrđena kao kulturna dobra i koje se moraju izmeniti, i to ne samo zbog zaštite prava sopstvenika, već i zbog opšteg interesa. Najvažnije su da nije rešeno da li vlasnik ima obavezu da održava kući, iako ne ostvaruje prihode, nadalje u kojoj meri/visini troškovi održavanja padaju na teret države.

8.1.3.2 Primer

Dana 24.11.2006. kancelariji pokrajinskog ombudsmana obratila se H.S. iz Sombora obaveštavajući nas da je njen brat, a koji je po izrečenoj meri bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja smešten u neuropsihijatrijskoj bolnici «dr Slavoljub Bakalović» u Vršcu bio izložen fizičkom nasilju od strane četiri medicinska tehničara, kao i da četiri dana nije dobio hranu.

Odmah nakon prijema predstavke upućen je dopis zdravstvenoj inspekciji, kao i neuropsihijatrijskoj bolnici «dr Slavoljub Bakalović» i zatraženo je njihovo izjašnjenje, odnosno da u okviru svojih ovlašćenja utvrde tačnost navoda iz predstavke H.S. Takođe, upućeni su da preduzmu odgovarajuće mere u skladu sa zakonom, ukoliko utvrde postojanje elemenata zlostavljanja i propusta u radu. O ovom događaju obavešten je i opštinski javni tužilac, kao i policija, dakle svi državni organi koji u okviru svojih zakonom utvrđenih nadležnosti imaju mogućnost za delovanje.

Neuropsihijatrijska bolnica, odnosno direktorka iste, je u kratkom roku dostavila izveštaj o zdravstvenom stanju pacijenta, kao i izveštaj - lekarsko uverenje za pacijenta

¹⁰⁹ Zakon o kulturnim dobrima čl. 101 st.3, ovde se podrazumevaju dozvole koje se pribavljaju po Zakonu o planiranju i izgradnji

¹¹⁰ Zakon o kulturnim dobrima čl. 102.

¹¹¹ Zakon o kulturnim dobrima čl. 103

¹¹² Zakon o kulturnim dobrima čl.33 stav 1

¹¹³ Zakon o kulturnim dobrima čl. 34

sačinjen od strane lekara specijaliste medicine rada koji nije zaposlen u bolnici. U lecarskom nalazu konstatovano je da nije izvršeno fizičko nasilje, te da u predelu oka i tela nisu vidljivi tragovi nasilja i da ne postoje krvni podlivi. Uvidom u dokumentaciju sa odeljenja na kojem je hospitalizovan pacijent utvrđeno je da je zbog verbalne i fizičke agresivnosti pacijent fiksiran i to dana 19.11.2006. i u noći između 19. i 20.11.2006. godine, dakle u dva navrata.

Nakon sprovedene istrage Pokrajinski ombudsman je utvrdio da u konkretnom slučaju nije bilo povrede niti fizičkog nasilja, te da je u bolnici sprovođenje mere bezbednosti bilo u skladu sa zakonom.

Takođe, uvidom u dokumenataciju utvrđeno je da u više navrata ovaj pacijent ispoljavao agresivno ponašanje i u bolnici i na slobodi, pa je i odbijen predlog za izmenu rešenja o izricanju mere bezbednosti lečenja u zdravstvenoj ustanovi na meru bezbednosti lečenja na slobodi. Zbog loše adaptacije pacijenta u bolnici i nedostatka adekvatne saradnje medicinskog osoblja sa rodbinom pacijenata mišljenja smo da se resocijalizacija ne sprovodi adekvatno i da bi pacijenta trebalo uputiti u drugu bolnicu.

8.1.3.3 Primer

Dana 21.07.2006. K.V. iz Indije je podneo predstavku Pokrajinskom ombudsmanu u kojoj je naveo da je podneo prijavu Opštini Indija za osnivanje radnje auto-taksi prevoza, ali da mu je prijava odbijena, jer je broj taksi prevoznika određen Planom potreba za auto-taksi prevozom popunjen i da mu nije omogućeno da polaže ispit. Takođe je naveo da je broj taksi prevoznika prekoračen, kao i da nije revidiran, tj. da postoje prevoznici koji su upisani, ali ne obavljaju delatnost i da na taj način sprečavaju upis novih taksi prevoznika. Povodom predstavke Pokrajinski ombudsman se obratio opštini Indija i tražio da se izjasne na navode iz predstavke. U roku smo dobili odgovor da su tačni navodi iz predstavke da je upisan veći broj taksista ali da je navedeno stanje zatečeno, ali kada se steknu uslovi da će podnosilac predstavke imati mogućnost da se upiše.

Dana 03.01.2007. ponovo nam se obratio podnosilac predstavke istakavši ovaj put da mu je omogućeno polaganje ispita 14.11.2006., ali da mu nije izdata potvrda o slobodnom mestu za taksi vozača, iako je podneo zahtev 16.11.2007.

Pokrajinski ombudsman se ponovo obratio opštinskoj upravi sa molbom da se izjasni iz kog razloga nije izdata potvrda.

Dana 29.01.2007. stigao nam je odgovor od strane načelnika da je 22.01.2007. izdata potvrda podnosiocu predstavke.

U skladu sa čl. 30 Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu, ombudsman je obustavio postupak u konkretnoj pravnoj stvari, jer je organ uprave na čije se postupanje predstavka odnosila u toku istrage otklonio povredu.

8.1.3.4 M.S. Služba za opšte i zajedničke poslove pokrajinskih organa

Pokrajinskom ombudsmanu se predstavkom obratio radnik gore pomenute službe ukazujući na povredu koja mu je učinjena rešenjem o umanjenju plate, a zbog neispunjavanja naloženih zadataka. Pokrajinski ombudsman je zatražio izjašnjenje od Službe na čiji rad se predstavka odnosila. U izjašnjenju služba je navela da Pokrajinski ombudsman nije nadležan za postupanje u ovom slučaju, jer se radilo o oblasti radnog prava, a ne postupanju uprave. Pokrajinski ombudsman je nakon ovog izjašnjenja uputio mišljenje direktoru Službe o nepravilnostima u donošenju rešenja i takođe istim

mišljenjem objasnio da je tumačenje dela Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu, dato od strane direktora službe, restriktivno. Naime, Pokrajinski ombudsman može da postupa i u odnosu na radne odnose u organima uprave, s obzirom da se stara o zaštiti ljudskih prava i sloboda svakog lica zajamčenog Ustavom, potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima, opšte prihvaćenim pravilima međunarodnog prava, zakonom i propisima Autonomne Pokrajine Vojvodine.

8.1.3.5 *Primer*

Kancelariji Pokrajinskog ombudsmana obratila se majka lica koje se nalazi na izdržavanju kazne zatvora u KPZ Sremska Mitrovica i u predstavci se žalila na rad stručne –zdravstvene službe u KPZ Sremska Mitrovica. Razlog podnošenja predstavke je nedobijanje nalaza i mišljenja o zdravstvenom stanju, a koje im je bilo neophodno da prilože uz molbu za uslovni otpust. Pokrajinski ombudsman se pismeno obratio načelniku zdravstvene službe koji je u odgovoru obavestio Kancelariju da će zdravstvena služba u ovom, a i u svim drugim slučajevima, ubuduće, za potrebe lica koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora, prilagati svu potrebnu dokumentaciju, jer do sada ovoj službi ovakve molbe nisu upućivane.

8.1.4 Uopšteno o strukturi predmeta sa posebnim osvrtom na rad sudova

Struktura predmeta ukazuje da su građani nakon trgodišnje rada ove institucije bolje upoznati sa nadležnostima ove institucije, kao i da nova zakonska regulativa u Republici Srbiji je delom doprinela manjem broju predstavki građana.

Na osnovu pismenih predstavki i usmenih obraćanja građana i građanki, osnovni problem u vezi sa predstavkama koje se ne odnose na rad organa uprave, odnosno najčešće istican problem je povreda prava na pravično suđenje i to u delu dužine trajanja sudskog postupka. U cilju potpune zaštite prava građana Kancelarija ih je u slučajevima kada su iskorišćena sva pravna sredstva predviđena domaćim zakonodavstvom i kada nije protekao rok od šest meseci od kada je doneta poslednja odluka, tj. kada su ispunjeni formalni uslovi za podnošenje predstavke, a naša Kancelarija nije nadležna za postupanje, stranke smo upućivali da pokrenu postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava i dostavljali im blanko obrasce predstavki.

U pogledu upravnih postupaka i predstavki koje se odnose na postupanje opštinskih i pokrajinskih upravnih organa, organizacija i javnih službi zaključak je da nekim slučajevima postupci neopravdano dugo traju, a posebno izvršenja pravnosnažnih i izvršnih odluka upravnih organa.

U odnosu na republičke organe primetan je značajan broj pismenih predstavki i usmenih obraćanja građana, koje se odnose na rad organa unutrašnjih poslova u vezi sa sticanjem državljanstva. Pokrajinski ombudsman se obraćao ovim služabama i u većini slučajeva dobijao odgovor. Zaključak koji se može izvesti iz našeg iskustva je da ovi postupci dugo traju i da je neophodno da se ubrzaju, naročito s obzirom na to da građani koji nemaju državljanstvo nemaju mogućnost ostvarivanja drugih prava. Odnosno iz ovog prava proističe i čitav niz drugih prava (ekonomskih, političkih i socijalnih). Podnosioci ovih predstavki su uglavnom raseljena i izbegla lica i ne ostvarivanje ovog prava se dodatno pogoršava njihovo i onako loše stanje. Ministarstvo unutrašnjih poslova u Beogradu na naša obraćanja nije odgovaralo, pa stoga i nemamo objašnjenje za dugotrajnost ovih postupaka.

8.1.5 Medijacija

Pokrajinski ombudsman primio je predstavku D.A. u kojoj je izrazila nezadovoljstvo rešenjem filijale Službe za zapošljavanje kojim je odbijen zahtev za priznavanje prava na novčanu naknadu za vreme nezaposlenosti kao neosnovan.

Pozivajući se na član 13 Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu koja predviđa mogućnost posredovanja u mirnom rešavanju sporova vezanih za kršenje ljudskih prava, stranci je ponuđeno posredovanje kako bi sa predstavnicima Nacionalne službe za zapošljavanje došlo do boljeg razumevanja problema do kojeg je došlo.

Medijacija, je održana u prostorijama Pokrajinskog ombudsmana, a učesnici su bili, sa jedne strane D.A. a sa druge strane predstavnici filijale Nacionalne službe za zapošljavanje. Tom prilikom je predočeno da spor u vezi sa otkazom ugovora o radu zbog kojeg stranka nije ostvarila pravo na naknadu zbog nezaposlenosti može da se reši isključivo na sudu, a da će medijator/ka posredovati u razgovoru i pomagati da dođe do boljeg razumevanja dveju strana.

Obe strane su iznele svoje viđenje problema koji je nastao nakon što je stranka D.A. dobila otkaz ugovora o radu u instituciji čiji je osnivač opština. Obe strane saglasile su se da se nakon otkaza ugovora o radu stranka prijavila Nacionalnoj službi sa zahtevom da joj se isplaćuje novčana naknada za vreme nezaposlenosti i tom prilikom podnela odgovarajuću dokumentaciju. Međutim, Služba je, da bi pojasnila osnov po kojem će isplaćivati naknadu, tražila od institucije u kojoj je stranka bila zaposlena pojašnjenje o osnovu po kojem je bila zaposlena, odnosno dobila otkaz ugovora o radu, pa pošto nije bio ispunjen nijedan od zakonom predviđenih uslova za isplatu naknade, izdala rešenje po kojem stranka nema pravo na novčanu naknadu u trajanju od 2 godine. Tokom medijacije stranka je učesnike obavestila da je izgubila sudski spor, nakon čega se žalila Vrhovnom sudu.

Stranka je mišljenja da je Služba za zapošljavanje dovela u zabludu u vezi sa pravima, tako da je bila uverena da će dobiti rešenje o naknadi za vreme nezaposlenosti, dok je predstavnik Pokrajinske službe za zapošljavanje isticao da su njihovi motivi za prihvatanje medijacije bili da se stranci pomogne kako bi bolje razumela nastali problem, odnosno spor. Predstavnici Nacionalne službe objasnili su da ne postoji zakonski osnov za donošenje pozitivnog rešenja o priznavanju prava na novčanu naknadu za vreme nezaposlenosti, zatim postupak, odnosno proceduru odlučivanja u Službi po prijemu zahteva, kao i to da je koren problema u otkazivanju ugovora o radu, odnosno statusu koji je stranka imala kod poslodavca, pri čemu su naglasili da Služba za zapošljavanje nije nadležna da poslodavcima ukazuje na propuste u rešenjima i poučavanje šta da rade.

Tokom medijacije uspostavljeno je bolje razumevanje između stranke i Službe za zapošljavanje, a stranka je dobila dovoljno informacija o radnjama koje treba da preduzme radi zaštite prava iz radnog odnosa.

8.1.5.1 Primer

Pokrajinski ombudsman je u julu 2005. godine primio 10 predavki nekada zaposlenih u Opštinskoj upravi u Šidu, koji su se žalili na rešenja o prestanku potrebe za njihovim radom u kojima je kao razlog za prestanak radnog odnosa naveden Zaključak Vlade Srbije br. 120-202/2005 od 20.01.2005.g. kojim je naloženo organima lokalne samouprave sprovođenje racionalizacije opštinske uprave smanjenjem broja zaposlenih za oko 10%.

Postupajući po tim predstavkama na osnovu čl. 1 Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu od Pokrajinskog sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova dobijeno je tumačenje prema kojem se na zaposlene u organima lokalne samouprave primenjuje Zakon o radu («Službeni glasnik» RS 24/05) čl.2 stav 2, te da je Opštinska uprava u Šidu donela rešenja na osnovu Zakona o radnim odnosima u državnim organima, koji se ne primenjuje na zaposlene u lokalnoj samoupravi (čl.128 Zakona o lokalnoj samoupravi «Službeni glasnik» 9/2002). Nakon smanjenja broja zaposlenih, usled promena u organizaciji i metodu rada, odnosno, usled smanjenja obima posla i ukidanja radnih mesta, opštinska uprava trebalo je na osnovu odredbe čl. 153 Zakona o radu da donese program rešavanja viška zaposlenih što prema saznanjima Pokrajinskog ombudsmana nije učinjeno.

Opštinskoj upravi i načelniku Opštinske uprave je u decembru 2005. godine predloženo posredovanje od strane Pokrajinskog ombudsmana (čl. 13. Odluka o pokrajinskom ombudsmanu, «Sl. list APV» 23/2002, 5/04, 16/05) radi razjašnjenja pojedinosti u vezi sa otpuštanjem zaposlenih u opštinskoj upravi i prevazilaženja mogućih nersporazuma, što od strane predsednika opštine i opštinske uprave, odnosno, načelnika opštinske uprave, nije prihvaćeno. Predstavnicima opštine nisu odgovarali ni na jedan dopis. Posle višemesečnih upozorenja Opštinskoj upravi i načelniku Opštinske uprave na obavezu pružanja potpunih informacija o tome šta će preduzeti kako bi otklonila uočene nedostatke, upućeno je upozorenje Skupštini opštine. Tek nakon toga Pokrajinski ombudsman dobio je dopis u kojem je obavestjen da je predsednik opštine Šid 27.03.2006.g. obavestio Upravnu inspekciju Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu da:

- U sistematizaciji Opštinske uprave ne postoje odgovarajuća radna mesta na koja bi se otpušteni mogli rasporediti u skladu sa svojom stručnom spremom i radnim sposobnostima.
- Sve osobe proglašene tehnološkim viškom dobile su zakonske otpremnine koje nisu vraćene na račun Opštinske uprave, niti su uplaćene u sudski depozit. Takođe, isplaćena naknada štete za neiskorišćen godišnji odmor u 2005.g. nije vraćena, niti položena u sudski depozit.
- Opština Šid nema novca za isplatu plata otpuštenim radnicima, te je predložila Ministarstvu za državnu upravu i lokalnu samoupravu da obezbedi sredstva ukoliko smatra da navedeni razlozi nisu dovoljni da se ne vrte na rad.

Saglasno Odluci o Pokrajinskom ombudsmanu, čl. da ukoliko organ uprave ne postupi prema preporuci Pokrajinski ombudsman o tome obavestava neposredno viši organ. Pokrajinski ombudsman je nakon ovakvog odgovora opštinske uprave u Šidu, nakon godinu i po dana od pokretanja postupka, obavestio Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu da Opštinska uprava u Šidu nije valjano postupila prilikom sprovođenja Zaključka Vlade Srbije o racionalizaciji broja zaposlenih i otpuštanja 10 radnika Opštinske uprave i zatražio da razmotri ovaj slučaj i u interesu zakonitosti preduzme odgovarajuće mere. Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu nije obavestilo Pokrajinskog ombudsmana o preduzetim merama i otklanjanju povrede prava zaposlenih u opštinskoj upravi u Šidu.

8.2 Primeri predstavki - opšta pitanja

Od velikog broja predstavki građana/ki koje je Pokrajinski ombudsman primio u 2006. godini, izdvojeno je nekoliko kao primer načina u postupanju Institucije. U nekim

od ovih predmeta, nakon postupanja Pokrajinskog ombudsmana, građani su uspjeli da na pozitivan način reše svoje probleme. Ti predmeti ističu se kao pozitivni primeri saradnje sa pokrajinskim i lokalnim organima uprave. U određenom broju slučajeva preporuke i mišljenja Pokrajinskog ombudsmana nisu uvaženi od strane pokrajinskih i lokalnih organa uprave i drugih organa prema kojima se proteže nadležnost delovanja Pokrajinskog ombudsmana. O tim primerima, uz pomoć ovog Izveštaja, obaveštavamo Skupštinu Autonomne Pokrajine Vojvodine i javnost, u skladu sa Odlukom o Pokrajinskom ombudsmanu (Službeni list APV broj 23/2002, 5/2004).

8.2.1.1 *Primer*

Pokrajinskom ombudsmanu obratila se Grkokatolička crkvena opština u Novom Sadu predstavkom u kojoj ističe svoje nezadovoljstvo radom Gradske uprave za urbanizam i stambene poslove grada Novog Sada a u vezi sa donošenjem nacrtu plana detaljne regulacije dela gradskog centra u Novom Sadu.

Naime, prema navodima u predstavi, rešenjem u predloženom nacrtu predviđeno je da se za proširenje saobraćajnih traka u ulici Jovana Subotića oduzme deo crkvene porte, čime podnosioci predstavke smatraju da bi došlo do ometanja i onemogućavanja bogoslužjenja u crkvi. Takođe, navodi se da su se i do sada na pomenutom mestu događale saobraćajne nesreće i da bi rizik od istih bio povećan takvim rešenjem, kao i da bi bila ugrožena stabilnost objekta zbog pojačane vibracije od saobraćaja. Posebno se ističe da pomenuto rešenje predstavlja ugrožavanje verskog i nacionalnog identiteta rusinske i ukrajinske nacionalne zajednice.

Po prijemu predstavke, Pokrajinski ombudsman se obratio Gradskoj upravi za urbanizam i stambene poslove grada Novog Sada stavom da je potrebno da se pronade rešenje koje bi odgovaralo, kako potrebama grada, tako i interesima pomenute zajednice.

8.2.1.2 *Primer*

Pokrajinskom ombudsmanu obratio se M.K. iz Bačkog Jarka, sa predstavkom u kojoj ističe svoje nezadovoljstvo radom Opštinske uprave Temerin, u vezi sa neizvršenjem rešenja, donetog od strane Odeljenja za stambeno-komunalnu delatnost i urbanizam, kojim se nalaže opštini Temerin obustavljanje građevinskih radova na izgradnji saobraćajnice.

Pokrajinski ombudsman se više puta obraćao opštini Temerin mišljenjem da je neophodno izvršiti pomenuto rešenje, koje je doneto od strane opštinskog inspektora, nakon sprovedenog upravnog postupka, s tim da je donet i zaključak o dozvoli izvršenja. S obzirom na to, da opština Temerin zapravo bespravno gradi pomenutu saobraćajnicu, Pokrajinski ombudsman je uputio preporuku Odeljenju za urbanizam i građevinske poslove opštine Temerin sledeće sadržine:

«Na osnovu člana 33 st. 1 Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu (Službeni list APV broj 23/2002; 5/2004) Pokrajinski ombudsman daje sledeću:

PREPORUKU

Skupština opštine Temerin trebalo bi da uskladi svoj rad sa organima Opštinske uprave tj. da poštuje odluke donete od strane organa Opštinske uprave, te da usvoji Regulacioni plan opštine kako bi se konačno rešio problem građana u Bloku 20, u Bačkom Jarku.

Napominjemo da je prema čl. 33 st. 2 Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu organ uprave na koga se preporuka odnosi dužan da u roku od 15 dana obavesti Pokrajinskog ombudsmana o merama koje je preduzeo povodom preporuke. U slučaju nepostupanja u skladu sa preporukom ili neobaveštenja o tome prema čl. 34 Pokrajinski ombudsman o navedenom ima mogućnost da obavesti neposredno viši organ, kao i javnost putem sredstava javnog informisanja.»

Upućena je takođe i preporuka predsedniku Skupštine opštine Temerin sledeće sadržine:

«Nakon uvida u celokupnu dokumentaciju, Pokrajinski ombudsman je utvrdio da je sporost rada Opštinske uprave opštine Temerin, dovela do povrede prava na imovinu gospodina M. K. tako što se kroz okolno zemljište oceduje atmosferska voda iz iskopa saobraćajnice u temelje njegovog legalno sagrađenog objekta i oštećuje ga.

Na osnovu člana 33. st. 1 Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu (Službeni list APV broj 23/2002; 5/2004) Pokrajinski ombudsman daje sledeću:

PREPORUKU

Obustaviti dalje radove na pomenutoj saobraćajnici u Bačkom Jarku, u Bloku 20, i istu dovesti je u pređašnje stanje jer je izvođenje radova nezakonito što se vidi iz priložene dokumentacije (Zaključak IO SO Temerin br. 06-1/2003-4-16-01, Zaključak građ.inspekcije br. 356-1/2002-3-04)

Napominjemo da je prema čl. 33. st. 2 Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu organ uprave na koga se preporuka odnosi dužan da u roku od 15 dana obavesti Pokrajinskog ombudsmana o merama koje je preduzeo povodom preporuke. U slučaju nepostupanja u skladu sa preporukom ili neobaveštenja o tome prema čl. 34. Pokrajinski ombudsman o navedenom ima mogućnost da obavesti neposredno viši organ koji nadzire rad Odeljenja za urbanizam i građevinske poslove, kao i javnost putem sredstava javnog informisanja.»

8.2.1.3 *Primer*

Pokrajinskom ombudsmanu obratio se J.S. iz Novog Sada, sa predstavkom u kojoj ističe svoje nezadovoljstvo radom Gradske uprave za inspekcijski nadzor grada Novog Sada, odeljenja za zaštitu životne sredine i radom Pokrajinskog sekretarijata za zaštitu životne sredine i održivi razvoj, sektor za inspekcijski nadzor, a u vezi sa rešavanjem problema emitovanja prekomerne buke i prekoračenja radnog vremena ugostiteljskog objekta «MB Bus».

Prema navodima iz predstavke, J. S. se više puta obraćao Gradskoj inspekciji za zaštitu životne sredine i komunalnoj inspekciji kao i Pokrajinskom sekretarijatu za zaštitu životne sredine i održivi razvoj u vezi sa ovim problemom. Iako je protiv vlasnika kafića više puta pokretan prekršajni postupak (čak 17 puta) i određivana novčana kazna od strane Opštinskog organa za prekršaje, to nije zaustavilo dalje prekoračenje i nivoa buke i radnog vremena.

Pokrajinski ombudsman je uputio mišljenje i Gradskoj upravi za inspekcijski nadzor grada Novog Sada, odeljenje za zaštitu životne sredine i Pokrajinskom sekretarijatu za zaštitu životne sredine i održivi razvoj, sektor za inspekcijski nadzor sa sledećom sadržinom:

«Na osnovu člana 33 st. 1 Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu (Službeni list APV broj 23/2002; 5/2004) Pokrajinski ombudsman daje sledeće:

MIŠLJENJE

Pokrajinski ombudsman je mišljenja da je je Gradska uprava za inspekcijski nadzor, odeljenje za zaštitu životne sredine, da je postupajući u okviru svoje nadležnosti, bila u mogućnosti da preduzme dodatne mere, kako bi se zaštitilo pravo na zdravu životnu sredine stanara u ulici Fruškogorska 4.

Napominjemo da je prema čl. 33 st. 2 Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu organ uprave na koga se mišljenje odnosi dužan da u roku od 15 dana obavesti Pokrajinskog ombudsmana o merama koje je preduzeo povodom mišljenja. U slučaju nepostupanja u skladu sa mišljenjem, ili neobaveštenja o tome, prema čl. 34, Pokrajinski ombudsman o navedenom ima mogućnost da obavesti neposredno viši organ koji nadzire rad Gradske uprave za inspekcijski nadzor, odeljenje za zaštitu životne sredine, kao i javnost putem sredstava javnog informisanja.»

9. SARADNJA SA DRUGIM OMBUDSMANIMA, PUTOVANJA, POSETE I SEMINARI

9.1 Učešće u radu Vanredne generalne skupštine EOI

Datum: 31. mart – 03. april 2006.

Mesto: Innsbruck, Austrija

Organizator: European Ombudsman Institute

Nosilac troškova: Misija OEBS-a u Srbiji i Crnoj Gori, Beograd

Učesnik: dr Petar Teofilović, Pokrajinski ombudsman

Cilj: Učešće u radu vanredne generalne skupštine EOI (European Ombudsman Institute - Evropski institut ombudsmana) i sastanak sa regionalnim ombudsmanom pokrajine Tirol

U periodu od 31. marta do 03. aprila 2006. godine Pokrajinski ombudsman, dr Petar Teofilović, odazvao se na poziv European Ombudsman Institute-a (Evropskog instituta za ombudsmana), sa sedištem u Innsbrucku, Austrija, radi učešća u radu vanredne generalne skupštine ove asocijacije koja se bavi pitanjima od značaja za rad i unapređivanje institucije ombudsmana u Evropi. Osim dopunskih izbora za dva člana odbora EOI i imenovanja 2 počasna člana istog Odbora, predsednik EOI je podneo Izveštaj o radu ove asocijacije i vođena je živa rasprava o izvesnim rešenjima u Statutu EOI.

Po završetku zasedanja vanredne Generalne skupštine EOI prof. dr Valter Haler (Walter Haller) je održao izlaganje na temu «Hijerarhijska struktura institucija ombudsmana?», kao uvod u raspravu o ideji da se između ombudsmana različitih nivoa uspostavi višestепенost, odn. mogućnost podnošenja žalbe na mišljenje ombudsmana nižeg nivoa (npr. opštine) ombudsmanu na višem nivou (npr. regionalnom ili nacionalnom). Jednodušan stav prisutnih ombudsmana je bio da bi uvođenje višestепенosti, zbog prirode akata koje ombudsman donosi, bilo u suprotnosti sa suštinom i delovanjem ove institucije.

Narednog dana prisutni predstavnici su posetili sedište EOI i razgovarali o načinu rada ove asocijacije, planovima za dalji rad, i pitanjima vezanim za njenu misiju i delovanje.

Pokrajinski ombudsman se 03. aprila 2006. godine sastao sa regionalnim ombudsmanom pokrajine Tirol, čije je sedište takođe u Innsbrucku, kao starešinom jedne od dve regionalne (pokrajinske) institucije ombudsmana u Austriji. Sastanak je bio posvećen uporednom pregledu statusa i nadležnosti naše i tirolske institucije i razmeni iskustava u radu. Tom prilikom je dogovorena i redovna razmena godišnjih izveštaja Ombudsmana Tirola i Pokrajinskog ombudsmana.

9.2 Učešće na multiregionalnom programu „Rešavanje konflikata“

Datum: 16.maj - 08. jun 2006. godine

Mesto: Washington D.C., New York, Little Rock, Seattle

Učesnici: dr Petar Teofilović, Pokrajinski ombudsman
Organizator: Biro za obrazovna i kulturna pitanja Stejt Departmenta, SAD
Nosilac troškova: organizator

Program je usmeren na intenzivno produbljeno upoznavanje učesnika sa koncepcijom preventivne diplomatije i rešavanja konflikata, i obuhvatio je teme o političkim i socijalnim uzrocima konflikata između grupa i primere strategija i konkretnih odgovora vlasti, zainteresovanih pojedinaca i organizacija na međugrupne konflikte. U programu su učestvovali pojedinci iz 11 država koji se u svom radu u državnim organima, civilnom sektoru ili akademskim institucijama bave i pitanjima analize i rešavanja konflikata.

U okviru Programa učesnici su se susreli sa stručnjacima i predstavnicima velikog broja međunarodnih, državnih, nevladinih i akademskih institucija i organizacija u četiri velika gradska centra u SAD. Između ostalih, sastanci su obuhvatili posete Stejt Departmentu SAD (Odsek za međunarodne posetioce), Organizaciji Ujedinjenih Nacija (Odsek za mirovne operacije), Svetskoj banci (Odsek za socijalni razvoj), Univerzitetima Džordžtaun (Katedra za vladu), Džordž Mejsn (Institut za analizu i rešavanje konflikata i Fakultet za javnu politiku), Kolumbija univerzitetu u Njujorku (Fakultet za međunarodne i javne poslove), Američkom institutu u Vašingtonu (Centar za globalni mir i Centar za međunarodne odnose), Centru za rešavanje konflikata na Džon Džej Koledžu za krivično pravo pri Gradskom univerzitetu Njujorka, Univerzitetu države Arkanzas u Litl Roku, srednjim školama Džejs Medison u Vieni, Virdžinija i Srednjoj školi u Litl Roku, Arkanzas, sastanke sa Većem države Arkanzas za međunarodne posetioce, Federacijom za međureligijski i međunarodni mir Arkanzasa, Većem za savet za svetska pitanja u Sijetlu, i većim brojem organizacija i institucija koje se praktično bave različitim aspektima rešavanja konflikata (npr. Savezna asocijacija za medijaciju u zajednici, Savezna služba za medijaciju i pomirenje, Međureligijska alijansa, Vašington, itd.). Učesnici su prošli i dvodnevnu radionicu o pristupima i tehnikama vođenja pregovora, koju su vodili zamenik direktora i trener iz Instituta za mir SAD (US Institute of Peace).

Učešće na programu je bilo od posebne koristi jer su informacije, materijali i neposredna saznanja stečeni tokom ovog programa doprineli osmišljavanju i realizaciji trogodišnjeg projekta medijacije «Ombudsman kao medijator» koji od 2006. godine vodi Pokrajinski ombudsman, a u koji su do sada bili uključeni predstavnici iz 21 opštine u AP Vojvodini.

9.3 Učešće Pokrajinskog ombudsmana na sastanku evropske sekcije IOI

Datum: 11-13. jun 2006. godine

Mesto: Beč, Austrija

Učesnici: dr Petar Teofilović, Pokrajinski ombudsman,
Stevan Arambašić, Zamenik Pokrajinskog ombudsmana za
opšta pitanja

Organizator: Evropska sekcija IOI (International Ombudsman Institute -
Međunarodni institut za ombudsmana) i Odbor Ombudsmana
Austrije (Austrian Ombudsman Board).

Nosilac troškova: Misija OEBS-a u Srbiji.

IOI je svetska asocijacija institucija ombudsmana organizovana po sekcijama za pojedine kontinente. Pokrajinski ombudsman je član IOI od 2005. godine, a od 2006. godine je stekao status institucionalnog člana sa pravom glasa.

Sastanak evropskih ombudsmana okupio je predstavnike 75 institucija ombudsmana iz Evrope, i nekoliko sa drugih kontinenata (Izrael, Hong Kong, Ohajo). Tokom sastanka bila je održana i Generalna skupština evropske sekcije ove asocijacije radi izbora novih članova Odbora evropske sekcije kojima je istekao mandat. Učesnici su imali priliku da posete i prostorije Odbora Ombudsmana Austrije, gde su mogli da se upoznaju sa sjajnim uslovima smeštaja i rada ove institucije u Austriji.

Prvog dana u radnom delu sastanka prezentovani su prvi rezultati obimnog uporednog istraživanja o organizaciji i delovanju evropskih institucija ombudsmana koje vodi tim formiran na Univerzitetu u Beču pod rukovodstvom dr Gabrielle Kucsko-Stadlmayer, a kojom je obuhvaćen i Pokrajinski ombudsman. Ovaj dugoročni projekat bečkog univerziteta je i dalje u toku, i tokom 2007. godine očekuju se dodatne analize i zaključci, koji su zbog broja obuhvaćenih institucija i obima obuhvaćene materije od velikog značaja za ovu instituciju uopšte.

Drugog dana posebna pažnja bila je posvećena diskusiji o različitim viđenjima moguće uloge institucije ombudsmana u ublažavanju opterećenosti Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu velikim brojem individualnih predstavki, što negativno utiče na dužinu postupaka pred tim sudom. Zaključak je da u budućnosti ombudsman može imati važnu ulogu i u ovoj oblasti zaštite ljudskih prava, ali i da će to zahtevati i odgovarajuće proširivanje nadležnosti poverenih institucijama ombudsmana u domaćim zakonodavstvima.

9.4 Učešće Pokrajinskog ombudsmana AP Bojvodine na međunarodnoj konferenciji “Saradnja ombudsmana – relevantan faktor za razvoj demokratije”

Datum: 20-21 novembar 2006.

Mesto: Skoplje

Učesnici: dr Petar Teofilović, Pokrajinski ombudsman

Stevan Arambašić, Zamenik ombudsmana za opšta pitanja

Organizator: Narodni pravobranitelj (ombudsman) Makedonije i „TAIEX“ projekat Evropske unije.

Nosilac troškova: organizator

Teme:

- Nadležnosti ombudsmana sa osvrtom na međunarodne standarde
- Odnos između institucije ombudsmana i sudstva – iskustva iz Švedske
- Ustavni sud i ombudsman – poređenje nadležnosti
- Nadležnosti ombudsmana ispred Parlamenta – inicijativa za promenu zakona, specijalni izveštaj
- Saradnja između ombudsmana i nevladinog sektora (NVO)

- Efikasna saradnja između ombudsmana i administracije – ilustracija nivoa ostvarivanja ljudskih prava i sloboda
- Odnos prema javnosti – instrument uspešnijeg ostvarivanja delovanja ombudsmana
- Transparentnost administracije – ključna tačka za brzo otkrivanje i eliminaciju različitih oblika diskriminacije
- Promena zadanodavne regulative kao jedini način za osnaživanje saradnje između ombudsmana i administracije

Konferenciju su otvorili Predsednik Republike Makedonije, g. Crvenkovski, Ombudsman Makedonije, Ministar pravde Makedonije i predstavnici misija Evropske Komisije i OEBS-a u Skoplju. U radu konferencije su učestvovali predstavnici 14 institucija ombudsmana iz evropskih zemalja, prvenstveno iz regiona jugozapadne Evrope, i dve međunarodne asocijacije ombudsmana (International Ombudsman Institute-a i European Ombudsman Institute-a, čiji je član i Pokrajinski ombudsman AP Vojvodine), Evropske komisije, OEBS-a i Saveta Evrope u Makedoniji, najviših državnih organa i institucija Makedonije, i drugi pozvani učesnici iz redova stručnjaka i nevladinog sektora.

Rad je bio posvećen pitanjima odnosa i saradnje organa vlasti i drugih subjekata sa ombudsmanom. Teme su obuhvatile pitanja nadležnosti ombudsmana sa stanovišta međunarodnih standarda, odnosa ombudsmana sa pravosudnim organima, sa ustavnim sudovima, parlamentima, izvršnom vlašću, nevladinim sektorom i sa javnošću, kao i transparentnost rada izvršnih vlasti u kontekstu otkrivanja i uklanjanja diskriminacije. Na završnoj plenarnoj raspravi usvojena je radna verzija zaključaka konferencije čije konačne formulacije priprema ombudsman Makedonije.

Učešće na konferenciji je, osim zbog razmene iskustava o pitanjima od značaja za položaj institucije ombudsmana i njeno delovanje u državama koje su učestvovala na konferenciji, bilo značajno i zbog upoznavanja sa aktuelnim trendovima i doktrinama u pogledu uloge i mesta ombudsmana u sistemu državnih organa, i pravcima daljeg razvoja institucije ombudsmana i njenih nadležnosti.

9.5 Okrugli stolovi na temu "Ombudsman bliži građanima"

Datum: 23. januar 2006.

Mesto: Sombor

Naziv: "Ombudsman bliži građanima – Zakon o sprečavanju sukoba interesa"

Organizacija: Pokrajinski ombudsman

Nosilac troškova OSCE

Datum: 16. februar 2006.

Mesto: Sremska Mitrovica

Naziv: "Ombudsman bliži građanima – Zakon o ravnopravnosti polova"

Organizacija: Pokrajinski ombudsman

Nosilac troškova OSCE

Datum: 22. februar 2006.

Mesto: Zrenjanin
Naziv: "Ombudsman bliži građanima – Zaštitnik ljudskih prava iz aspekta prava deteta "
Organizacija: Pokrajinski ombudsman
Nosilac troškova: OSCE

9.6 Seminar za medije

Datum: 23. – 24. februar 2006.
Mesto: Novi Sad
Naziv: "Izveštavanje o ljudskim pravima"
Organizacija: Pokrajinski ombudsman
Nosioci troškova: OSCE Misija u Srbiji

Teme:

- Pokrajinski ombudsman – nadležnosti, postupak i iskustva
- Pokrajinski ombudsman – posebne oblasti
- Šta su ljudska prava
- Zabrana diskriminacije
- Privatnost i mediji, novinarska pažnja i tužbe protiv novinara
- Primena Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja
- Kleveta i stavovi Evropskog suda za ljudska prava
- Način izveštavanja: ljudska prava, etika, novinarski kodeks
- Pokrajinski ombudsman i mediji – mogući oblici saradnje

9.7 Međunarodna konferencija o strategiji razvoja Pokrajinske uprave

Datum: 01. – 02. mart 2006.
Mesto: Novi Sad
Naziv: "Međunarodna konferencija o strategiji razvoja Pokrajinske uprave"
Organizacija: Pokrajinski Sekretarijat za propise, upravu i Nacionalne manjine
Nosioci troškova: Forum IURIS

Teme:

- Osnovni problemi i pravci strategije razvoja Pokrajinske uprave
- Mere za suzbijanje korupcije u Pokrajinskim organima uprave i uloga Autonomne Pokrajine Vojvodine
- Stručno osposobljavanje službenika Pokrajinske uprave
- Status Pokrajinskih službenika – stanje i reformski zahtevi
- Informacione tehnologije u pokrajinskoj upravi – stanje i potrebe
- Informacione tehnologije u pokrajinskoj upravi – mogućnosti

9.8 Seminar o medijaciji

Datum: 09. – 11. mart 2006.

Mesto: Palić
Naziv: "Obuka iz medijacije"
Organizacija: Nansen dialogue centre, Beograd, Srbija
Nosilac troškova: Organizator

Teme:

- Medijacija
- Rešavanje konflikta mirnim putem

9.9 Okrugli sto na temu "Uloga ombudsmana u multietničkim lokalnim zajednicama"

Datum: 24. mart 2006.
Mesto: Sombor
Naziv: "Uloga ombudsmana u multietničkim lokalnim zajednicama"
Organizacija i nosioci troškova: - Centar za regionalizam
- Fond za otvoreno društvo
- Opština Sombor

Teme:

- Mesto lokalnog ombudsmana u pravnom sistemu Srbije
- Dosadašnja iskustva u radu ombudsmana
- Poželjna uloga ombudsmana u lokalnim multietničkim zajednicama

9.10 Seminar iz komunikacije i lobiranja

Datum: 27. – 28. mart 2006.
Mesto: Babe
Naziv: "Trening iz interne komunikacije i lobiranja"
Organizacija i nosioci troškova: - Narodna kancelarija Predsednika Republike
- IRI (International republican institute)

Teme:

- Presentacija rada Narodne kancelarije Predsednika Srbije
- Odnos sa Narodnom kancelarijom Predsednika Srbije
- Angažovanje nekooperativnih institucija
- Interna komunikacija
- Lobiranje

9.11 Seminar o obuci iz medijacije

Datum: 13. – 23. jun 2006.
Mesto: Lillehammer i Oslo, Kraljevina Norveška
Naziv: "Usavršavanje znanja i veština medijacije"
Organizacija i nosioci troškova: - Nansen skolen iz Lillehammera
- Ministarstvo inostranih poslova Kraljevine Norveške

Teme:

- Medijacija
- Način rešavanja konflikata

- Različite vrste medijacije
- Transformativna i narativna medijacija
- Simulacije medijacija

9.12 Konferencija «Kampanja promocije institucije Ombudsmana u multietničkim opštinama Prijepolje, Priboj, Nova Varoš, Sjenica, Tutin i Novi Pazar»

Datum: 13. – 14. jul 2006.

Mesto: Novi Pazar

Naziv: "Kampanja promocije institucije Ombudsmana u multietničkim opštinama Prijepolje, Priboj, Nova Varoš, Sjenica, Tutin i Novi Pazar"

Organizacija i nosioci troškova: Centar za istraživanje u politici Argument

Teme:

- Ombudsman u multietničkim opštinama
- Preporuke za izgradnju institucije ombudsmana
- Rad ombudsmana u multietničkim opštinama

9.13 Seminar o lokalnim ombudsmanima u Srbiji kroz jačanje kapaciteta i povezivanja za demokratske promene

Datum: 26. – 28. jul 2006.

Mesto: Novi Sad

Naziv: "Lokalni ombudsmani u Srbiji – jačanje kapaciteta i povezivanje za demokratske promene"

Organizacija i nosioci troškova:

- SLGRP
- USAID
- OSCE

Teme:

- Inicijativa i podrška u institucionalizaciji uloge lokalnih ombudsmana
- Izgradnja mreže Pokrajinskog i lokalnih ombudsmana
- Iskustva Narodne kancelarije Predsednika Republike u osnivanju kancelarija i umrežavanje Narodnih kancelarija
- Povezanost između lokalnih ombudsmana i Saveta za međuetničke odnose
- Glavni tokovi u ravnopravnosti polova na lokalnom nivou
- Ključni izazovi u oblasti zaštite prava deteta
- Predstavljanje priručnika za lokalne ombudsmane u Srbiji

9.14 Izveštaj sa «Treninga za trenere» na Tari

Datum: 03. – 06. septembar 2006.

Mesto: Tara, Hotel «Omorika»

Naziv: "Trening za trenere"

Organizacija i

nosioci troškova: - Nansen dijalog centar iz Beograda

Teme:

- Pripremanje seminara u okviru projekta «Ombudsman kao medijator»
- Razvijanje veština potrebnih za trenere
- Utvrđivanje zadataka za nastavak projekta «Ombudsman kao medijator»

9.15 Seminar posvećen izgradnji kapaciteta institucije ombudsmana u Jugoistočnoj Evropi

Datum: 14. – 17. septembar 2006.

Mesto: Sveti Naum, Ohrid, Republika Makedonija

Naziv: "Ombudsman kao institucija u reformi uprave"

Organizacija i nosioci troškova:

- Eunomia – Grčki ombudsman
- Katalonski ombudsman, Španija
- Ombudsman iz Makedonije

Teme:

- Dosadašnji odnos prema upravnoj vlasti (administraciji) kao činilac loše administracije
- Evropski Kodeks o dobrom ponašanju administracije
- Studija slučaja: Integracija u Evropski okvir nacionalnog zakonodavstva: Slučaj Austrije
- Studija slučaja: Integracija u Evropski okvir nacionalnog zakonodavstva zemalja kandidatkinja članica za Evropsku Uniju: Slučaj Bugarska
- U kom opsegu se Kodeks o dobrom ponašanju administracije može efektivno primeniti u zemljama u tranziciji
- Nadležnost ombudsmana u pristupu službenim podacima
 - o ličnim podacima
 - o poverljivim podacima
- Najbolja praksa u situacijama ćutanja uprave
 - o penzije
 - o eksproprijacija
 - o zahtev za naknadu štete
- Edukativna uloga ombudsmana u odnosu na medijaciju: Ombudsman kao promoter prava izvan specifičnih slučajeva
- Medijacija u sukobu interesa: opšta efikasnost preporuka
- Preporuke ombudsmana kao instrument tumačenja zakona primenjive u odnosu na društvene promene
- Ombudsman kao medijator u upravnom postupku u društvima u tranziciji

9.16 Okrugli sto na temu "Nacionalizam, ksenofobija i govor mržnje: uzroci i posledice"

Datum: 22. septembar 2006.

Mesto: Novi Sad

Naziv: "Nacionalizam, ksenofobija i govor mržnje: uzroci i posledice"

Organizacija i nosioci

troškova: Udruženje građana "Vojvođanka – Regionalne ženske

inicijative"

Na okruglom stolu učestvovali su domaći i međunarodni eksperti koji se bave problemom nacionalizma, ksenofobije i govora mržnje, kao i ombudsmeni iz okolnih zemalja Zapadnog Balkana.

9.17 Godišnja Konferencija Evropske mreže Ombudsmana za decu (ENOC)

Datum: 26. – 28. septembra 2006.

Mesto: Atina, Grčka

Naziv: "Godišnja Konferencija Evropske mreže Ombudsmana za decu (ENOC)"

Organizacija i nosioci troškova: Ombudsman Grčke, Odeljenje za prava dece

Teme:

- Dosadašnja iskustva u radu Ombudsmana za decu
- Diskriminacija u obrazovanju i kako je prevazići
- Primena Konvencije o pravima deteta u praksi

9.18 Poseta delegacije ombudsmana Republike Mađarske, Pokrajinskom ombudsmanu

Datum: 05. – 07. oktobar 2006.

Mesto: Sombor

Naziv: "Studijska poseta Mađarskog ombudsmana"

Organizacija i nosioci troškova: - Pokrajinski ombudsman
- Ombudsman Republike Mađarske

Teme:

- Sastanak sa predstavnicima Pokrajinskog ombudsmana i upoznavanje sa radom naše kancelarije
- Sastanak sa najvišim funkcionerima u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini i upoznavanje sa trenutnom situacijom
- Sastanak sa predsednikom Nacionalnog saveta mađarske nacionalne zajednice
- Sastanak sa predsednikom Opštine Subotica

9.19 Seminar o stvaranju sistema za prevenciju i rešavanje konflikata u oblasti ljudskih i manjinskih prava u Republici Srbiji

Datum: 10. – 14. oktobra 2006.

Mesto: Beograd

Naziv: "Stvaranje sistema za prevenciju i rešavanje konflikata u oblasti ljudskih i manjinskih Prava u Republici Srbiji"

Organizacija i nosioci troškova: - Služba za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije
- Evropska agencija za rekonstrukciju

Teme:

- Upoznavanje sa konceptom sistema i sistemskim tumačenjem i razvoj tima koji će doprineti inputu za poboljšanje postojećih sistema ili dizajniranje novih koji će se odnositi na pitanje ljudskih i manjinskih prava, problema ili konflikata u Srbiji
- Predstavljanje sistema rešavanja konflikata
 - o razlika između pojedinačne intervencije i sistemskog pristupa
 - o prevencija i/ili sistemska intervencija ili korišćenje sistemskih komponenti
 - o menadžment kriza ili rutina i institucionalizacija rešavanja/prevencije konflikata
 - o prevencija konflikata, kontrola, menadžment, rešavanje ili transformacija
 - o nivo promena postojećeg sistema i sistemski dizajnirane aktivnosti
- Kakva vrsta problema i konflikata postoji u oblasti ljudskih i manjinskih prava u Srbiji; u kojim oblastima/sredinama se oni javljaju i kom pravcu bi trebalo da se radionica fokusira
- Okvir za analizu uzroka problema i konflikata u oblasti ljudskih i manjinskih prava
- Analiza uzroka različitih problema i konflikata u oblasti ljudskih i manjinskih prava: diskusija o specifičnim slučajevima poznatim učesnicima radionice
- Lično ili grupno iskustvo slučaja nejednakog tretiranja ili diskriminacije: šta se dešava sa ljudima koji su bili diskriminirani i zašto oni žele da budu drugačiji
- Tipovi i stepeni promena vezanih za nejednak tretman:
 - o izbegavanje problema ili konflikata, poricanje, kontrola, menadžment, rešavanje ili transformacija
 - o promene u stavu, ponašanju, proceduri i/ili strukturi
- Dodatni okviri za razvoj strategije za pomak od nejednakog do jednakog tretmana
 - o orijentacija ka moći, pravima ili interesima
 - o trougao zadovoljstva
 - o institucionalni i/ili mrežni sistemi
- Primena okvira na slučajeve u Srbiji
- Popis postojećih institucija, mehanizama i procedura koje se primanjuju da bi se rešili problemi i konflikti u oblasti ljudskih i manjinskih prava u Srbiji
- Procena funkcionisanja, jakih i slabih strana, postojećih institucija, mehanizama i procedura, kao i identifikacija potreba i nedostataka
- Pregled mogućih procedura i mehanizama za rešavanje ili transformaciju problema i konflikata u oblasti ljudskih i manjinskih prava
- Uloga treće strane, procedure i potencijalni uticaj na rešavanje konflikata
- Uloga treće strane
- Diskusija o opštim poželjnim ili neophodnim pristupima u rešavanju konflikata ili procedurama i intervencijama – u okviru postojećih institucija ili novih koje bi bile formirane radi određenih konflikata i problema u Srbiji

- Formiranje posebnih grupa koje će se baviti specifičnim konfliktima, sektorima odnosno nivoima rada
- Opšta diskusija o vrstama specifičnih aktivnosti koje su potrebne u određenim sektorima ili lokalnim zajednicama kako bi se efikasno sprečili, upravljali ili rešavali konflikti
- Identifikacija postojećih ili novih institucija koje će sprovoditi potrebne aktivnosti
- Razvoj strategije i komponenti za prevenciju konflikata za novi sistem ili sisteme
- Prezentacija po radnim grupama strategije i komponenti za prevenciju konflikata
- Razvoj komponenti za intervenciju u konfliktima i strategija za menadžment i rešavanje konflikata – nastavak
- Prezentacija predloženih sistema
- Vođenje, menadžment i regrutovanje za sisteme
- Povezivanje kapaciteta, nadzor i kontrola kvaliteta
- Promocija i reklamiranje sistema i prevazilaženje otpora za njegovu primenu i korišćenje
- Razvoj održivog finansiranja novog sistema
- Razvoj zakonodavstva i izgradnja i jačanje institucija

9.20 Međunarodna konferencija "Mreža ombudsmana za decu u jugoistočnoj Evropi"

Datum: 19. – 20. oktobar 2006.

Mesto: Novi Sad, Hotel "Park"

Naziv: "Mreža ombudsmana za decu u jugoistočnoj Evropi"

Organizacija: Pokrajinski ombudsman

Nosilac troškova: Save the children Norway

Teme:

- Uloga ombudsmana za decu i potreba za njihovim osnivanjem
- Primena Konvencije o pravima deteta u domaćem zakonodavstvu
- Problemi i izazovi u radu dečijih ombudsmana (najčešći oblici kršenja prava/participacije dece)

9.21 Sastanak Odbora za organizaciju uprave i lokalnu samoupravu Skupštine APV

Datum: 25. oktobar 2006.

Mesto: Novi Sad

Naziv: "Prošireni sastanak Odbora za organizaciju uprave i lokalnu samoupravu Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine"

Organizacija i nosioci troškova: Skupština APV

Tema:

- Na sastanku je predviđena jedna tačka dnevnog reda posvećena razmatranju projekta Besplatne pravne pomoću u Vojvodini

9.22 Seminar: "Zaštita životne sredine i ljudska prava"

Datum: 25. – 26. oktobar 2006.
Mesto: Pančevo
Naziv: "Zaštita životne sredine i ljudska prava"
Organizator: Kancelarija Pokrajinskog ombudsmana
Nosilac troškova: OSCE

Teme:

- Pravo na zdravu životnu sredinu – Pravne mogućnosti zaštite
 - o zaštita životne sredine i ljudska prava
 - o Arhuska konvencija i pravo na zdravu životnu sredinu
 - o Iskustva Ombudsmana Grčke u zaštiti prava građana na zdravu životnu sredinu
- Uloga lokalne samouprave i zaštita prava građana na zdravu životnu sredinu
 - o iskustva Opštinske uprave u Pančevu
 - o iskustva HIP u oblasti zaštite životne sredine
- Iskustva i izazovi u radu organa uprave (republičkih, pokrajinskih i opštinskih) i mogućnosti harmonizacije njihovog rada u oblasti monitoringa i kontrole rada zagađivača
 - o iskustva Ministarstva nauke i zaštite životne sredine – Uprave za zaštitu životne sredine
 - o iskustva Pokrajinskog sekretarijata za zaštitu životne sredine i održivi razvoj
 - o iskustva nevladinih organizacija Pančeva u radu na ostvarivanju prava na zdravu životnu sredinu
 - o radionica – mapiranje problema u radu državnih organa i organa lokalne samouprave u zaštiti prava građana na zdravu životnu sredinu i predloga za rešavanje nedostataka u njihovom radu

9.23 Izveštaj sa seminara „Program jačanja kapaciteta iz oblasti prava deteta za partnerske organizacije sa područja Jugoistočne Evrope”

Datum: 12. – 16. novembar 2006.
Mesto: Sarajevo, Federacija BiH
Naziv: "Zaštita životne sredine i ljudska prava"
Organizator i nosilac troškova: Save the Children Norway (Regionalna kancelarija za jugoistočnu Evropu sa sedištem u Sarajevu)

Svrha putovanja: prisustvo i učešće dva predstavnika/ce Pokrajinskog ombudsmana na specijalističkom seminaru „Program jačanja kapaciteta iz oblasti prava deteta za partnerske organizacije sa područja Jugoistočne Evrope”

Specijalistički seminar u oblasti jačanja kapaciteta prava deteta čini treću fazu projektnog usmeravanja za partnerske organizacije Save the Children Norway u regionu i predstavlja proces uzajamnog učenja u kojem je iskustvo učesnika polazna osnova u

celom procesu edukacije. Aktivno učešće i studiozan pristup svakog učesnika su postavljeni kao ključni elementi za uspeh programa.

Osnovni cilj učešća na seminaru je usvajanje novog pristupa, zasnovanog na pravima deteta, kroz koji će se u projektima/programima koji se realizuju, dati regionalna i međunarodna saradnja.

Budući da na ovim prostorima do sada nije realizovan nijedan projekat kao program jačanja kapaciteta u oblasti prava deteta, nije bilo moguće razmeniti iskustva iz tog područja, već je prisustvo seminaru značilo isključivo usvajanje novih znanja, produblјivanje saznanja i veština.

S obzirom na to da programiranje jačanja kapaciteta u oblasti dečјih prava na našem području još nije zaživelo, prisustvo seminaru predstavljalo usavršavanje u oblasti aktivne dečјe participacije u kreiranju projekata. Pri tome se neizostavno na umu imaju, kako participatori koji uživaju sopstvena prava (koja su im neotuđiva), tako i institucije koje po mandatu imaju obavezu da se bave decom i pobolјšanjem njihovih prava.

9.24 Međunarodna konferencija "Ombudsman protiv dvostruke diskriminacije"

Datum: 15. – 17. novembra 2006.

Mesto: Novi Sad

Naziv: "Ombudsman protiv dvostruke diskriminacije"

Organizator: Kancelarija Pokrajinskog ombudsmana

Nosilac troškova: OSCE

Teme:

- Slučajevi i stavovi Evropskog suda pravde vezani za zadržanu diskriminacije
- Potreba za objedinjenim pristupom u rešavanju slučajeva diskriminacije
- Studija slučajeva Evropskog suda pravde i Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa diskriminacijom žena
- Status žena sa posebnim potrebama, pripadnica etničkih manjina i žena na tržištu rada u zemljama članicama Evropske unije
- Diskriminacija žena sa posebnim potrebama
- Rad Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u Republici Hrvatskoj u pogledu zaštite žena na tržištu rada
- Uloga Ombudsmana u implementaciji međunarodnih standarda i menjanju prakse
- Moguće delovanje ombuda kroz edukaciju i javne kampanje u cilju sprečavanja diskriminacije žena

9.25 Regionalna konferencija "Afirmacija multikulturalizma i tolerancije i lokalne politike u multietničkim zajednicama"

Datum: 17. – 18. novembra 2006. godine

Mesto: Novi Sad

Naziv: "Afirmacija multikulturalizma i tolerancije i lokalne politike u multietničkim zajednicama"

Organizatori i - Asocijacija multietničkih gradova jugoistočne

- nosioi troškova:** Evrope PHILIA
- Skupština Vojvodine
 - Izvršno veće Vojvodine
 - Fond za otvoreno društvo
 - Centar za regionalizam
 - Švedski helsinški odbor
 - NALAS

Teme:

- Afirmacija multikulturalizma i tolerancije
- Lokalne politike u multietničkim zajednicama
- Predstavljanje drugih sličnih projekata koji se realizuju u regionu – Predstavnik LGI
- Predstavljanje projekata NALAS-a
- Institucija ombudsmana – zakonska regulativa i praksa
- Zakonska regulativa u Srbiji i u okolnim zemljama koja se odnosi na instituciju omubdsmana
- Iskustava u radu lokalnih ombudsmana u Srbiji i okolnim zemljama
- Predstavljanje preporuka za izgradnju institucije i rad ombudsmana do kojih se došlo u okviru projekata Lokalne politike u multietničkim zajednicama
- Saveti za međunacionalne odnose
- Saveti za međunacionalne odnose u Zakonu o lokalnoj samoupravi u Srbiji
- Zakonska regulativa u okolnim zemljama koja se odnosi na ovu oblast
- Iskustva u radu opštinskih saveta za međunacionalne odnose (ili sličnih tela) u Srbiji i okolnim mestima – Zrenjanin, Skoplje, Pula, Žombolj
- Predstavljanje predloga preporuka za rad opštinskih saveta za međunacionalne odnose do kojih se došlo u okviru projekta Lokalne politike u multietničkim zajednicama

9.26 Sastanak opštinskih timova mreže "Život bez nasilja", povodom 16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama

Datum: 05. decembar 2006.

Mesto: Novi Sad, Skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine

Naziv: "Značaj i dosadašnja iskustva mreže "Život bez nasilja" "

Organizacija i nosioi troškova: Pokrajinski ombudsman

Teme:

- Značaj i dosadašnja iskustva mreže "Život bez nasilja"
- Međunarodni standardi o nasilju u porodici i njihova primene na zapadnom Balkanu

9.27 Međunarodna konferencija "Anti-diskriminacija: zakon i njegova primena"

Datum: 05. – 06. decembar 2006.

Mesto: Beograd, Sava Centar

Naziv: "Anti-diskriminacija: zakon i njegova primena"

Organizacija i - Služba za ljudska i manjinska prava u Republici Srbiji

- nosioci troškova:**
- United Nations Development Programme (UNDP) Serbia
 - European Agency for Reconstruction

Teme:

- Pregled nacrtu antidiskriminacionog zakona u Srbiji
 - o kratak pregled zakona i njegova oblast delovanja
 - o ključne reči i definicije
 - o zaštita ranjivih grupa
 - o "telo za jednakost" i njegove nadležnosti
- Antidiskriminacioni zakon – međunarodna i uporedna perspektiva
 - o evropski standardi i antidiskriminacioni zakon
 - o antidiskriminacioni zakon i međunarodno pravo
 - o regionalni propisi i najbolja praksa
- Oblast delovanja zakona – definicija diskriminacije
- Struktura i nadležnosti "tela za jednakost" uspostavljenog zakonom
- Zaštita ranjivih grupa antidiskriminacionim zakonom i njegova implementacija
- Plenarna diskusija i preporuke za promenu nacrtu antidiskriminacionog zakona

9.28 Okrugli sto «Policija i Romska zajednica u Vojvodini»

Datum: 08. decembra 2006.

Mesto: Novi Sad

Naziv: "Policija i Romska zajednica u Vojvodini"

- Organizacija i nosioci troškova:**
- OSCE Misija u Srbiji
 - Ministarstvo unutrašnjih poslova
 - Savet za bezbednost Skupštine APV
 - Savet za integraciju Roma u Vojvodini

Teme:

- Ohrabrivanje dijaloga između policije i Romske zajednice u Vojvodini
- Izgradnja poverenja između policije i Romske zajednice
- Razmena iskustava sa stručnjacima iz Mađarske, Rumunije i Velike Britanije o načinima za unapređenje komunikacije između Romske zajednice i policije

9.29 Jednodnevni seminar o izgradnji kapaciteta mreže lokalnih ombudsmana

Datum: 15. decembar 2006.

Mesto: Beograd

Naziv: "Izgradnja kapaciteta mreže lokalnih ombudsmana"

- Organizacija i nosioci troškova:**
- Evropski pokret u Srbiji
 - OSCE misija u Srbiji
 - Pravni forum

Teme:

- Lokalni ombudsmani: sadašnjost i budućnost
 - o uloga lokalnih ombudsmana u zaštiti ljudskih prava

- evropski modeli i iskustva, regionalni i lokalni ombudsmani
- pravne pretpostavke za efikasno funkcionisanje lokalnih i pokrajinskih ombudsmana
- Ombudsmani na delu: analiza i poređenje
 - predavljanje modela odluke o postavljanju građanskog branioca
 - pravni osnov rada lokalnih ombudsmana: odluke o postavljanju
 - formiranje budžeta
 - principi rada (poslovnik o radu)
 - ciljevi rada – izgradnja institucije lokalnog ombudsmana

10. PROJEKAT „OMBUDSMAN KAO MEDIJATOR”

10.1 Uvod

U 2006. godini Pokrajinski ombudsman počeo je realizovanje trogodišnjeg projekta „Ombudsman kao medijator” koji je proizašao iz obuke predstavnika/ca Pokrajinskog ombudsmana tokom 2005. godine u veštini medijacije.

Osmišljavanju projekta i njegovoj realizaciji prethodilo je nekoliko pripremnih aktivnosti koje su stvorile uslove za njegovu realizaciju.

Tokom 2005. i 2006. godine 13 predstavnika Kancelarije Pokrajinskog ombudsmana i opštinski ombudsmani (Sombor, Zrenjanin, Rakovica, Šabac) prošli su obuku iz oblasti rešavanja konflikata sa posebnim osvrtom na medijaciju. Tokom navedene obuke proširen je sadržaj i na trenerske veštine i veštine potrebne za organizacije seminara. Na osnovu stečenog znanja i sertifikata izdatih od strane Akademije društvenih nauka u okviru Nansen dijalog centra iz Lilehamera, Norveška, saradnici i zamenici iz Kancelarije Pokrajinskog ombudsmana zajedno sa opštinskim ombudsmanima započeli su rad na projektu «Ombudsman kao medijator».

10.2 Pisanje predloga projekta i njegovo odobravanje

Kao završna faza pisanja predloga projekta, na Paliću je od 9-11. marta 2006. sa predstavnicima Nansen Dijalog Centra (NDC) Srbija, opštinskim ombudsmanima i predstavnicima Pokrajinskog ombudsmana koji neposredno učestvuju u projektu održana radionica na kojoj su dogovoreni konačne pojedinosti projekta i predlog budžeta za 2006. godinu, kao i osnovni elementi projekta u 2007. i 2008. godini.

Predlog projekta je upućen Ministarstvu za inostrane poslove Kraljevine Norveške (NMFA) koje je bilo zainteresovano da materijalno podrži aktivnosti predviđene projektom. Iako je planirano da realizacija projekta počne u prvom tromesečju, zbog toga što je zvanično odobren tek polovinom jula 2006. njegova formalna realizacija počela je tek u avgustu 2006. godine

U fazi pripreme za pisanje predloga projekta, osim već pomenutih, saradnici Pokrajinskog ombudsmana, su obavili i sledeće aktivnosti: utvrđivanje mogućih učesnika/ca u programu obuke iz medijacije za predstavnike Pokrajinskog i opštinskih ombudsmana, istraživanje i prikupljanje informacija o institucijama i organizacijama mogućih korisnika projekta, uspostavljanje prvih kontakata sa njima, izbor kandidata/kinja iz zainteresovanih institucija i organizacija, najava projekta u medijima u više navrata. Tokom juna 13 predstavnika/ca Pokrajinskog ombudsmana, uz ombudsmane iz Sombora i Rakovice, prošlo je naprednu obuku iz medijacije na Akademiji društvenih nauka "Nansen" u Lilehameru u Norveškoj, dok je jedan saradnik Pokrajinskog ombudsmana kao stipendista Nansen Dijalog Centra Srbija još 2005. godine počeo da pohađa program Master studija aktivne transformacije konflikata (ACTS) koje na Balkanu i jugoistočnoj Aziji zajednički sprovode Nansen Akademija iz Norveške, organizacija Odgovorimo na konflikte (Respond to conflicts -RTC) iz Birmingema, Velika Britanija i Univerzitet u Novom Sadu.

Prema zvanično usvojenom predlogu, projekat je odobren na tri godine, a prva projektna godina traje od 15. aprila 2006. do 14. aprila 2007. godine. Ukupna vrednost projekta je 237.124 eura, a za realizaciju aktivnosti u prvoj godini izdvojeno je 122.524 eura.

10.3 Ciljevi projekta

Opšti cilj projekta je izgradnja kapaciteta ombudsmana na pokrajinskom i opštinskom nivou putem podizanja svesti građana Vojvodine o mogućnostima za ostvarivanje njihovih ljudskih prava u tolerantnijem društvu koristeći medijaciju kao jednu od tehnika nenasilnog rešavanja sukoba.

Posebni ciljevi projekta se odnose na obučavanje učesnika/ca projekta i ciljnih grupa u veštini medijacije i nenasilnom rešavanju konflikata, promovisanje i uvođenje medijacije u praksu putem njene primene u radu opštinskih komisija za predstavke i žalbe, saveta za međunacionalne odnose, članova vojvođanske mreže „Život bez nasilja” i srednjih škola uključenih u projekat. Ostvarivanje ovih ciljeva bi dovelo do dodatnog aktiviranja ovih tela u zajednici, povezivanja državnih organa i tela koji se bave problemima građana na lokalnom i pokrajinskom nivou, afirmacije lokalnih i Pokrajinskog ombudsmana kao institucije koja se bavi medijacijom i uvođenja medijacije u rad svih pomenutih tela i institucija kao jedne od preovlađujućih tehnika rešavanja konflikata u zajednicama u kojima rade.

10.4 Korisnici projekta

10.4.1 Predstavnici ombudsmana

13 predstavnika Pokrajinskog ombudsmana, 2 opštinska ombudsmana iz Vojvodine i ombudsmani iz opština Rakovica i Šabac (ukupno 17 osoba) prošlo je naprednu obuku iz medijacije. S obzirom na činjenicu da se u radu ombudsmana medijacija i njoj slične tehnike koriste u određenim fazama njihovog rada, ova obuka predstavlja značajan doprinos izgradnji kapaciteta institucijama ombudsmana na lokalnom i pokrajinskom nivou

10.4.2 Predstavnici opštinskih tela

33 predstavnika opštinskih Komisija za predstavke i žalbe građana i Saveta za međunacionalne odnose prošlo je osnovnu obuku iz medijacije kako bi u svojim zajednicama građanima i lokalnoj samoupravi pomogli u mirnom i nenasilnom rešavanju problema u zajednici. Očekuje se da će njihovo učešće na ovom projektu i aktivnostima na uvođenju medijacije u njihov rad doprineti i afirmaciji ovih tela u njihovim opštinama.

10.4.3 Predstavnici mreže „Život bez nasilja”

20 predstavnika ove vojvođanske mreže, čije je osnivanje pokrenuo Pokrajinski ombudsman sa ciljem efikasnijeg rešavanja problema nasilja u porodici, prošlo je osnovnu obuku iz medijacije kako bi u svojim zajednicama umeli da posreduju u rešavanju problema između građana i državnih institucija koje se bave nasiljem u porodici.

10.4.4 Srednjoškolci

20 učenika Srednje poljoprivredno-prehrambene škole u Somboru prošlo je osnovnu obuku iz medijacije kako bi u svojoj školi počeli da primenjuju medijaciju u rešavanju konflikata među svojim vršnjacima.

10.5 Nosioци i partneri u realizaciji projekta

Nosioци projekta su Pokrajinski ombudsman APV i Nansen Dijalog Centar Srbija iz Beograda.

Neposredni partneri i učesnici u realizaciji projekta su 5 opštinskih ombudsmana iz Vojvodine/Srbije (opštine Sombor, Zrenjanin, Šabac, Rakovica i Subotica).

Posredni partneri su lokalne samouprave u 20 vojvođanskih opština, 2 srednje škole i 21 opštinski tim iz mreže „Život bez nasilja”.

10.6 Aktivnosti i rezultati projekta u 2006. godini

Pored već navedenih aktivnosti na pripremi projekta, u 2006. godini sprovedene su i sledeće projektne aktivnosti koje su proizvele i sledeće konkretne rezultate:

- 13 predstavnika Pokrajinskog ombudsmana, uz ombudsmane iz Sombora i Rakovice i spoljne supervizore, prošlo je naprednu obuku iz medijacije u Akademiji društvenih nauka „Nansen” u Lilehameru;
- Pripremljen je i odštampan promotivni materijal projekta (500 brošura, 150 postera, 150 notesa i 1 promotivni stalak /rolap/);
- Predstavnici Pokrajinskog ombudsmana i opštinski ombudsmani su u ulozi edukatora do kraja 2006. godine realizovali 7 trodnevnih seminara osnovne obuke iz medijacije za predstavnike komisija za predstavke i žalbe građana, saveta za međunacionalne odnose, predstavnike mreže „Život bez nasilja” i učenike Srednje poljoprivredno-prehrambene škole u Somboru. U obuci je učestvovali ukupno 73 osobe iz 20 opština (18 iz Vojvodine, uz Grocku i Šabac);
- U medijima¹¹⁴ je tokom 2006. godine zabeleženo 28 članaka i priloga o temi medijacije, od kojih je u 24 navrata ovaj projekat najavljen, pomenut ili predstavljen.

10.7 Nastavak projekta u 2007. godini

Do 14. aprila 2007. (tj. kraja prve projekte godine) biće obavljene sledeće projektne aktivnosti:

- 73 osobe koje su počele obuku u 2006. godini će je završiti na još jednom petodnevnom seminaru u realizaciji predstavnika Pokrajinskog ombudsmana,

¹¹⁴ U kancelariji Pokrajinskog ombudsmana se redovno prate napisi u «Dnevniku», «Danasu», «Politici», «Građanskom listu» i «Mađarsou», kao i «Barometar» (zvanični pres kliping Pokrajinskog sekretarijata za informacije) a beleže se i gostovanja predstavnika kancelarije u elektronskim medijima.

opštinskih ombudsmana i spoljnih supervizora. Time će biti okončan prvi ciklus osnovne obuke medijatora u 4 ciljne grupe predviđene projektom;

- 12 izveštaja sa pojedinačnih seminara biće sastavljeni, prevedeni na engleski jezik i dostavljeni Nansen Dijalog Centru Srbija za potrebe podnošenja godišnjeg izveštaja donatoru (NMFA);
- Predstavnici nosilaca projekta i direktnih partnera će sastaviti predlog projektnih aktivnosti i budžeta za 2. godinu projekta, koji će potom biti poslat donatoru na konačno odobrenje. Očekuje se da će drugi ciklus projekta trajati od 15. aprila 2007. do 14. aprila 2008. godine (biće obučena nova grupa medijatora u 4 odabrane ciljne grupe, sprovedene promotivne aktivnosti u najširoj javnosti i u lokalnim samoupravama radi davanja podrške obučenim medijatorima za pružanje usluge medijacije građanima).

11. POKRAJINSKI OMBUDSMAN I MEDIJI

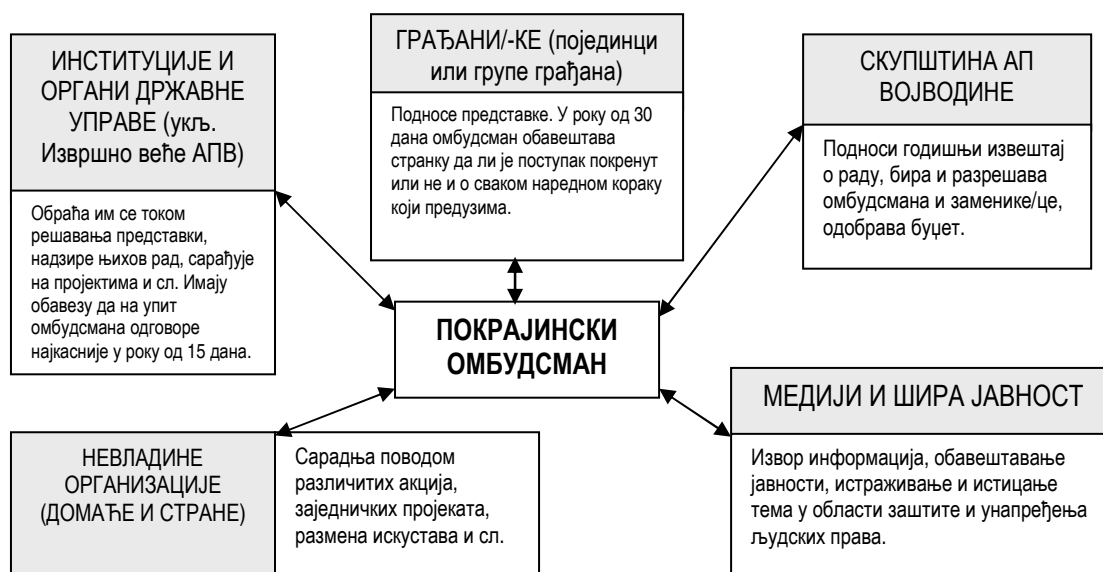
U „Odluci o Pokrajinskom ombudsmanu”¹¹⁵, u članu 13, koji uređuje njegove nadležnosti, između ostalog se kaže da je on ovlašćen da:

- (Stav 4) obaveštava nadležne organe i širu javnost o kršenju ljudskih prava;
- (Stav 9) organizuje i učestvuje u organizaciji i pripremama kampanja za informisanje javnosti o pitanjima značajnim za ostvarivanje i poštovanje ljudskih prava;
- (Stav 10) inicira i podstiče obrazovanje o ljudskim pravima u svim oblastima života.

11.1 Pokrajinski ombudsman u javnosti

O stepenu istupanja u javnosti Pokrajinskog ombudsmana i temama o kojima će se oglašiti odlučuje sam Ombudsman, a načini istupanja zavise od toga da li je reč o promovisanju same institucije, određenoj predstavi, izveštajima ili nekoj od drugih tekućih aktivnosti.

U radu Pokrajinskog ombudsmana (PO) postoje načelno četiri, odnosno, pet vrsta ciljne publike sa kojom u manjoj ili većoj meri svakodnevno saraduje. Šema u nastavku daje samo okvirni pregled ciljne publike i osnovnih načina saradnje sa njima:

Međusobni odnosi ove četiri ciljne grupe u većoj ili manjoj meri, takođe utiču na saradnju pokrajinskog ombudsmana sa njima.

¹¹⁵ Odluka o Pokrajinskom ombudsmanu, Službeni list AP Vojvodine, br. 23, god. I, VIII od 31. decembra 2002. br. 5/2004 i br. 16/2005

11.1.1 Promovisanje rada institucije

Posebni ciljevi promotivnih aktivnosti Pokrajinskog ombudsmana, u skladu sa stavovima „Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu”, bili bi sledeći:

- Podizanje nivoa svesti javnosti o standardima koji se odnose na ljudska prava, kao i o potrebi usklađivanja domaće zakonske regulative o ovom pitanju sa međunarodnim standardima;
- Upoznavanje javnosti sa postojećim domaćim i međunarodnim pravnim sredstvima i mehanizmima za zaštitu ljudskih prava;
- Poboljšanje informisanja javnosti o svrsi i delovanju Pokrajinskog ombudsmana;
- Moguće proširivanje postojećih oblasti delovanja i promovisanje rada kancelarije Pokrajinskog ombudsmana.

Najčešći način istupanja u javnosti PO u ovom smislu su **najave događaja i saopštenja za medije** (kojih je u **2006.** godini bilo **ukupno 57**), konferencije za medije, tribine, intervjui i gostovanja povodom različitih **tematskih** aktivnosti u okviru četiri oblasti delovanja (opšta pitanja, zaštita prava deteta, zaštita prava nacionalnih manjina i ravnopravnost polova). U prvoj godini po osnivanju (2004.) PO je realizovao svega 2 ovakva tematska projekta, da bi njihov broj u 2005. bio povećan na 9, uključujući i saradnju sa drugim institucijama i organizacijama.

U nastavku nabrajamo 14 tematskih aktivnosti/projekata u 2006. godini koji su za svoj primarni, ili sekundarni cilj imali promovisanje rada institucije:

6. **Januar 2006: Pravo na prava – Obuka stručnih saradnika u školama** Uz podršku Miniustarva za prosvetu Republike Srbije, Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje i kulturu, međunarodne organizacije „Spasimo decu” iz Velike Britanije (*Save the Children UK*) i Centra za prava deteta iz Beograda, počeo je projekat obuke psihologa i pedagoga u vojvođanskim osnovnim školama tokom kojeg se ovi/e stručni/e saradnici/e obučavaju veštini vođenja radionica u oblasti dečjih prava kako bi kasnije o ovoj temi u svojim školama mogli da rade i sa svojim kolegama/inicama i učenicima/ama.
7. **Februar 2006: Pravo na prava – Vršnjačka edukacija**
214 učenika/ca koji/e su završili/e obuku tokom prvog polugodišta školske 2006/7. godine dobili su zahvalnice/diplome o završenom kursu. Svečana dodela diploma održana je u Velikoj sali Skupštine APV, a đacima su se ovom prilikom, osim Pokrajinskog ombudsmana, obratili predsednik Skupštine APV Bojan Kostreš i potpredsednik Izvršnog veća APV Gabor Lodi, kao i predstavnici Helsinškog odbora za ljudska prava.
8. **April 2006: Poseta delegacije Pokrajinskog ombudsmana Ombudsmanu Republike Mađarske**
Zvanična poseta državnom ombudsmanu, kao i dvojici ombudsmana zaduženih za posebne oblasti (zaštitu podataka i za prava nacionalnih manjina).
9. **Maj 2006: Izgradnja kapaciteta romskih aktivistkinja u Srbiji**
Projekat obuke podržan od strane Kanadske agencije za međunarodni razvoj (*CIDA*) realizovan u saradnji sa Ekumenskom humanitarnom organizacijom - EHO iz Novog Sada. Kancelarija PO je pripremila i realizovala prvi od četiri seminara ove obuke koji se bavio ljudskim pravima.

10. **Maj 2006: Vivisekt Fest – Moji neprijatelji: Nacionalizam i ksenofobija**
Pokrajinski ombudsman je u holu Izvršnog veća APV otvorio i bio domaćin trodnevne izložbe angažovanog plakata studenata dizajna na Akademiji umetnosti u Novom Sadu o ovoj temi. Izložba je realizovana u saradnji sa regionalnom ženskom inicijativom „Vojvođanka” iz Novog Sada i Pokrajinskim sekretarijatom za sport i omladinu.
11. **Jun 2006: Pravo na prava**
Pokrajinski ombudsman je u holu Izvršnog veća APV otvorio i bio domaćin sedmodnevne izložbe crteža dece iz vojvođanskih osnovnih škola o temi dečjih prava.
12. **Jul-avgust 2006: Ombudsman bliži građanima IV**
Niz zvaničnih poseta vojvođanskim opštinama tokom kojih su Pokrajinski ombudsman, njegovi zamenici i saradnici sa predstavnicima lokalne samouprave razgovarali o njihovom radu i problemima, primali predstavke od građana i upoznali ih sa projektima «Život bez nasilja» i «Ombudsman kao medijator».
13. **Jul 2006: Mreža ombudsmana za decu u Jugoistočnoj Evropi**
Zvanično potpisivanje trogodišnjeg projektnog ugovora između Pokrajinskog ombudsmana i norveške međunarodne organizacije „Spasimo decu” (*Save the Children Norway*).
14. **Septembar 2006: Vivisekt Fest – Moji neprijatelji: Nacionalizam i ksenofobija**
Pokrajinski ombudsman je otvorio i učestvovao na jednoj od tribina tokom sedmodnevnog festivala anti-ratnog filma i fotografije u organizaciji regionalne ženske inicijative „Vojvođanka” iz Novog Sada
15. **Oktobar 2006: Poseta delegacije državnog ombudsmana Republike Mađarske**
Pokrajinski ombudsman je bio domaćin četvoročlanoj delegaciji državnog ombudsmana Republike Mađarske tokom njene trodnevne posete Vojvodini. Delegaciju su činili državni ombudsman Republike Mađarske sa jednim zamenikom, ombudsman za zaštitu podataka i ombudsman za zaštitu prava nacionalnih manjina.
16. **Oktobar 2006: Mreža ombudsmana za decu u Jugoistočnoj Evropi – Osnivačka konferencija**
Pokrajinski ombudsman je u Novom Sadu organizovao dvodnevnu osnivačku konferenciju mreže i izdao 100 primeraka zbornika radova i izlaganja sa Konferencije.
17. **Novembar 2006: Ombudsman protiv dvostruke diskriminacije žena**
Pokrajinski ombudsman je uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji u Novom Sadu organizovao dvodnevnu međunarodnu konferenciju o temi diskriminacije žena i uloga ombudsmana u njihovoj zaštiti.
18. **Okotobar-decembar 2006: Ombudsman bliži građanima V**
Niz od 23 zvaničnih poseta vojvođanskim opštinama tokom kojih su Pokrajinski ombudsman, njegovi zamenici/ce i saradnici/ce sa predstavnicima lokalne samouprave razgovarali o njihovom radu i problemima i primali predstavke od građana.

19. Decembar 2006: Nagrada Misije OEBS-a u Srbiji za ličnost godine u oblasti ljudskih prava

Nakon što je Misija OEBS-a u Srbiji 14. decembra proglasila dobitnike nagrada za ličnost godine, Pokrajinski ombudsman je na svom novogodišnjem koktelu gostima i novinarima govorio o ovoj nagradi i razlozima za poklanjanje njenog novačang dela novosadskoj gimnaziji „Jovan Jovanović Zmaj”.

Uz ove posebne tematske aktivnosti, kancelarija Pokrajinskog ombudsmana je organizovala još i konferencije za novinare i različite događaje za javnost (prijeme, posete, izložbe i sl.) koji su pratili postojeće glavne aktivnosti i prema svojim mogućnostima učešćem u aktivnostima drugih institucija i organizacija podržavala njihov rad na afirmisanju i promovisanju ljudskih prava u našoj zemlji.

Tokom 2005. godine Pokrajinski ombudsman je takođe nastojao da podrži i aktivnosti drugih institucija i organizacija koje se bave pitanjima promovisanja, ostvarivanja i zaštite ljudskih prava.

11.2 Oglašavanje po predstavkama građana/ki

Postupanje po predstavkama građana/ki čini suštinski i najveći deo rada kancelarije Pokrajinskog ombudsmana. Građani/ke su dužni/e da predstavku podnesu „u roku od jedne godine od dana učinjene povrede, nepravilnosti ili od donošenja poslednjeg akta u spornoj stvari,” a ombudsman je „dužan da po predstavlci postupi u roku od 30 dana od dana podnošenja predstavke.”¹¹⁶ To praktično znači da je ombudsman u tom roku dužan da započne istragu.

U slučaju da se utvrdi da je došlo do povrede nekog ljudskog prava ili nepravilnosti u radu neke institucije, organa ili službe, Pokrajinski ombudsman o tome obaveštava „podnosioca/teljku predstavke, organ uprave na čije se postupanje predstavka odnosila i neposredno viši organ, koji su dužni da u roku od 15 dana dostave svoje primedbe.”¹¹⁷ Tek po isteku ovog roka Pokrajinski ombudsman može da „obustavi dalje postupanje, ako je organ uprave otklonio povredu ljudskih prava” ili „sačiniti **konačno** mišljenje, predlog ili preporuku i obavestiti o tome podnosioca/teljku predstavke, organ uprave na čije se postupanje predstavka odnosila i neposredno viši organ”¹¹⁸.

Ukoliko organi uprave ne postupe u skladu sa mišljenjem, predlogom ili preporukom Pokrajinskog ombudsmana ili ga ne obaveste o preduzetim merama za otklanjanje povrede, Pokrajinski ombudsman o tome obaveštava organe koji nadziru njihov rad. Ukoliko ni tada nadležni organi ne preduzmu nikakve mere, Pokrajinski ombudsman tada o tome obaveštava Skupštinu i Izvršno veće APV, „a može o tome obavestiti i javnost putem sredstava javnog informisanja.”¹¹⁹

Ovde se na umu mora imati sledeće: s obzirom na to da ombudsman nije osoba zaposlena od strane skupštine koja odgovara nekom pretpostavljenom u klasičnom smislu¹²⁰, on ima mogućnost da o ovakvim slučajevima u ime građana progovori sa punim autoritetom. Neoglašavanje u ovakvim slučajevima može ozbiljno da dovede u pitanje i ugled same institucije. Međutim, da bi se u ovakvim slučajevima oglasio u

¹¹⁶ Odluka, Op. Cit. Član 21, stav 1 i 2

¹¹⁷ Odluka, Op. Cit. Član 32

¹¹⁸ Odluka, Op. Cit. Član 33

¹¹⁹ Odluka, Op. Cit. Član 34

¹²⁰ Odluka, Op. Cit. Član 8

javnosti ombudsman mora biti potpuno siguran u to da se situacija u dotičnom slučaju neće promeniti bez obzira na to šta on pokuša da predloži ili preduzme, pogotovo zato što javno oglašavanje u ovakvim slučajevima vrlo često podrazumeva oštre kritike na račun državnih institucija, organa ili službi.

Sve ovo praktično znači da se o pojedinačnim predstavkama građana/ki ombudsman detaljnije može u javnosti oglasiti tek kada su iscrpljene sve zakonom predviđene mere i rokovi, odnosno u idealnom slučaju u roku od 60 dana. U međuvremenu može o nekoj predstavi dati samo načelne podatke o merama koje se preduzimaju u njenom rešavanju i eventualnu procenu roka kada se očekuje donošenje konačnog mišljenja.

U toku 2005. godine nije bilo potrebe da se kancelarija Pokrajinskog ombudsmana u navedenom smislu oglasi povodom predstavki građana/ki, odnosno, nije bilo oglašavanja povodom pojedinačnih predstavki koje je pokrenuo sam Ombudsman.

11.3 Oglašavanje o dnevno aktuelnim događajima

U izuzetnim slučajevima kada se u javnosti, odnosno u medijima pojave slučajevi kršenja ljudskih prava čije posledice mogu biti pogubne i za širu društvenu zajednicu, Pokrajinski ombudsman¹²¹ po službenoj dužnosti može, osim nadležnih organa, putem medija i širu javnost obavestiti o kršenju ljudskih prava.

U tom slučaju se naročito vodi računa da se poštuju načela nepristrasnosti i objektivnosti, zaštite ljudskih prava garantovanih domaćim zakonodavstvom i međunarodnim dokumentima svim građanima i građankama naše zemlje bez izuzetka, kao i o tome da se ukaže na konkretna prava koja su im tim činom ugrožena, te na organe koji su nadležni da postupaju u takvim slučajevima.

U ovakvim slučajevima Pokrajinski ombudsman takođe može sebi da zadrži pravo da se, pre nego što bi medijima dao bilo kakvu zvaničnu izjavu, prethodno detaljnije obavesti o detaljima određenog slučaja, te da im svoju izjavu dostavi kasnije (pismenim ili usmenim putem).

11.4 Načini komunikacije sa javnošću

11.4.1 Objavljivanje Informatora u skladu sa Zakonom o pristupu informacijama od javnog značaja

U skladu sa članom 39. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja ("Službeni glasnik RS", br. 120/04) i Uputstvom za objavljivanje informatora o radu državnog organa ("Službeni glasnik RS", br. 57/05) Pokrajinski ombudsman je objavio i redovno ažurira Informator o radu.

Informator sadrži podatke koji su od značaja za sadržinu, obim i način ostvarivanja prava zainteresovanih lica na pristup informacijama od javnog značaja kao i o organizaciji, strukturi kancelarije i načinu rada Pokrajinskog ombudsmana.

¹²¹ Odluka. *Op. cit.* Član 13, stav 4.

11.4.1.1 Dostupnost informatora

U kancelarijama Pokrajinskog ombudsmana u Novom Sadu, Subotici i Pančevu u svakom momentu može se dobiti najnovija štampana verzija informatora na uvid kao i primerak informatora uz nadoknadu nužnih troškova.

Elektronska verzija informatora može se dobiti u svakom momentu u kancelariji Pokrajinskog ombudsmana u Novom Sadu na mediju koji donese zainteresovana stranka kao i na sajtu Pokrajinskog ombudsmana www.ombudsmanapv.org.

11.4.2 Saopštenja, najave i pozivi medijima

Svoje najave događaja, pozive i saopštenja za javnost Pokrajinski ombudsman medijima najčešće dostavlja posredstvom Pokrajinskog sekretarijata za informacije, a po potrebi i direktno (imejlom ili faksom). U saradnji sa ovim Sekretarijatom dogovaraju se i tekući načini izveštavanja o pojedinim događajima u organizaciji Pokrajinskog ombudsmana, kao i posebno praćenje događaja u medijima koje Pokrajinski obudsman ne prati neposredno (videti pojedinosti u tekstu).

11.4.3 Praćenje napisa i izveštaja u medijima (Pres kliping)

Kancelarija Pokrajinskog ombudsmana u svom radu koristi i „Barometar”, zvanični pres kliping Pokrajinskog sekretarijata za informacije, „Ogladalo”, nedeljni pregled napisa u štampi, kao i „Pregled”, zvanični mesečnik istog Sekretarijata u kojem se beleže svi značajniji događaji u Skupštini i Izvršnom veću APV tokom proteklog meseca.

Osim toga u kancelariji Pokrajinskog ombudsmana se redovno prate napisi u 5 dnevnih novina („Dnevnik”, „Politika”, „Građanski list”, „Danas” i „Mađar So” (Magyar Szó)), a članci koji se odnose na promovisanje, kršenje i zaštitu ljudskih prava se redovno arhiviraju. Ovi članci su izvor dodatnih podataka o posebnim oblastima zaštite ljudskih prava kojima se Pokrajinski ombudsman bavi, kao i osnov po kome se Ombudsman po potrebi oglašava o dnevno aktuelnim događajima (videti gore u tekstu). Uz već pomenute publikacije Pokrajinskog sekretarijata za informacije, koje Pokrajinskom ombudsmanu pomažu da mnogo efikasnije prati medijsku pokrivenost svojih aktivnosti, ovi članci omogućavaju praćenje medijskog interesovanja i bavljenja specifičnim temama u vezi sa ljudskim pravima. U 2006. godini sačuvano je ukupno 3.341 novinskih članaka iz pomenutih dnevnih novina.

U tabelarnim prikazima u nastavku navode se teme, odnosno, oblasti ostvarivanja i zaštite ljudskih prava i njihova zastupljenost u 2006. godini na koje se odnose napisi u gore navedenih 5 dnevnih listova.

Teme / oblasti	Broj članaka
Obrazovanje	418
Zdravstvo	350
Tolerancija	313
Uprava	280
Zakoni	261
Mediji	224
Politika	224
Nasilje	216
Socijalno	138
Verski život	118

Nevladine organizacije	104
Osobe sa invaliditetom	97
Ombudsman	96
Sudovi	93
Romi	91
Policija	69
Rad	68
Ekologija	53
Demografija	44
Izbeglice i raseljena lica	31
Zatvori	25
Ekonomija	17
Životinje	8
Vojska	3
Ukupno:	3341

Pregled broja arhiviranih isečaka iz novina u kancelariji Pokrajinskog ombudsmana u 2006. godini po temama / oblastima na koje se oni odnose

Oblasti ostvarivanja, zaštite i kršenja ljudskih prava o kojima mediji najčešće pišu su zdravstvo, obrazovanje, nasilje (naročito u prođici, vršnjačko ili nasilje kao posledica nacionalne ili verske netolerancije) i tolerancija. U oblast «tolerancija» su velikim delom svrstani napisi koji se odnose na nedostatak tolerancije, odnosno, različite vrste diskriminacije, iskazivanja različitih stavova i uverenja, kao i postupaka koji dovode do diskriminacije, ili smanjenja/povećanja stepena tolerancije.

Oblast rada	Opšta pitanja	Prava nacionalnih manjina	Zaštita prava deteta	Rodna ravnopravnost	Ukupno
Januar	261	139	83	41	524
Februar	230	101	95	37	463
Mart	195	70	84	44	393
April	257	97	115	28	497
Maj	66	10	29	7	112
Jun	59	34	10	14	117
Jul	96	47	40	9	192
Avgust	92	43	37	10	182
Septembar	101	71	41	17	230
Oktobar	121	47	46	11	225
Novembar	80	40	43	26	189
Decembar	99	37	54	27	217
Ukupno:	1657	736	677	271	3341

Pregled broja sačuvanih isečaka iz novina u 2006. godini po oblastima rada PO

U svakoj tematskoj grupi izdvaja se po jedna od 4 teme koja su preovlađujuće u njihovom ukupnom rangiranju¹²²:

Najzastupljenije teme	Opšta pitanja	Prava nacionalnih manjina	Zaštita prava deteta	Rodna ravnopravnost
-----------------------	---------------	---------------------------	----------------------	---------------------

¹²² Rangiranje je urađeno metodom bodovanja tri najzastupljenije teme (od 3 boda za prvu do 1 boda za treću najzastupljeniju temu) u svakoj oblasti po mesecima. Npr. u oblasti „rodna ravnopravnost” su u novembru 2006. tri najzastupljenije teme bile nasilje, zdravstvo i nevladine organizacije, te su one dobile po 3, 2 odnosno po 1 bod. Na kraju se vrednost tema po pojedinim oblastima sabrana za svih 12 meseci i time su dobijene teme o kojima se u određenoj oblasti najviše izveštavalo u medijima.

1. tema	Zdravstvo	Tolerancija	Obrazovanje	Nasilje
2. tema	Državna uprava	Verski život	Zdravstvo	Zdravstvo
3. tema	Zakoni	Romi	Nasilje	Obrazovanje

Pregledom strukture sačuvanih članaka već na prvi pogled se primećuje da su određene teme tipične za pojedine tematske oblasti rada PO, odnosno da postoji tendencija da se pojedine društvene grupe obuhvaćene ovim oblastima, poput dece, žena i manjinskih nacionalnih zajednica, vezuju za pojedine teme i pojave u našem društvu. S obzirom na specifičnosti ovih društvenih grupa, ta činjenica ne iznenađuje, ali sasvim jasno ukazuje da se o njihovim pravima u određenim oblastima govori više nego o drugima. Na primer, kada je reč o manjinskim nacionalnim zajednicama, broj članaka koji se bave njihovom istorijom, kulturom, obrazovanjem i pravom na informisanje na maternjem jeziku je mnogo manji u odnosu na one koji se bave nacionalnom i verskom netolerancijom ili diskriminacijom po tim osnovima. Kada se radi o deci, očigledno je da se najveći broj članaka odnosi na obrazovanje, zaštitu zdravlja i društvenu brigu o njima, ali je izuzetno veliki broj članaka koji decu prikazuju kao žrtve porodičnog, vršnjačkog ili nasilja od strane nastavnika u školama, dok su članci koji se bave pravima u vezi sa kulturom, informisanjem i slobodnim vremenom mnogo manje zastupljeni. O ženama se najčešće piše u člancima koji govore o nasilju u porodici, trudnicama i natalitetu, te o različitim obrazovnim akcijama nevladinih organizacija namenjenih ženama, dok se o pravima žena u oblasti zapošljavanja, politike, kulturnog ili verskog života mnogo manje izveštava.

11.4.4 Redovne emisije u elektronskim medijima

Od proleća 2005. godine Pokrajinski ombudsman, zamenici/ce ombudsmana i njegovi saradnici/ce jednom mesečno redovno, prve srede u mesecu, učestvuju u jednočasovnoj emisiji Radio Novog Sada, programa na srpskom jeziku tokom koje se povremeno javljaju i slušaoci/teljke sa komentarima ili postavljaju pitanja. Predstavnicima/ce Pokrajinskog ombudsmana u ovom programu govore o ljudskim pravima, samoj instituciji Pokrajinskog ombudsmana i nadležnostima, a takođe i o redovnim aktivnostima i projektima Pokrajinskog ombudsmana, kao i o samim tipovima predstavnici građana/ki i postupanju Pokrajinskog ombudsmana.

U periodu od marta do kraja maja 2006. u okviru jedne od kampanja upoznavanja šire javnosti sa misijom i radom PO, ombudsman i zamenici/ce su u dogovoru sa TV Panonija jednom sedmično učestvovali (prethodno snimljeni prilozi) u emisiji „Hronika Banovine”.

11.4.5 Osoblje zaduženo za odnose sa javnošću

Od septembra 2005. godine Pokrajinski ombudsman ima i stalno zaposlenu osobu koja brine o odnosima sa javnošću.

Pored već pomenutih aktivnosti, ova osoba ima zadatak da usklađuje nastupe kancelarije u javnosti, da održava kontakte sa predstavnicima medija, kao i da sa njima dogovara direktne susrete sa predstavnicima Pokrajinskog ombudsmana različitim povodima koji nisu direktno povezani sa konkretnim događajem u organizaciji samog Ombudsmana (npr. utvrđivanje datuma, tema, dinamike i dužine posebnih intervjua o određenim temama, ugovaranje gostovanja u radiju ili TV-u, snimanja u prostorijama PO, itd.) Izvršilac za odnose sa javnošću se takođe bavi opštim pitanjima promovisanja

rada Pokrajinskog ombudsmana u javnosti, a po potrebi i na osnovu ovlašćenja Pokrajinskog ombudsmana može obavljati i ulogu portparola kancelarije.

11.4.6 Štampani materijal i publikacije

Pokrajinski ombudsman nastoji da sve svoje aktivnosti usmerene ka javnosti u što većoj meri prati odgovarajućim promotivnim materijalima (lifletima, brošurama, posterima i sl.) po mogućnosti na 5 jezika i 2 pisma u službenoj upotrebi u Vojvodini, kao i osnovnim informacijama o Instituciji na svom veb-sajtu (www.ombudsmanapv.org), čiji je završetak planiran u 2007. godini).

Osim lifleta i drugih štampanih materijala koji se fotokopiraju po potrebi, u 2006. godini je Pokrajinski ombudsman izradio 158.231 kom štampanih primeraka promotivnog materijala. Njihova struktura je sledeća:

- 2.500 brošura o Pokrajinskom ombudsmanu (na srpskom i engleskom jeziku);
- 21.700 brošura „Pismo mojoj majci” za sva vojvođanska porodilišta;
- Projekat „Pravo na prava”:
- 22.000 primeraka „Roditeljskih memoranduma” (na 5 jezika u zvaničnoj upotrebi u APV, tiraž štampan proporcionalno broju đaka u osnovnim školama u određenim nacionalnim zajednicama);
- 22.000 primeraka rasporeda časova;
- 88.000 obeleživača stranica za knjige (22.000 kompleta po 4 obeleživača);
- Projekat „Ombudsman kao medijator”:
- 500 brošura (na 5 jezika u zvaničnoj upotrebi u APV i engleskom);
- 150 postera;
- 150 notesa;
- 1 promotivni stalak (rolap);
- 100 zbornika radova sa prve konferencije „Mreže ombudsmana za decu u Jugoistočnoj Evropi”;
- 300 zbornika radova sa konferencije „Ombudsman protiv dvostruke diskriminacije žena”;
- 330 novogodišnjih čestitki;
- 500 kalendara/planera PO za 2007. godinu sa naznačenim važnim datumima u oblasti zaštite ljudskih prava.

S obzirom na to da AP Vojvodina ima oko 2 miliona stanovnika, može se reći da je u proseku, u 2006. godini, na svakih 14-15 stanovnika pokrajine bio odštampan po 1 primerak promotivnog materijala PO.

11.5 Statistika medijskih aktivnosti Pokrajinskog ombudsmana u 2005. godini

U svojoj bazi podataka na kraju 2006. godine Pokrajinski ombudsman je imao podatke 92 novinara/-ke i 37 medijskih kuća (lokalnih, regionalnih i nacionalnih dnevnih novina i periodičnih časopisa, TV stanica, radija i novinskih agencija) sa kojima je tokom godine ostvario neposredne kontakte.

Tokom 2006. kancelarija Pokrajinskog ombudsmana medijima je poslala ukupno 57 zvaničnih saopštenja za javnost, najava događaja, poziva za novinare i sl., od kojih su se neki odnosili na serije događaja u određenom periodu (npr. u slučaju najave posetâ PO opštinama). Na mesečnom nivou je u proseku bilo najmanje 4-5 povoda za oglašavanje u medijima.

Mesec	Štampani mediji	TV	Radio	Ukupno
Januar	12	8	3	23
Februar	16	33	2	51
Mart	9	0	2	11
April	12	4	1	17
Maj	6	12	3	21
Jun	3	0	4	7
Jul	14	17	3	34
Avgust	6	11	1	18
Septembar	8	6	3	17
Oktobar	14	25	10	49
Novembar	10	13	5	28
Decembar	6	10	10	26
Ukupno:	116	139	47	302

Zastupljenost PO u medijima tokom 2006. godine

Štampani mediji	Broj napisa	TV	Broj emitovanih priloga	Radio	Broj emitovanih priloga
Blic	9	Apolo	14	Radio 021	4
Danas	9	B92	3	Radio Ada	1
Dnevnik	27	TV Ada	1	Radio B. Crkva	1
Glas javnosti	6	Kanal 9	13	Radio B. Palanka	1
Građanski list	23	Most	2	Radio Beograd 1	1
Hlas ljudu	1	Mozaik	1	Radio Kula	1
Hrvatska riječ	2	Panonija	44	Radio Odžaci	3
Kurir	1	Pink	3	Radio Ruma	1
Libertatea	1	RTS 1	3	Radio Senta	1
Mađarso	22	RTV	40	Radio St. Pazova	1
Nin	1	Santos	1	Radio Zenit Odžaci	1
Novosti	5	Star	1	RNS Mađarska red.	4
Palanačke novine	1	Super	1	RNS Rusinska red.	1
Politika	5	Sveti Đorđe Inđija	1	RNS Slovačka red.	1
Ruske slovo	1	TV 25 Odžaci	1	RNS Srpska red.	24
Sremske novine	1	TV Banat B. Crkva	2	Sremski radio	1

Vreme	1	TV BAP B. Palanka	1	Ukupno:	47
Ukupno:	116	TV M Sr. Mitrovica	1		
		TV Rubin Kikinda	1		
		TV Senta	1		
		TV Sombor	1		
		TV Subotica	1		
		TV Velika Kikinda	1		
		TV Žitište	1		
		Ukupno:	139		

Zastupljenost PO u medijima tokom 2006. godine - Pregled po nazivu medija

Na osnovu evidencije predstavnika medija koji su dolazili na događaje u organizaciji PO, o aktivnostima PO su pored navedenih medija izveštavale i novinske agencije „Beta”, „Srna” i „Tanjug”.

11.6 Planovi za 2007. godinu

Tokom 2007. godine Pokrajinski ombudsman će, osim na postojeće redovne aktivnosti u ovoj oblasti, pažnju usmeriti na 5 osnovnih zadataka:

- Pojačavanje saradnje sa medijima i istupanja prema njima;
- Povećanje broja poseta predstavnika PO opštinama i naseljima u Vojvodini tokom kojih će se građani neposredno obavestiti o radu PO, svojim pravima i mehanizmima za njihovu zaštitu, a predstavnici PO gostovati u lokalnim medijima;
- Praćenje medijske pokrivenosti i izveštavanja o radu PO koje će poslužiti kao osnova za izradu planova promovisanja rada u 2008. godini;
- Završetak izrade veb-sajta i njegovo popularisanja kako bi postao pristupačniji za korišćenje, kako strankama, tako i medijima i široj javnosti;
- Analiza sopstvenog pres klipinga (prikupljenih i sačuvanih novinskih tekstova) o ljudskim pravima u 2007. godini koja će poslužiti kao osnova za izradu plana rada u 2008. godini.

12. FINANSIJSKI IZVEŠTAJ

Sredstva za finansiranje rada Pokrajinskog ombudsmana u skladu sa članom 41. Odluke o Pokrajinskom ombudsmanu ("Službeni list APV", broj 23/2002 i 5/2004) obezbeđuju se u budžetu Pokrajine. Sredstva se planiraju u skladu sa utvrđenim namenama koje proističu iz delokruga rada Pokrajinskog ombudsmana a utvrđuju se za svaku kalendarsku godinu donošenjem Odluke o budžetu AP Vojvodine. Ovu Odluku na osnovu člana 21. tačka 5. Statuta Autonomne Pokrajine Vojvodine ("Službeni list APV", broj 17/91) donosi Skupština AP Vojvodine.

Uslovi i način vođenja poslovnih knjiga, sastavljanje, prikazivanje i dostavljanje finansijskih izveštaja se vrši u skladu sa Uredbom o budžetskom računovodstvu. («Službeni glasnik RS» br. 125/2003 i 12/2006). Pokrajinski ombudsman kao direktni budžetski korisnik dostavlja svaka tri meseca izveštaje o izvršenju budžeta organu uprave nadležnom za poslove finansija, odnosno Pokrajinskom sekretarijatu za finansije.

Na osnovu Odluke o budžetu AP Vojvodine za 2006. godinu iz budžetskih sredstava Pokrajinskog ombudsmana je planiran prihod 31.115.840,00 dinara dok je u istom periodu utrošeno ukupno 25.026.824,00 dinara, dakle sredstva iz budžeta su izvršena sa 80,43% u odnosu na plan. Sredstva su u najvećoj meri utrošena na funkcionisanje Kancelarije, zatim i na realizaciju projekata «Stvaranje regionalne mreže ombudsmana za decu».

Donacija od OSCE-a – izvor finansiranja 08 - po projektu "Ombudsman bliži građanima" primljena je u prethodnoj godini u iznosu od **171.270,59** dinara i u ovoj godini u iznosu **141.150,45** dinara, odnosno ukupno **312.421,04** dinara i utrošena su na honorare predavača i za troškove putovanja nastalih pri realizovanju projekta. Prvi deo donacije od Save the Children Norway – izvor finansiranja 06 – namenjen za realizaciju projekta "Mreža ombudsmana za decu u jugoistočnoj Evropi", ostvaren je u trećem kvartalu 2006. godine u iznosu od **782.565,24** dinara, a drugi deo u četvrtom kvartalu u iznosu od **857.633,73** dinara, dakle ukupno **1.640.198,97** dinara. Od pomenutih iznosa, potrošeno je ukupno **1.297.703,46** dinara, što je **79%** od primljenih sredstava.

Stepen izvršenja finansijskog plana od 80% za sredstava iz budžeta je direktna posledica činjenice da je pri kraju 2006. godine došlo do neostvarivanja prihoda budžeta Autonomne Pokrajine Vojvodine, ali i toga što je u toku godine bilo zaposleno između 19 i 22 radnika, što je nešto više od polovine predviđenog broja zaposlenih. Sve ovo je uticalo kako na visinu onih troškova što su direktno vezani za broj zaposlenih tako i na visinu troškova za predviđene aktivnosti kancelarije Pokrajinskog ombudsmana.

13. PRILOZI

Opština	Broj članova	Nacionalna pripadnost															
		Slovačka	Rožinja	Rumunji	Madžarski	Hrvatski	Rusinski	Slovački	Slovenski	Makedonski	Jevrejski	Jugoslavenski	Čekinja	Ukrajinski	Bugarski	Crnogorski	neopredeljeni
Opština Alibunar	9	4	1	2	1												
Opština Ada	7	2	1	1													
Opština Apatin	8	2	1	1	2	2											
Opština Bač																	
Opština Bačka Palanka	7	1	1		3												
Opština Bačka Topola	6	1			1	1											
Opština Bački Petrovac	7	3											3				
Opština Bečeji	7	1	1	1	3	1											1
Opština Bela Crkva	9	3	1	1	2												
Opština Beočin	5	1	1	1	1	1											
Opština Čoka	7	2	1		3												
Opština Inđija																	
Opština Irijaz																	
Opština Kanjiža	9	2	2		5												
Opština Kikinda	7	3	1		3												
Opština Kovačica	7	1	1	2	1												
Opština Kovin	11	1	1	4	4								1				
Opština Kula																	
Opština Malidžić																	
Opština Nova Crnja	9	6	2		1												
Opština Novi Bečeji	6	2			2												
Opština Novi Kneževac	5	3	1		1												
Grad Novi Sad	9	5			2	1							1				
Opština Odžaci	7	2	1		2								2				
Opština Opatovac																	
Opština Parčevano																	
Opština Pečinci																	
Opština Plandište	11	2	1	2	2								2				
Opština Ruma																	
Opština Sečanj	4	1	1	1	1												
Opština Senta																	
Opština Šid																	
Opština Sombor	9	3	1		2	1									2		
Opština Štobran																	
Opština Stenska Mitrovica																	
Opština Stenski Karlovci																	
Opština Stara Pazova	8	2	2			2							2				
Opština Subotica	9	2			4	1									1		
Opština Temerin	9	5			3								1				
Opština Titel																	
Opština Vlas	9	3			1	1							1				2
Opština Vršac	7	1	1	1	2												
Opština Zalat																	
Opština Žitiste	9	2	1	2	4												
Opština Zrenjanin	5	1	1	1	1								1				
UKUPNO	222	67	27	17	60	11	2	19	1	3	1	2	3	1	3	4	1
UKUPNO	100,00	30,18	12,16	7,66	27,03	4,95	0,90	8,56	0,45	1,35	0,45	0,90	1,35	0,45	1,35	1,80	0,45